

L'acord i el desacord en català
en tres gèneres discursius:
anàlisi sociopragmàtica

Alba Milà-Garcia

TESI DOCTORAL UPF / 2016

DIRECTORES DE LA TESI

Dra. Carmen López Ferrero

Dra. Elisenda Bernal Gallén

DEPARTAMENT DE TRADUCCIÓ I CIÈNCIES DEL
LLENGUATGE

Als meus pares

Agraïments

PT4: Igual les pobres també deuen pensar «on m'he anat a ficar», pobrissones, però bueno.

ET1: .. Sí.

PT4: Eh?

ET1: Bueno, però ho fan bé.

PT4: ... Sí.. sí, no, és un grup que:: -- que bé, jo n'estic bastant contenta --

[Tutoria 18]

Quan vaig decidir triar fragments del corpus per encapçalar cada capítol, no tenia clar si incloure'n un als agraïments, ja que sabia que em costaria molt de trobar. Tot i que al final sí que n'he inclòs un, la frase «Bueno, però ho fan bé» queda molt lluny de la valoració que puc fer de les persones que van accedir a ser gravades i gràcies a les quals he pogut fer aquesta tesi. Sou les primeres a qui vull donar les gràcies, tot i que ho faré sense dir noms, ja que, si no, de què serviria el consentiment que us vaig demanar que signéssiu? Vosaltres ja sabeu qui sou, així que espero que us arribi el meu agraïment més sincer.

A més dels parlants que formen part del meu corpus, vull donar les gràcies a molta més gent.

A la Carmen, que em va dirigir la memòria de màster i amb qui ha estat molt important poder comptar en aquesta etapa: gracias por aceptarme como doctoranda en el momento en el que decidí seguir este camino. Me has escuchado, aconsejado y ayudado siempre que lo he necesitado, y siempre me has animado a tomar las decisiones por mí misma para poder desarrollar la tesis que yo quería hacer. Gracias por la lectura meticulosa que has hecho de todo lo que te he entregado durante estos años, y por contar conmigo en todas las actividades y proyectos que organizas.

A l'Elisenda, perquè where would I be without her? Ens coneixem des de fa molts anys, ja, i tinc la sensació que n'hem vist de tots colors: congressos, maquetacions, classes, articles, celebracions... Des del primer moment que em vaig preguntar si volia fer un doctorat, en què em vas obrir els ulls perquè entengués què

significava, has estat la meva consellera i amiga sempre que ho he necessitat. Però com volies que no fes el doctorat, sabent que et tindria al meu costat? A més de poder fer classes amb una de les professores que més admiro i de qui he après com vull ensenyar, he pogut compartir amb tu un projecte que ens entusiasma a les dues, la Neolosfera. No n'hi ha prou amb un *gràcies*, però te les dono de tot cor i amb un somriure.

Al Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge, dins el marc del qual s'inscriu la meva tesi, i a tots els professors que en formen part amb qui m'he trobat al llarg d'aquests anys. Gràcies també als companys, en especial a les Aines, la Vane, l'Iris i el Santi, i als professors de grup gran amb qui he compartit assignatura i de qui he après tant. A més, he d'agrair sincerament a Maria Dolors Cañada que em cedís part del corpus de tutories que havia anat compilant al llarg dels anys.

A Lluís Payrató, Helena Calsamiglia i Hortènsia Curell per la valoració i comentaris que em van fer a la defensa del pla de recerca, i el suport que tots tres m'han donat els anys posteriors. I a Carolina Figueras, que em va escoltar i animar en un dels moments en què més ho necessitava. Finally, I want to thank Anne O'Keeffe for welcoming me to the IVACS research group during my stay in Limerick, for her support and mentoring during these years and for the chance to establish a link between our institutions. I also want to thank all the IVACS members that I've met across the years, who have always been willing to listen and offer advice in the friendliest way possible.

A l'IULA, per totes les oportunitats que m'ha ofert. D'una banda, per poder assolir l'objectiu d'acabar la tesi oferint-me la primera beca de què vaig gaudir i que em va permetre treballar a Corpus amb la Núria i el Jorge. De l'altra, per poder ampliar horitzons, amb els ajuts que m'han permès participar en congressos i fer l'estada a l'estranger. A la Vanessa i la Sylvie, pel suport i l'ajuda constant que m'han ofert tots aquests anys. Al Jesús, per totes les vegades que m'ha ajudat, per tot el que m'ha ensenyat i per la relació que hem mantingut des del primer moment. Gràcies, companys i professors de l'IULA, per totes les estones, dinars i seminaris que hem compartit; gràcies especialment a la Montse, a la Sheila i a la Paola, per totes les bones estones (i la desesperació) que hem compartit, i a dos nois molt prometedors, el Martí i el Víctor.

Al Sergi, director del grup de recerca Infolex, que em va proporcionar un lloc per treballar on durant aquests quatre anys gairebé he passat més hores que a casa. Gràcies pels consells, per les bromes i pel *coaching*. I a la Judit, directora de l'Observatori de Neologia, per acollir-me en una disciplina que ha despertat el meu interès i per incloure'm en un projecte tan especial com la Neolosfera. Ha estat un plaer poder-vos conèixer i treballar amb vosaltres.

Al meu despatx; no a l'espai físic, que també, sinó als qui fan que m'hi hagi sentit tan bé. Al Geraint, for the good times, the linguistic jokes and your general tolerance for my awkward obsession with code-switching (sé que això ho podria haver escrit en català, but I didn't want to). A la Meri, per l'alegria que sempre m'encomanes, i a la Irene, pels primers consells que em va donar just quan començava. Thank you, Noh, for listening to me when I needed you to and for helping me during those times where everything was a bit muddled: It was great to share these four years with you. Dono les gràcies també als meus amics «normals», per oferir-me distraccions i diversions sempre que ho he necessitat (i per evitar, en general, la pregunta més temuda: com va la tesi?). Finalment, a les meves tres companyes de desventures, l'Anna, l'Elisabet i la Blanca: ja sabeu que no ho podria haver aconseguit sense vosaltres. L'únic motiu pel qual no em sento pitjor per haver-vos atabalat tant durant aquests anys és que crec que entre totes hem trobat l'equilibri perfecte a l'hora de tenir crisis diverses i ajudar-nos mútuament. Gràcies, noies, sou les millors.

A la meva família, que és tan important per mi. Als meus pares, perquè mai no heu dubtat de mi i m'heu donat un suport incondicional en tot el que he volgut fer; tinc moltes ganes que llegiu la tesi i vegeu què he estat fent tot aquest temps. Al meu germanet, que, a més del suport moral en forma de bogeries diverses, ha tingut un paper fonamental en la tesi, ja que m'ha ajudat amb tota la part estadística: gràcies per no perdre la paciència, fins i tot després que et preguntés quaranta vegades què era una variable independent o si les meves dades realment eren categòriques. Al Carlos, que, juntament amb el meu germà, em va recordar que sempre havia volgut fer un doctorat: gràcies per ser-hi cada dia i especialment en els moments que més ho necessitava.

Gràcies a tots de tot cor.

Resum

Aquesta tesi té com a objectiu principal estudiar l'expressió de l'acord i el desacord en català en tres gèneres discursius diferents: converses col·loquials, reunions i tutories universitàries. Per dur a terme aquest estudi, s'ha compilat un corpus oral ad hoc que s'ha explotat amb una metodologia que combina elements propis de la pragmàtica, la lingüística de corpus i l'anàlisi de la conversa. L'anàlisi del corpus parteix de l'aplicació d'una taxonomia que conté cinc nivells diferents (situació comunicativa, informació sociolingüística, pragmàtica, interacció i estructura), l'aplicació de la qual ofereix uns resultats quantitius que proporcionen una visió global de l'acord i el desacord i de les diferències que apareixen a causa de la incidència de diferents factors de la situació comunicativa en què tenen lloc. L'anàlisi quantitativa es complementa amb una anàlisi qualitativa en què s'aprofundeix en la realització d'aquests actes i s'estudia la gestió de la imatge que fan els parlants de català en la interacció en els tres gèneres discursius a partir de l'observació de fragments concrets.

Abstract

The main aim of this PhD dissertation is to study agreement and disagreement in Catalan in three different discourse genres: colloquial conversations, meetings and professors' office hours. To this end, a spoken corpus was compiled ad hoc, which has been exploited combining the methodology of pragmatics, corpus linguistics and conversation analysis. The analysis results from the design of a complex taxonomy which contains five different layers (situational, sociolinguistic, pragmatic, interactional and structural), the application of which provides a global vision on agreement and disagreement and on the differences that are caused by the different factors that come into play in each specific communicative situation. The quantitative analysis is complemented by a qualitative analysis that delves into the realization of these acts and studies the management of face in interaction carried out by Catalan speakers in these three genres through the observation of specific extracts of the corpus.

Índex

Agraïments	I
Resum	V
Llista de figures	XII
Llista de gràfics	XIII
Llista de taules	XIV
1. Introducció	1
1.1. Motivació.....	4
1.2. Estat de la qüestió.....	5
1.2.1. Recerca en actes de parla i cortesia en català.....	5
1.2.2. Estudi de l'acord i el desacord	10
1.3. Objectius i preguntes d'investigació	13
1.3.1. Objectius.....	13
1.3.2. Preguntes d'investigació.....	15
1.4. Estructura de la tesi	17
2. Actes de parla, cortesia i imatge.....	19
2.1. Els actes de parla	21
2.1.1. Actes directes i indirectes.....	22
2.1.2. L'acord i el desacord	24
2.1.3. Actes de parla i interacció: l'anàlisi de la conversa	27
2.1.3.1. Torn, parell adjacent i seqüència	30
2.1.3.2. El concepte de preferència.....	33
2.1.3.3. El desacord com a segona part no preferida	36
2.2. Cortesia i imatge.....	38
2.2.1. Principi i estratègies de cortesia	39
2.2.1.1. Principi de cortesia	39
2.2.1.2. Estratègies de cortesia.....	41
2.2.2. Els enfocaments postmodernistes i el gir discursiu.....	45
2.2.3. Aproximacions interpersonals.....	47
2.2.3.1. El treball relacional.....	48
2.2.3.2. La gestió interrelacional	49
2.2.4. Aproximacions centrades en la imatge.....	51
2.2.4.1. La teoria de constitució de la imatge	51
2.2.4.2. Els sistemes d'imatge	52
2.2.5. La pragmàtica integradora.....	53

2.2.6. Les propostes de la tradició espanyola.....	54
2.2.6.1. Autonomia, afiliació i pragmàtica sociocultural.....	55
2.2.6.2. Autoafirmació, confiança i cultura d'acostament.....	55
2.2.7. Descortesia i anticortesia.....	56
2.3. Interpretació situada de la cortesia i els actes de parla.....	59
2.3.1. Variació pragmàtica	59
2.3.2. Les característiques de la situació comunicativa.....	61
2.3.2.1. Una variable determinant: el poder.....	63
2.3.2.2. Elements afectats per la situació: l'humor i el riure	65
2.3.3. Interpretació dels actes de parla	66
2.4. Recapitulació	68
3. Metodologia.....	71
3.1. Mètodes d'investigació en pragmàtica	72
3.2. Combinació d'investigació qualitativa i quantitativa.....	75
3.2.1. L'element quantitatiu: la lingüística de corpus	75
3.2.2. L'element qualitatiu: la pragmàtica i l'anàlisi de la conversa.....	76
3.2.3. La combinació de tres marcs d'anàlisi	77
3.3. Disseny de recerca: el corpus d'acord i desacord en català (CAIDAC)	81
3.3.1. Un corpus oral ad hoc.....	81
3.3.1.1. Els corpus petits.....	82
3.3.1.2. Representativitat i equilibri.....	83
3.3.2. La recollida de dades	85
3.3.3. Els gèneres.....	87
3.3.3.1. Converses col·loquials.....	89
3.3.3.2. Reunions	90
3.3.3.3. Tutories universitàries	93
3.3.4. Els participants	95
3.3.5. La transcripció selectiva.....	98
3.3.6. L' anotació.....	101
3.3.6.1. Anotació de la informació situacional	103
3.3.6.2. Anotació dels parlants.....	104
3.3.6.3. Anotació dels elements de la interacció.....	104
3.3.6.4. Anotació pragmàtica.....	105
3.3.6.5. Anotació de les seqüències	105
3.4. Anàlisi estadística	106
3.5. Recapitulació	108

4. Taxonomia per a l'anàlisi de l'acord i el desacord	111
4.1. Consideracions prèvies	112
4.2. Iniciació	116
4.3. Actes centrals.....	119
4.3.1. Acord	120
4.3.1.1. Acord directe	121
4.3.1.2. Acord indirecte	124
4.3.2. Desacord.....	126
4.3.2.1. Desacord directe	127
4.3.2.2. Desacord indirecte	130
4.3.2.3. Indici	135
4.4. Actes de suport	137
4.4.1. Atenuadors.....	138
4.4.2. Intensificadors	148
4.5. Finalització	154
4.6. Altres	160
4.7. Elements de la interacció.....	161
4.8. Recapitulació	166
5. Anàlisi quantitativa del CAIDAC	169
5.1. Seqüències d'acord i de desacord.....	170
5.2. Resultats de l'anàlisi pragmàtica	175
5.2.1. Iniciació	176
5.2.2. Actes centrals: acord i desacord	179
5.2.2.1. Tipus d'acord	181
5.2.2.2. Tipus de desacord	185
5.2.3. Actes de suport	190
5.2.4. Finalització	199
5.2.5. Altres	202
5.3. Resultats dels elements de la interacció	203
5.4. Modificació de la força dels actes centrals.....	208
5.4.1. Actes de suport en la realització de l'acord i del desacord.....	209
5.4.2. Elements de la interacció en la realització de l'acord i del desacord.....	219
5.4.3. El desacord com a segona part (no) preferida	222
5.5. La incidència del poder	225
5.6. Discussió dels resultats	235
5.7. Recapitulació	241

6. Desacord i gestió de la imatge en converses col·loquials, reunions i tutories	243
6.1. Converses col·loquials entre amics i familiars	244
6.1.1. Contraposició d'idees clara i directa	245
6.1.2. Una estructura de la interacció molt complexa	253
6.2. Reunions de planificació	256
6.2.1. Desacord directe, indirecte i combinat	258
6.2.2. La materialització lingüística del poder	264
6.2.2.1. Expressió i resolució del desacord des d'una posició superior.....	268
6.2.2.2. Expressió i resolució del desacord des d'una posició inferior.....	272
6.3. Tutories universitàries	279
6.3.1. Desacord i imposició per part de la professora	281
6.3.2. Discrepàncies per part de l'estudiant.....	286
6.4. Discussió dels resultats.....	291
6.4.1. La proximitat i el fi interpersonal en les converses.....	293
6.4.2. El fi transaccional en les reunions.....	295
6.4.3. La relació funcional en les tutories.....	296
6.4.4. La incidència del gènere discursiu i els factors situacionals en l'expressió de l'acord i el desacord	297
6.5. El desacord com a acte amenaçador de la imatge	300
6.6. Recapitulació	303
7. Conclusions	305
7.1. Aportacions a l'estudi de l'acord i el desacord	306
7.2. Aportacions sobre la imatge social dels parlants catalans del CAIDAC	311
7.3. Aportacions metodològiques	313
7.4. Línies futures de recerca.....	316
8. Conclusions (English version)	319
8.1. Contribution to the study of agreement and disagreement....	320
8.2. Contribution to Catalan speakers' conception and management of face.....	325
8.3. Methodological contributions.....	327
8.4. Future lines of research	329

Bibliografia.....	333
Annex: fitxes tècniques.....	359

Llista de figures

Figura 1. Estratègies per expressar actes amenaçadors de la imatge (Brown i Levinson 1987: 69).....	42
Figura 2. Enfocaments centrats en la comunicació interpersonal (Culpeper i Haugh 2015)	47
Figura 3. Comportaments verbals dins del treball relacional (Locher i Watts 2005: 12)	49
Figura 4. Combinació de tres mètodes d'anàlisi (basat en O'Keeffe i Walsh 2012: 162).....	79
Figura 5. Convencions de transcripció del CAIDAC.....	100
Figura 6. Tipus d'acord	120
Figura 7. Tipus de desacord	126

Llista de gràfics

Gràfic 1. Parlants del CAIDAC.....	96
Gràfic 2. Relació dels parlants de les converses col·loquials.....	97
Gràfic 3. Relació dels parlants de les reunions.....	97
Gràfic 4. Relació dels parlants de les tutories	98
Gràfic 5. Tipus de seqüències.....	171
Gràfic 6. Iniciació	176
Gràfic 7. Iniciació segons el tipus de seqüència.....	177
Gràfic 8. Actes centrals	179
Gràfic 9. Actes centrals en seqüències de desacord	180
Gràfic 10. Tipus d'acord.....	182
Gràfic 11. Tipus d'acord directe.....	183
Gràfic 12. Tipus d'acord indirecte.....	184
Gràfic 13. Tipus de desacord.....	185
Gràfic 14. Tipus de desacord directe	186
Gràfic 15. Tipus de desacord indirecte.....	188
Gràfic 16. Actes de suport en seqüències de desacord.....	190
Gràfic 17. Intensificadors en seqüències de desacord.....	191
Gràfic 18. Atenuadors més freqüents en seqüències de desacord	196
Gràfic 19. Acord parcial en seqüències de desacord.....	197
Gràfic 20. Finalització en seqüències de desacord.....	201
Gràfic 21. Actes neutres	202
Gràfic 22. Elements de la interacció.....	204
Gràfic 23. Tipus de solapament.....	206
Gràfic 24. Tipus d'interrupció.....	207
Gràfic 25. Desacord amb actes de suport i sense	210
Gràfic 26. Presència i absència d'actes de suport als tres tipus de desacord.....	212
Gràfic 27. Atenuadors més freqüents en el desacord	214
Gràfic 28. Desacord atenuat i sense atenuar.....	217
Gràfic 29. Elements de la interacció en actes centrals	220
Gràfic 30. Desacord amb format preferit i no preferit.....	224
Gràfic 31. Tipus d'acord segons l'estatus	227
Gràfic 32. Tipus de desacord segons l'estatus.....	228
Gràfic 33. Tipus de desacord indirecte segons l'estatus.....	230
Gràfic 34. Desacord atenuat i sense atenuar segons l'estatus.....	231
Gràfic 35. Finalització segons l'estatus.....	234

Llista de taules

Taula 1. Estudis relacionats amb els actes de parla en català.....	7
Taula 2. Exemple d'estratègies de cortesia positiva de Brown i Levinson (1987)	43
Taula 3. Sistemes d'imatge d'Scollon, Scollon i Jones (2012)	53
Taula 4. Principals mètodes de recollida de dades en la investigació pragmàtica	74
Taula 5. Tipus d'interacció establerts per al CANCODE (McCarthy 1998).....	84
Taula 6. Descripció del corpus CAIDAC.....	86
Taula 7. Característiques situacionals i discursives dels tres gèneres	88
Taula 8. Subcorpus de converses col·loquials del CAIDAC	90
Taula 9. Dimensions útils per a la comparació de reunions (Holmes i Stubbe 2003: 60).....	91
Taula 10. Subcorpus de reunions del CAIDAC	93
Taula 11. Subcorpus de tutories del CAIDAC.....	95
Taula 12. Anotació de la informació situacional	103
Taula 13. Categories de codificació del CCSARP.....	114
Taula 14. Tipus de seqüències	171
Taula 15. Seqüències i torns del CAIDAC	173
Taula 16. Iniciació.....	176
Taula 17. Iniciació segons el tipus de seqüència	178
Taula 18. Tipus d'actes centrals.....	179
Taula 19. Acord i desacord per gèneres en seqüències de desacord	181
Taula 20. Tipus d'acord	182
Taula 21. Tipus d'acord directe	183
Taula 22. Acord indirecte.....	184
Taula 23. Tipus de desacord	186
Taula 24. Tipus de desacord directe.....	187
Taula 25. Tipus de desacord indirecte	188
Taula 26. Actes de suport en seqüències de desacord.....	190
Taula 27. Intensificadors en seqüències de desacord.....	191
Taula 28. Atenuadors en seqüències de desacord	196
Taula 29. Acord parcial en seqüències de desacord.....	198
Taula 30. Tipus de finalització per gèneres i tipus de seqüència	199
Taula 31. Finalització en seqüències de desacord.....	201

Taula 32. Actes neutres	203
Taula 33. Elements de la interacció	204
Taula 34. Tipus de solapament	206
Taula 35. Tipus d'interrupció.....	207
Taula 36. Desacord amb actes de suport i sense	210
Taula 37. Presència i absència d'actes de suport als tres tipus de desacord	212
Taula 38. Atenuadors més freqüents en el desacord	214
Taula 39. Atenuadors més freqüents en els tres tipus de desacord	216
Taula 40. Desacord atenuat i sense atenuar	217
Taula 41. Elements de la interacció en actes centrals	220
Taula 42. Desacord combinat amb trets de segones parts no preferides.....	224
Taula 43. Tipus d'acord segons l'estatus del parlant	227
Taula 44. Tipus de desacord segons l'estatus	228
Taula 45. Desacord directe segons l'estatus del parlant	229
Taula 46. Tipus de desacord indirecte segons l'estatus	230
Taula 47. Desacord atenuat i sense atenuar segons l'estatus	231
Taula 48. Finalització segons l'estatus	234
Taula 49. Factors situacionals en els tres gèneres.....	298

1. Introducció¹

FEM: Han de veni::r -- [...] vull dir que la resta ha de veni::r .. estan --

LEM: Sí, sí, però ja vin[dran].

JEM: [Sí], però: .. hem de començar.

LEM: Hem de començar.

[Reunió 1]

Quan diem que ens comuniquem a través de la llengua, costa imaginar-se tot el que ens permet fer i la complexitat que amaga. Ja no solament pel que fa a l'estructura que segueix, els elements que la formen o el lligam que estableix amb la representació de tot el que veiem i existeix al món, sinó també pel gran ventall d'opcions que posa a la nostra disposició a l'hora d'adaptar l'ús que en fem en cada situació. I no es tracta només de decidir si ens hem de dirigir a algú de tu o de vostè, o de si podem fer servir un llenguatge més o menys especialitzat, sinó de triar la manera més pertinent d'expressar-nos a partir de la interpretació que fem de la situació en què ens trobem i tots els factors que la defineixen (localització, interlocutors, fi, etc.). Aquesta adaptació a la situació es manifesta, en part, lingüísticament, i té com a resultat una gran variació, que explica per què hi pot haver tanta diferència entre el que una filla diu a la seva mare («No, això ho fas tu!»)², el que una mestra opina en una reunió de claustre («Bueno, jo, dieu la vostra opinió, jo no el trauria, no sé, amb el que he vist, jo trobo que va bé, i que tinguin això de deures a mi ja t'ho he dit, a mi no em sembla malament»), i

---

¹ Per a la realització d'aquesta tesi doctoral s'ha comptat amb l'Ajut per a la contractació de personal investigador novell (FI-DGR 2014), atorgat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya.

² Exemples extrets del Corpus d'acord i desacord en català (CAIDAC), descrit al capítol 3.

el que una professora d'universitat diu a una estudiant que es queixa de l'assignatura que imparteix («Bueno, això ja ho vam parlar, us pot agradar més o menys, però com que són les normes de funcionament, és lo que hi ha»).

La disciplina que s'encarrega d'estudiar l'ús que fem de la llengua en un context concret és la pragmàtica, i és el marc en què se situa la nostra investigació. La pragmàtica estudia què fem amb les paraules, un objecte d'interès molt ampli que dóna cabuda a molts nivells d'anàlisi diferents i que ha estat molt productiva des del seu establiment com a disciplina els anys setanta i vuitanta. En el nostre cas, ens centrem en els actes de parla, és a dir, enunciats que duen a terme accions, i els concebem des de la seva vessant més discursiva, que els interpreta a partir del context en què apareixen i n'estudia tot el desenvolupament. En l'adaptació que fem de la manera d'expressar els actes de parla segons la situació i els parlants amb què interactuem hi pot intervenir la cortesia, que té una funció social de manteniment de la relació interpersonal entre parlants i que és l'altra gran àrea d'estudi de la pragmàtica, tot i que actualment el focus s'ha traslladat a l'estudi de la imatge i la gestió que se'n fa a la interacció.

De tot el ventall d'actes de parla existents, hem descartat d'entrada els més estudiats, no només perquè compten amb una bibliografia molt extensa, sinó també perquè, metodològicament, són difícils d'estudiar si volem anar més enllà de fer qüestionaris escrits perquè apareixen en situacions molt específiques. La nostra intenció és utilitzar mostres reals de llengua, de manera que necessitem un acte de parla que sigui habitual i que es doni en un gran nombre de contextos. Aquest és el cas del desacord, que tradicionalment s'ha concebut com l'expressió mínima de la ruptura de les relacions socials entre parlants, i l'aparició del qual pot ser problemàtica en alguns contextos o bé enriquir-ne d'altres. A part de l'interès científic que es deriva d'aquest acte de parla, considerem que l'estudi del desacord també pot tenir una finalitat pràctica, ja que els descobriments en la mecànica que el regula en català poden ser d'utilitat a l'hora d'ensenyar com participar en una discussió en diferents contextos a aprenents de llengua i als propis parlants nadius de la llengua.

Inicialment, el desacord havia de ser l'únic objecte d'estudi, però de seguida se'ns va fer evident el lligam estret que manté amb l'acord, la qual cosa ens va fer ampliar el focus d'estudi per incloure'ls. Si atenem les definicions del diccionari per a *acord* i *desacord* (DIEC2), veiem com el segon es defineix per absència del primer:

acord

- 1 *l m.* [LC] Unió, entre dues o més persones, que resulta d'una manera comuna de sentir, de pensar, d'obrar. *Viuen tots en perfecte acord. El bon acord entre parents.*
- 2 3 [LC] ***estar d'acord*** Haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer, (amb altres). *No estan d'acord en res. En això no estic pas d'acord amb vós. Estic d'acord que hi vagin. Estic d'acord amb tu que és un bon home.*

desacord

- m.* [LC] Mancança d'acord, el fet de no estar d'acord. *Haver-hi desacord entre els jutges. Els jutges estan en desacord. Viure en desacord. Hi ha un desacord evident entre les seves paraules i la seva conducta.*

L'acord i el desacord són dues opcions alternatives i excloents de reaccionar davant de diferents tipus d'intervencions (declaracions, valoracions, propostes, etc.): els parlants o bé es posicionen amb l'interlocutor que les ha pronunciat o bé s'enfronten a la seva posició prenent-ne una de diferent. Tanmateix, encara que el seu estudi ha de ser complementari, el que ens interessa més és el desacord, ja que per la seva condició de manca d'unió de pensament resulta més complex lingüísticament i dicursiva, i pot tenir més repercussions en la comunicació i en la relació entre els parlants.

Per tal d'obtenir una mostra àmplia de la materialització de l'acord i el desacord en català, hem triat tres gèneres discursius en què creiem que apareixeran amb freqüència: en primer lloc, en les converses col·loquials, el gènere discursiu per excel·lència centrat al manteniment de les relacions socials; en segon lloc, les reunions, orientades a la presa de decisions i la resolució de problemes; i, finalment, les tutories acadèmiques a la universitat, en concret aquelles en què hi ha en joc alguna cosa, com ara la nota de l'estudiant. A partir dels casos trobats al corpus oral dissenyat específicament per a l'estudi de l'acord i el desacord, volem establir com s'expressen aquests actes en català, com es manifesten en cada situació i com els gestionen els parlants.

1.1. Motivació

El nostre interès per la pragmàtica, i en concret pels actes de parla i la cortesia, es materialitza per primera vegada durant la memòria de màster, que vam dedicar a l'estudi de l'agraïment en espanyol. A partir d'un qüestionari, vam comparar l'actuació de parlants nadius i no nadius, i els vam demanar també que avaluessin diferents situacions segons com de cortesos o apropiats els semblen uns enunciats. Com que en espanyol la recerca en pragmàtica està molt avançada, vam triar l'agraïment com a objecte d'estudi, un acte de parla menys estudiat, però menys «emocionant» pel que fa al risc que comporta per a les relacions interpersonals.

En la present tesi doctoral, deixem enrere l'estudi pragmàtic, tan intrínscament oral i espontani, mitjançant el text escrit i passem a estudiar la llengua real, en concret, la llengua catalana. La pragmàtica catalana és una disciplina que, tot i que compta amb aportacions destacades en camps específics, encara té camí per recórrer i buits per omplir en comparació amb altres llengües (Payrató 2016: 69):

La lingüística catalana, que ha tractat amb molta brillantor temes gramaticals, fonètics, històrics, lexicogràfics, dialectals i sociolingüístics, té un cert compte pendent, encara, amb tota la línia pragmàtica, discursiva i funcional. La necessitat d'analitzar pragmàticament i discursivament molts aspectes de la societat i la cultura catalanes és, avui, més que evident, i resulta incontestable, tant com la necessitat d'integrar aquests estudis en el conjunt *crosscultural* de totes les pràctiques comunicatives conegudes, que és la demanda lògica de l'esperit científic.

Ens proposem, doncs, fer una contribució en aquesta direcció, i per això hem triat un objecte d'estudi tan present en el dia a dia. L'acord i el desacord estan dotats d'una complexitat, sobretot en el cas del segon, que altres actes no tenen, de manera que per analitzar-los resulta encara més important adoptar un punt de vista discursiu que vagi més enllà dels dos o tres torns estàndards que té en compte la teoria dels actes de parla original. A més, el treball no se centra en un tipus d'interacció en concret, sinó que combina tres gèneres discursius diferents per tal de poder obtenir el major nombre de realitzacions possibles, i, a més, comparar la manera en què els parlants adapten el discurs segons les circumstàncies en què es realitzen aquests actes. L'anàlisi de la realització de l'acord i el

desacord ens permetrà també obtenir exemples del funcionament de la cortesia en català i de les condicions que la fan necessària, així com de la manera en què els parlants gestionen les desavinences en situacions diferents. La nostra intenció és fer una contribució significativa en l'estudi de la pragmàtica en català que alhora tingui com a referència els avenços teòrics i pràctics més actuals del context internacional, en el qual constituirà, per tant, una aportació valuosa.

1.2. Estat de la qüestió

Per tal de situar aquesta tesi en la recerca que s'està duent a terme en aquest moment, hem de combinar dos punts de vista diferents: d'una banda, la recerca que s'ha fet i es fa en pragmàtica i discurs en català, que malgrat haver avançat els últims anys, és encara un camp incipient; de l'altra, l'estat de la investigació sobre acord i desacord en el context internacional, especialment sobre l'anglès. La nostra intenció és dur a terme un estudi que tingui en compte el que s'ha fet en altres llengües per proveir el català amb les últimes eines i enfocaments que han aparegut, i així actualitzar la recerca en pragmàtica i discurs. Aquest estat de la qüestió es presenta als dos apartats següents.

1.2.1. Recerca en actes de parla i cortesia en català

Per conèixer l'estat d'aquesta investigació pel que fa a la llengua catalana, són imprescindibles els articles recopilatoris d'Alturo (2003) i Boix i Payrató (1995), com el més recent, de Payrató (2015), que porta per títol «Estudis de pragmàtica i anàlisi del discurs sobre la llengua catalana: un repàs de l'etapa 1997-2012», on es presenten les diferents línies de recerca que s'han adoptat en el camp de la pragmàtica (marcadors i connectors discursius, gramaticalització, dixi, pragmaestilística, etc.) i de l'anàlisi del discurs (lingüística textual, anàlisi crítica del discurs, argumentació, etc.).

Alturo (2003) estableix tres períodes en l'estudi de la pragmàtica que s'ha fet en català des de finals dels anys vuitanta. El primer, que són els inicis, té lloc als anys vuitanta, quan diversos autors comencen a estudiar i presentar la disciplina en català. L'expansió,

el segon període, es dóna als anys noranta, en què es van diferenciant les àrees d'estudi, es creen diferents grups de recerca, es generalitza l'ensenyament de la disciplina en l'àmbit universitari i apareixen nombroses publicacions i revistes. Finalment, la consolidació comença amb la publicació del primer manual de pragmàtica en català (Bassols 2001).

A l'hora de situar el nostre estudi dins de la disciplina, és important notar que els últims anys la pragmàtica i l'anàlisi del discurs en català solen presentar-se com una unitat (Alturo 2009: 31):

[C]onstitueixen, en sentit ampli, una única disciplina científica que es caracteritza per oferir una visió funcional interdisciplinària sobre l'ús del llenguatge i la comunicació, i [...] els objectius generals d'aquesta disciplina responen a dos interessos bàsics: l'estudi dels processos d'ús i l'anàlisi de la relació entre l'ús i les estructures.

Dels sis objectius que recull Alturo (2011: 31)³, a continuació presentem els tres més rellevants per a la nostra investigació: la intencionalitat en l'activitat lingüística, l'activitat lingüística i la cultura, i l'anàlisi de la relació entre l'ús i els recursos estructurals.

La intencionalitat en l'activitat lingüística

Aquí trobem la vessant més filosòfica, relacionada amb els *actes de parla*. El nostre estudi es planteja estudiar-ne dos (o un, segons si els veiem com a dues possibilitats mútuament excloents) que no han estat tractats abans des d'aquesta perspectiva: l'acord i el desacord. Tot i així, sí que s'han fet estudis d'altres actes, recollits a la taula 1:

---

³ Alturo (2011: 31) associa cada objectiu a una tradició de la qual beuen la pragmàtica i l'anàlisi del discurs: filosòfica, sociològica, antropològica, psicològica i cognitiva, lingüística, literària.

Acte	Títol
Disculpes	Curell i Sabaté (2005). « <i>I'm really really sorry vs Et faria res?: Apologies in British English and in Catalan</i> ».
	Curell i Sabaté (2007). «The production of apologies by proficient Catalan learners of English: Sociopragmatic failures and cultural interference».
	Curell i Sabaté (2008). «Native judgements of L2 learners' pragmatic transfers: The case of apologies».
	Sabaté i Curell (2007). «From “Sorry very much” to “I’m ever so sorry”: Acquisitional patterns in L2 apologies by Catalan learners of English».
Queixes	Trenchs (1994). «Complaining in Catalan, complaining in English: A comparative study of native and EFL speakers».
	Trenchs (1995). «Pragmatic strategies in Catalan and English complaints: A comparative study of native and EFL speakers».
	Trenchs (1998). «Pragmatic strategies in English and Catalan complaints».
	Sabaté (2009). «The Interlanguage of Complaints by Catalan Learners of English».
Peticions	Pérez (1999). <i>The production of requests by Catalan learners of English</i> .
	Pérez (2000). «The language of requesting in Catalan service encounters: politeness considerations».
	Pérez (2002). «The production of requests by Catalan learners of English: situational and proficiency level effects».
Cortesia	Curell (2011). «Politeness and cultural styles of speaking in Catalan».

Taula 1. Estudis relacionats amb els actes de parla en català⁴

⁴ Destaquem també els estudis de Guzman (2002) i Safont Jordà (2005), que analitzen l’atenuació en el marc de l’acte de parla de la petició.

Com veiem pels títols, aquests estudis tenen dues característiques bàsiques (i molt determinants): se situen en el corrent de la pragmàtica de la interllengua (es compara el coneixement d'anglès de nadius i aprenents catalans) i la recollida de dades es fa mitjançant un qüestionari. Alturo (2003: 2) comenta que això resulta un problema per als estudis pragmàtics en general:

As a number of authors have emphasised (Reyes 1990: 35, Salvador 1997: 206), the philosophic origins of pragmatics and its intimate relationship to semantics have, often, encouraged research based on materials constructed by linguists, with sentences taken out of context. A classic example of this is the work on speech acts and inferences, which while constituting a fundamental part of the study of meaning in context, has traditionally used isolated, artificially contrived phrases as data.

La situació en català, doncs, està limitada a aquest tipus d'estudis, de manera que es fa molt necessària una aportació que canviï el material de partida i que permeti per fi unir la pragmàtica i l'anàlisi del discurs, dues disciplines amb una afinitat d'interessos que «és acceptada de manera tàcita pels estudiosos de la llengua catalana» (Alturo 2011: 30). El que ens plantejem en aquesta tesi, doncs, és utilitzar discurs autèntic per poder analitzar en profunditat uns actes de parla, l'acord i el desacord, que de moment no han estat objecte de cap estudi en català. Per fer-ho, podíem comptar amb corpus del català ja compilats, d'entre els quals destaquen especialment el Corpus Oral de Conversa Col·loquial (COC, Payrató i Alturo 2002) i el Corpus Oral de Registres (COR, Alturo *et al.* 2004), tots dos part del Corpus de Català Contemporani de la Universitat de Barcelona. Tot i la gran informació que proveeixen aquests corpus i la profusió d'articles que se n'han derivat, el fet que les dades que contenen es recollissin a principis dels anys noranta planteja la necessitat de crear una nova col·lecció de textos més actuals amb l'objectiu específic d'estudiar aquests actes de parla en situacions diferents, per la qual cosa hem creat el CAIDAC: Corpus d'Acord i Desacord en Català.⁵

La decisió de compilar un corpus propi i d'explotar-lo a partir dels postulats de la lingüística de corpus, que esdevé una eina, emmarca l'estudi en el context de la pragmàtica de corpus, una tendència

---

⁵ A § 3.3 del capítol 3 presentem amb detall les característiques del corpus i el procés de compilació que vam seguir.

molt recent en pragmàtica que tot just s'ha acabat de materialitzar amb la publicació del volum recopilatori *Corpus Pragmatics* (2015). Així doncs, metodològicament aquesta tesi ja se situa a l'avantguarda de la recerca pragmàtica que es duu a terme actualment en altres llengües com l'anglès o l'espanyol.

L'activitat lingüística i la cultura

Aquí trobem «l'anàlisi de les normes convencionals de l'ús lingüístic», de què s'ocupen l'anàlisi de la conversa i l'estudi de la cortesia (Alturo 2011: 33). Aquests dos camps d'estudi són, juntament amb els actes de parla, els pilars que estructuraven el nostre treball, com ja veurem quan presentem el marc teòric. Per al català, comptem amb el capítol «Politeness and cultural styles of speaking in Catalan» de Curell (2011), en què l'autora posa en relació els resultats obtinguts en els estudis d'actes de parla presentats a la taula 1 per descriure la concepció de la cortesia en català. La conclusió a què arriba és que els parlants s'orienten cap a la cerca de punts en comú, és a dir, cap a un sistema basat en la imatge positiva (Brown i Levinson 1987) o en la connectivitat (Arundale 2006, 2010): «Catalan speakers rely on mutual trust, openness, sharing, solidarity, explicitness and sincerity when performing [these] speech acts» (Curell 2011: 274). La nostra tesi ofereix un acte més en què es pot comprovar l'orientació i gestió de la cortesia i la imatge dels parlants de català, amb el salt qualitatiu que comporta l'ús del discurs autèntic en lloc de qüestionaris escrits.⁶

L'anàlisi de la relació entre l'ús i els recursos estructurals

La recerca en aquesta direcció es fa sobretot des de la variació funcional, que s'ocupa de «les diferències que presenta una llengua segons els diversos àmbits d'ús en què es fa servir, o sigui, segons els diferents propòsits o funcions, interlocutors, canals i temes propis dels actes comunicatius en què apareix el llenguatge verbal humà» (Payrató 1998: 5) i s'interessa per la variació entre gèneres i registres, entre d'altres. Un dels autors que més ha treballat en aquesta direcció és Payrató (1996 i 2010, entre d'altres), que combina la variació funcional amb un enfocament discursiu, un àmbit en què es poden situar la cortesia i la parla col·loquial (Payrató 2016: 57).

---

⁶ Vegeu el capítol 3 per a una breu presentació i comparació dels mètodes de recollida de dades més utilitzats en la investigació pragmàtica.

Alturo (2011: 37) conclou el repàs a la producció en recerca pragmàtica en català remarcant que s'ha estès en les sis direccions des d'un punt de vista majoritàriament descriptivista, adaptant «els models teòrics dominants per a la descripció de la llengua, sense pensar que la recerca sobre el català podia fer aportacions teòriques rellevants a aquests models, que podrien contribuir a explicar els fenòmens observats». En el nostre cas, tot i que la proposta és marcadament descriptiva i parteix de constructes establerts en altres llengües, la presència i funcionament dels quals estudiarem per al català, en cap cas forçarem l'aplicació de teories que no encaixen, sinó que amb les nostres anàlisis intentarem contribuir al desenvolupament de la recerca de fenòmens que són generals a la pragmàtica.

1.2.2. Estudi de l'acord i el desacord

Dels dos actes, el més estudiat és el desacord per la naturalesa conflictiva que la tradició li ha associat i que activa l'ús de la cortesia per la seva condició d'acte amenaçador de la imatge (Brown i Levinson 1987: 66): l'emissor fa una avaluació negativa d'algun aspecte de la imatge del receptor, que queda supeditada a la necessitat d'expressar contrarietat. Tanmateix, aquesta concepció negativa del desacord no és compartida per tots els investigadors, sobretot en els últims anys, els quals consideren que només es pot atribuir una interpretació i un valor a un acte de parla en el context en què apareix. Així, hi ha situacions en què la concepció que tenen els parlants de l'acte canvia radicalment, ja que, com afirma Georgakopoulou (2001: 1881) per a l'estudi del desacord, el context és bàsic en l'anàlisi pragmàtica:

Any further research on disagreement, as well as on other allegedly 'face-threatening' or 'dispreferred' acts, needs to be context-sensitive in order to shed light not just on the types of devices for constructing disagreement in different local contexts but also on the interrelations between the act of disagreement and interactional goals or purposes that may be locally in play.

Un dels exemples més prototípics en què el desacord o la discussió perden el valor associat d'amenaça per a la imatge és l'estudi de Schiffrin (1984) sobre discussions entre familiars jueus americans. Tot i que mantenen l'estructura interaccional que els és pròpia, els desacords no són «de veritat» pel que fa al contingut: els participants no intenten resoldre cap desavinença o divergència

d'opinions, sinó que discuteixen simplement pel plaer de discutir. El mateix acte crea intimitat (Tannen i Kakavá 1992) i no amenaça les relacions socials entre persones (Georgakopoulou 2012). Schiffrin (1984) els anomena *discussions sociables* (*sociable arguments*), i són un fenomen que s'ha observat també en les converses gregues (Kakava 1993), israelites (Blum-Kulka i Olshtain 1984) o espanyoles (Brenes Peña 2011a). Pel que fa al desacord en contextos professionals, els estudis conclouen que el desacord no es presenta com una opció marcada i que les instàncies de descortesia són poc freqüents (Angouri 2012, Koester 2006, Stalpers 1995), tot i que cal tenir en compte que la presència d'un cap o director pot donar peu a comportaments específics (Holmes i Marra 2004). Finalment, pel que fa al context acadèmic, el desacord tampoc no genera situacions conflictives, però els estudis han advertit diferències entre l'actuació dels professors i els estudiants en aquestes situacions (Netz 2014, Rees-Miller 2000).

En espanyol, l'estudi de Brenes Peña (2011a) sobre els actes de parla de dissensió,⁷ entesos com l'expressió lingüística del desacord de manera reiterada, conclou que en espanyol no es pot afirmar que siguin actes amenaçadors de la imatge. D'una banda, no presenten l'estructura de les segones parts no preferides, de manera que no suposen cap risc per la imatge segons la relació que estableix Kerbrat-Orecchioni (2004) entre els conceptes de l'anàlisi de la conversa i la cortesia, en què les parts preferides són corteses i les no preferides, descorteses. D'altra banda, l'única manera de comprovar l'efecte social que té un acte amenaçador és analitzar la reacció que provoca en el receptor: en les dades de l'autora, no hi havia reaccions negatives, ni tan sols quan el desacord o dissensió s'expressava sense atenuar. Finalment, Brenes Peña (2011a: 156) destaca el paper determinant que juga l'autoafirmació en la imatge dels parlants espanyols, que posa molta importància al fet de poder expressar els pensaments i opinions sense impediments. Aquests es vehiculen molt sovint en forma d'assertions, que són actes de parla no cortesos amb un valor neutre, ja que «si se realizan cortésmente, la cortesía manifestada es de tipo extrínseco» (Haverkate 1994: 116), i que no es poden considerar amenaçants per si mateixos (Bravo 2002: 141).

---

⁷ Herrero Moreno (2001, 2002b, 2004) ja utilitza aquest terme per referir-se a aquest acte de parla.

La nova visió del desacord acaba de prendre forma el 2012 en un número monogràfic de *Journal of Pragmatics*, titulat «Theorizing disagreement», en què es recuperen teories sobre desacord presentades fins al moment i se n'estén l'estudi en diferents contextos, tot posant un èmfasi especial en la influència del context en les interaccions i revisant conceptes com la descortesia, l'adequació i el desacord en general. A la introducció, Angouri i Locher (2012: 1549) presenten una concepció del desacord que hauria de permetre estudiar-lo de manera sistemàtica:

- a) expressing opposing views is an everyday phenomenon;
- b) certain practices are prone to contain disagreement so that this speech act is expected rather than the exception; for example, they are in fact a *sine qua non* in decision making and problem solving talk in either every day or professional contexts; other practices and contexts are less tolerant of the expression of disagreement;
- c) disagreeing cannot be seen as an a priori negative act; communities and groups of people have developed different norms over time which influence how disagreement is perceived and enacted;
- d) as in all language usage, the ways in which disagreement is expressed —and not only its occurrence per se— will have an impact on relational issues (face-aggravating, face-maintaining, face-enhancing); at the same time, expectations about how disagreement is valued in a particular practice will influence what forms participants choose.

Per tal com hi ha altres autors que han arribat a la mateixa conclusió en llengües semblants i pròximes al català, i que és la visió més actual en l'estudi del desacord, hem decidit adoptar aquesta concepció del desacord per enfocar l'anàlisi del CAIDAC. Així doncs, ens allunyem de la concepció tradicional que el considera amenaçador de la imatge i perillós per les relacions interpersonals i l'abordem des d'un punt de vista neutre i situat. La comparació entre gèneres ens ha de permetre observar si se'n fa una valoració diferent segons la situació i com s'expressa en cada cas.

1.3. Objectius i preguntes d'investigació

Com hem dit, la recerca sobre els actes de parla i la cortesia en català encara es troba, en general, en una fase inicial, de manera que ens proposem fer una aportació a partir de tres objectius principals que es despleguen en tres direccions de treball diferents: el primer és el més específic i se centra en l'estudi del parell d'actes de parla de l'acord i el desacord en tres gèneres discursius diferents; el segon pretén analitzar la gestió de la imatge que fan els parlants de català a partir de l'ús o la manca d'atenuació que trobem als fragments de les mostres obtingudes per al corpus; finalment, el tercer objectiu és metodològic, i persegueix casar d'una manera efectiva la recerca quantitativa amb la qualitativa, en el marc d'una proposta molt recent que uneix la lingüística de corpus i la pragmàtica. A continuació presentem els tres objectius amb més detall i desglossem les preguntes d'investigació que se'n deriven, que respondrem al llarg del treball.

1.3.1. Objectius

Aquesta tesi es proposa assolir els tres objectius principals següent:

Objectiu 1: Estudiar la realització de l'acord i el desacord en català

Aquest objectiu és el més general i ampli, ja que per estudiar l'expressió de l'acord i el desacord de manera global s'han de tenir en compte molts factors. Tractant-se d'actes de parla, observarem com es realitzen des d'un punt de vista pragmàtic. L'enfocament serà principalment sociopragmàtic, és a dir, centrat a descobrir quins patrons de realització segueixen aquests actes de parla en relació amb diverses restriccions socials derivades, en primera instància, del gènere discursiu, però també d'altres factors de la situació comunicativa. Tanmateix, per establir els elements que formen aquests patrons tindrem en compte certs aspectes relacionats amb la llengua, de manera que l'anàlisi pragmàtica uneix la dimensió lingüística i social.

A més de l'enfocament pragmàtic, tindrem en compte la realització interaccional i discursiva de l'acord i el desacord, que tot i que es materialitzen explícitament en actes de parla, es manifesten dins d'estructures discursives amb característiques i distribucions molt

diverses. Els primers estudis sobre acord i desacord, realitzats sobretot des de l'anàlisi de la conversa (Pomerantz 1984), consideren que l'acord i el desacord són la segona part d'un parell adjacent compost de dos torns, però hi ha altres autors que assenyalen que, de fet, el desacord s'estén almenys durant tres torns (Antaki 1994 i 1996, Coulter 1990, Maynard 1985, Schiffrin 1984, Tsui 1994). Caldrà veure, doncs, com s'estructuren aquests actes de parla en català, encara que preveiem que la seva realització en molts casos resultarà molt més complexa, sobretot si el punt de divergència no és simple i per tant cal justificar cada posició o si hi participen molts parlants.

Objectiu 2: Conceptualitzar la noció d'imatge dels parlants de català a partir de la gestió que en fan en situacions d'acord i desacord

El desacord és un acte que té un impacte en la relació que mantenen els interlocutors: la manera en què s'expressa és crucial per evitar situacions compromeses, i les estratègies de cortesia emprades (o directament la necessitat d'emprar-les) canvien segons la valoració que se'n fa en cada pràctica conversacional (Angouri i Locher 2012). Així, doncs, a partir dels resultats obtinguts en l'assoliment del primer objectiu podrem estudiar què motiva l'ús d'un o altre tipus d'acte o estratègia de cortesia i la reacció que suscita en la interacció, la qual cosa permetrà, al seu torn, establir quina orientació pren la imatge dels parlants catalans en el corpus compilat per a aquest treball.

Objectiu 3: Comprovar l'eficàcia de la combinació dels enfocaments metodològics de disciplines diferents per poder dur a terme una anàlisi tant quantitativa com qualitativa

Des del 2010 la combinació de pragmàtica i lingüística de corpus és cada vegada més freqüent, i ha acabat donant lloc a la pragmàtica de corpus, una denominació utilitzada per primera vegada al volum d'Aijmer i Rühlemann (2015). Aquesta tesi vol ser una mostra més de com de fructífera resulta aquesta unió, i, a més, vol afegir-hi un altre component, l'anàlisi de la conversa. Amb la inclusió en l'anotació d'elements com pauses, solapaments o interrupcions, verificarem si aquesta unió dóna els resultats que esperem, és a dir, si ens proporciona una visió completa i des de diferents nivells i

punts de vista del funcionament en català dels actes de parla de l'acord i el desacord.

1.3.2. Preguntes d'investigació

A partir dels objectius generals presentats a § 1.3.1 es deriven un seguit de preguntes d'investigació que adrecen aspectes específics que tractarem en el nostre estudi i que guien la recerca. Les presentem a continuació:

- a) El desacord és un acte amenaçador de la imatge en català?

A l'apartat § 1.2.2 hem presentat l'estat de la qüestió de l'estudi del desacord, que en els últims anys s'ha allunyat de la concepció d'acte amenaçador de la imatge (positiva) atribuïda per Brown i Levinson (1987: 66). En contraposició amb el seu enfocament, els estudis sobre llengües com el grec (Georgakopoulou 2001, Kakavá 2002), l'anglès (Schiffrin 1984) o l'espanyol (Brenes Peña 2011a), entre d'altres, han demostrat que en situacions comunicatives concretes el desacord no presenta cap risc per a la imatge dels interlocutors. L'anàlisi sociopragmàtica ens permetrà observar si en català es manté aquesta visió del descord com a fet habitual de la vida diària que no és intrínscament negatiu (Angouri i Locher 2012), a partir de factors com el tipus d'actes que dominen, el grau d'atenuació que els parlants utilitzen o la reacció que hi tenen.

- b) Hi ha diferències en la construcció dels torns que expressen acord i els que expressen desacord?

L'anàlisi de la conversa estableix que els parells adjacents tenen una segona part preferida i una de no preferida, i que aquesta condició es manifesta a partir de certs trets de la interacció: així, una invitació o una petició es responen amb una acceptació, i no amb un rebuig, que és l'opció no preferida. Pomerantz (1984) estableix que l'acord és la segona part preferida d'un parell adjacent, i el desacord, la no preferida, una distinció de la qual se segueix partint en la bibliografia però que altres autors (Kotthoff 1993, entre d'altres) han matisat o refutat. Per tal de valorar com es conceben aquests dos actes en català, caldrà aplicar els criteris que l'anàlisi de la conversa ha concebut per identificar les segones parts preferides i no preferides. Això permetrà establir si

en català es manté l'associació acord / preferit i desacord / no preferit, o bé si, tal com apunten estudis en altres llengües com ara l'espanyol (Brenes Peña 2011a), el desacord no compta amb les característiques que el farien segona part no preferida.

- c) Quina incidència té la situació comunicativa en la realització de l'acord i el desacord?

De les tres variables que Brown i Levinson (1987) estableixen per a l'estudi de la cortesia, està demostrat que la distància i el poder influeixen en la manera d'expressar l'acord i el desacord (Edstrom 2004, Holtgraves 1997). Aquests factors són presents en les reunions i les tutories, en què les relacions entre parlants no són gaire properes i hi ha una desigualtat d'estatus (permanent en el cas del professors i l'alumne, ocasional en les reunions, ja que està lligada a la presència d'un cap). A més, Drew i Heritage (1992: 3-4) assenyalen que en marcs institucionals és rellevant distingir si les intervencions dels interlocutors s'originen des de la seva identitat professional o la identitat personal. Tanmateix, a part d'aquests aspectes concrets, estudiarem també el paper que juguen diversos factors de la situació comunicativa (com ara la proximitat, la relació d'igualtat o el marc d'interacció) en la realització dels actes de parla objecte d'estudi.

- d) Com es caracteritza la imatge dels parlants catalans del CAIDAC?

Segons els estudis pragmàtics i de la cortesia que s'han fet sobre altres actes de parla en català, basats principalment en dades elicitades, aquesta llengua es caracteritza per estar orientada cap a la cortesia positiva (és a dir, cap a mantenir una bona relació amb els interlocutors) o el que Arundale (2010) anomena *connectivitat*, conclusió a què arriba Curell (2011: 274). Aquesta orientació és semblant a la que s'ha detectat per a l'espanyol (Hernández Flores 2002, entre d'altres), per al grec (Kakavá 2002, Georgakopoulou 2001) i altres cultures mediterrànies, i el fet de poder comptar amb un corpus de discurs autèntic ens aportarà dades que ens ajudin a situar el català.

1.4. Estructura de la tesi

El treball s'estructura en set capítols, incloent aquest primer capítol introductori i les conclusions finals. Hem iniciat el treball amb una introducció en la qual hem justificat la tria de l'objecte d'estudi i hem exposat la motivació que ens ha portat fins aquí. A continuació, hem recollit l'estat de la qüestió i l'hem estructurat en dos grans temes: d'una banda, la situació de la recerca en pragmàtica en català, àmbit en el qual se situa aquesta tesi; de l'altra, el punt en què es troba la investigació sobre acord i desacord en el context internacional, en el qual esperem que aquest treball faci una aportació significativa. La presentació de l'estat de la qüestió ens porta a l'establiment dels objectius de la tesi i les preguntes d'investigació que se'n deriven, que intenten avançar a partir del punt en què s'ha quedat la recerca en aquest àmbit. Les preguntes d'investigació es contestaran en els diferents capítols que vénen a continuació.

Els capítols que segueixen es poden dividir en dos grans blocs: el segon, el tercer i el quart són els fonaments teòrics i metodològics que estructuraven la tesi, i que proporcionen les eines necessàries per emprendre els dos capítols d'anàlisi, la quantitativa i la qualitativa, que conformen el segon bloc. El primer bloc comença centrant la recerca, per la qual cosa es presenta el marc teòric en què s'ha concebut, que en aquest cas és una combinació dels dos grans camps d'estudi de la pragmàtica: els actes de parla en la seva vessant discursiva (§ 2.1) i la cortesia i la imatge (§ 2.2). A més, l'estudi de la variació en l'expressió de l'acord i el desacord en gèneres diferents fa necessari incloure un apartat que repassi la importància que té el context en l'estudi pragmàtic, que sempre ha de ser situat. Després del marc teòric, el tercer capítol conté la metodologia, que en aquest treball és especialment rellevant perquè ha comportat la compilació d'un corpus oral. Justifiquem el procés que hem seguit per construir-lo, descrivim les mostres i els parlants que el formen i expliquem com l'hem preparat per a l'anàlisi mitjançant la transcripció de les mostres orals i l'anotació en cinc nivells diferents que responen a les necessitats de la investigació. Finalment, el capítol 4 descriu i exemplifica la taxonomia que hem creat per a l'anàlisi de l'acord i el desacord.

Pel que fa al segon bloc, el capítol 5 recull els resultats quantitatius mitjançant una presentació de les dades obtingudes per a les categories d'anàlisi establertes al capítol 4, complementada amb una anàlisi estadística que comprova la significació dels resultats obtinguts. Aquesta visió més matemàtica de les dades es complementa amb la profunditat de l'anàlisi qualitativa del capítol 6, en què ens centrem en la importància de diferents factors situacionals a l'hora d'influir en la realització de l'acord i el desacord i la gestió de la imatge dels parlants. Aquests dos capítols ens permeten respondre les preguntes d'investigació plantejades a § 1.3.

Finalment, el capítol 7 conté les conclusions i les línies futures de recerca, que tanquen el treball i l'encaren cap a possibles camins que pot seguir la investigació. A més de la bibliografia, la versió en paper del treball conté les fitxes descriptives de totes les mostres del CAIDAC, que es poden fer servir de referència per contextualitzar els fragments que citem. Pel que fa a les transcripcions de les mostres, es poden trobar al CD.

2. Actes de parla, cortesia i imatge

ECF: És que jo crec que primer començaria per les bases per veure quins camps [necessitem],

ACF: [D'acord].

ECF: no?

ACF: D'acord, doncs vinga.

[Reunió 7]

El marc teòric en què se situa la nostra recerca és la pragmàtica, l'objecte d'estudi de la qual se centra en l'ús de la llengua en un context de comunicació, com recull Escandell-Vidal (1996: 15-16):

Estudio de los principios que regulan el uso del lenguaje en la comunicación, es decir, las condiciones que determinan tanto el empleo de un enunciado concreto por parte de un hablante concreto en una situación comunicativa concreta, como su interpretación por parte del destinatario.

Adoptem la perspectiva sociocultural del fenomen, que es dedica a observar la manera en què els factors (externs) socials i culturals determinen la producció i interpretació de les formes lingüístiques i que inclou estudis de cortesia, estils conversacionals, gèneres discursius i gèneres (Escandell-Vidal 2004: 348). En el nostre estudi aquests factors es materialitzen principalment en els tres gèneres discursius que analitzem, així com altres aspectes sociolingüístics que poden influir en la realització de l'acord i el desacord, com ara les relacions de poder o la distància entre els parlants.⁸ Des d'aquest punt de vista tan ampli i difícil de delimitar ateses totes les àrees d'estudi, teories i metodologies que s'hi inclouen,⁹ Payrató (2010: 24) proposa

---

⁸ Es presenten tots els factors al capítol 3.

⁹ Per a una descripció de les principals àrees incloses dins de la pragmàtica, vegeu, entre d'altres, Verschueren i Östman (2009).

parlar de la *mirada pragmàtica*, una perspectiva que és compartida en el context internacional.¹⁰ De totes les àrees d'estudi que queden incloses en aquesta mirada, aquesta tesi se centra en dues de les que han estat més estudiades: els actes de parla i la cortesia.

Per dur a terme una investigació pragmàtica es poden seguir dues orientacions principals, la pragmalingüística i la sociopragmàtica, una distinció establerta per primera vegada per Leech (1983) i Thomas (1983) i adoptada en els treballs posteriors. La primera tracta de manifestacions lingüístiques i estudia els recursos de què disposen els parlants d'una llengua per expressar-se.¹¹ Segons Leech (2014: 14) la pragmalingüística se centra en fenòmens com «the range of lexico-grammatical resources of the language, their meanings, their degree of pragmaticalization, their frequency, and how they are deployed as linguistic strategies of politeness». La sociopragmàtica, per la seva banda, estudia la influència que tenen els factors socioculturals i les conceptualitzacions culturals dels parlants a l'hora d'establir el que és adequat o normal en una situació determinada i com aquesta fa variar diferents aspectes de les intervencions dels parlants, fins i tot la manera d'expressar actes de parla que utilitzen (Harlow 1990). També analitza patrons d'interacció significatius en situacions o sistemes socials determinats (Trosborg 1995: 37).¹² Tot i que aquestes orientacions no són excloents i la diferenciació entre les dues resulta complexa (Chang 2011),¹³ presenten dues maneres diferents d'acostar-se a la pragmàtica que en aquest treball hem combinat per tal d'obtenir una anàlisi global i completa.

---

¹⁰ Verschueren (2009: 19) descriu la perspectiva pragmàtica «as a general functional perspective on (any aspect of) language, i.e., as an approach to language which takes into account the full complexity of its cognitive, social and cultural functioning in the lives of human beings».

¹¹ Aquest seria el cas, per exemple, de valorar la diferència entre dir *Em podries passar la sal?*, *Em pots passar la sal?* i *Passa'm la sal*, és a dir, entre utilitzar el condicional simple, el present d'indicatiu o l'imperatiu.

¹² Leech (2014: 105) simplifica la distinció en *linguistically oriented* (la pragmalingüística) and *socioculturally oriented* (la sociopragmàtica).

¹³ La distinció entre pragmalingüística i sociopragmàtica s'ha estudiat amb molta atenció en l'àmbit de l'ensenyament de llengües estrangeres, en què existeix un debat sobre quina de les dues competències hauria de precedir l'altra (vegeu, entre d'altres, Chang 2011).

En aquest capítol presentem la teoria dels actes de parla i de la cortesia i la imatge, així com tots els conceptes relacionats que configuren el marc en què se situa aquesta tesi sobre la realització de l'acord i el desacord en català. Per fer-ho, i tenint en compte que la bibliografia disponible sobre aquestes temes és molt extensa, ens limitem a esmentar i desenvolupar els punts que són realment determinants per al desenvolupament de la nostra recerca i adoptem un punt de vista que, sense descuidar les obres clàssiques i definitòries de la disciplina, inclogui els avenços més recents. En primer lloc, desenvolupem la teoria dels actes de parla per poder arribar a l'objecte d'estudi de la tesi, l'acord i el desacord, i a continuació abordem la teoria de la cortesia i la imatge, que ens aporta la profunditat que necessitem per a l'anàlisi qualitativa.

2.1. Els actes de parla

L'estudi dels actes de parla, definits com «verbal actions happening in the world» per Mey (2001: 95), que s'inicia amb els filòsofs del llenguatge Austin (1962) i Searle (1969), acumula la major producció d'estudis dins de la pragmàtica (Kasper 2006) juntament amb la cortesia. Austin (1962) estableix que en un enunciat, el que seria l'equivalent de l'oració en semàntica, es combinen tres actes: l'acte locutiü (el conjunt de paraules que es pronuncien, amb el seu significat específic, seguint la construcció sintàctica establerta per una llengua), l'il·locutiü (l'acció o significat que transmet l'enunciat de l'emissor, el que vol fer) i el perlocutiü (l'efecte que té l'enunciat en el receptor). Així doncs, un enunciat com ara *Jo no he vist ningú que faci lo que fas tu*¹⁴ es pot analitzar des del nivell locutiü, que analitzaria els elements que el formen, des de l'il·locutiü, que determinaria que encara que té forma de declaració, en realitat l'emissor està criticant la manera de fer del receptor, o des del perlocutiü, que en aquest cas seria la reacció del receptor davant d'aquest comentari, ja triï ignorar-lo o bé defensar-se. D'aquests tres nivells, el més important i el més estudiat és l'il·locutiü, ja que tal com apunta Payrató (2010: 81), «la força il·locutiva connecta els elements estructurals (paraules, oracions) amb els fenòmens d'ús (la interpretació contextualitzada)».

---

¹⁴ Aquest exemple prové de la conversa 1 del CAIDAC.

Prenent, doncs, l'acte il·locutiü com a punt central, Searle (1969: 350-351) desenvolupa una de les classificacions dels actes de parla més seguida, però també criticada, reformulada i ampliada, que inclou els cinc tipus següents:

- Assertius: estableixen com són les coses, i inclouen accions com concloure, afirmar, fer hipòtesis, etc.
- Directius: intenten que algú faci alguna cosa, i hi trobem accions com demanar, aconsellar, suplicar, etc.
- Compromissius: expressen compromís, obligació per part de l'emissor de fer alguna cosa en el futur, com ara prometre, comprometre's, etc.
- Expressius: expressen sentiments i actituds, com ara disculpar-se, donar les gràcies, donar la benvinguda, etc.
- Declaratius: converteixen les paraules en si mateixes en accions que tenen un efecte institucional immediat, com en el cas de les accions de declarar, nominar, acomiadar, etc.

S'han fet moltes propostes de classificació alternatives per incloure-hi més categories o reestructurar les que ja hi ha, com ara la de Bach i Harnish (1979), que inclouen els actes dissentius dins de la categoria de *constatius* (*constatives*). En el seu estudi sobre les opinions, Atelsek (1981) les classifica com a actes de parla assertius i expressius, ja que es tracta de la manifestació d'una visió del món des d'un punt de vista personal. La distribució entre els dos varia segons la fonamentació que tingui la resposta que ofereixen els parlants a una iniciació determinada: si parteix de dades reals serà més assertiu, però si té més força l'actitud del parlant per expressar la similitud o divergència d'opinions, serà més expressiu.

2.1.1. Actes directes i indirectes

A més de la taxonomia d'actes de parla, l'altra gran aportació de Searle (1975) és el concepte d'acte de parla indirecte per referir-se a un enunciat el significat del qual es forma a partir de la combinació de dos actes il·locutius, un de principal que es vehicula a través d'un de secundari que es correspon al significat més literal del missatge. Una explicació simple de la diferència entre els dos és la següent: «When there is a conventional relationship between sentence type and sequence act (illocutionary force) we have a direct speech act. Indirect speech acts are cases in which one

illocutionary act is performed indirectly by way of performing another» (Archer, Aijmer i Wichmann 2012: 41).

Com a exemple d'acte indirecte podem prendre un intercanvi de la tutoria 7 (T7) del CAIDAC, en què com a resposta a la intervenció de la professora «Si tens trenta-nou crèdits superats a tercer, cosa que no deus tenir/ --», l'estudiant respon «Segur? Tinc moltes reconegudes, eh?». Formalment, el torn de l'estudiant està compost per una pregunta que demanen a la professora que s'asseguri de la veracitat del que ha dit al primer torn i una afirmació. Tanmateix, el significat real de l'enunciat interrogatiu, és a dir, la interpretació que se n'ha de fer, és que l'estudiant no està fent una pregunta real, sinó que està expressant de manera indirecta, amb el reforç de l'afirmació posterior, que sí que té els 39 crèdits superats a tercer, contràriament al que afirma la professora. Per entendre què és el que fa que el receptor pugui entendre l'acte il·locutiú no literal a partir de la resposta literal que rep a la seva proposta, Searle (1975) estableix deu passos que il·lustren el procés interpretatiu que segueix el receptor, que inclouen, entre d'altres, els aspectes següents:

- a) donar per fet que el seu interlocutor està cooperant,
- b) adonar-se que el significat literal del seu missatge no pren cap de les formes esperables en una resposta a una declaració i que d'entrada no dona resposta al que li ha proposat,
- c) veure que, per tant, cal que vagi més enllà en la seva interpretació,
- d) reflexionar sobre el que impliquen les preguntes, i
- e) entendre que el que ha fet el seu interlocutor és dir-li indirectament que s'equivoca i que sí que ha superat els crèdits que necessita.

Dins dels actes indirectes, se'n distingeixen dos tipus: els indirectes convencionals i els indirectes no convencionals (Bach i Harnish 1979, Blum-Kulka 1989). Escandell-Vidal (1995) defineix els primers com «aquellos cuya realización responde a los requisitos formales y de uso establecidos por cada sociedad; su interpretación está fijada por convención», mentre que la interpretació dels segons només es pot dur a terme en el context en què apareixen. Tot i que és una distinció que s'ha seguit molt en estudis d'actes de parla com el rebuig, la petició, i el descord, no està del tot definida, de manera que s'hauria de parlar més aviat d'un continuïum que va dels convencionals als no convencionals. Haverkate (1994), estableix

quatre nivells segons el contingut de la proposició i la referència explícita o implícita al receptor. El contínuum de menys a més indirecte seria:

- especificació completa de l'acte i referència explícita
  - descripció de l'acte sense referència
  - indicació de l'objectiu de l'acte sense referència a l'interlocutor
  - il·locució que no fa referència ni a l'objecte de l'acte ni a l'interlocutor
- ↓
+

L'opacitat del discurs de l'emissor no es limita a l'ús de paraules o referències deíctiques ambigües, sinó, com estableix Weizman (1989: 73), «as lack of transparency *specifically and intentionally* employed by the speaker to convey a meaning which differed, in some way, from the utterance meaning». Aquesta autora considera que el més important és com s'intenta explotar aquest buit entre el que vol dir l'emissor i el que diu el missatge. Així doncs, és indirecte l'enunciat, la força il·locutiva i també la facilitat amb què l'emissor aconsegueix la seva fi il·locutiva (Thomas 1995: 133). Culpeper i Haugh (2014) també consideren que la condició de directe/indirecte (o com prefereixen ells, l'explicitació pragmàtica) es defineix per la transparència de tres aspectes: la il·locució (l'aspecte que té en compte Searle 1969), l'objectiu que té l'acte i el contingut semàntic de l'enunciat.

La importància de la distinció entre actes directes i indirectes (amb la subdivisió corresponent) és especialment rellevant en la teoria de la cortesia, ja que la visió més clàssica estableix una correspondència entre la descortesia i els actes directes i la cortesia i els actes indirectes, que els estudis posteriors han anat desmentint. Tractem d'aquesta dicotomia en l'apartat corresponent dins de les interpretació situada de la cortesia i els actes de parla (§ 2.3.3).

2.1.2. L'acord i el desacord

Dels dos actes de parla reactius que centren el nostre estudi, que hem presentat a l'estat de la qüestió (§ 1.2), el més estudiat és el desacord perquè es considera que té una naturalesa conflictiva, ja que activa l'ús de la cortesia per la seva condició d'acte amenaçador de la imatge (segons Brown i Levinson 1987). Precisament perquè ha despertat un gran interès com a objecte d'estudi, podem trobar

treballs enfocats des de punts de vista molt diversos, com recull Brenes Peña (2011a): l'anàlisi de la conversa (Bilmes 1988, Coulter 1990, Kotthoff 1993, Pomerantz 1984), la teoria dels actes de parla (Rees-Miller 2000, Sornig 1977), l'anàlisi del discurs (Gruber 1998 i 2001, Schiffrin 1984, Kakava 2002), i la teoria de la cortesia (Holtgraves 1997, Edstrom 2004, Georgakopolou 2001, Locher 2004, Rees-Miller 2000 i el número especial de *Journal of Pragmatics* 44 (12) de 2012 dedicat a aquest acte).

També s'ha analitzat la seva manifestació en gèneres diferents, com ara converses col·loquials, debats polítics, negociacions en reunions, *talk shows*, interaccions entre professors i estudiants universitaris o fòrums d'Internet (i comunicació a través de l'ordinador —CMC— en general), entre d'altres. Finalment, s'ha estudiat en llengües diferents, entre les qual hi ha l'anglès (Angouri 2012, Bolander 2012, Coulter 1990, Holtgraves 1997, Locher 2004, Muntigl i Turnbull 1998, Rees-Miller 2000, Vuchinich 1990), el grec (Georgakopoulou 2001, Kakava 2002), l'alemany (Gruber 1998, 2001) l'hebreu (Blum-Kulka, House i Kasper 1987) o l'espanyol (Herrero Moreno 2001, 2002, 2004; Bernal 2003; Brenes Peña 2011a; López-Sako 2008; Santamaría 2003).

El desacord ha estat definit de maneres diferents, com per exemple:

- Amb precisió: «a Speaker S disagrees when s/he considers untrue some Proposition P uttered or presumed to be espoused by an Addressee A and reacts with an utterance the propositional content or implicature of which is *Not P*» (Rees-Miller 2000: 1087)
- Amb simplicitat: «an oppositional stance (verbal or non-verbal) issued to an antecedent verbal (or non-verbal) action» (Kakava 1993: 36) o «communication of an opinion or belief contrary to the view expressed by the previous speaker» (Edstrom 2004:1505);
- Centrant-se en l'estructura prototípica que segueixen: «No A, sí B, porque Q» (Herrero Moreno 2004: 97);

Tot i la diversitat de punts de vista, hi ha l'entesa que el desacord és un acte de parla reactiu, que apareix en segona posició després d'una iniciació que l'ha generat, tal com presenta Brenes Peña (2011a: 21): «—A: aserción-valorativa / —B rechazo». Ara bé, en el moment que el primer parlant torna a intervenir en tercera posició

amb un contraargument,¹⁵ s'inicia una seqüència que segueix un patró estructural i interaccional consensuat per diverses investigacions (Gruber 2001, Kotthoff 1993, Maynard 1985, Muntigl i Turnbull 1998):

1. A: declaració
2. B: declaració contrària a A
3. A: declaració contrària a B (i possiblement insistència sobre el punt 1)

L'abundància de recerca en aquesta línia ha provocat l'aparició de diferents denominacions per fer referència a aquesta seqüència. Així doncs, el nom que se li assigna varia segons l'autor: *argument* (Coulter 1990, Holtgraves 1997, Maynard 1985, Muntigl i Turnbull 1998), *conflict talk* (Grimshaw 1990) i *dispute* (Kotthoff 1993), *verbal conflict* (Vuchinich 1990) o *confrontational talk* (Hutchby 1996) en anglès, i per a l'espanyol en general se'n diu *disputa / confrontación* (Brenes Peña 2011a) o *discurso polémico* (Herrero Moreno 2001, 2004, 2006). Per la nostra banda, considerem que el terme més indicat és *discussió*, per tal com el verb de què deriva, *discutir*, uneix dos sentits que són molt presents en aquestes interaccions, com veiem a la definició del DIEC2:

discutir

1 *1 v. tr.* [LC] Examinar en detall (una qüestió), raonar-hi presentant consideracions favorables i adverses.

1 *2 v. tr.* [LC] Replicar, posar en dubte.

2 *intr.* [LC] Persones de divers parer o diversa opinió, bescanviar arguments sobre una qüestió, un assumpte.

Les accepcions 1.1 i 2 de l'entrada de *discutir* recullen el sentit d'intercanviar punts de vista de manera raonada, de manifestar divergències d'opinions sobre un tema i de tenir (però no sempre) una fi (resoldre una qüestió o un assumpte). Així doncs, *discussió* no és un terme tan agressiu com *conflicte*, *disputa* o *confrontació*, unes denominacions que no ens semblen indicades si tenim en compte que no considerem que el desacord sigui intrínscament negatiu, tal com proposen Angouri i Locher (2012). El problema del terme *discussió* és que funciona sobretot si es tracta de l'únic objecte d'estudi, però en el nostre cas tractem també l'acord, per al qual és

---

¹⁵ Això és una condició imprescindible, ja que, segons Gruber (2001: 1822), «if A performs any other action than a counterstatement to B (e.g. giving in, apologizing, or just being silent) in position 3 no conflict develops».

difícil trobar una denominació equivalent. De fet, el que volem fer és situar l'acte de parla en concret en un context per analitzar el que l'envolta, el que l'activa i el que se'n deriva, és a dir, que l'estem situant en el discurs, la qual cosa en la bibliografia rep el nom de seqüència d'acte de parla.¹⁶ Així doncs, parlem de *seqüències d'acord* i de *seqüències de desacord*, les quals contenen diferents instàncies d'actes centrals de parla d'acord i desacord, i, en el nivell més general, d'expressió o realització de l'acord i el desacord. A l'apartat següent veurem que el terme seqüència també resulta adequat des del punt de vista de la interacció, ja que és un terme que s'aplica en anàlisi de la conversa.

2.1.3. Actes de parla i interacció: l'anàlisi de la conversa

Un dels problemes principals del plantejament de Searle (1969) és que la seva visió dels actes de parla se centra exclusivament en l'emissor i en l'acte concret.¹⁷ ni el receptor ni el context en què apareix hi tenen cap paper. Els estudis que s'han dut a terme en aquest camp han revelat que, de fet, tots dos aspectes són determinants, ja que en el marc d'un estudi de la cortesia, per exemple, marquen la tria lingüística i d'estratègies del parlant segons la gestió que vulgui fer de la relació amb el seu interlocutor i la situació en què es troba.

Coulmas (1981) és dels primers que reivindica que a vegades per analitzar un acte de parla no n'hi ha prou amb l'enunciat que el conté, i que el seu caràcter seqüencial s'ha de tenir en compte, sobretot en els actes reactius, com ara donar les gràcies o disculpar-se, que és el que estudia en l'article, o en expressar acord i desacord com a reacció a una primera intervenció, que és l'objecte d'estudi d'aquesta tesi. Efectivament, centrar-se exclusivament en l'acte de parla en qüestió ofereix una visió de la llengua molt reduïda, ja que la majoria d'actes de parla o bé requereixen una resposta de l'interlocutor (Schiffrin 1994), o bé són reactius i demanen, llavors, que es tingui en compte la iniciació que els ha donat lloc.

---

¹⁶ Vegeu Félix-Brasdefer 2008 i 2014 per a una explicació més detallada.

¹⁷ Haverkate (2004: 57) explica com, per a Searle, «el acto de habla es una entidad monológica no asociada con el uso del lenguaje en situaciones comunicativas concretas».

Finalment, la investigació en aquest àmbit de la pragmàtica ha fet evident que és necessari tenir en compte no només les intervencions anteriors i posteriors que permeten interpretar l'acte, sinó tot el context, una visió que Austin (1962) es planteja inicialment però que Searle va transformar en unes condicions ideals necessàries per a la identificació dels actes de parla. Thomas (1995) rebut aquesta descontextualització i estableix que un acte de parla només es pot concebre quan està situat, opinió compartida per Mey (2001: 217): «no conversational contribution can be understood properly unless it is situated within the environment in which it was meant to be understood». Hi ha, doncs, la necessitat de contextualitzar els actes de parla i d'analitzar-los dins de la interacció; Levinson (1983: 284) ja fa aquesta reivindicació i defensa l'estudi de la conversa per a l'anàlisi de fenòmens pragmàtics, ja que representa l'ús del llenguatge prototípic, el primer a què estem exposats, i al seu voltant s'organitzen diversos aspectes de l'organització pragmàtica. En l'anàlisi de la conversa, un enunciat només es pot entendre a partir dels enunciats que el precedeixen i tenint en compte la reacció que s'estableix amb els torns posteriors i la resta de participants, tal com expliquen Hutchby i Wooffitt (2008: 18):

[Sacks'] approach, and the approach which CA [Conversation Analysis] generally has adopted, is to view utterances as actions which are situated within specific contexts. Thus, the methodic character of talk is always addressed to the details of the interaction and sequential context in which it is produced. [...] This approach differentiates Sacks' perspective from another well-known perspective on the social uses of language, namely speech act theory.

Els analistes de la conversa mostren interès per la pragmàtica i han dut a terme estudis d'actes de parla,¹⁸ però al mateix temps critiquen la manca d'habilitat de la teoria dels actes de parla per analitzar seqüències de text. Quan Levinson (1983: 285) comença a advocar per l'ús de l'anàlisi de la conversa, és conscient que aquesta disciplina evita tenir una teoria formada d'entrada, de manera que segueix un mètode inductiu, i que es basa en mostres reals de llengua, cosa que fa que l'autor es plantegi si la pragmàtica és una disciplina principalment filosòfica o si és empírica, situant-se llavors en la línia de l'anàlisi de la conversa. Segons Kasper (2006), és la disciplina que presenta una teoria més adequada per a l'anàlisi

---

¹⁸ Vegeu González-Lloret (2010: 66) per a una llista detallada d'aquests treballs.

dels actes de parla, per tal com es conceben com a accions i significats que els participants constitueixen i negocien en la interacció i a través d'ella (Bilmes 1988, González-Lloret 2010). No només això, sinó que l'anàlisi de la conversa permetria traslladar l'anàlisi de l'acte de parla de l'enunciat en què es formula a la seqüència en què apareix, ja que «no empirically occurring utterance ever occurs outside, or external to, some specific sequence» (Atkinson i Heritage 1984: 6), la qual cosa contribuiria a fer-ne una interpretació molt més global (Kasper 2009a: 15):

When comparing the findings of speech act and politeness research with those of CA studies on the same social actions, we find that the conventionalized 'strategies' and grammatical resources are largely consistent across the two research traditions. But whereas for speech act studies, 'semantic formulae' as the only available resources for producing speech acts and conveying politeness, CA sees the grammatical turn formats as one resource besides sequence organization.

Com explica Kasper (2006: 292), s'haurien de deixar enrere les motivacions, les intencions i altres processos mentals que no estan a la vista de l'investigador i centrar-se en el que és tangible: la localització de l'acció en l'estructura de la seqüència i la composició del torn que conté l'acció, del que la precedeix i del que la segueix, és a dir, tots els elements que l'envolten, la defineixen i hi responen. Així doncs, l'anàlisi de la conversa no només aporta un component metodològic molt important,¹⁹ sinó que també se'n poden aprofitar plantejaments de base més teòrica.

L'anàlisi de la conversa, concebuda pel sociòleg Sacks als anys seixanta, postula que la conversa espontània, fins llavors concebuda com desorganitzada i desestructurada, segueix una organització i un ordre clar de què els parlants són conscients (Schegloff i Sacks, 1973: 290), tal com es presenta a l'influent article de Sacks, Schegloff i Jefferson (1974: 10):

Since conversation can accommodate a wide range of situations, since it is a vehicle for interactions in which persons in varieties of identities and varieties of groups of identities are operating, since it is sensitive to the various combinations, and since it is capable of dealing with a change of situation within a situation, there must be some formal apparatus that is in itself context-free, that by virtue of

---

¹⁹ Vegeu § 3.2.

the ways in which it is context-free can in local instances of its operations be sensitive to, and exhibit its sensitivity to, various parameters of social reality in a local context. Some aspects of the organization of conversation must be expected to have this context-free, context-sensitive status, for, of course, conversation is a vehicle for interaction between parties with any potential identities, and with any potential familiarity.

El fet que les estructures principals que intervenen en una conversa siguin, en certa manera, universals i conegudes pels parlants, que les posen en pràctica inconscientment, les converteix en elements d'anàlisi que es poden prendre com a referència a l'hora d'analitzar un extracte d'una interacció. Conèixer el seu funcionament estàndard i el seu valor permet treure conclusions respecte a la seva presència o absència en un torn i utilitzar-les com a element de comparació en anàlisis contrastives entre gèneres, parlants, seqüències, etc. En aquest article cabdal d'establiment de la disciplina, es determinen les unitats d'anàlisi de la conversa que s'han adoptat en totes les investigacions posteriors (torn, seqüència, parell adjacent, etc.) i es presenta per primera vegada un concepte que ha acabat sent molt rellevant per a l'anàlisi dels actes de parla i d'actes com el desacord en particular: la preferència, de la qual ens ocupem a § 2.1.3.2).

2.1.3.1. Torn, parell adjacent i seqüència

L'objecte d'estudi principal de l'anàlisi de la conversa és l'organització seqüencial, és a dir, la posició en què apareixen els enunciats o accions i com es presenten (Schegloff 2007: 2), ja sigui dins d'un torn o d'una seqüència. El sistema de presa de tornos (*turn-taking system*) és un tipus d'organització seqüencial, gestionat localment a mesura que es desenvolupa i administrat pels interlocutors que hi prenen part (Sacks, Schegloff i Jefferson 1974). Idealment, la transició entre parlants té lloc de manera regular i ordenada, evitant pauses i solapaments, gràcies al reconeixement dels *llocs apropiats per a la transició* (LAT) (ten Have 2007: 128). Segons Sacks, Schegloff i Jefferson (1974), que segueixi aquesta estructura tan regulada és tan freqüent com que hi hagi petites pauses, alguna interrupció i solapaments curts.

Els tornos s'uneixen en seqüències, la més petita de les quals és el parell adjacent, que Tusón (1997: 58) defineix com «dos turnos sucesivos que se caracterizan porque la presencia de la primera parte

(el primer turn) crea la expectativa de que aparezca a continuació una segunda parte determinada (el segundo turno del par)». En la seva versió més estricta, aquests dos torns han de ser pronunciats per parlants diferents, aparèixer l'un seguit de l'altre i diferenciar-se en una primera part i una segona part que mantenen una relació lògica. Tot i que aquestes són les característiques canòniques dels parells adjacents, en la conversa podem trobar primeres i segones parts dels parells separades per seqüències d'expansió, o bé pronunciades per un mateix parlant fent dues veus diferents (Schegloff 2007: 14). Així doncs, tenim els parells de pregunta/resposta, salutació/salutació, invitació/acceptació, afirmació/acord²⁰, etc., i tant l'acord com el desacord són sempre segones parts.

L'establiment de la unitat dialogal mínima en els dos torns dels parells adjacents ha estat discutit per enfocaments que són més aviat discursius, el més rellevant dels quals és el de l'escola de Birmingham, representada per Sinclair i Coulthard (1975). Aquests autors, que estudien el diàleg de l'aula, estableixen que l'intercanvi didàctic mínim entre parlants consta de tres torns: una iniciació (pregunta del professor), una resposta (donada per l'estudiant) i una avaluació (aprovació o correcció del professor). Schegloff (2007), advocant per l'anàlisi de la conversa, s'oposa a aquesta concepció (segons la qual l'absència del tercer torn ha de ser justificada per l'investigador perquè forma part de l'estructura original), i defensa que la unitat seqüencial mínima té dos torns, així que la justificació s'ha de proveir quan n'hi ha un tercer.

Tant si considerem que l'estructura dialogal mínima consta de dos o tres torns,²¹ Sinclair i Coulthard (1975) són els primers a presentar la conversa «comme une architecture complexe et hiérarchisée, fabriquée à partir d'unités relevant de rangs différents, et qui sont emboîtées les unes dans les autres selon certaines règles d'organisation» (Kerbrat-Orecchioni 1990: 211), visió que ha assolit

---

²⁰ En el cas del parell d'afirmació i declaració seguida d'acord, és molt freqüent que es resolgui en els dos torns estrictes, sense cap mena d'expansió:

C9 (9)

IDM: De totes maneres, si li dius les coses creu bastant, eh?

IDF: Sí, sí.

²¹ Kerbrat-Orecchioni (1990: 237) es mostra optimista davant la possibilitat d'admetre les dues posicions: «il semble que l'on puisse concilier la position des "binaristes", et celle des "ternaristes", en admettant que la norme varie selon les types d'échanges, et de situations».

el consens general. En aquesta classificació jeràrquica, la unitat més petita és l'acte de parla o enunciat, «la menor unidad de habla capaz de funcionar aislada en un mismo contexto discursivo, esto es, de manera independiente» (Briz 2000: 54). Un o més actes es pronuncien dins de la intervenció d'un parlant, és a dir, en l'aportació que fa des que comença fins que acaba el seu torn. La intervenció (o *move* en anglès) és la unitat monologal més gran, i pot ser d'iniciació (quan provoca una reacció) o de reacció (quan respon a una iniciació). Pel que fa a les estructures dialogals, la més petita es l'intercanvi (o seqüència segons l'anàlisi de la conversa tradicional), que és on trobem els parells adjacents o l'estructura en tres parts de Sinclair i Coulthard.²² Temàticament, els intercanvis es poden agrupar en seqüències, les més destacades de les quals són, per exemple, les d'obertura o de tancament, i, finalment, la unitat de rang superior és la interacció o diàleg, una «unité communicative qui présente une évidente continuité interne (group de participants, du cadre spatio-temporel, des thèmes abordés)» (Kerbrat-Orecchioni 1996: 36).

Tanmateix, en aquesta classificació tradicional hi falta un nivell, ja que entre l'intercanvi i la seqüència (temàtica) hi ha un salt dimensional molt gran, com fa notar Kerbrat-Orecchioni (1990: 239):

Cela dit, quel status faut-il accorder à ces suites de cinq interventions ou plus? Sont-ce encore des échanges, ou déjà des séquences? Une séquence, avons-nous dit, est un bloc d'échanges homogènes, mais de nature différente, [...] alors que dans le cas qui nous occupe ici, les interventions sont toutes sous la dépendance d'une intervention initiative unique qui déclenche le déploiement de ce que Welke (1980), à propos des requêtes suivies d'un refus —car il y a bien, dans ce cas, incomplétude interactionnelle— désigne à l'aide du terme de «cycle». [...] La conséquence en est en tout cas qu'il faut admettre dans le modèle une sorte de rang intermédiaire entre l'échange minimal et la séquence.

En aquest sentit, el grup Val.Es.Co²³ proposa a Grupo Val.Es.Co (2003) i especialment a Briz (2006) una altra unitat, superior a

---

²² Kerbrat-Orecchioni (2005: 60) observa que així com la seqüència de l'anàlisi de la conversa no ha estat mai clarament definida, el terme ambigu *échanges* que utilitzen Sinclair i Coulthard (1975) té una definició clara: «toute suite d'interventions sous la dépendance d'une seule et même intervention initiative».

²³ Val.Es.Co. (Valencia, Español Coloquial) és un grup de recerca constituït al Departament de Filologia Espanyola de la Universitat de València el 1990 que té

l'intercanvi, que ells anomenen *diàleg* o *seqüència dialògica*, que en la seva expressió més mínima pot correspondre's amb l'intercanvi (dos torns), però que sol ser més llarga: «el diálogo está formado por varios intercambios y las intervenciones más frecuentes tienen un doble carácter, son *reactivo-iniciativas* (Ir-i), es decir, emisiones que reaccionan y que provocan a la vez, ya indivisiblemente o en su conjunto, ya en partes reconocibles o divisibles, habla posterior» (Briz 2006: 46). L'alta freqüència d'aquesta organització del discurs en què els torns s'encadenen reflecteix les característiques intrínseques de la conversa, que és dinàmica, participativa i crea un espai de col·laboració entre parlants.

Aquesta unitat de l'organització de la interacció, anomenada *diàleg* o *seqüència dialògica*, és la que és més útil per a l'estudi de l'acord i el desacord. Tot i que és cert que l'acord a vegades es resol amb un intercanvi simple compost per dues intervencions, en els casos en què hi ha més de dos parlants i, en general, en l'expressió del desacord, la intervenció que el conté sol ser una interacció reactiva (Briz 2006: 46), de manera que el fragment derivat d'una sola intervenció d'iniciació s'allarga més de dos torns. De les dues denominacions possibles, optem per la de *seqüència*,²⁴ ja que és transparent des de l'enfocament de l'anàlisi de la conversa tradicional i, a més, formalment es correspon amb el que sempre s'ha entès com a seqüència en pragmàtica i concretament en els actes de parla: tot el fragment d'interacció al qual dona lloc un acte de parla.

2.1.3.2. *El concepte de preferència*²⁵

Com s'ha dit, la seqüència mínima en l'organització de la interacció és el parell adjacent, en què la primera part motiva l'aparició d'una segona part determinada; d'aquesta manera, encara que una

---

com a principal objecte d'estudi l'espanyol col·loquial. Per a més informació, vegeu <<http://www.valesco.es/>>.

²⁴ Tanmateix, aquestes estructures han rebut altres noms en la bibliografia, com ara *speech act sets* (Eisenstein i Bodman 1993), *macroactes* (Haverkate 1994), que inclouen tots els elements que acompanyen la formulació de l'acte en si mateix, o *actes de discurs* (Haverkate 2003), una ampliació del concepte d'acte de parla tradicional (que se situa en un context i té una extensió variable).

²⁵ En castellà Gallardo Paúls (1996) adopta la denominació *prioritat* (i *prioritari* i *no prioritari*), però preferim triar una forma que no tingui connotacions de primacia i que és més propera semànticament al terme anglès original: *preference*.

avaluació pugui anar seguida tant d'acord com de desacord, pot ser que l'estructura amb què s'ha formulat convindi més a una opció que a l'altra (Pomerantz 1984: 63). En alguns casos, però, pot ser que hi hagi més d'una opció per a la segona part, i fins i tot tipus diferents (Schegloff 2007: 58-59):

The alternative types of second pair part which a first pair makes relevant are not equivalent, or equally valued. They are not 'symmetrical alternatives' (Schegloff and Sacks, 1973: 314). Sequences are the vehicle for getting some activity accomplished, and that response to the first part which embodies or favors furthering or the accomplishment of the activity is the favoured — or, as we shall term it, the preferred— second pair part.

En general, les segones parts preferides són les que posicionen l'emissor de part de l'interlocutor que ha pronunciat la primera part, excepte en casos molt concrets com l'autocrítica, en què el que s'espera de l'interlocutor és que negui tot el que li diu l'altre, o els compliments (segons la cultura). Així doncs, davant d'una invitació la segona part preferida és l'acceptació, i la no preferida és el rebuig. Aquesta distinció no respon a un raonament psicològic (Sacks 1987), sinó que es materialitza en un seguit de característiques formals dels torns que les contenen: si la segona part és preferida, es formularà immediatament en acabar la primera; si, en canvi, és no preferida, contindrà el que Pomerantz (1984) anomena marcadors de la no-preferència (*dispreference markers*).²⁶

En la presentació que Sacks (1987) fa del concepte de preferència, posa de manifest que no és només la presència d'aquests mecanismes el que marca que la segona part no serà preferida, sinó que a vegades el fet que la part preferida no aparegui ja indica en quina direcció s'orientarà l'interlocutor. Bilmes (1988) identifica aquí el concepte d'*absència rellevant*, segons el qual les característiques formals de les segones parts no preferides són reconeixibles pels parlants, de manera que si l'emissor d'una primera part les detecta just en acabar la seva intervenció pot

---

²⁶ Tot i que els presentem a l'apartat següent, principalment es tracta de retards (*delays*) o pauses, tant a principi com dins del torn; pal·liatius en forma de valoracions positives, disculpes o acords simbòlics que atenuen la negativitat del torn, i relats, és a dir, explicacions que justifiquen la formulació d'una segona part no preferida (Sidnell 2010: 78).

intentar reformular el que ha dit per evitar que el receptor pronunciï una segona part no preferida.

Tot i que aquest concepte de preferència es va adoptar amb èxit en l'anàlisi de la conversa, cal mencionar que des d'un principi hi ha autors com Bilmes (1988 i 2014), que han aconsellat cautela a l'hora d'establir quines segones parts són preferides i quines no preferides, i de parlar de marcadors de no-preferència. D'una banda, l'autor planteja que no són només els actes de parla mateixos d'acord i desacord els que estableixen el que és preferent, sinó que la situació comunicativa també pot jugar-hi un paper molt important (Bilmes 1988: 175). De l'altra, pel que fa als marcadors, i en concret als retards o pauses i altres marques dubitatives, Bilmes (1988: 173) considera que es tracta d'un fenomen diferent i proposa anomenar-los *marcadors de reticència*, per tal com apareixen tant en respostes preferides com en no preferides amb valors diferents. A Bilmes (2014: 60) es justifica de manera clara:²⁷

This makes for a certain clarity as well as economy. Clarity because it indicates exactly what is being expressed by delay — a reluctance to say whatever follows. Economy because it simplifies the usual formulation in preference theory. That formulation is that delays (in certain sequential positions) normally portend dispreferred responses. However, when they precede preferred responses, as they sometimes do, they suggest that the response is somehow problematic. It is simpler to say that delay expresses reluctance to produce whatever response follows, whether that response is invited or not.

Aquesta proposta és interessant, ja que com observa l'autor el valor que prenen els marcadors de preferència canvia segons si acompanyen una resposta no preferida (segons la concepció inicial, el desacord) o una de preferida (l'acord), de manera que dir-ne marcadors de reticència simplifica la denominació i pot fer referència als dos casos. Triem el terme que triem, a les anàlisis haurem d'observar i estudiar l'aparició d'aquests marcadors, ja que ens poden ajudar a determinar quines segones parts són preferides i no preferides i en quines situacions els parlants creuen que és necessari fer-los servir per atenuar o modular l'acte de parla reactiu.

---

²⁷ Bilmes (2014: 55) parafraseja el significat que poden tenir aquests marcadors de no preferència de la manera següent: «I would rather not say this, but, for some reason, I feel that I have to».

2.1.3.3. *El desacord com a segona part no preferida*

Tot i que Sacks (1987) ja menciona la preferència per l'acord en una de les seves lliçons, la primera en analitzar els actes d'acord i desacord, des d'una perspectiva de l'anàlisi de la conversa, és Pomerantz (1984: 70), que postula el següent:

Relevant studies in the sequential organization of agreeing and disagreeing turns show that their turn shapes differ due to their status as preferred and dispreferred activities respectively. [...] [W]e expect the production of agreement to be initiated either at prior's turn completion, with no lapse, or just before prior turn's completion, in slight overlap. [...] Disagreement, on the other hand, is expected to be delayed [...].

Segons l'autora, els parlants avaluem constantment el nostre entorn,²⁸ i aquestes avaluacions criden els interlocutors a participar, cosa que poden fer de dues maneres: segons la que triïn, la seva intervenció prendrà una forma o una altra. L'acord com a part preferida ocupa tot el torn, i com més fort és, amb més immediatesa es pronuncia una vegada acaba el torn anterior. D'altra banda, el desacord com a part no preferida pot presentar les característiques següents (Schegloff 2007: 63-73):²⁹

- Poden presentar atenuació.
- Són més elaborades i van acompanyades d'explicacions, excuses, etc.
- Poden presentar l'estructura de parts preferides encara que no ho siguin.
- La posició en què apareixen és diferent de la de les parts preferides. En lloc d'aparèixer contiguament, es veu retardada per diferents factors: perquè hi ha una pausa inicial, perquè queda endarrerit dins del torn per l'aparició d'elements introductoris (reparadors com *com?* o *què?*, marcadors,

---

²⁸ Mentre que Pomerantz (1984) parla d'*assessments*, Coulter (1990: 185) considera que les afirmacions o declaracions també creen aquesta necessitat de respondre en l'interlocutor: «[a Declarative Assertion] is designed to make some *point* to be addressed by one or more interlocutors».

²⁹ Encara que pugui semblar que les marques lingüístiques del desacord que estableix l'anàlisi de la conversa s'assemblen o coincideixen amb algunes de les estratègies de cortesia positiva de Brown i Levinson (1987), Holgraves (1997: 225) deixa clar que la preferència és un concepte que fa referència exclusiva a la conversa i no a estats psicològics com ara la imatge.

aclariments, etc.), d'acord proforma (elements d'acord simbòlic, repetició de l'avaluació anterior, etc.), o perquè es manifesta lingüísticament en torns posteriors (és a dir, pot donar lloc a un parell adjacent discontinu).

Schegloff (2007) apunta que no han d'aparèixer totes les característiques juntes, però que la coexistència d'unes quantes determina l'estatus d'una segona part com a preferida o no preferida; també afegeix que pot ser que una característica d'un torn no preferit aparegui en un de preferit, i viceversa. De fet, Pomerantz (1984) estableix un cas en què l'acord pren les característiques d'un torn no preferit, l'autocrítica, però per a la resta de casos l'autora considera que el desacord és la segona part no preferida.

L'estudi de Pomerantz (1984) obre el camí a investigacions posteriors que parteixen d'aquesta concepció de l'acord i el desacord dins de la teoria de la preferència, però aviat sorgeixen estudis que obtenen resultats que no es corresponen amb els de Pomerantz, com ara Bilmes (1993), Kotthoff (1993)³⁰ i Gruber (1998). Tanmateix, la realització del desacord com a segona part preferida o no preferida canvia segons el tipus d'interacció que s'analitza.

D'altra banda, Brenes Peña (2011a) i López-Sako (2008) estableixen que en espanyol el desacord no presenta les característiques d'una segona part no preferida, sinó d'una segona part preferida. De fet, Brenes Peña (2011a) conclou que la preferència per a l'acord i la no-preferència per al desacord depèn del gènere comunicatiu, i que per tant no es pot generalitzar. A més, però, l'autora exposa que en espanyol el desacord es presenta amb els trets d'una segona part preferida tant en tertúlies televisives orientades a la polèmica com en les converses col·loquials, i se situa en la línia d'estudis com el de Hickey (2004) que consideren que «en la conversación cotidiana española el conflicto o la disputa constituye una forma de interacción social» (Brenes Peña 2011a: 145). En el nostre cas, l'estudi d'aquest acte de parla en tres gèneres tan diferents pot contribuir en gran mesura a comprovar no solament si en català la concepció del desacord com a part no

---

³⁰ Kotthoff (1993) compara l'alemany i l'anglès americà, i descobreix que una vegada ha aparegut un torn de desacord, l'estructura de preferència/prioritat s'inverteix i s'espera que els oponents defensin les seves posicions en lloc d'evitar expressar-los, cosa que s'evidencia per la reducció de marcadors de reticència en les seves intervencions.

preferida es manté de manera global, sinó també per veure si hi ha diferències entre tres gèneres amb característiques molt diferents.

2.2. Cortesia i imatge

Dins de la pragmàtica, el camp d'estudi més prolífic és la cortesia,³¹ entesa com una estratègia conversacional que permet als parlants evitar conflictes i mantenir les bones relacions (Escandell 1995) o, en paraules de Bravo (2005: 33-34), una «actividad comunicativa cuya finalidad propia es quedar bien con el otro y que responde a normas y a códigos sociales que se suponen en conocimiento de los hablantes», i que, per tant, té un efecte positiu en la interacció pel que fa a la relació interpersonal dels parlants. Pel que fa a la imatge, que va més enllà de la cortesia (Arundale 2006, Locher i Watts 2005, Spencer-Oatey 2008, entre d'altres),³² és un concepte adoptat de manera generalitzada en els estudis de cortesia dels últims quinze anys i que articula les propostes que tractem a § 2.2.3 i 2.2.4.

En aquest apartat presentem les aproximacions teòriques i conceptes rellevants per a la recerca que duem a terme, algunes de les quals se centren en la cortesia i d'altres en la imatge. Les primeres propostes de teorització de la cortesia sorgeixen a finals dels anys setanta i principis dels vuitanta; entre elles l'obra més important és la de Brown i Levinson (1987), que tot i que ha estat molt criticada, segueix sent un referent per als investigadors actuals. A partir de l'any 2000 comencen a sortir enfocaments nous, que deixen enrere la millora de les teories ja existents i donen un impuls nou a l'estudi d'aquest fenomen. En aquest apartat presentem les més destacades i rellevants per als objectius de la nostra recerca, així com també, i a part, les propostes fetes per la tradició espanyola, els resultats i conclusions de les quals creiem que poden ajudar-nos a interpretar les nostres dades.

---

³¹ Tot i que hi ha una tendència generalitzada de fer servir el terme *(des)cortesia* per fer referència als dos conceptes al mateix temps, Culpeper (1996) i Mills (2003), entre d'altres, han demostrat que no s'han de concebre com les dues cares d'una mateixa moneda, ja que inclouen comportaments propis de cadascun que no es poden comparar.

³² Vegeu la reflexió inclosa dins de la teoria de Brown i Levinson (1987) de § 2.2.1.2.

2.2.1. Principi i estratègies de cortesia

Les bases de la cortesia són establertes per Brown i Levinson (1987), Lakoff (1973) i Leech (1983). Tot i que Lakoff (1973) parla de normes (intenta incorporar elements del context interpersonal a la gramàtica), Leech (1983) de màximes (en què afegeix el Principi de Cortesia al Principi de Cooperació de Grice), i Brown i Levinson ([1978] 1987) d'estratègies, Sifianou (2010: 21-22) troba tres punts en comú entre les tres teories que els enfocaments posteriors intenten tractar i resoldre:

- Les tres es presenten com a universals, en una visió de la cortesia com a activitat regulada per principis o normes i arrelada en la naturalesa humana de mantenir bones relacions amb els altres.
- La cortesia serveix per evitar conflictes, i les tres obres deixen de banda la funció que té la cortesia en el manteniment de les bones relacions entre parlants i d'establiment de solidaritat.
- No hi ha diferència entre el concepte que els parlants no especialitzats tenen de la cortesia amb el constructe teòric dels especialistes que l'estudien, i la primera no es té en compte per analitzar dades des de la segona perspectiva.

Durant la primera meitat dels anys noranta es van publicar articles de crítica a aquest models de cortesia, sobretot al de Brown i Levinson, i a partir de la segona meitat apareixen propostes noves d'aproximació al fenomen. En l'apartat següent fem un repàs de les teories de cortesia més importants i rellevants per a la nostra investigació,³³ centrant-nos també en la tradició espanyola. Així mateix, presentem i aclarim conceptes i idees relacionats amb l'estudi de la cortesia, i introduïm breument l'estudi de la descortesia, que ha irromput amb força en la recerca en pragmàtica.

2.2.1.1. *Principi de cortesia (Leech 1983 i 2014)*

En l'última obra de Leech (2014) l'autor presenta un model de cortesia formulat a partir de la seva obra cabdal de 1983 i les

---

³³ La cortesia compta en aquest moment amb obres molt completes sobre l'evolució que ha anat seguint el seu estudi (vegeu, per exemple, el capítol de Culpeper (2011b) del volum *Pragmatics of Society*, o el de Sifianou (2010) i el de Watts (2010) a *Interpersonal Pragmatics*), de manera que ens hem limitat a presentar els conceptes i teories amb què treballem.

actualitzacions dels anys 2000. Leech (2014: 87) torna a presentar el seu Principi de Cortesia, «a constraint observed in human communicative behavior, influencing us to avoid communicative discord [incompatibilitat d'objectius entre els participants] or offence, and maintain or enhance communicative concord or comity». Segons l'autor, ens podem acostar a la cortesia des de dues perspectives, l'escala pragmalingüística (abans anomenada *absoluta*), valorada fora de context a partir de les formes gramaticals i la interpretació semàntica, i l'escala sociopragmàtica (abans anomenada *relativa*), interpretada només en context a partir de les normes d'una societat, grup o situació, i capaç de valorar situacions en què l'ús de la cortesia és excessiu, insuficient o adequat;³⁴ aquesta segona perspectiva és la que adoptem en aquest treball.

En la interacció els parlants tenen uns objectius il·locutius i uns objectius socials, que pot ser que coincideixin o que l'un competeixi amb l'altre, cosa que dóna lloc a les quatre categories que Leech (2014: 89-90) estableix: competitiva, sociable (*convivial*), col·laborativa i conflictiva. En la realització de les dues primeres, els parlants fan ús de *cortesia-neg* i *cortesia-pos* respectivament, una dicotomia que l'autor (Leech 2014: 99) assegura que és lleugerament diferent de la de Brown i Levinson (1987); en les altres dues, en canvi, l'ús de la cortesia és innecessari, donada la naturalesa de la situació. En el nostre cas, l'estudi de l'acord se situa en la categoria competitiva, en què apareixen entre d'altres les peticions i les súpliques, de manera que l'anàlisi revelarà fins a quin punt els parlants utilitzen la cortesia per reconciliar l'objectiu il·locutiu i el social.

---

³⁴ Resulta curiós observar que Bousfield (2008: 54) ja fa servir les denominacions *pragmalingüístic* i *sociopragmàtic* quan comenta i aclareix els problemes que té la distinció original de Leech (1983) en cortesia absoluta i relativa:

Essentially then we can say that 'semantic politeness' is enacted *pragmalinguistically*, that is — some lexico-syntactic forms are conventionally held to be im/polite across multiple, regularly occurring, well known (to the interactants) discourses and discourse-contexts and, as such, their enactment produces the pragmatic effect(s) that the participants conventionally believe or understand it to hold. Thus, 'pragmatic politeness' is enacted *sociopragmatically*, that is — some im/politeness is non-conventional and, thus, neologistic and is, more or less, purely pragmatic in its use, expression and interpretation.

2.2.1.2. *Estratègies de cortesia (Brown i Levinson 1987)*

La concepció que tenen Brown i Levinson (1987) de la cortesia s'estructura al voltant del concepte d'imatge introduït per Goffman (1967), entesa com «something that is emotionally invested, and that can be lost, maintained, or enhanced, and must be constantly attended to in interaction» (Brown i Levinson 1987: 61). Segons aquests autors, per mantenir la imatge és fa necessària la cooperació constant dels parlants, ja que en la interacció tots la tenen vulnerable: la funció de la cortesia, doncs, es protegir-la de les amenaces que rep constantment. D'imatge no només n'hi ha una, sinó que es divideix en dues orientacions diferents: la negativa, que és la voluntat de poder actuar sense impediments, i la positiva, la voluntat que els altres comparteixin els propis desitjos, és a dir, de pertànyer a una comunitat o grup (Brown i Levinson 1987: 62).

En la interacció els parlants es troben constantment davant d'actes amenaçadors de la imatge (*face-threatening acts*) que posen en perill la seva imatge. D'una banda, la imatge negativa, quan el parlant rep ordres, peticions, suggeriments, consells, amenaces, avisos, oferiments o promeses que ha d'acceptar i que el deixen en deute, és a dir, que restringeixen la seva llibertat d'acció. De l'altra, la imatge positiva pot prendre la forma d'expressions de desaprovació, crítica, disgust, acusació, desacord, desafiament o falta de cooperació. Els autors afegeixen que hi ha actes que poden amenaçar les dues imatges, com ara les queixes, les interrupcions o les amenaces, entre d'altres. A més, també fan una distinció entre els actes orientats a afectar la imatge positiva de l'emissor, entre els quals hi ha demanar disculpes, acceptar un compliment o fer una confessió, i els que s'orienten cap a la imatge negativa del receptor, pel compromís que adquireix amb l'emissor, com ara donar les gràcies, donar excuses o acceptar oferiments.

En aquesta visió de la interacció formada per amenaces constants a la imatge, Brown i Levinson (1987) dissenyen un sistema d'estratègies de cortesia amb què els parlants poden dur a terme les amenaces. En primer lloc, sempre poden escollir no cometre l'acte amenaçador. En cas que el cometin, ho poden fer indirectament (*off-record*), de manera que el seu enunciat pugui tenir dues lectures, la qual cosa dificulta que se'ls n'atribueixi una de concreta), o directament (*on-record*), és a dir, deixant clara la intenció darrere de l'enunciat. En fer-ho, poden limitar-se a expressar-lo, de manera

clara i directa (seguint les Màximes de Cooperació de Grice (1967))³⁵, o poden intentar redreçar³⁶ l'amenaça, amb estratègies de cortesia positiva o negativa.³⁷

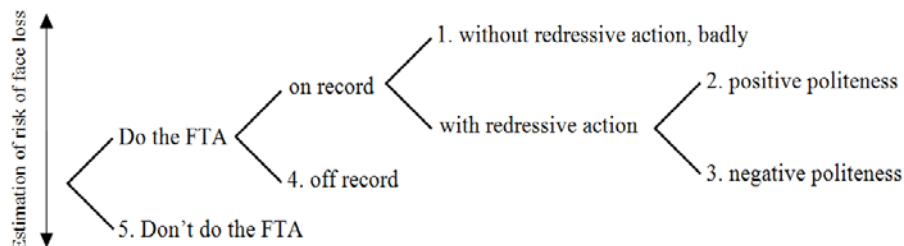

Figura 1. Estratègies per expressar actes amenaçadors de la imatge (Brown i Levinson 1987: 69)

Amb l'acció redreçadora (*redressive action*) l'emissor contraresta l'efecte de l'acte de parla amenaçador i transmet a l'interlocutor que no té la intenció d'amenaçar-lo, sinó que és l'acte que té aquest valor. La cortesia positiva exalta la imatge positiva del parlant i remarca la seva pertinença a un grup o comunitat, mentre que mitjançant la cortesia negativa el parlant reconeix els drets de l'altre i el seu dret d'actuar amb llibertat. L'ús d'una opció o una altra aporta recompenses diverses: per exemple, fer l'acte de parla directament aporta claredat en les accions del parlant, i si no el redreça és eficient;³⁸ en canvi, si el fa indirectament, el parlant s'eximeix de la responsabilitat i satisfà millor la imatge negativa del receptor.

Una vegada presentat el model de cortesia, la resta de l'obra de Brown i Levinson està dedicada a presentar les diferents estratègies incloses dins de cada categoria d'expressió dels actes amenaçadors: cometre'ls directament, amb cortesia positiva i negativa, o indirectament. Aquestes substratègies es divideixen en diferents mecanismes: per

³⁵ És a dir, la Màxima de quantitat, la Màxima de Qualitat, la Màxima de Pertinència o Rellevància, i la Màxima de Mode o Manera.

³⁶ Bassols (2001) opta per aquest verb i per l'adjectiu *redreçador* com a traducció al català de *redressive action*.

³⁷ En l'esquema dels autors, fer el actes directament amb cortesia negativa equivaldria als actes indirectes convencionals, i fer-los indirectament equivaldria als actes indirectes no convencionals.

³⁸ De fet, aquesta estratègia només és acceptable quan els participants reconeixen la necessitat per l'eficiència i no és necessari redreçar l'amenaça.

exemple, les estratègies 5 i 6 de la cortesia positiva fan referència a l'acord i el desacord (Brown i Levinson 1987: 112-113):

Cortesia positiva	
Estratègia 5: Busca l'acord	Estratègia 6: Evita el desacord
Temes segurs	Pseudoacord
Repetició	Marques d'acord
	Mentides innocents (<i>white lies</i>)
	Atenuació

Taula 2. Exemple d'estratègies de cortesia positiva de Brown i Levinson (1987)

Per buscar l'acord, els parlants poden optar per triar temes de conversa que saben que són segurs, com ara el temps meteorològic i altres temes neutres; si els parlants es coneixen entre ells, trobar-ne un és més fàcil. També és una bona estratègia repetir, fins i tot amb més èmfasi, el que ha dit l'interlocutor, per mostrar afinitat. D'altra banda, per evitar el desacord els parlants poden precedir-lo d'acord parcial o simbòlic, mentint per no haver d'admetre la divergència d'opinions o amb atenuació que rebaixi el grau de certesa del que diu l'emissor (*crec, no ho sé, potser, etc.*).

La tria d'una estratègia o una altra ve determinada per tres variables sociològiques independents que els parlants tenen en compte a l'hora de jutjar la situació en què es troben i decidir quina és la més indicada: el poder, la distància social i la imposició (Brown i Levinson 1987: 76-77).³⁹ El poder (la diferència d'estatus entre els participants)⁴⁰ reflecteix una relació social asimètrica, en el sentit que un dels parlants pot imposar la seva voluntat a l'altre. La distància (la relació de familiaritat que hi pot haver), en canvi, és simètrica, i es mesura en similitud o diferència en el posicionament dels participants en l'acte. Finalment, la imposició (l'objecte que ha donat peu a un acte en concret), definida com un rang els graus del qual queden establerts per cada cultura: la gravetat d'una ofensa, el favor que algú ha fet a algú altre, la rotunditat d'una afirmació amb la qual s'estigui

³⁹ Leech (1983) identifica també aquestes tres variables, tot i que en lloc de *poder*, l'anomena *autoritat*, i en lloc d'*imposició*, *cost* i *benefici* de l'acte.

⁴⁰ Locher (2004) amplia aquest concepte en considerar que no es limita a l'estatus social, sinó que inclou també el poder que exerceixen unes persones sobre unes altres en les pràctiques socials, siguin quins siguin els seus estatus.

en contra, etc. Amb aquestes variables els autors formulen una equació que els permet mesurar el pes d'un acte amenaçador.

Per estructurar la seva proposta, Brown i Levinson (1987) pareixen de la imatge de l'emissor manifestada en enunciats aïllats, la qual cosa redueix molt la visió que tenen de la cortesia, centrada sobretot a protegir la imatge dels parlants mitjançant l'atenuació d'actes que l'amenacen. La crítica que reben és que la presentació de la imatge que fan parlants de diferents cultures canvia molt, i que la seva visió és massa reduïda i se centra massa en les necessitats d'un individu. De fet, aquesta concepció s'allunya de la proposta de Goffman (1967), per a qui la imatge és una identitat pública i social que s'assigna als individus, i presenta les nocions d'imatge i cortesia com a equivalents, quan no és així: la cortesia es fa servir per regular la gestió de la imatge quan està en risc, o, dit d'una altra manera (O'Driscoll 2011: 22): «Face and politeness are not the same thing. They *cannot* be, simply because one is a trait of *interactants* while the other is a trait of *interaction*. One is something *interactants* have; the other something they do».⁴¹ En aquesta mateixa línia s'emmarca la posició de Bravo (2003), que considera que mentre que qualsevol activitat de cortesia serà també una activitat d'imatge, no totes les activitats d'imatge són imatges també de cortesia. La cortesia, doncs, ajuda a regular la interacció i a expressar els actes de parla, però no té autonomia ni contingut proposicional per si mateixa (Haverkate 1994).

Tant les variables com el complex i detallat sistema d'estratègies de cortesia han estat adoptats per un gran nombre d'estudis i són vigents encara ara, però a principis dels anys 2000 apareixen autors que qüestionen diversos aspectes del model de cortesia de Brown i Levinson, per la qual cosa proposen noves aproximacions a aquest fenomen. En el nostre cas, al llarg del treball mencionem aquesta obra per la seva rellevància en els estudis de cortesia, per ser una de les propostes més elaborades amb estratègies que volem comentar i perquè altres estudis s'hi basen, però ens situem en una visió més discursiva de la cortesia i la imatge. A § 2.2.2-2.2.5 presentem les noves teories de la cortesia i les crítiques que es van fer al model d'imatge en el context internacional,⁴² i a § 2.2.6, les propostes fetes

---

⁴¹ L'èmfasi és de l'original.

⁴² Ens centrem en les que són rellevants per a la nostra investigació, però n'hi ha d'altres, com ara el l'enfocament basat en marcs (*frame-based approach*) de

des de l'estudi de la llengua espanyola, ja que poden resultar especialment rellevants per a l'anàlisi del català, atesa la proximitat entre les dues llengües i cultures.

2.2.2. Els enfocaments postmodernistes i el gir discursiu

Una de les crítiques que qüestiona l'obra de Brown i Levinson va arribar en forma de publicacions d'autors xinesos i japonesos (Matsumoto 1988, Ide 1989 i Gu 1990), entre d'altres, en què demostren que en les seves llengües i cultures no existeix la cara negativa de la distinció que proposen, perquè els parlants prioritzen la seva pertinença a una comunitat i no tenen la voluntat d'actuar de manera independent. Watts (2010: 48) explica que aquests autors entenen la imatge segons la definició original de Goffman (1967) i que consideren que la distinció entre els dos tipus de cortesia no es pot mantenir, perquè no és universal (com pretenien Brown i Levinson).

L'altre problema principal que presenta el model d'imatge és la poca importància que es dona als elements del context, que cal tractar amb més atenció. Com a resultat d'aquesta visió crítica que reconeix els problemes que presenta el model de Brown i Levinson, neix el paradigma postmodernista,⁴³ de la mà d'autors com Watts (2003) i Mills (2003), que posa l'èmfasi en la percepció que els parlants tenen de la cortesia i tenen molt en compte el discurs en què se situen els elements d'anàlisi mitjançant l'anàlisi de la conversa, motiu pel qual es parla també de gir discursiu (*discursive turn*). Tot i que aquests enfocaments postmodernistes prenen direccions diferents, comparteixen dos punts comuns, establerts per primera vegada en la col·lecció de textos editada per Watts, Ide i Echlich (1992) i desenvolupats en textos posteriors.⁴⁴

D'una banda, el concepte de *comportament diplomàtic (politic behaviour)*, lingüístic i no lingüístic, segons el qual un parlant és capaç d'establir per a cada situació contextualitzada quin és el comportament que més s'hi adequa, i, per tant, de jutjar instàncies que són (in)apropiades, per tal com (no) són les esperades en

---

Terkourafi (2005) o l'enfocament basat en gèneres (*genre-based approach*) de Garcés-Conejos Blitvitch (2010).

⁴³ Denominació adoptada per Watts (2005).

⁴⁴ Especialment a Watts (2003) i Eelen (2001).

aquella activitat social determinada. S'intenta establir, així, una diferència entre imatge i cortesia (Watts 2003: 141):

What is polite or impolite language can only be assessed as such by analysing the context of real social practice. (Im)politeness₁, in other words, *emerges* contextually from instances of socio-communicative verbal interaction and is salient linguistic behaviour *beyond* the structures used in facework and politic behaviour. To classify as linguistic politeness all those structures which are used in positive and negative facework is to empty the terms 'polite' and 'impolite' of the meanings we attribute to these, and similar, lexemes in social practice and to deny that there is a discursive struggle over their use.⁴⁵

Watts (2010: 50) relaciona aquest concepte amb el *contracte conversacional* de Fraser (1990) i Fraser i Nolen (1981), en què ser cortès significa actuar d'acord amb els requeriments establerts pel contracte que regula cada interacció, determinat pels drets i les obligacions dels participants, que poden anar canviant durant la conversa (Kasper 2009b: 161). La diferència és que en aquest nou enfocament seguir el contracte és tenir un comportament diplomàtic, de manera que la cortesia passa a entendre's com el comportament lingüístic «that carries a value in an emergent network in excess of what is required by the politic behaviour of the overall interaction» (Watts 2003: 62).

De l'altra, la distinció entre cortesia de primer ordre (*cortesia*₁) i cortesia de segon ordre (*cortesia*₂).⁴⁶ La cortesia₁ és la percepció que tenen els parlants del que és cortès a l'hora de jutjar el comportament dels altres; és una visió no especialitzada, i és on se situen els enfocaments postmodernistes o discursius.⁴⁷ D'altra banda, la cortesia₂ és la concepció de la cortesia com a noció teòrica de comportament social i ús del llenguatge (Ide i Echlich 1992: 3), en l'estudi de la qual es tracta la gestió i constitució de la imatge dels parlants. Eelen (2001) adverteix que una teoria de cortesia₂ hauria de poder analitzar tots els casos que es donin, dels cortesos als descortesos, d'una manera no avaluativa i no normativa, i admet

---

⁴⁵ Les cursives apareixen en el text original.

⁴⁶ També s'hi fa referència amb les denominacions *cortesia èmica* i *cortesia ètica*, respectivament.

⁴⁷ Albelda i Barros (2013: 63) ho il·lustren de manera clara en associar la cortesia₁ amb la definició que tindria en un diccionari.

que la distinció a vegades és poc clara i això fa que els investigadors no es posicionin explícitament en una o altra. Tot i que aquest enfocament ha estat criticat (vegeu Haugh 2007 i Terkourafi 2005, entre d'altres), el gir discursiu marca un punt d'inflexió en un paradigma de l'estudi de la cortesia que estava fortament sostingut en les propostes de Brown i Levinson, i encapçala la segona onada de propostes per a l'estudi de la cortesia.

2.2.3. Aproximacions interpersonals

A partir de l'any 2000 sorgeixen diferents aproximacions al fenomen de la cortesia des d'una perspectiva més interpersonal que adrecen les identitats socials que apareixen en la interacció; Haugh, Kádár i Mills (2013) observen que, tot i que els autors els han donat noms diferents (el *relational work* de Locher i Watts 2005, el *rapport management* de Spencer-Oatey 2008 o el *face constituting* d'Arundale 2006), des d'un punt de vista general es tracta de la mateixa orientació i s'han agrupat sota la pragmàtica interpersonal, que tracta «examinations of interactions between people that both affect and are affected by their understandings of culture, society, and their own and others' interpretations» (Locher i Graham 2010: 2). Culpeper i Haugh (2015) situen les propostes principals dels últims anys en una escala amb relació a la seva proximitat a la teoria social o la pragmàtica:

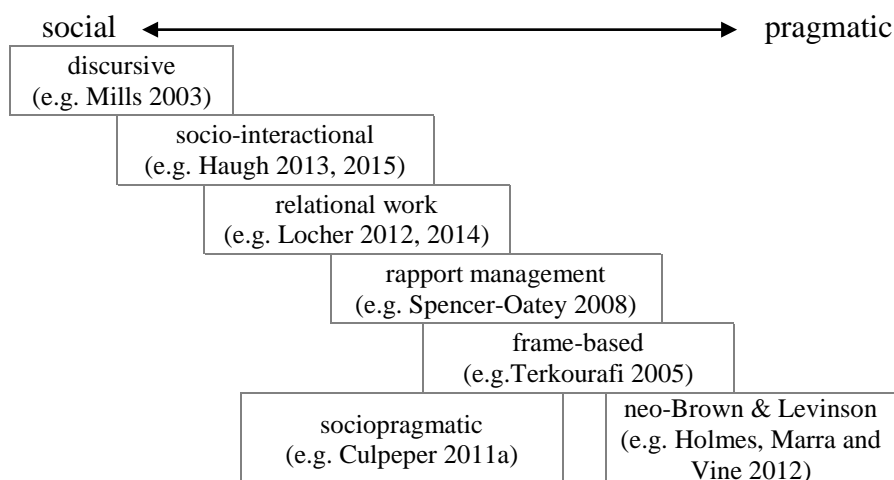

Figura 2. Enfocaments centrats en la comunicació interpersonal
(Culpeper i Haugh 2015)

En tots els casos es pot considerar que els autors han partit del concepte de treball d'imatge (*facework*) de Goffman (1967). En contra de la concepció individualista de Brown i Levinson, per a Goffman la imatge és determinada pels altres i negociada en la interacció. El treball d'imatge consisteix en «the actions taken by a person to make whatever he is doing consistent with face» (Goffman 1967: 12), i serveix per contrarestar incidents les implicacions dels quals amenacen la imatge. N'hi ha de dos tipus, el procés d'evitació, constituït per maniobres de protecció de la imatge, i el de correcció, que s'aplica una vegada la imatge ja ha patit l'amenaça. La interpretació que Brown i Levinson fan d'aquesta proposta transforma tots els actes en amenaçadors i limita l'abast de la cortesia a la gestió d'aquestes amenaces constants, però, tal com proposen els postmodernistes, el que determina si un acte és amenaçador o no és la situació comunicativa en què té lloc.⁴⁸

D'entre aquestes propostes, comentem als apartats següents les que tindrem en compte a la nostra anàlisi, el treball relacional i la gestió interrelacional; considerem que aquests dos plantejaments són molt semblants i que entre els dos s'explica molt bé l'orientació interpersonal que hem pres en aquest treball.

2.2.3.1. *El treball relacional (Locher i Watts 2005, 2008)*

En la concepció que presenten Locher i Watts (2005, 2008) de la interacció, la cortesia és un concepte discursiu que constitueix només una petita part del que anomenen *treball relacional*, una noció arrelada en el concepte d'imatge de Goffman (1967) i en la seva concepció de la interacció com la negociació constant d'aquesta imatge. Així, el treball relacional «refers to all aspects of the work invested by individuals in the construction, reproduction and transformation of interpersonal relationships among those engaged in social practice» (Locher i Watts 2008: 96). Dins del treball relacional hi tenen cabuda tots els comportaments verbals, dels més cortesos als més descortesos, tot i que si se situen dins del que està establert com a comportament diplomàtic seran no marcats i no destacaran. En canvi, si se surten del que és apropiat per la situació, es converteixen en marcats, i ho poden ser de manera

---

⁴⁸ Aquesta idea s'amplia a § 2.3.

negativa o positiva (Locher i Watts 2005: 11), tal com es representa a la figura 3:

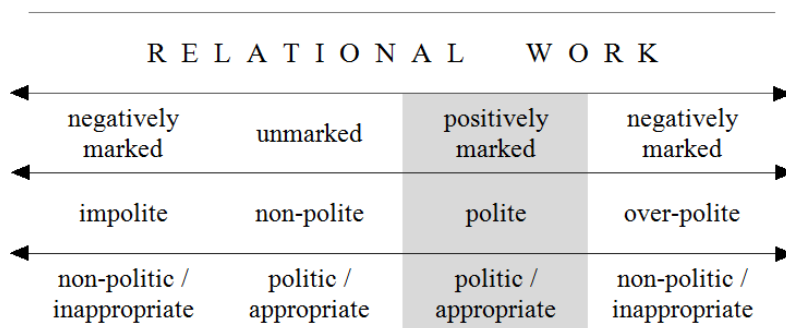

Figura 3. Comportaments verbals dins del treball relacional (Locher i Watts 2005: 12)

Com es pot veure, els autors consideren que la dimensió diplomàtica inclou tant un discurs neutre no marcat com un que inclogui marques de cortesia. Aquesta última opció és l'única que està marcada positivament, i exigeix un ús moderat de la cortesia establert necessàriament per la situació comunicativa, ja que un excés de cortesia acaba sent marcat negativament, com també ho és ser descortès. Considerem que adoptar aquest punt de vista centrat en les relacions interpersonals i el seu desenvolupament en la interacció és especialment vàlid per a l'estudi de l'acord i el desacord, ja que per fer-ho cal parar molta atenció a la gestió que fan els parlants de la imatge pròpia i la dels altres, així com l'ús que fan de la cortesia per mantenir-la i no atacar-la.

2.2.3.2. *La gestió interrelacional (Spencer-Oatey 2008)*

Spencer-Oatey (2008) concep aquest enfocament com a proposta per a la gestió de les relacions socials (o de l'harmonia o falta d'harmonia⁴⁹ entre individus), constituïda per tres components que estan interrelacionats: la gestió de la imatge, la gestió dels drets i les obligacions de la sociabilitat i la gestió d'objectius interaccionals. La gestió de la imatge parteix de la concepció que en tenia Goffman (1967: 5) com «the positive social value a person effectively claims

⁴⁹ Holmes *et al.* (2011: 83) consideren que el treball relacional i la gestió de les relacions, tot i que es diferencien en alguns aspectes, tenen un centre comú: «ways in which people attend to the face needs of others».

for himself by the line others assume he has taken during a particular contact». D'altra banda, la gestió dels drets i obligacions de sociabilitat està relacionada amb les expectatives socials dels participants en la interacció, sobre el que és just, apropiat o considerat. Finalment, la gestió d'objectius interaccionals pot tenir un caràcter tant relacional com transaccional, i té a veure amb el motiu que hi ha darrere de la interacció en qüestió.

De la mateixa manera que Brown i Levinson (1987) parlen d'actes amenaçadors de la imatge, en el seu *social psychological approach* Spencer-Oatey parla de comportaments que amenacen les relacions en un dels tres components que hem distingit i que els poden afectar en cinc dominis diferents: l'il·locutiu (en què se centren Brown i Levinson, relacionat amb els actes de parla), el discursiu (per exemple, tria i gestió del tema), el participatiu (aspectes de l'anàlisi de la conversa), l'estilístic (to, adequació al gènere, etc.) i el no verbal (gestos, contacte visual, etc.). Per a cadascun d'aquests dominis, Spencer-Oatey (2008: 32-38) considera que hi ha un conjunt d'estratègies específic que permetran dur a terme la gestió relacional,⁵⁰ l'ús de les quals queda determinat per diferents factors:

- Orientació relacional. Pot ser una orientació de millora de les relacions (voluntat de millora o enfortiment de la relació harmoniosa), de manteniment (voluntat de protecció de la relació harmoniosa), de negligència (manca d'interès per l'estat de la relació) o de desafiament (voluntat de dificultar la relació entre interlocutors).
- Variables contextuais. Poden ser referents als participants i les seves relacions (poder, distància, interrelació entre les dues i nombre de participants), al contingut del missatge, als rols socials i interaccionals, al tipus d'activitat (o gèneres comunicatius) i a avaluacions globals del context (en la línia de Brown i Levinson, que valoren les seves tres variables en conjunt i per separat).
- Principis i convencions gramaticals, concretament principis sociopragmàtics i convencions pragmalingüístiques que afecten la gestió relacional que fan els parlants de maneres diferents.

---

⁵⁰ Tot i així, l'únic domini en què la recerca ha estat exhaustiva i sistemàtica és l'il·locutiu, gràcies al gran interès que hi ha pels actes de parla, cosa que permet a Spencer-Oatey (2008) adoptar les estratègies que han proposat investigadors anteriors.

Tot i que en essència la proposta de Spencer-Oatey és molt semblant a la de Locher i Watts (2005), és evident que l'ha desenvolupada una mica més en establir els tres components de les relacions socials, els cinc dominis en què els comportaments els poden afectar i els factors que determinen les estratègies de cortesia que s'utilitzaran per gestionar les relacions en cada domini. L'autora ha intentat sistematitzar tots els elements que juguen un paper en el desenvolupament de les relacions socials, i la concreció de la seva proposta contribueix a fer que l'anàlisi que se situa en aquesta perspectiva sigui més fàcil de dur a terme; cal dir, però, que Spencer-Oatey (2008) no posa gaires exemples que permetin veure l'aplicació pràctica d'aquesta classificació. De tota manera, la proposta d'aquesta autora és prou sòlida i ens proposem aprofitar els punts més forts en l'anàlisi.

2.2.4. Aproximacions centrades en la imatge

A diferència de les teories anteriors, que s'estructuren al voltant de la manifestació de les relacions interpersonals entre parlants en la interacció, les dues propostes següents prenen com a punt de partida la teoria de la imatge directament. Ens interessa la dicotomia entre cultura de connexió i separació d'Arundale, i els sistemes d'imatge de Scollon, Scollon i Jones (2012), que ens poden ajudar a caracteritzar el tipus de treball d'imatge que es fa en català i els sistemes que operen en cada gènere.

2.2.4.1. La teoria de constitució de la imatge (Arundale 2006)

En resposta a la proposta de Bargiela-Chiappini (2003: 1463) d'estudiar el funcionament de la imatge i el treball d'imatge a partir de nocions culturals pròpies dels parlants i la relació amb les dels altres, Arundale (2006) se situa en la comunicació interpersonal (com les dues teories anteriors) per concebre la imatge com a producte de la interacció, generada a partir de la relació amb els altres, per la qual cosa també es coneix la seva proposta com a enfocament interaccional. La teoria de constitució de la imatge (Arundale 1999) suposa un canvi respecte del model de Brown i Levinson, tant pel que fa a la concepció de la interacció, per a la qual Arundale desenvolupa el *Model de comunicació de coconstrucció conjunta (Conjoint Co-constituting Model of Communication)*, com pel caràcter interactiu i en curs amb què es

concep la imatge, que es constitueix conjuntament amb els altres, amb els quals es connecta o dels quals se separa (Arundale 2010: 2079). Dins del model de comunicació, que s'orienta cap al participant, trobem el concepte d'adjacència, la interpretació del receptor i el disseny de l'emissor, derivats tots tres de postulats de l'anàlisi de la conversa.

Per poder explicar com els parlants aconseguen la imatge en la interacció, Arundale (2010) presenta els conceptes que estructurin la teoria de constitució de la imatge: la concepció relacional de la imatge, la tendència de les relacions cap a la connexió o a la separació i la concepció de la imatge aconseguida interaccionalment. Arundale (2006: 204) equipara la seva proposta dual de connexió (associada a significats d'unitat, interdependència, solidaritat o associació) i separació (diferenciació, independència, autonomia, divergència, etc.) amb la imatge positiva i negativa, respectivament, de Brown i Levinson (1987). Creiem que aquestes tendències de les relacions cap als dos pols poden resultar útils per caracteritzar la imatge dels parlants catalans en la interacció, i de fet a § 1.2.1 hem apuntat que Curell (2011) segueix el model d'Arundale (2006) i determina que la cortesia en català tendeix més cap a la connexió.

2.2.4.2. Els sistemes d'imatge (Scollon, Scollon i Jones 2012)

Scollon, Scollon i Jones (2012) recuperen la dualitat que Brown i Levinson (1987) observen en la imatge, però en lloc de positiva i negativa, parlen d'associació (*involvement*), entesa com la necessitat de relacionar-nos amb altres participants i mostrar com ens hi impliquem, i independència (*independence*), respecte dels altres i respectant la pròpia.⁵¹ Els dos aspectes de la imatge es projecten simultàniament en la interacció, creant una relació paradoxal en què afavorir-ne un, tant d'un mateix com d'un interlocutor, posa en risc l'altre, de manera que els parlants han d'anar molt en compte quan es comuniquen per respectar la imatge, que sempre està present.

Una vegada presentades les dues vessants de la imatge, els autors proposen estratègies que les afavoreixen i tres sistemes d'imatge que

---

⁵¹ Aquests conceptes s'introdueixen per primera vegada a Scollon i Scollon (1995).

vénen determinats per l'aparició i la interrelació de tres elements, les variables sociològiques de Brown i Levinson (1987): el poder (entès jeràrquicament), la distància (la proximitat personal entre parlants) i el pes de la imposició (la importància que té per als parlants el tema de la interacció; si és baixa, hi haurà més estratègies d'implicació, i viceversa). A partir de la combinació dels dos primers factors,⁵² es poden donar tres sistemes d'imatge diferents:

Sistema	Poder	Distància	Estratègies
Deferència	- P simètric	+ D distant	independència
Solidaritat	- P simètric	- D proper	implicació
Jerarquia	+ P asimètric	± D asimètric	estatus superior: implicació estatus inferior: independència

Taula 3. Sistemes d'imatge d'Scollon, Scollon i Jones (2012)

Aquesta classificació dels sistemes és útil per fer una primera categorització general del tipus de sistema d'imatge dominant en una interacció, però les estratègies que els autors assignen en alguns dels casos, sobretot en el de jerarquia, són qüestionables: un parlant amb un estatus superior pot fer servir tant estratègies d'implicació com d'independència, una balança que es decantarà no només segons la distància amb els parlant d'estatus inferior sinó pel pes de la imposició o la manera en què triï fer servir el poder que li ha estat concedit pel seu estatus institucional.⁵³

2.2.5. La pragmàtica integradora (Culpeper i Haugh 2015)

La proposta de Culpeper i Haugh (2015)⁵⁴ és la primera que explícitament ja no s'emmarca en la tradició postmodernista o discursiva. En el seu enfocament, la pragmàtica integradora, fan una valoració global d'aquesta segona etapa de l'estudi de la imatge i la cortesia, per a la qual llisten un conjunt de característiques que

⁵² Els autors se centren en els sistemes de cortesia o d'imatge i no en relacions situacionals individuals, de manera que en aquest cas no tracten el paper del tercer factor, el pes de la imposició.

⁵³ Al subcorpus de reunions del CAIDAC trobem mostres d'aquesta variabilitat en la manera d'actuar d'un cap amb estatus superior (vegeu § 6.2.2).

⁵⁴ Aquesta proposta s'introdueix per primera vegada a Culpeper i Haugh (2015), una comunicació a l'International Pragmatics Conference de 2015.

solen compartir els enfocaments que en formen part: la concepció del terme *cortesía* com a lluita discursiva que no té un sol significat, l'estreta relació entre la cortesía i les normes socials, que contribueixen a establir el que és apropiat, l'èmfasi en els significats emergents i situats en lloc d'en els predefinitos, la centralitat en la perspectiva dels participants, la reducció del paper de la intenció en la comunicació, l'atenció al que és *micro* i no al que és *macro*, i la preferència per mètodes d'anàlisi qualitatiu i no quantitatiu.

En la seva nova concepció volen integrar les dicotomies que dominen l'estudi de la cortesía i la imatge des de fa temps, ja siguin entre tradicions diferents (anglosaxona i europea), els dos ordres de cortesía, les perspectives de l'observador i del participant o l'anàlisi centrada en micro- o en macroaspectes de la interacció, que és el terreny en què tots aquests fenòmens es materialitzen. És un enfocament empíric que s'acosta a les dades de forma holística i que pren en compte metodologies noves i més quantitatives com la pragmàtica de corpus. Tot i que aquest enfocament és bastant nou i de moment s'ha formalitzat exclusivament en l'aplicació a l'anàlisi de la llengua anglesa, els fonaments que presenta són els que encaixen millor amb el tipus d'investigació que duem a terme, en què analitzem un fenomen situat discursivament a partir de les eines que els diferents avenços en l'estudi de la cortesía han anat aportant, sense haver de triar entre uns i altres, sinó integrant-los.

2.2.6. Les propostes de la tradició espanyola

En el context de la llengua espanyola, l'estudi dels actes de parla i de la cortesía té molta força i ha estat molt prolífic. S'ha vist impulsat principalment per la producció de dos grups de recerca: el grup EDICE⁵⁵ (Estudios sobre el Discurso de la Cortesía en Español) i el grup Val.Es.Co (Valencia, Español Coloquial). A continuació presentem les propostes teòriques que han fet a partir de l'anàlisi de la llengua espanyola, sobretot aquells conceptes que, per la proximitat entre llengües i cultures, poden resultar rellevants en l'estudi del català.

---

⁵⁵ Per a més informació, consulteu <edice.org>.

2.2.6.1. *Autonomia, afiliació i pragmàtica sociocultural*

En el context de crítica del model de cortesia de Brown i Levinson (1987) que ja hem revisat, i en particular pel que fa a la visió etnocèntrica en què es basen per a la definició de la imatge i la cortesia positiva i negativa, Bravo (1999) proposa una dicotomia de categories que cal omplir segons la llengua a què s'apliquin: *autonomia* i *afiliació*. L'autonomia «abarca todos aquellos comportamientos que están relacionados con cómo una persona desea verse y ser vista por los demás como un individuo con contorno propio dentro del grupo» (Bravo 2003: 106), mentre que l'afiliació «agrupa aquellos comportamientos en los cuales se refleja cómo una persona desea verse y ser vista por los demás en cuanto a aquellas características que la identifican con el grupo» (Bravo 2003: 106). Aquestes categories no són dicotòmiques, sinó que estan buides, fins que cada llengua i cultura les ompli a partir dels comportaments que observi en els estudis (Bravo 2004: 30).

La distinció d'autonomia i afiliació s'ha d'entendre en el context de la *pragmàtica sociocultural*, és a dir, la que pren en compte el *context de l'usuari* (Bravo 2003: 103), que comprèn els coneixements compartits que posseeixen els individus d'una comunitat sobre la manera en què funciona la interacció i com es conceben les relacions interpersonals. Aquesta visió influencia la manifestació lingüística de la cortesia i la percepció que tenen els parlants sobre què és cortès i què no ho és, és a dir, sobre quins actes o accions tenen *efectes de cortesia* (Bravo 2003: 103-104, 2004: 27). El context sociocultural vol incorporar elements que considera necessaris per a la concepció i comprensió de la situació comunicativa que tenen els estudis en pragmàtica i cortesia (Bravo 2005: 24).

2.2.6.2. *Autoafirmació, confiança i cultura d'acostament*

En presentar les imatges d'autonomia i d'afiliació, Bravo les associa a l'expressió de diverses qualitats. D'una banda, l'autonomia es configura a partir de l'autoafirmació i l'autoestima, el «ser original y consciente de las buenas cualidades propias» (Bravo 1999: 168); de l'altra, l'afiliació es materialitza en mostres d'afecte i amb la confiança. Aquesta última és especialment rellevant en el nostre estudi, ja que en espanyol està comprovat que és un factor fonamental en la concepció de la cortesia i que es valora molt positivament (Hernández Flores 1999, 2002, 2003) perquè permet

parlar de manera desinhibida (Barros 2011), cosa que reforça així els llaços afectius entre els parlants. La relaxació de les normes rebaixa la necessitat d'atenuar el discurs, sense que això repercuteixi negativament en la relació dels parlants, sinó que simplement activa l'ús d'un altre tipus de recursos, com observa Carrasco (1999: 33): «en situaciones de familiaridad no se produce una menor frecuencia de aparición de actos corteses, sino que el modo en que se manifiestan es distinto». Així, la solidaritat i la confiança disminueixen la necessitat d'atenuació (o cortesia mitigadora) (Briz 2007), però alhora afavoreixen l'aparició de compliments, afalacs, insistència d'oferiments, etc., és a dir, de cortesia valorativa (Briz 2004).

La preferència de l'espanyol per la imatge d'afiliació i el valor que atorga a la confiança la defineix com a cultura d'acostament (Haverkate 1994, 2004), en contraposició a altres cultures, com l'anglesa, que es considerarien de distanciament. Aquesta distinció té com a antecedent la dicotomia de cultura de cortesia positiva i cultura de cortesia negativa de Brown i Levinson (1987), però Briz (2012: 56) aclareix que aquesta aproximació no se centra solament en la part social,⁵⁶ sinó que inclou també la part lingüísticodiscursiva. Briz (2007, 2012) explica que l'acostament és especialment evident en les interaccions col·loquials, en què apareixen menys actes atenuats, més cortesia valorativa o actes agradadors (vegeu § 2.3.3), més parla simultània, més proximitat física i menys silencis.

Tots aquests conceptes poden resultar determinants, doncs, en l'anàlisi de les converses col·loquials en català, ja que la proximitat entre llengües i cultures fa possible que comparteixin la condició de cultura d'acostament. Per tant, cal observar si aquesta suspensió dels principis de cortesia també té lloc, tant en l'atenuació com en la manera general en què s'expressa el desacord.

2.2.7. Descortesia i anticortesia

Tot i que la cortesia i la descortesia són les dues cares d'una moneda, l'interès per la manca de col·laboració per l'atac a la imatge dels altres en la interacció (Culpeper 1996: 350) que pot

---

⁵⁶ Arundale (2006) fa una proposta nova que se centra en la part social i diferencia entre *connectivitat* (*connectedness*) i *separació* (*separateness*).

donar lloc a conflictes socials (Culpeper, Bousfield i Wichmann 2003: 1546) no apareix fins als anys noranta i no s'ha generalitzat fins als anys 2000. Tenint en compte que un dels objectes d'estudi d'aquesta tesi és el desacord, creiem que és necessari tenir en compte aquesta dimensió de la interacció per si es donen casos tan conflictius en les dades del corpus. De fet, en la presentació d'estratègies de la descortesia que fa Culpeper (1996), n'hi ha una que és molt rellevant: *busca el desacord / evita l'acord*.

Així, Bousfield (2008: 72) delimita clarament el que considera la descortesia de la manera següent:

I take impoliteness to be the broad opposite of politeness, in that, rather than seeking to mitigate face-threatening acts (FATs), impoliteness constitutes the communication of intentionally gratuitous and conflictive verbal face-threatening acts (FATs) which are purposefully delivered:

- i. Unmitigated, in contexts when mitigation is required, and/or,
- ii. With deliberate *aggression*, that is, with the face threat exacerbated, 'boosted', or maximised in some way to heighten the face damage inflicted.

L'important, però, no és només que l'acte s'expressi amb aquestes intencions, sinó també que la interpretació que en fan els receptors sigui de descortesia, és a dir, que reconeixin les intencions descorteses que hi ha darrere de l'enunciat de l'emissor (Bousfield 2008: 72) i que les avaluin com a tals (Haugh 2013). En els casos que no és així, es parla d'una fallida de la descortesia (si el receptor no la percep) i de dany d'imatge accidental (l'emissor no vol ser descortès però el receptor interpreta que ho ha estat expressament) o fortuït (l'emissor no vol ser descortès però el receptor interpreta que ho ha estat, tot i que considera que no ho ha fet expressament)⁵⁷, dues categories que Bousfield (2008) basa en Goffman (1967).

Finalment, Culpeper (2016) alerta que no es pot establir que la presència d'una estratègia signifiqui automàticament que expressa descortesia, sinó que s'ha de tenir en compte també la interpretació que se'n fa en la interacció, perquè el context pot canviar radicalment el rol que hi juga. La categoria que reflecteix aquest fenomen és la pseudodescortesia (*mock impoliteness*, Culpeper 1996), anomenada *banter* per Leech (1983) i traduïda a l'espanyol com a *anticortesía* (Zimmerman 2005, Bernal 2007), entre d'altres.

---

⁵⁷ En aquest cas també es podria classificar com a dany d'imatge accidental.

L'anticortesia dóna nom als casos en què una estratègia de descortesia no s'interpreta com a tal a causa del context en què apareix, que anul·la l'amenaça d'imatge potencial que transporta. Com més íntima i propera és una relació, menys importància es dóna a la cortesia, fins arribar al punt que la descortesia es converteix en una mostra més de la bona relació interpersonal entre els parlants (Leech 1983).⁵⁸ Albelda i Barros (2013: 25) ofereixen tres motius pels quals els actes no s'interpreten com a descortesos:

Denominaremos, por tanto, *anticortesés*, a aquellos actos de habla que emplean formas y procedimientos descortesés con los que se ataca la imagen del otro, pero en los que el contexto neutraliza la potencial ofensa; bien porque sea una estrategia propia del género [...], bien por los rasgos sociales de los interlocutores, o bien porque la familiaridad y cercanía que los une lleve a no interpretarlo como un ataque.

Caldrà tenir en compte aquests tres factors (el gènere, els trets socials i la familiaritat) a l'hora de valorar l'efecte del desacord en el desenvolupament de la interacció i la relació entre els participants, però arran d'aquests estudis es pot concloure que no es pot concebre com un acte amenaçador, ni tampoc injustificat o conflictiu. En aquest sentit, Albelda i Barros (2013: 82) puntualitzen que parlem de pseudocortesia quan fem ús d'estratègies comunicatives «que se salen de la norma, esto es, estrategias socialmente proscritas (expresiones ridiculizadoras, insultos, etc.)», de manera que el desacord no hi queda inclòs. En aquest sentit, resulta més adient la categoria neutra que proposa Kerbrat-Orecchioni (2004: 49) en la reflexió que fa sobre la universalitat de la cortesia: a més de la cortesia i la descortesia (i una altra categoria afegida, la supercortesia), podem parlar d'*acortesia*, que és l'absència «normal» d'un marcador de cortesia. L'*acortesia* recorda el comportament diplomàtic (*politic behaviour*) de Locher i Watts (2005, 2008), que es caracteritza per ser no marcat, no cortès, però tot i així apropiat.

---

⁵⁸ Un dels exemples més clars d'aquest fenomen és l'ús d'insults entre amics.

2.3. Interpretació situada de la cortesia i els actes de parla

Segons Haugh, Kádár i Mills (2013), la (des)cortesia se situa en el discurs, en relació amb els grups i els marcs de participació, i en el coneixement comú o de fons dels parlants. És més, en el marc del discurs tots els enfocaments nous per a l'estudi de la cortesia i la descortesia consideren que són avaluacions que sorgeixen en la interacció (com afirmen Davies, Haugh i Merrison 2013: 7, «politeness is fundamentally situated») i també es formen a través d'ella, és a dir, que estan determinades pels trets de la situació comunicativa (Albelda 2008; Bravo 1996, 2002; Briz 2004; Hernández-Flores 2002; Lakoff 1973, Lim i Bowers 1991, Rees-Miller 2000). Una situació comunicativa diferent comporta canvis no solament en l'ús o absència de la cortesia, sinó en l'expressió dels actes de parla i de la pragmàtica en general: dit d'una altra manera «la función y la forma pragmáticas dependen de la variación diafásica o situacional» (Briz i Albelda 2013: 294). Parlem, doncs, que existeix una variació pragmàtica, una direcció que els estudis pragmàtics han seguit durant els últims anys. En aquest apartat presentem breument aquest concepte i introduïm els principis que adoptarem per situar i contextualitzar l'anàlisi de components pragmàtics, i discutim, finalment, el que suposa l'anàlisi pragmàtica situada per a la concepció del desacord com a acte amenaçador.

2.3.1. Variació pragmàtica

Briz i Albelda (2013: 293) defineixen la variació pragmàtica com «los cambios que, en virtud de la situación, pueden sufrir en la interacción los registros o estilos de comunicación, así como los modos de realización de estos, que son los géneros discursivos, y, así pues, toda la actividad estratégica». La nostra tesi se situa dins d'aquesta concepció, però abans de presentar amb més detall el que això comporta en la concepció de la situació comunicativa i els factors que la defineixen (§ 2.3.2), volem introduir breument la disciplina que s'ha constituït i desenvolupat més sobre el concepte de variació: la pragmàtica variacional.

La pragmàtica variacional se situa a la intersecció entre la pragmàtica i la sociolingüística i es formalitza com a disciplina amb el volum de Schneider i Barron (2008). Més concretament, creua la pragmàtica

amb la dialectologia, entesa des d'un punt de vista modern que no solament inclou la variació regional, sinó també la social amb l'objectiu d'estudiar l'impacte de factors com la regió, la classe social, l'edat, etc. (Schneider i Barron 2008: 1). La motivació darrere de l'aparició d'aquesta disciplina és l'atac reiterat a la «universalitat» dels postulats de Brown i Levinson (1987) i de les reivindicacions d'autores com Wierzbicka (1985), que reivindica que cada llengua i cultura funciona de manera diferent i que no es poden generalitzar els resultats obtinguts sobre l'anglès, o Kasper (1995), que critica els estudis interculturals (*crosscultural pragmatics*) que apareixen com a conseqüència de la crítica anterior perquè no contempen que dins d'una mateixa llengua hi pot haver variació.

Tot i que la majoria d'estudis que se situen dins d'aquesta disciplina se centren en la variació regional (Schneider i Barron 2008, Félix-Brasdefer i Koike 2012, entre d'altres), la pragmàtica variacional presenta un marc de treball format per dos components que són rellevants per al nostre estudi: els tipus de variació intralingüística i els nivells d'anàlisi pragmàtica. Dins dels primers trobem factors macrosocials (com la variació regional, d'edat o de sexe, entre d'altres), que són els més estudiats, i factors microsocals, concretament el poder i la distància social. Els primers es mantenen d'una situació a una altra, mentre que els segons poden ser diferents en cada cas nou, per la qual cosa se'ls coneix també com a *variació situacional* (Schneider i Barron 2008: 18).

Pel que fa als nivells d'anàlisi pragmàtica, Schneider i Barron (2008: 19) en distingeixen cinc a partir d'un model integrador de discurs oral que combina enfocaments de la pragmàtica (concretament de la teoria dels actes de parla), de l'anàlisi del discurs i de l'anàlisi de la conversa. Els cinc nivells són els següents: el formal, centrat en l'anàlisi d'elements lingüístics, com ara marcadors del discurs; l'accional, centrat en la realització i modificació d'actes de parla; l'interaccional, centrat en l'anàlisi de patrons seqüencials com ara parells adjacents o seqüències d'actes de parla; el temàtic, centrat en la selecció i desenvolupament del tema; i el d'organització, que involucra els mecanismes de presa de torn i altres fenòmens de la interacció com ara solapaments i pauses.

Tot i que la pragmàtica variacional no és el marc que adoptem explícitament en aquesta investigació, des d'aquest punt de vista ens centrem en els factors microsocals i l'anàlisi que duem a terme

combina el nivell accional, l'interaccional i el d'organització, i, en menor mesura, el formal (tot i que només perquè algunes categories d'anàlisi pragmàtica es corresponen amb elements que entren en aquesta categoria) i el temàtic, en què aprofundim sobretot en l'anàlisi qualitativa de seqüències senceres. Així doncs, malgrat que el nostre estudi respongui a la voluntat integradora de la proposta que fan Schneider i Barron (2008), se situa més aviat dins de la pragmàtica sociocultural (§ 2.2.6.1), l'enfocament de la qual adoptem a l'hora d'estudiar la manifestació de la cortesia i la gestió de la imatge dels parlants que formen part del CAIDAC.

2.3.2. Les característiques de la situació comunicativa

Existeixen diferents propostes per a l'anàlisi de l'impacte dels factors situacionals en la cortesia: Spencer-Oatey (2008), per exemple, llista quatre variables contextuals que influeixen l'ús d'estratègies de gestió interrelacional, que són la relació entre els participants, el contingut del missatge, els rols socials i interaccionals, i el gènere discursiu (*activity type*). D'altra banda, Kakavá (1993, recollida a Locher 2004) fa una proposta pensada per estudiar els paràmetres que influeixen la producció de desacord, i hi inclou les normes culturals; l'estil conversacional; el gènere discursiu (*speech situation*); l'edat, l'estatus i el gènere dels participants; el tema; el compromís amb el tema, i la familiaritat (amb els altres interlocutors i amb el tema).

Tanmateix, la proposta més desenvolupada és la del grup Val.Es.Co, que ha estat treballada, aplicada i modificada per diferents investigadors al llarg del temps (Albelda 2008, Albelda i Barros 2013, Briz 1998, Briz i Val.Es.Co 2002, Briz 2004) fins arribar a la proposta de Briz i Albelda (2013) per a l'anàlisi de l'atenuació. Aquests investigadors distingeixen entre els trets més primaris del context (gènere discursiu, característiques sociològiques dels interlocutors) i els que realment pertanyen a la situació comunicativa, entesa com un component extralingüístic que és «the final subgroup of characteristics that determine the selection of one linguistic form or another» (Albelda 2008: 758). Aquests trets, que estan vinculats, ajuden a distingir entre situacions de major o menor col·loquialitat (o d'immediatesa comunicativa) i de major o menor formalitat (Briz i Albelda 2013). A partir de les escales de variació situacional, presentades amb detall a Briz i Albelda (2013: 294-295), i als estudis que n'han aplicat les diferents

versions des del 2002, hem seleccionat els cinc trets situacionals que considerem rellevants per a l'estudi contrastiu de l'expressió de l'acord i el desacord en converses col·loquials, reunions i tutories (els gèneres objecte del nostre estudi):

- [$\pm$ relació d'igualtat], que fa referència a la relació social i funcional (poder i solidaritat) entre els parlants. Briz (2004: 80) inclou dins d'aquest filtre les relacions de simetria ([$\pm$ igualtat funcional], [$\pm$ anivellament de rols] i [$\pm$ identitat grupal]);
- [$\pm$ relació vivencial de proximitat] (en contraposició a la relació de distància). Briz (2004: 80) inclou dins d'aquest filtre els valors [$\pm$ vivències comunes], [$\pm$ contacte] i [$\pm$ afectivitat];
- [$\pm$ fi interpersonal] (en contraposició a una orientació més transaccional);
- [$\pm$ quotidianitat temàtica];
- [$\pm$ marc interaccional quotidià].

Tal com afirmen Albelda i Barros (2013: 32) «de acuerdo con el principio de situación, este grupo de factores [que configuren la situación comunicativa] es definitivo para juzgar la pertinencia de ser más o menos cortés (Briz 2004, Albelda 2008)». Per exemple, en els casos en què entre els parlants hi ha solidaritat, proximitat i acceptació lingüística i social, i la interacció té un fi interpersonal, l'avaluació que fan els parlants de les normes de cortesia canvia, i el que en altres circumstàncies no seria acceptable, passa a ser-ho. Aquest canvi de concepció s'explica a partir de la distinció que fa Briz (2004: 91) entre cortesia codificada i cortesia interpretada.⁵⁹

[J]unto a la cortesía codificada, prospectiva, sujeta a convención y, por ello, a patrones de conducta y comportamiento social apropiados, cabe distinguir una cortesía interpretada, retrospectiva, estrictamente estrategia lingüística interaccional, evaluable contexto a contexto, a cada momento, según qué filtros estén activados o desactivados, según la jerarquía de los mismos y, en fin, de acuerdo con las expectativas de unos y otros, de los inicios y, sobre todo, de las reacciones que forman la conversación. A lo social se une en la

---

⁵⁹ De fet, la distinció d'aquest valor convencional i l'interpretat és el que detecta també Leech (1983, 2014), que, com ja hem dit, va denominar-la de maneres diferents fins arribar a *cortesía pragmatolinguística* i *cortesía sociopragmática*.

cortesía interpretada una opció individual, si bien sometida, como aquélla, a la *situación* de comunicació.

Aquesta distinció ofereix una justificació per als casos en què un mateix enunciat o element lingüístic pot adoptar dos valors tan diferents dins i fora del context, fins i tot en casos en què el significat està pragmaticalitzat o és convencional, com en el cas dels insults.⁶⁰ L'observació de la incidència d'aquests paràmetres a les mostres del CAIDAC, tant quantitativament (§ 4) com qualitativament (§ 5), ens permetrà entendre l'ús que es fa de la cortesia i la gestió de la imatge en cada situació i en cada gènere discursiu. Abans de tancar aquest capítol dedicat al marc teòric, presentem breument dos fenòmens que tenen un pes important a l'hora d'estudiar l'efecte dels dos primers factors situacionals i que resulten especialment rellevants tenint en compte els tres gèneres que són objecte d'estudi: el poder, que afecta la relació funcional entre els parlants, i l'humor i el riure, que poden denotar una relació de proximitat, a més d'altres valors.

2.3.2.1. *Una variable determinant: el poder*

Quan Brown i Levinson (1987: 74-76) introdueixen el poder com a variable sociològica que influencia la tria d'estratègies de cortesia i especifiquen que no es refereixen al poder real concebut des de la sociologia, sinó a «actors' assumptions of such ratings, assumed to be mutually assumed, at least within certain limits». Watts (1991: 60, 62) entén el poder com la llibertat d'acció d'un individu per aconseguir els objectius que s'ha marcat, comporti això o no la possibilitat d'imposar la seva voluntat als altres; si imposa, fa un exercici de poder i els obliga a actuar contra els seus interessos, sense que importi si entenen o no els motius darrere de l'acció. En oposició a aquesta visió més estàtica del poder, Diamond (1996) el veu com un consens entre tots els participants: no n'hi ha prou que un parlant es cregui amb poder, ja que haurà de ser ratificat pels altres participants per poder-lo exercir.

---

⁶⁰ Brenes Peña (2011b: 47) estableix una connexió entre aquesta dualitat dels enunciats i el fenomen de la pseudodescortesia (*mock politeness*) de Culpeper (1996), en què el que resulta conflictiu i descortès fora de context pren un valor afiliatiu i d'enfortiment de les relacions personals quan apareix en uns contextos determinats, principalment entre parlants amb molta familiaritat.

La perspectiva que s'ha adoptat tradicionalment per a l'estudi del poder és des de darrere del discurs o interacció (en contraposició a exercir-lo en el llenguatge), és a dir, des de l'estatus dels parlants (Culpeper 2008: 35), en relació amb la posició institucional. Diamond (1996: 9) considera que l'estatus (o rang institucional) és una variable social externa que no pren en consideració el context lingüístic i proposa distingir-lo del rang local, construït i exercit en el context de la interacció. Watts (1991) també desestima una visió del poder que es basi en l'estatus, i parla de llibertat d'acció. Tot i que tenim en compte aquestes consideracions, en el nostre estudi començarem a buscar mostres lingüístiques de l'exercici del poder en els casos en què hi hagi diferència d'estatus.

En el seu estudi de poder i desacord, Locher (2004: 99, 100) presenta una caracterització del poder que concep a partir de la revisió bibliogràfica del fenomen, orientada des de la perspectiva del treball relacional:

- El poder s'expressa (sovint) a través del llenguatge.
- No es pot explicar sense contextualització.
- El poder és relacional, dinàmic i contestable.
- La manifestació del poder permet observar la interconnexió del llenguatge i la societat.
- Per poder-lo exercir cal tenir llibertat d'acció.
- La restricció de l'entorn d'acció d'un interlocutor sovint porta a l'exercici del poder.
- L'exercici del poder implica un conflicte latent i un conflicte d'interessos, que pot veure's ocultat per les ideologies d'una societat.
- L'exercici del poder sovint ve acompanyat de manifestacions de treball relacional no marcat o marcat positivament per tal de mantenir l'equilibri social i negociar les identitats.

Coincidim amb aquesta conceptualització del desacord, i ens interessa especialment comprovar la incidència de l'últim punt, és a dir, de la compensació que pot dur a terme el parlant que ha exercit el poder per tal que les relacions amb els altres no es vegin perjudicades. Caldrà comprovar també si la necessitat de compensar és major o menor segons si el poder ve donat institucionalment (com en el cas del cap o d'un membre de la direcció en les reunions, o de les professores en les tutories) o si el pren un parlant en un

moment de la conversa basant-se en característiques intrínseques com ara l'edat o l'experiència.

2.3.2.2. *Elements afectats per la situació: l'humor i el riure*

L'estudi de l'humor s'ha enfocat molt sovint des de la sociolingüística o l'anàlisi de la conversa, però la perspectiva que adoptem en aquesta tesi és la de la cortesia i la imatge, segons les quals és una estratègia lingüística que compleix diferents funcions socials i interpersonals, és a dir, de treball relacional (Locher i Graham 2010: 7).⁶¹ Tot i que l'humor i el riure tenen característiques comunes i estan estretament lligats, no són inseparables, en el sentit que el riure no és l'únic indicador que hi haguéssim alguna instància d'humor (Holmes 2000: 163, Schnurr 2010: 308). Pel que fa a la interacció, el riure té un funcionament diferent de l'intercanvi estàndard d'enunciats pel que fa al canvi de torn (Glenn 2003: 54): mentre que els solapaments de parla en alguns casos es poden concebre com a problemàtics o competitius, el solapament del riure transmet comunió, ja siguin instàncies semblants o bé amb durades i altres característiques diferents. Si un parlant comença a riure sol, pot ser que convidi a riure els seus interlocutors per establir una connexió, o pot ser que sigui un cas de riure unilateral, el valor del qual no té res a veure amb l'humor, sinó que expressa avergonyiment (Kangasharju i Nikko 2009).

Norrick (1993: 129) fa notar que els parlants, en realitat, no són conscients de la importància que té l'humor en el desenvolupament de la interacció:

We joke by habit without realizing how our joking works to present a personality, to test for shared attitudes, to identify a common code for our interaction, and generally to keep the conversation moving along so that we can negotiate tasks in a convivial atmosphere.

Schnurr (2010: 311) estableix tres funcions interpersonals de l'humor: reforçar la solidaritat, exercir poder, i manifestar resistència i desafiar els interlocutors. La primera funció és potser la més típica, molt freqüent entre parlants amb relacions properes però també en contextos professionals, ja que és una oportunitat de posar

---

⁶¹ Tanmateix, l'enfocament de la pragmàtica interpersonal no descarta el avenços de les altres dues disciplines, sinó que els uneix per fer una anàlisi que prioritza els efectes que l'humor té sobre les relacions entre interlocutors.

de manifest la intimitat i comunió entre parlants, que comparteixen una mateixa actitud cap a alguna cosa (Haakana 2002: 209); al cap i a la fi, «humor greases the gears of everyday talk and keeps our interactions working smoothly» (Norrick 1993: 20). Tanmateix, tot i que pot donar suport, també pot servir per canalitzar desacord amb l'enunciat anterior o per treure importància a errors, com observa Cestero (1996).

En relació amb l'exercici de poder i la manifestació de resistència i desafiament, l'humor i el riure són molt propis del context laboral, que és on més s'han estudiat, i normalment s'associen a la manifestació de relacions de poder (Holmes and Stubbe 2003: 110): el primer és una funció que utilitzen els qui tenen un estatus superior, ja que l'humor rebaixa el poder i ajuda a construir igualtat entre els participants posant de manifest el que tenen en comú, i permet així atenuar actes amenaçadors de la imatge (Holmes i Stubbe 2003: 110). El segon, en canvi, és utilitzat pels qui tenen un estatus inferior per atenuar actes amb què la imatge està encara més en risc, com ara criticar o desafiar l'autoritat d'algú amb estatus superior (Holmes i Stubbe 2003: 110, Kothoff 1996).⁶² Norrick i Spitz (2008) posen de manifest la importància que té l'humor en les discussions en un context de feina i destaquen el paper que pot tenir en la resolució de conflictes, per tal com rebaixa la tensió que es pot haver creat (Holmes i Stubbe 2003). Així doncs, gràcies a les diferències entre els tres gèneres que formen el CAIDAC podem estudiar el valor que tenen l'humor i el riure en situacions molt diferents.

2.3.3. Interpretació dels actes de parla

Brown i Levinson (1987) consideren que hi ha un seguit d'actes que amenacen la imatge o de l'emissor o del receptor de manera intrínseca,⁶³ ja sigui perquè restringeixen la llibertat d'acció d'un individu com perquè desaproven els seus desitjos, i per això dissenyen un sistema d'estratègies que permeten expressar-los de diferents maneres segons en quin grau es vulgui evitar cometre'ls. En realitat, però, hi ha actes que clarament eleven la imatge en lloc de ferir-la, com ara els compliments, i hi ha autors, com Kerbrat-

---

⁶² Holmes i Marra (2002) els anomenen humor de reforç (reinforcing humour) i humor subversiu (subversive humour), respectivament.

⁶³ Un d'aquests actes és el desacord (Brown i Levinson (1987: 38).

Orecchioni (2004: 43), que s'allunyen d'aquesta visió pessimista de la comunicació en què l'objectiu dels parlants és estar atents contínuament i protegir-se. Aquesta autora introdueixen els actes exaltadors de la imatge com l'altra cara de la moneda dels amenaçadors, ja que el que fan és valorar positivament la imatge de l'altre. Aquests actes formen part del que s'anomena cortesia valorativa (*valorizante* o *valorizadora* en espanyol), que es diferencia de la cortesia atenuant clàssica en l'objectiu que té: no repara les amenaces comeses o que poden tenir lloc, sinó que se centra a afirmar i enfortir la imatge i a establir una bona relació entre els parlants. Kerbrat-Orecchioni (1996) i Carrasco (1999) són dels primers a establir aquesta diferenciació, que ha estat seguida en la tradició espanyola (Albelda 2004, Barros 2011, Hernández Flores 2002, entre d'altres).

Tanmateix, el problema no és només que existeix un altre tipus d'actes, sinó que fins i tot els que es consideren amenaçadors no compleixen sempre aquesta funció, ja que només es pot atribuir una interpretació i un valor a un acte de parla en el context en què apareix: «effects on face are radically situational; they cannot be properties of illocutions in the abstract» (Terkourafi 2005: 251-252). Per tant, cap acte és intrínscament amenaçador de la imatge, sinó que el seu valor està lligat inevitablement a les exigències de la situació en què es dona (Arundale 2006, Blum-Kulka 1987, Fraser i Nolan 1981, Haugh i Chang 2015, Hernández Flores 2004, Kothoff 1993, O'Driscoll 2007).

En aquesta línia, tampoc no es pot donar per universal la validesa del sistema d'estratègies dissenyat per Brown i Levinson (1987) per evitar cometre actes amenaçadors. Les estratègies estan ordenades gradualment segons el risc de pèrdua d'imatge que comporten, però l'ordre deriva de l'associació que s'ha fet tradicionalment entre els actes indirectes i la cortesia: com més indirectes, més cortesos, i si són més directes, són menys cortesos. Segons Leech (1983), aquesta relació s'estableix perquè ser indirecte deixa la porta oberta a l'ambigüitat i dona opcions al parlant, i perquè la força que transmet una il·locució disminueix alhora que augmenta. Seguint aquesta línia de pensament, doncs, els actes indirectes no convencionals haurien de ser sempre l'opció més cortesa, però Blum-Kulka, House i Kasper (1989) ja demostren amb el seu estudi intercultural i interlingüístic que, de fet, els parlants prefereixen els actes indirectes convencionals. Escandell-Vidal (1995: 50) raona que això

es deu al fet que el parlant no infereix el significat d'aquests actes en aquell context concret, sinó que el seu coneixement cultural permet que en la interacció el reconegui com a part d'un «inventario de fórmulas fijas, socialmente refrendadas, y con finalidades ilocutivas muy precisas».⁶⁴

A més, Escandell-Vidal (1995) considera que un acte indirecte no convencional no resultaria adequat, per exemple, entre desconeguts, i posa l'exemple de la petició d'obrir la finestra, que el receptor pot interpretar com una crítica. De fet, Escandell-Vidal considera que els actes més indirectes tenen sentit entre parlants amb molta familiaritat, en situacions en què la cortesia no és tan necessària per mantenir les bones relacions. Rees-Miller (2000) considera que està demostrat que els postulats de Brown i Levinson sobre l'equivalència entre actes indirectes i cortesia no són vàlids en alguns contextos específics⁶⁵, i Georgakopoulou (2001) i Terkourafi (2011: 2864) concreten aquesta afirmació en estudiar l'ús d'actes indirectes entre parlants amb molta confiança i molt poca distància i detectar que el que fan és posar de manifest el coneixement compartit dels parlants, el qual els permet omplir els buits que no deixa un acte directe. Així doncs, reafirmen la proximitat entre ells perquè fan innecessària l'expressió directa i explícita dels actes. Com que les converses col·loquials formen part del nostre corpus, comprovarem si en català els actes indirectes també prenen aquest valor en aquest gènere i en reunions i tutories, o bé si mantenen el valor que els atorguen originàriament Brown i Levinson (1987) de mecanisme que rebaixa l'amenaça a la imatge.

2.4. Recapitulació

Aquest capítol presenta els conceptes teòrics rellevants per a aquesta tesi en tres grans apartats, dels quals volem destacar els aspectes següents. En primer lloc, volem insistir en la necessitat d'enfocar la investigació d'actes de parla des d'una perspectiva més interaccional. Si ens centrem només en els actes de parla de l'acord

---

⁶⁴ Un exemple típic que formaria part d'aquest inventari seria qüestionar una declaració o valoració amb l'estructura *Vols dir (que...)?*

⁶⁵ A més, Rees-Miller (2000) posa en relleu que el que l'analista pot interpretar com a indirecte pot ser concebut com a directe pels interlocutors segons la relació que mantinguin i l'experiència compartida.

i el desacord, perdem molts elements que hi influeixen, i simplifiquem excessivament i fins i tot tallem la seva realització completa. Per poder investigar aquests fenòmens amb profunditat, hem d'incloure els actes de parla dins de les seqüències en què tenen lloc, ja que només així obtindrem la imatge completa de tots els elements que formen part en l'expressió de l'acord i el desacord.

En segon lloc, volem remarcar la importància de la segona onada de teories de la cortesia, que comparteixen el focus d'atenció en les relacions socials, la gestió de la imatge i l'enfocament discursiu. A més, no podem ignorar la rellevància que els estudis sobre cortesia en espanyol poden tenir per a la recerca en català: la proximitat entre llengües i cultures afavoreix que comparteixin trets pragmàtics, per la qual cosa són molt útils tots els avenços que s'han fet i la caracterització cultural i lingüística a la qual s'ha arribat per a aquesta llengua.

Finalment, qualsevol anàlisi que fem ha de ser situada, és a dir, ha de prendre en compte els elements del context que han definit la realització de l'acte de parla i de tota la seqüència en què s'insereix. La situació comunicativa marca l'ús dels diferents elements pragmàtics i, al capdavant, l'actuació dels parlants, per la qual cosa hem establert una llista clara de factors que la defineixen (a partir de Briz i Albelda 2013), dels quals ens servirem per intentar justificar les diferències que puguem trobar entre els tres gèneres que estudiem, i fins i tot entre mostres del mateix subcorpus.

3. Metodologia

GNF: Però això encara es fa així?

HNM: Però que -- que no, Anna, que això es fa per ordinador, per favor, i s'imprimeix! Això ho fa la iaia Paquita, que porta -- això des dels anys setanta ningú no ho fa!

[Conversa 10]

En aquest capítol es presenten la metodologia que s'ha seguit i les dades que s'han recollit per tal de dur a terme l'anàlisi de l'acord i el desacord en català. Amb l'objectiu que aquesta anàlisi sigui completa i multidimensional, és necessari combinar els enfocaments metodològics de tres disciplines: la pragmàtica, l'anàlisi de la conversa i la lingüística de corpus. D'aquesta manera, es podran tenir en compte tant aspectes quantitius que indicaran les tendències generals en l'ús d'estructures lingüístiques, tipus d'actes i estratègies de cortesia, com característiques més específiques lligades amb la situació comunicativa, que donaran una dimensió qualitativa a l'anàlisi.

Tot i que la pragmàtica és la disciplina en què se situa el treball, al marc teòric ja s'ha vist que l'anàlisi de la conversa també ha fet moltes aportacions en l'estudi de l'acord i el desacord i que caldrà incloure diversos elements propis de la interacció en l'anàlisi de les mostres. En part, el fet de parar atenció a elements interaccionals i de fer servir l'anàlisi de la conversa com a enfocament teòric fa necessari descartar els mètodes d'obtenció de dades més tradicionals i utilitzats en la pragmàtica (principalment els *discourse completion tests* o DCT i els *role plays*), i treballar amb discurs autèntic, obtingut dels parlants sense cap mena d'intervenció per part de la investigadora.

Aquestes dues disciplines forneixen l'anàlisi qualitativa del treball, però l'element que permet agrupar i donar sentit al conjunt de gravacions i dur a terme l'anàlisi quantitativa és la lingüística de corpus. Per tal que aquest tipus d'anàlisi sigui possible, cal un disseny previ rigorós que asseguri l'adequació del corpus, un disseny que es presentarà i justificarà a continuació, juntament amb les gravacions i els parlants que en formen part, després de presentar breument la metodologia que s'empra normalment en pragmàtica.

3.1. Mètodes d'investigació en pragmàtica

L'elecció del tipus de dades que es necessiten i del mètode de recollida més adient per a una investigació no es pot determinar fins que s'ha acotat l'objecte d'interès i els objectius que es volen assolir amb l'anàlisi. La rellevància d'aquestes decisions no es pot menystenir, ja que com afirma Wolfson (1986: 689) «if data are inadequate, there is always the danger that the theory and conclusions drawn from them could be unreliable and misleading». A més, segons Kasper i Dahl (1991), l'instrument de recollida de dades és una de les causes principals de variació en els estudis pragmàtics, juntament amb els elements sociolingüístics. Per una banda, una mala elecció de l'instrument pot invalidar els resultats derivats de les dades obtingudes; per l'altra, una mala utilització de l'instrument (per extreure'n conclusions que no són pertinents) pot desvirtuar tota la investigació. Kasper (2000: 301) argumenta que tenir un coneixement mínim de tots els mètodes disponibles ajuda a defensar l'elecció final i permet lligar millor la teoria i la metodologia, de manera que cal valorar succintament els trets més importants dels tres tipus de dades més utilitzats en la investigació pragmàtica: les obtingudes amb un DCT, amb un *role play* i les que provenen de discurs autèntic.

Segons Turnbull (2001: 33), un bon mètode de recollida de dades pragmàtiques hauria de complir quatre requisits: (a) generar dades que siguin representatives d'estructures de parla natural; (b) permetre que l'investigador controlï i pugui manipular les variables que tenen interès teòric; (c) ser eficient a l'hora de generar amb facilitat diversos casos dels fenòmens que s'estudien; i (d) ser ètic. A la taula 4 es presenten les característiques d'aquests tres mètodes

de recollida de dades de manera resumida per facilitar la comparació entre el que poden oferir. Vistos els objectius de la investigació i els marcs teòrics i metodològics que el defineixen, el discurs autèntic és la millor opció per a l'obtenció de dades.⁶⁶

---

⁶⁶ Hi ha bibliografia molt diversa que ha tractat aquests mètodes i els ha comparat. Per a una revisió i comparació de diferents mètodes, vegeu Kasper i Dahl (1991), Beebe i Cummings (1996), Cohen (1996) , López-Sako (2008) o Félix-Brasdefer (2010).

	<i>Discourse completion test (DCT)</i>	<i>Role play</i>	Discurs autèntic
Suport	Escrit	Oral	Oral
Tipus de tasca	Comprensió i producció	Comprensió i producció	No és una tasca, és real
Tipus de llenguatge recollit	Creences dels participants sobre el que creuen que fa o que s'ha de fer	Llengua oral	Discurs autèntic
Intervenció de l'investigador	Disseny de l'instrument: redacció de les situacions i, segons el cas, de les rèpliques dels interlocutors imaginaris	Disseny de l'experiment: redacció de les situacions en què se situen als participants i dels rols que hauran d'assumir	Col·locació de la gravadora Presa de notes o utilització de questionaris per a la recopilació d'informació contextual
Avantatges	Recol·lecció d'una gran quantitat de dades Forma canònica que els participants tenen de l'acte Creació d'una classificació inicial de fórmules i estratègies	Més natural i real que el DCT Conté els elements característics de la conversa Si les situacions són habituals i quotidianes el procés resultarà més natural	És llengua real No comporten cap procés d'elaboració per part de l'investigador Mètode clarament qualitatiu
Inconvenients	Reducció de l'intercanvi a una simple intervenció Menys varietat en les respostes	Grau de validesa dubtós com a exemple d'interacció real Falta de conseqüències dels actes dels participants per tal com es tracta d'un context i situació imaginaris Presència acusada de l'investigador	Dificultat d'aconseguir bones mostres Procés posterior de transcripció Paradoxa de l'observador (Labov 1972): la presència de l'observador/gravadora condiciona l'actuació dels participants
Canvis i millores	<i>Exemplar generation</i> (crear els ítems amb les aportacions dels participants) Fer-los orals/multimèdia	Presentar situacions en què els participants se sentin còmodes	—
Altres mètodes amb què es poden combinar	<i>Verbal report</i> (protocol de pensament en veu alta) Entrevista Escala d'acceptabilitat		Lingüística de corpus Entrevista

Taula 4. Principals mètodes de recollida de dades en la investigació pragmàtica

3.2. Combinació d'investigació qualitativa i quantitativa

L'adopció del discurs autèntic resulta imprescindible, ja que no solament es correspon amb els estàndards de la lingüística de corpus, sinó també amb la perspectiva analítica que demana l'anàlisi de la conversa, que treballa sempre amb mostres de llengua reals. Aquesta disciplina constitueix part de l'anàlisi quantitativa i qualitativa que es durà a terme i es complementa amb la pragmàtica, que és la disciplina en què se situa l'estudi. D'altra banda, les eines de la lingüística de corpus permeten dur a terme una anàlisi quantitativa.

3.2.1. L'element quantitatiu: la lingüística de corpus

Torruella i Llisterra (1999: 8) defineixen un corpus com «un conjunto homogéneo de muestras de lengua de cualquier tipo (orales, escritos, literarios, coloquiales, etc.) los cuales se toman como modelo de un estado o nivel de lengua predeterminado». Segons McEnery, Tono i Xiao (2006: 5), aquest conjunt de textos autèntics (que inclou les transcripcions de dades orals) en format electrònic ha estat constituït perquè sigui representatiu d'una llengua o varietat d'una llengua. Per tal de dur a terme l'anàlisi de l'acord i del desacord, s'ha compilat un corpus ad hoc, el disseny del qual ha seguit els paràmetres proposats per aquesta disciplina (vegeu § 3.3). Les gravacions dels tres gèneres formen tres subcorpus i s'uneixen per formar el Corpus d'Acord i Desacord en Català CAIDAC.

La lingüística de corpus no només estableix unes directrius per a la tria del tipus i nombre de gravacions que s'han de seguir per tal de constituir un corpus vàlid, sinó que també proporciona diferents eines per a l'anàlisi quantitativa, com ara cerques automàtiques de paraules clau i de la freqüència amb què apareixen al corpus, de sintagmes o de concordances, per veure en quins contextos es pot trobar el mateix segment. A partir de totes les ocurrències d'acord i desacord del corpus es poden dur a terme cerques de freqüència d'aparició de paraules i sintagmes amb programes com l'AntConc (Anthony 2014), però gràcies al programa UAM Corpus Tool (O'Donnell 2009) aquest estudi realitza aquestes cerques a partir de les etiquetes dissenyades per anotar el corpus, per mostrar quines són més utilitzades i comparar-les en diferents nivells. Així, la

lingüística de corpus pren la funció d'eina metodològica que permet estudiar un aspecte concret de la llengua (O'Keeffe i Walsh 2012: 162): «The researcher looks beyond the corpus for both its research questions and its analysis. The corpus is a powerful methodological tool which leads to greater depth of analysis in combination with another theoretical framework».

3.2.2. L'element qualitatiu: la pragmàtica i l'anàlisi de la conversa

La pragmàtica és una disciplina que sol concentrar-se en l'anàlisi qualitativa i per a la qual és imprescindible tenir en compte el context, no només lingüístic, sinó situacional per tal d'entendre el significat de les estructures lingüístiques. Per dur a terme l'anàlisi d'un fragment, cal saber qui eren els interlocutors, el grau de relació que comparteixen, la situació en què es va produir l'intercanvi, etc. L'anàlisi de la conversa també se centra en la dimensió qualitativa, ja que necessita saber els detalls de la interacció: l'intercanvi de torns, la llargada, la posició dins de l'intercanvi, etc. Per a cadascuna d'aquestes dues disciplines s'ha creat un sistema de codificació que permetrà, d'una banda, posar en pràctica les cerques que ofereix la lingüística de corpus, de caire quantitatiu, però també permetran tenir una visió qualitativa de l'acord i el desacord mitjançant l'anotació exhaustiva de cada ocurrència que es doni al corpus.

En l'anàlisi dels actes de parla, un dels esquemes d'anàlisi més utilitzats és el que es va dissenyar per a l'estudi de les peticions al CCSARP (Cross-Cultural Speech Act Realization Project; Blum-Kulka, House i Kasper 1989). Aquest esquema pretén ser una base a partir de la qual cada llengua i cultura pot triar quines són rellevants, o fer adaptacions per tal de desenvolupar unes categories pròpies; és per això que aquest sistema ha estat el punt de partida de nombroses investigacions al llarg de molts anys, no només de l'acte de la parla de la petició (Schauer 2009),⁶⁷ sinó també d'altres tipus com ara el rebuig (Félix-Brasdefer 2007). López-Sako (2008) va adaptar i aplicar aquest esquema a l'anàlisi del desacord, el qual ha servit com a referència, juntament amb les categories definides al marc teòric, per crear el sistema de codificació d'aquest treball,

---

⁶⁷ Fins i tot en l'ensenyament de segones llengües, com a Achida (2003).

confeccionat expressament per a l'anàlisi del CAIDAC i presentat amb exemples al capítol 4.

Pel que fa a l'anàlisi de la conversa, ofereix les eines necessàries per estudiar els actes de parla dins de la interacció. En primer lloc, permet valorar la seqüència en què apareixen l'acord i el desacord, parant atenció al nombre de torns que es necessiten per dur-los a terme. En segon lloc, permet estudiar l'intercanvi de torns amb més detall, valorant l'aparició de solapaments o interrupcions, la llargada dels torns, el significat de les pauses entre intervencions. A part de l'organització de la seqüència, al marc teòric s'ha presentat la noció de preferència, que és molt rellevant en el cas de l'acord i el desacord com a segones parts d'una parella adjacent; per poder comprovar si el català també manté la dicotomia acord/preferit – desacord/no preferit, caldrà incloure tots aquests elements a l'anàlisi. La visió d'aquests actes de parla que ens pot oferir l'anàlisi de la conversa resulta imprescindible si es vol dur a terme una anàlisi qualitativa, ja que «the method of analyzing the participant's turns-at-talk in their sequential location enables the analyst to examine what actions the participants accomplish jointly, and how such actions reflexively define the activity, without making assumptions about the actions-as-intended» (Kasper 2006: 291).

3.2.3. La combinació de tres marcs d'anàlisi

La lingüística de corpus possibilita l'anàlisi quantitativa, i la pragmàtica i l'anàlisi de la conversa, la qualitativa, però cal comprovar que aquestes tres disciplines es poden combinar de manera efectiva. Hi ha precedents de la combinació positiva de dues d'aquestes disciplines, però caldrà veure si es manté l'equilibri en afegir-ne una tercera: un dels objectius metodològics d'aquest treball és, doncs, presentar un marc d'anàlisi transdisciplinari que serveixi per a l'anàlisi pragmàtica.

En primer lloc, la pragmàtica ha descobert que la lingüística de corpus pot oferir una possibilitat d'estudiar la diversitat d'objectes d'interès que té, i aquesta combinació ja ha començat a donar fruits (Romero-Trillo 2008, 2013, 2014, 2015). Com s'ha vist, la pragmàtica és bàsicament qualitativa i sol centrar-se en l'estudi amb una quantitat de dades relativament petita, mentre que la lingüística de corpus treballa amb dades a gran escala (Archer, Culpeper i Davies 2008: 614), de manera que la combinació amb la lingüística

de corpus obre la porta a l'anàlisi quantitativa que era complicat dur a terme fins llavors o que es limitava a estudiar una partícula o funció discursiva molt concreta fàcilment recuperable amb un cerca de corpus senzilla (Jucker, Schreier i Hundt 2009). La lingüística de corpus reforça, a més, la necessitat de basar els estudis en discurs autèntic, i no en dades extretes de qüestionaris o *role plays*.

En segon lloc, investigadors com Kasper (2004, 2006a) han intentat lluitar contra la rigidesa de la teoria dels actes de parla i de la pragmàtica en general tot combinant-la amb l'anàlisi de la conversa, que dona importància als elements de la interacció en què apareixen els diferents fenòmens (Kasper 2006a: 285):

Of the different proposals for the analysis of speech acts in interaction, conversation analysis (CA) has accrued by far the largest and most coherent cumulative body of research, lending high credibility to its theoretical foundations and methodology. CA therefore recommends itself not only as a lens for critical scrutiny of speech act research but provides a well documented alternative.

Finalment, i per tancar el cercle, els últims anys han vist aparèixer la combinació de disciplines que no semblava que tinguessin res en comú pel tipus de dades amb què treballaven: la lingüística de corpus (grans quantitats) i l'anàlisi de la conversa (petites quantitats molt contextualitzades). Diversos estudis demostren que la combinació d'aquests dos punts de vista pot funcionar i donar resultats molt interessants,⁶⁸ com ara el d'O'Keeffe i Walsh (2012: 160):

On closer examination, however, we can see that both CA and CL have much in common. They both use empirical, naturally occurring data and refer to baseline comparisons with other types of interactions (sequential order in the case of CA, reference corpora in CL). They both look at language in its social context; an understanding of context lies at the heart of both approaches to analysis. For both CA and CL, turn level analysis is crucial to enhancing understandings of context.

La figura 4 intenta reflectir la combinació d'aquestes tres disciplines, prenent com a punt de partida l'esquema que O'Keeffe i Walsh (2012: 162) proposen per mostrar el model de recerca

---

⁶⁸ Vegeu Walsh, Morton i O'Keeffe (2011) o Santamaría (2011) com a exemples d'aquesta combinació metodològica, o Walsh (2013) per a una descripció i presentació de les possibilitats d'aquesta unió.

metodològic que sorgeix en combinar la lingüística de corpus i l'anàlisi de la conversa.

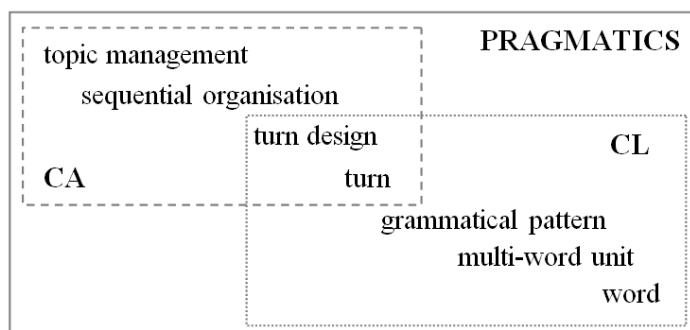

Figura 4. Combinació de tres mètodes d'anàlisi (basat en O'Keeffe i Walsh 2012: 162)

Tal com fan aquests autors, s'han ordenat els diferents focus d'anàlisi d'un text del més macro al més micro: l'anàlisi de la conversa permet incorporar la gestió temàtica, l'organització de les seqüències, el disseny del torn i el torn mateix. D'altra banda, la lingüística de corpus tradicionalment possibilita l'estudi de la unitat més petita, la paraula, els sintagmes i els patrons gramaticals, que estudia en el seu context; en el cas de textos orals, el context és el torn i la seqüència, que és, doncs, el lloc en què es troba amb l'anàlisi de la conversa. A més, en aquest estudi, atès el tipus d'anotació de categories pragmàtiques que es du a terme, la lingüística de corpus inclou també el disseny del torn, pujant així un nivell més del que havien establert O'Keeffe i Walsh (2012). Com presenten aquests autors, la lingüística de corpus no pot pujar cap més nivell sense tenir un marc amb què enfocar l'anàlisi, i l'anàlisi de la conversa no pot baixar tant fins a estructures tan reduïdes o tractar un conjunt de textos gaire llargs, perquè el seu focus d'interès és la interacció (O'Keeffe i Walsh 2012: 164-165):

In a combined model, the analyst has more analytical tools at his/her disposal and so greater insight can be gained. While CA offers an emic, close-up perspective of the data, CL complements this by providing specific information about the 'bigger picture', about which language features occur, where and in what numbers, and how certain words combine in particular ways with other words. Both start from the data and work towards context.

En aquest treball el mètode de recerca ha d'incloure també la pragmàtica, la qual cobreix tots els nivells perquè el sistema de codificació que s'ha dissenyat per a l'anàlisi de l'acord i el desacord inclou categories tant per a paraules soltes (per exemple, marcadors del discurs) o sintagmes, com per a l'organització de les seqüències (com ara veure quants torns triga a aparèixer o a resoldre's el desacord) o fins i tot la gestió temàtica (per exemple, estudiar com s'introdueix el desacord en el primer torn del parell adjacent).

De fet, l'intent continuat d'ampliar el camp d'anàlisi de la pragmàtica i de permetre dur a terme estudis més minuciosos amb la lingüística de corpus ha desembocat finalment en la creació d'un camp nou, la *pragmàtica de corpus* (*corpus pragmatics*). Aijmer i Rühlemann (2015) expliquen que es tracta d'una intersecció de les dues disciplines de les quals es deriva, i que, per tant, té menys envergadura i està interessada en aspectes que poden diferir dels que estudien les altres dues. La pragmàtica de corpus permet combinar una lectura vertical (quantitativa, pròpia de la lingüística de corpus) amb una lectura horitzontal (qualitativa, pròpia de la pragmàtica) de les dades. Com a exemples dels elements que poden centrar les anàlisi d'aquest camp, Rühlemann (2015) proposa els actes de parla, amb la complicació de base que demana una anotació manual,⁶⁹ i el sistema de presa de torns, entre d'altres. Hi ha molt marge d'expansió en aquest àmbit, però no es pot perdre de vista l'esforç que suposa haver d'anotar manualment els fenòmens pragmàtics; si el procés s'aconsegueix automatitzar, les anàlisis pragmàtiques es podran aplicar a corpus cada vegada més grans.

De moment, aquest treball representa una proposta que se situa en aquest camp d'estudi nou, tot i ser concebut abans que acabés de prendre la forma que té actualment: això demostra que la combinació d'aquestes tres disciplines és un resultat natural de la voluntat d'ampliar l'abast de la pragmàtica i de dotar la lingüística de corpus de més profunditat. Tenint en compte els principis que regulen les metodologies de les tres disciplines, ja que hi afegim també l'anàlisi de la conversa, hem creat un corpus que ens permet estudiar els actes de parla de l'acord i el desacord, el disseny del qual expliquem a l'apartat següent.

---

⁶⁹ Cal dir, però, que ja s'han fet intents d'aconseguir que el procés d'anotació sigui semiautomàtic; en aquesta direcció treballa Weisser (2015, entre d'altres).

3.3. Disseny de recerca: el corpus d'acord i desacord en català (CAIDAC)

En aquest últim apartat de la metodologia es presenta el procés de disseny i constitució del corpus, tot adreçant les qüestions rellevants que ha calgut tenir en compte. També s'introdueixen breument els tres gèneres que s'analitzen en el treball i es presenten les dades que s'han recollit i el procés de transcripció i anotació que s'ha seguit.

3.3.1. Un corpus oral ad hoc

Gràcies a les noves tecnologies, els corpus que es constitueixen actualment tenen centenars de milions de paraules i combinen diferents gèneres i modalitats, de manera que permeten dur a terme anàlisis a gran escala. Alguns exemples representatius serien el British National Corpus (BNC) o el Corpus of Contemporary American English (COCA), els quals inclouen tant textos escrits com orals. Des de la recerca pragmàtica s'ha estudiat el profit que es pot treure d'aquestes grans col·leccions de textos (Geluykens i Craft 2008), que ofereixen la possibilitat de treballar amb una quantitat de dades a què la pragmàtica no té accés habitualment. Tot i així, la mateixa quantitat de dades que inclouen genera problemes: en primer lloc, aquests corpus no es van dissenyar amb l'objectiu de fer recerca en una disciplina per a la qual és tan rellevant la informació sociolingüística, així que normalment el tipus de metadades (característiques dels parlants, de la situació, etc.) que contenen no és suficient per interpretar el significat de les estructures que s'estudien; en segon lloc, pot ser que no continguin gaires mostres específiques on l'aparició de l'objecte d'estudi sigui freqüent; en tercer lloc, tot i que la majoria estan anotats, el tipus d'informació que contenen és principalment gramatical. Per assegurar que s'obtingui un nombre suficient d'ocurrències, és recomanable compilar un corpus propi, especialitzat en l'aspecte que es necessiti. A més, si es vol dur a terme una anotació pragmàtica, la qual no està generalitzada, s'ha d'aplicar manualment, i això és un procés llarg i complex, només possible d'aconseguir amb corpus petits (McEnery, Xiao i Tono 2006: 73).

3.3.1.1. *Els corpus petits*

A finals del segle XX, en lingüística de corpus es creia que els corpus havien de ser com més grans millor (Sinclair 1991), ja que un corpus petit és només una «limitació» (Sinclair 2004: 189). Tot i que és cert que els corpus petits no resulten adequats per a segons quin tipus d'investigació, poden oferir una profunditat d'anàlisi a què un corpus gran no pot arribar, ja que mentre en aquest últim només es pot recuperar una mostra de totes les ocurrències trobades, en un corpus petit es poden revisar totes. A més, atesa la seva mida, que va de 50 000 paraules a un milió, segons O'Keefe i Walsh (2012), o conté un màxim de 250 000 paraules, segons Flowerdew (2004), els corpus petits són «eminently suitable for investigating phenomena in context given the constant interpretative dialectic between features of texts and the contexts in which they are produced» (Clancy i Vaughan 2013: 70).

La mida dels corpus petits permet que l'investigador es familiaritzi amb les dades, una condició que resulta encara més imprescindible en el cas de compilar un corpus especialitzat. En el cas del CAIDAC, no es tracta d'un corpus especialitzat en un tipus de discurs o un gènere en concret, sinó en els actes de parla de l'acord i el desacord. Com passa sovint en corpus orals petits, en aquest cas l'investigador ha dut a terme totes les tasques, des de compilar el corpus i transcriure les dades fins realitzar les anàlisis, de manera que el coneixement que té dels participants, les situacions i el context és molt elevat i això permet dotar els resultats quantitatius d'una dimensió qualitativa (Koester 2006, 2010). L'alta definició del context també fa que l'anàlisi d'elements vagi més enllà de la frase (O'Keefe i Walsh 2012: 163), i que reveli patrons lingüístics i contextos d'ús (O'Keefe, McCarthy i Carter 2007).

Per a aquest treball s'ha compilat un corpus petit compost per tres subcorpus de tres gèneres discursius diferents: a partir d'un total de més de 27 hores, s'han transcrit més de 74 000 paraules que pertanyen exclusivament a seqüències d'acord i desacord.⁷⁰ Per fer-ho, en tot moment hem tingut en compte les consideracions metodològiques corresponents: «there is no ideal size for a corpus. The size is dependent on the needs and purposes of the investigation, and often, pragmatic factors such as how easily the

---

⁷⁰ Aquestes seqüències és l'únic que s'ha transcrit, com expliquem a § 3.3.5.

data can be obtained come into play» (Flowerdew 2004: 18). En el cas d'un corpus especialitzat, Flowerdew (2004: 18) considera que és prou gran quan hi ha prou ocurrències d'una estructura o patró lingüístic per validar una hipòtesi: com veurem a § 4, el nombre de seqüències que hem recopilat ens permet realitzar diferents tipus d'anàlisi i valorar les dades des de perspectives diverses.

3.3.1.2. *Representativitat i equilibri*

A l'hora de crear un corpus ad hoc, cal plantejar-se tres qüestions fonamentals: el nombre de parlants, el nombre de mostres que es necessiti i l'extensió que han de tenir. Per respondre a aquestes preguntes s'han de tenir en compte tres conceptes bàsics en el disseny de corpus: la representativitat, l'equilibri (*balance*) i el mostreig (*sampling*).

La representativitat és un concepte que s'ha tractat molt en la literatura sobre disseny de corpus, i depèn del grau en què les mostres recullen la variabilitat d'una població (Biber 1993). Tot i que es reconeix la necessitat d'intentar que un corpus sigui tan representatiu com sigui possible, la visió general és bastant laxa amb aquest concepte: McEnery, Xiao i Tono (2006: 20) sostenen que «any claim of corpus balance is largely an act of faith rather than a statement of fact as, at present, there is no reliable scientific measure of corpus balance»; Woods, Fletcher i Hughes (1986: 55, dins Atkins, Clear i Ostler 1992: 7), proposen acceptar «the results of each study as though any sampling had been carried out in the theoretically “correct” way», i Tognini-Bonelli (2001: 57) afirma que «we should always bear in mind that the assumption of representativeness “must be regarded largely as an act of faith” (Leech 1991: 27), as at present we have no means of ensuring it, or even evaluating it objectively».

Pel que fa al càlcul del nombre de mostres (i participants), en el camp de les llengües l'estadística no resulta gaire útil (Atkins, Clear i Ostler 1992, Burnard 2007); el mostreig demogràfic no és factible per a un corpus oral; i la selecció per tipologia textual comporta la dificultat d'establir-ne una, d'una banda, i el percentatge de representació que cada gènere tindria en relació amb la seva presència entre la població, de l'altra. Segons Llisterri (1996), en la tria dels parlants ha de predominar el criteri sociolingüístic, i Crowdy (1993) defensa la creació de *context-governed corpora*, en

què les mostres s'escullen segons els paràmetres situacionals de la conversa que en determinen els gèneres (McCarthy i O'Keefe 2008), un enfocament especialment adient a l'hora de compilar un corpus amb s específiques (Meyer 2002). Precisament els corpus especialitzats han d'anar amb compte amb la representativitat, ja que se sol mesurar amb criteris externs que resulten subjectius (Flowerdew 2008: 26); en aquest treball, tanmateix, s'ha optat per utilitzar un criteri de selecció intern, que resulta més objectiu (Williams 2002), però en lloc de triar un element lingüístic, se centra en l'aparició dels actes de parla de l'acord i el desacord en diferents gèneres. Aquest enfocament basat en els gèneres, en què la selecció de mostres té en compte no només els parlants, sinó també el context i la situació en què es produeix la interacció, és el que es va aplicar en la construcció del Cambridge and Nottingham Corpus of Discourse in English (CANCODE) (McCarthy 1998). D'aquesta manera, s'estableixen cinc contextos per a la recollida de dades que corresponen al tipus de relació entre els parlants:

Relació	Explicació
Pedagògica	Té lloc en contextos com l'aula, les tutories i les classes magistrals, entre estudiants i professors o entre estudiants.
Transaccional	En aquest context es cobreixen les necessitats dels parlants i està orientada a un objectiu fora dels altres contextos.
Professional	S'estableix entre companys de feina en situacions professionals.
Socialitzadora	Té lloc en activitats socials o culturals entre amics.
Íntima	Aquesta és la relació que s'estableix entre familiars.

Taula 5. Tipus d'interacció establerts per al CANCODE (McCarthy 1998)

Per al disseny del corpus CAIDAC, s'ha descartat la relació transaccional perquè és poc probable que hi hagi gaires ocurrencies dels actes de parla de l'acord i el desacord, però s'ha mantingut la resta de categories: la pedagògica (tutories), la professional (reunions), la socialitzadora (converses col·loquials) i l'íntima (converses col·loquials). A § 4.2 es presenten i justifiquen els gèneres escollits dins d'aquests contextos, que tenen una representació homogènia dins del possible. Deixant de banda la proporció que tindrien entre la població real, difícil de reproduir,

L'important és comptar amb prou mostres de cada tipus per poder establir comparacions (Hunston 2002: 164) i normalitzar les xifres sempre que sigui necessari per establir comparacions vàlides. Tanmateix, el mostreig (i, per tant, la mida del corpus) queda supeditat a factors externs com els recursos i el temps de què disposa l'investigador (Meyer 2002: 32), que en aquest cas són limitats. Aquesta situació, juntament al fet que una anotació manual extensiva (pragmàtica) també comporta la reducció del nombre de mostres (McEnery, Xiao i Tono 2006: 73), determina la mida reduïda del corpus. Tot i així, l'ús de corpus petits en la recerca pragmàtica sembla estès (Carter i McCarthy 1995 i 2001, Cameron i Deignan 2003) i queda justificat especialment en els casos en què els elements que s'investiguen apareixen en una freqüència alta. En aquest sentit, la tria dels gèneres discursius dels subcorpus respon a l'elevada presència d'acord i desacord que s'hi dona, especialment en les reunions i en les tutories.

El nostre procés de mostreig va respondre a uns criteris externs (Sinclair 2005) i es va centrar en la llengua com a producte (McEnery, Xiao i Tono 2006). Quant als participants i les mostres, s'ha optat per un enfocament no probabilístic (*non-probability sampling*, Kalton 1983). Contràriament a les fórmules estadístiques del mostreig probabilístic, les mostres d'aquest corpus s'han triat responen a «haphazard, convenience, or accidental sampling» (Kalton 1983: 90).

Finalment, cal discutir breument la llargada de les mostres. L'extensió estàndard de les mostres d'un corpus de textos escrits és de 2 000 paraules (Meyer 2002: 33), però per als textos orals la llargada dels fragments en qüestió que es vulguin analitzar no cal que sigui homogènia. Segons Sinclair (2005: s. p.), «samples of language for a corpus should wherever possible consist of entire documents or transcriptions of complete speech events, or should get as close to this target as possible. This means that samples will differ substantially in size». Aquest és el cas de les mostres del CAIDAC, que difereixen en extensió però que es componen de les seqüències completes dels actes de parla que estudiem.

3.3.2. La recollida de dades

A l'apartat anterior s'ha presentat la metodologia que justifica el disseny del corpus, que és petit i està dissenyat amb un objectiu

específic. A continuació presentem les dades quantitatives que caracteritzen el CAIDAC i els tres subcorpus que el formen.

	Nombre	Durada total	Seqüències	Torns	Paraules
Converses	10	11:40:10	361	2 835	24 524
Reunions	7	8:59:46	488	4 630	36 105
Tutories	20	6:42:38	162	979	13 773
TOTAL	37	27:22:34	1011	8 444	74 402

Taula 6. Descripció del corpus CAIDAC

A partir de les dades es pot veure que el nombre de mostres varia segons el gènere conversacional, una decisió que té com a objectiu intentar equilibrar les seqüències, paraules i torns per facilitar la comparació de les dades obtingudes. La disparitat en les xifres es deu a les característiques pròpies de cada gènere (les converses, per exemple, no tenen una durada fixa i varien molt, mentre que les tutories no solen durar més de 15 minuts), i a la freqüència d'aparició de l'acord i el desacord (les reunions estan orientades a la resolució de problemes o a la presa de decisions, de manera que l'aparició de l'acord i el desacord és més freqüent que no pas en dos gèneres en què no és intrínsec). A l'apartat 3.3.3. es presenten les dades desglossades per a cada mostra.

La recollida de dades s'ha desenvolupat de dues maneres. En algunes ocasions, la investigadora ha estat present en el moment de la gravació, a vegades com a participant.⁷¹ En altres casos, un dels participants ha dut a terme la gravació, i a petició de la investigadora ha obtingut la informació corresponent sobre la situació i els parlants a posteriori; aquest ha estat el cas en la majoria de reunions, ja que eren actes programats a què només tenien accés els participants. Tots els parlants han firmat un consentiment d'enregistrament i tractament de dades en què ens comprometíem a protegir la seva identitat i les referències externes que fessin. Amb aquest objectiu, hem utilitzat pseudònims i hem canviat els noms propis (topònims, antropònims, institucions, etc.) que anomenen, i en els casos que el tema de discussió és massa evident i pot portar a la identificació dels parlants, hem eliminat i

⁷¹ Aquesta situació no és extraordinària en aquest tipus d'investigacions. Vegeu, per exemple, Locher (2005).

substituint paraules i frases per YYY. Pel que fa al període de recollida de mostres, les converses, les reunions i les tutories 1-7 van ser gravades entre desembre de 2012 i març de 2014. La resta de tutories es van gravar com a part d'un projecte sobre tutories a la universitat: cinc es van obtenir al juny de 2006 (T7-T11) i la resta al març de 2009 (T12-T20).⁷²

Per a totes les gravacions es va informar prèviament els participants de la intenció de gravar la seva interacció, i una vegada obtingut el permís es col·locava la gravadora a prop seu (per garantir la qualitat de l'àudio obtingut). Una vegada obtinguda la mostra, se'ls passava un document de consentiment que havien d'omplir amb el seu nom i cognoms, el DNI i la seva signatura. Per tal de minimitzar l'impacte de la gravadora i, en alguns casos, de la presència de la investigadora (la paradoxa de l'observador que introdueix Labov 1972), es van donar pocs detalls sobre l'objectiu final de les gravacions («és un estudi sobre el català oral») o bé la persona encarregada de gravar justificava la presència de l'aparell amb alguna excusa. En general, els participants s'obliden de la presència de la gravadora, com demostra el fet que només hi fan referència momentàniament després de fer algun comentari més conflictiu o personal (com ara criticar algú) que els fa recordar que els estan gravant.⁷³

3.3.3. Els gèneres⁷⁴

Per tal de cobrir els quatre contextos establerts per a la introducció a la compilació del CANCODE, cal establir quins gèneres es poden incloure per a cadascun d'ells. En primer lloc, la funció socialitzadora i l'íntima queden cobertes amb la conversa col·loquial. En segon lloc, un dels millors gèneres discursius per recollir ocurrences d'acord i desacord són les reunions, ja que segons Holmes i Stubbe (2003: 64, que es basen, al seu torn, en Dwyer 1993), les seves funcions bàsiques són planificar, informar i resoldre tasques, i per fer-ho els participants s'han de posar d'acord contínuament (Ehlich i Wagner 1995). Finalment, pel que fa al context acadèmic, les tutories

---

⁷² Agraïm a la Dra. Cañada l'accés a aquest corpus de tutories.

⁷³ Locher (2005) també observa aquest comportament.

⁷⁴ La denominació varia segons l'autor. Per exemple, Levinson (1979) en diu *activity type*, i Rühlemann (2007), *situation type*.

ofereixen una possibilitat molt interessant d'introduir una diferència d'estatus molt marcada entre els parlants que pot produir canvis en l'expressió d'aquests actes respecte del que puguem trobar als altres dos gèneres. Les característiques situacionals i discursives dels tres gèneres es presenten a la taula 7:

	Converses	Reunions	Tutories
Estatus	igualtat	igualtat / desigualtat	desigualtat
Distància	proximitat	proximitat / distància	distància
Fi	interpersonal	transaccional	transaccional
Temàtica	quotidiana	especialitzada	especialitzada
Marc d'interacció	quotidià	institucional	institucional
Planificació	no	sí (temàtica)	sí (temàtica)
To	informal	± formal	± formal
Control de la producció lingüística	baix	alt	alt
Distribució de torns	lliure	± predetermin.	± predetermin.

Taula 7. Característiques situacionals i discursives dels tres gèneres

Com es pot veure, les converses no comparteixen pràcticament cap tret amb les reunions i les tutories, que sí que tenen bastants aspectes en comú. Tot i així, aquests últims gèneres presenten diferències notables, com ara el nombre de participants, que en les tutories en general és inferior i la diferència d'estatus, que sempre és present en les tutories però que en les reunions depèn de la presència o absència del cap. Segons els sistemes d'imatge establerts per Scollon, Scollon i Jones (2012), basats en el poder (P) i la distància (D) entre parlants, les converses són un exemple clar del sistema de solidaritat (-P, -D) i les tutories, del sistema de jerarquia (+P, +P). Pel que fa les reunions, són una combinació del sistema de jerarquia en les interaccions en què el cap o director hi és present, però quan no hi són o els altres membres interactuen entre ells, és un sistema de deferència (-P, + D).

A continuació es presenten amb més detall els tres subcorpus del CAIDAC.

3.3.3.1. *Conversa col·loquial*

En un corpus oral, les converses col·loquials són un gènere bàsic i imprescindible que calia incloure. Les mostres recollides corresponen a situacions, parlants i contextos diferents. Segons Rühlemann (2010: 35-50), les converses col·loquials estan caracteritzades per cinc factors que, sense ser únics en aquest context, hi cobren més importància que en altres situacions: el context compartit, la construcció conjunta de la conversa de manera interactiva (*co-construction*), el processament a temps real, la gestió del discurs (no predeterminat) i la gestió de les relacions personals (que és l'objectiu de la conversa). Payrató (1996: 59), per la seva banda, caracteritza la col·loquialitat a partir dels camps que componen la variació funcional:

- Camp: quotidianitat
- Mode: oral espontani
- Tenor: interactiu
- To: informal

A més d'aquests trets, la conversa col·loquial no és preparada, la temàtica que s'hi tracta és general, els parlants fan poc control de la producció lingüística i fan moltes referències exofòriques que els interlocutors interpreten a partir de l'experiència i coneixements compartits. Payrató (2010: 245) la considera la varietat no marcada, present en totes les llengües i la que adquireixen els parlants des del primer moment.

A continuació es presenten les converses que formen el subcorpus del CAIDAC, tot indicant el tipus d'interacció (segons la classificació del CANCODE), el lloc on es van gravar, la durada total, el nombre de seqüències d'acord i desacord que s'hi ha trobat i el nombre de torns i de paraules d'aquestes seqüències.⁷⁵

---

⁷⁵ A l'apartat 4.4, dedicat a la transcripció, s'explica la decisió de limitar el corpus d'aquesta manera.

Converses col·loquials						
	Tipus d'interacció	Part.	Durada total	Seq.	Torns	Paraules
C1	Socialit.	13	1:59:55	86	743	5 936
C2	Socialit.	4	1:10:36	30	226	1 872
C3	Socialit.	4	1:28:15	59	414	3 441
C4	Socialit.	3	0:47:58	50	568	5 906
C5	Socialit.	4	1:31:32	37	253	2 175
C6	Socialit.	5	0:39:56	8	37	259
C7	Íntima	4	0:28:17	17	106	829
C8	Socialit.	3	0:35:14	21	111	1 060
C9	Íntima	9	1:07:06	19	87	642
C10	Íntima	5	1:30:51	44	290	2 404

Taula 8. Subcorpus de converses col·loquials del CAIDAC

3.3.3.2. Reunions

Les set mostres que constitueixen el corpus són variades però prou homogènies: excepte les dues reunions que estan protagonitzades pels membres de dos comitès d'una associació excursionista (R1 i R2), la resta estan totes relacionades amb l'educació, àmbit al qual pertanyen també les tutories, cosa que atorga homogeneïtat al corpus pel que fa a la situació general en què s'han recollit les mostres dels dos gèneres formals.⁷⁶ Sigui quin sigui el context, Holmes i Stubbe (2003: 53) consideren que en les reunions els interlocutors tenen dos objectius:

People at work simultaneously achieve many different workplace objectives which include getting things done efficiently while constructing and maintaining collegial relationships. These two demands, sometimes labelled transactional vs interpersonal, social or affective goals, are frequently perfectly compatible, since good workplace relationships facilitate many aspects of work.

⁷⁶ La intenció inicial era recollir mostres de diferents tipus de reunions en diferents contextos, però l'accés a aquest tipus de dades és complicat pel que fa als permisos, ja que com més delicats són els temes menys propensos són els participants a accedir a la gravació de la reunió. En aquest sentit, per exemple, es va haver de descartar la inclusió de gravacions de reunions d'empresa per qüestions de confidencialitat.

Per aquest motiu, en el transcurs d'una reunió es donen petits interludis en què un participant fa un comentari personal o diversos membres mantenen una petita conversa que s'allunya de l'objectiu de la reunió.⁷⁷ Tot i així, globalment les reunions del CAIDAC reuneixen tres característiques comunes en totes les reunions (Asmuss i Svennevig 2009): en primer lloc, unes característiques situacionals, ja que estan planificades amb antelació (tant pel que fa a l'hora, com al lloc i, sobretot, un ordre del dia); en segon lloc, un marc abstracte que estableix el context institucional, dins del qual assumeixen un rol des del qual actuen per tractar les diferents qüestions, també institucionals, que s'hi presenten; i, finalment, unes característiques organitzatives pel que fa a la interacció i al desenvolupament temàtic.

Aquestes característiques són vigents de manera clara en reunions formals, però pot ser que no apareguin de manera tan marcada en contextos més informals. En aquest sentit, Holmes i Stubbe (2003: 60) proposen fer la diferenciació següent pel que fa a la formalitat de les reunions:

Large in size	Small in size (2-4)
Formal setting	Unplanned location
Starting time specified	Occurs by chance
Finishing time specified	Finishes 'naturally'
Participants specified	Open to anyone
Formal procedures	Informal style
Explicit structured agenda	'Rolling' agenda
Tightly integrated group	Loosely connected
Mixed gender group	Same-gender group

Taula 9. Dimensions útils per a la comparació de reunions
(Holmes i Stubbe 2003: 60)

Pràcticament totes les característiques de la columna de l'esquerra són aplicables a cinc de les reunions que formen part del CAIDAC (R1, R2, R3, R4 i R6), excepte potser l'hora de finalització, que en alguns casos no està especificada, de manera que la reunió conclou una vegada s'han tractat tots els temes previstos per a la sessió. Pel que fa a la columna de la dreta, en teoria correspondria a

⁷⁷ Per exemple, a R3, que és una reunió de claustre en una escola, en una petita pausa que es dona mentre es passa al punt de l'ordre del dia següent, unes quantes mestres es posen a comentar la classe de ioga que fan totes juntes i com els agrada la instructora que tenen.

l'estructura de les reunions R5 i R7 perquè tenen tres i quatre membres respectivament, però excepte pel nombre de participants, la resta de característiques que les defineixen no es corresponen amb les de la llista, ja que segueix tractant-se de reunions organitzades amb un objectiu concret i uns membres designats específicament per fer la tasca encomanada que no són del mateix sexe. Per tant, aquesta divisió és orientativa, i les dades apunten que el nombre de participants no determina per si sol el tipus de reunió d'una manera tan clara com afirmen les autores.⁷⁸

És important també apuntar que tant les reunions com les tutories són institucionals, i per tant comparteixen tres elements bàsics establerts per Drew i Heritage (1992):

- a) La interacció s'orienta al voltant d'uns objectius o tasques que estan lligats a la identitat institucional dels participants. En el cas del CAIDAC, aquestes identitats són les de mestre, membre d'un grup de recerca, membre d'un comitè, estudiant o avaluador, entre d'altres.
- b) Hi ha restriccions respecte del tipus de contribucions que són permeses.
- c) La interacció està associada a marcs i procediments concrets dels contextos institucionals específics.

En relació amb el primer punt, Koester (2006) relaciona els objectius amb activitats discursives concretes, que en cas de les reunions serien la presa de decisions o la resolució de problemes. A més, l'autora destaca que hi ha contextos institucionals que es regeixen per sistemes especialitzats de presa de paraula i que segueixen una estructura general que marca tant el desenvolupament de la interacció com la manera en què s'expressen els participants. Tot i així, Yates (2010: 111) apunta que encara que el focus d'atenció sigui principalment transaccional, la dimensió interpersonal també hi és present, perquè «even though our primary focus may be on a particular task, every time we speak (or write) we signal something about ourselves and our attitudes through the way we approach an act or the words we choose». L'anàlisi de les dades ens servirà per veure fins a quin punt

---

⁷⁸ Sí que és cert que hi ha característiques que en deriven, com ara el grau d'informalitat, però es refereix, almenys en les reunions del CAIDAC, al fet d'haver de gestionar la presa de torns de paraula en les reunions més nombroses perquè es puguin desenvolupar de manera fluida.

imperen les dues dimensions i comprovar si els participants tenen la necessitat d'adreçar la relació interpersonal d'alguna manera.

A continuació presentem les dades generals de les reunions, les quals pertanyen al tipus d'interacció professional:

	Reunions					
	Tipus d'interacció	Part.	Durada total	Seq.	Torns	Paraules
R1	Professional	6	1:59:55	124	1 320	8 325
R2	Professional	9	1:10:36	46	396	3 428
R3	Professional	8	1:28:15	54	505	4 378
R4	Professional	11	0:47:58	53	515	5 527
R5	Professional	3	1:31:32	39	538	3 565
R6	Professional	5	0:39:56	64	561	4 983
R7	Professional	4	0:28:17	94	795	5 899

Taula 10. Subcorpus de reunions del CAIDAC

3.3.3.3. *Tutories universitàries*

La inclusió de la interacció pedagògica a la mostra oferia la possibilitat d'afegir un tipus d'interacció en el qual estudiar l'acord i el desacord bastant diferent a les dues anteriors: les tutories tenen (en general) només dos participants, entre els quals hi ha una relació de poder desigual; com indica Cots (1993: 29) per a les relacions asimètriques en general, «one of the participants has all the power and relevant information and the other is there mainly to listen is to make the conversation more interactive». Així doncs, encara que els estudiants tenen certa llibertat per expressar-se i fer preguntes, reconeixen en tot moment la diferència de poder que tenen respecte del professor, de la mateixa manera que el professor es troba en la situació de poder exercir poder perquè va associada a la seva identitat. El comportament i estructura de les tutories, a més, és diferent del d'altres contextos educatius, com ara la classe, en què preval l'objectiu didàctic i en què el paper del professor i l'alumne és lleugerament diferent.⁷⁹

⁷⁹ De fet, hi ha corpus, com ara el Michigan Corpus of Academic Spoken English (MICASE), en què les tutories no formen part dels esdeveniments de classe. Segons Limberg (2010) formen part d'un grup més gran d'interaccions

En la majoria de mostres que conformen aquest subcorpus, l'objectiu de la tutoria és debatre una nota final o bé discutir l'elaboració d'un treball, de manera que la possibilitat que hi apareguin casos d'acord i desacord és elevada. Tanmateix, també n'hi ha d'altres que són més obertes i que s'inclouren dins de l'explicació que ofereix House (2013: 58):

Typically, such interactions are concerned with students' current states of affairs, their study situation, qualification and certification issues, students' future activities, as well as learning problems, their causes or potential solutions. The interactional role of counseling in academic consultation hours typically offered by university professors includes displaying expertise and «emphasizing their engagement with the addressee» (Bolden, 2006).

A partir de les dades recollides a la taula 11, es pot veure que tot i que el nombre de mostres és molt superior a la dels altres dos subcorpus, el nombre de seqüències, torns i paraules segueix sent molt inferior.

---

institucionals, les *consultes*, protagonitzades per un membre de la institució i un «client».

	Tutories				
	Participants	Durada	Seqüències	Torns	Paraules
T1	2	00:25:31	13	45	656
T2	2	00:26:23	7	39	536
T3	3	00:52:57	9	36	354
T4	4	00:46:56	8	53	478
T5	2	00:15:13	5	35	391
T6	2	00:25:58	14	48	554
T7	3	00:15:21	6	77	1 319
T8	2	00:12:35	5	29	413
T9	3	00:13:02	6	33	764
T10	3	00:07:37	7	30	550
T11	3	00:16:32	10	113	2 054
T12	2	00:11:07	5	26	211
T13	2	00:12:50	4	35	331
T14	2	00:22:44	8	55	855
T15	2	00:10:52	5	41	627
T16	2	00:16:55	6	45	620
T17	2	00:18:22	13	101	1 048
T18	2	00:11:31	9	40	398
T19	2	00:15:50	9	30	743
T20	2	00:24:02	12	68	871

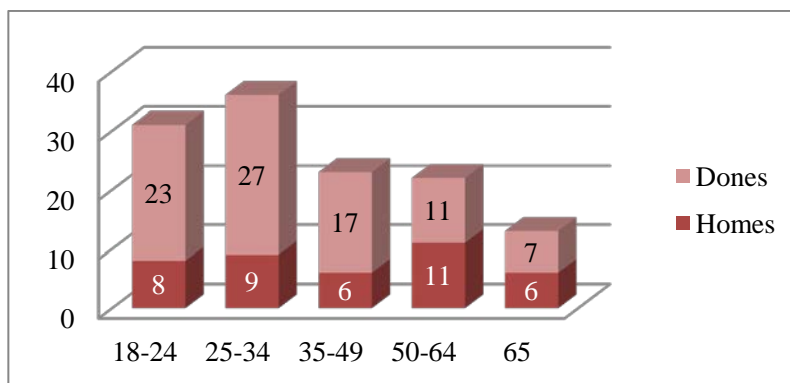
Taula 11. Subcorpus de tutories del CAIDAC

3.3.4. Els participants

Les mostres que formen el corpus d'estudi contenen, majoritàriament, parlants de català central de la província de Barcelona que utilitzen el català com a llengua materna.⁸⁰ El gràfic 1 presenta la relació de parlants del CAIDAC dividits per

⁸⁰ La realitat lingüística del català, però, fa que en alguns casos hi hagi algun participant que parla en castellà o que es nota que no utilitza el català en la vida diària. Tot i que aquestes intervencions s'han inclòs al corpus perquè formen part de les interaccions, no es tindran en compte per a l'anàlisi. D'altra banda, hi ha dos estudiants del subcorpus de tutories que parlen el dialecte balear i el valencià.

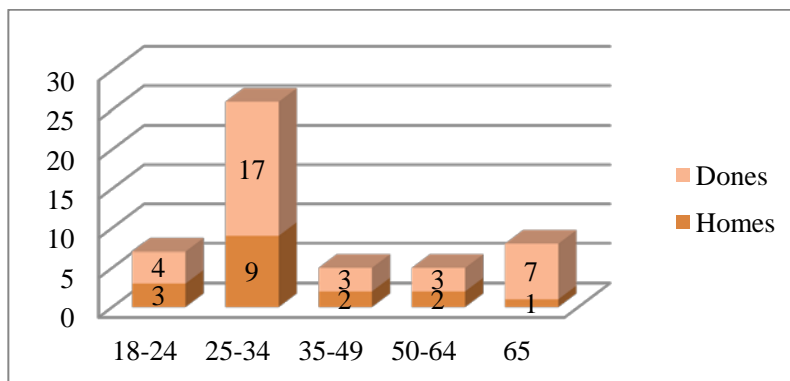
edat i sexe: el nombre total de parlants del CAIDAC és 101, però el gràfic següent en recull 125 perquè no contempla la repetició de parlants excepte en el cas de les tutories, en què cada professora només s'ha comptat una vegada:

Gràfic 1. Parlants del CAIDAC

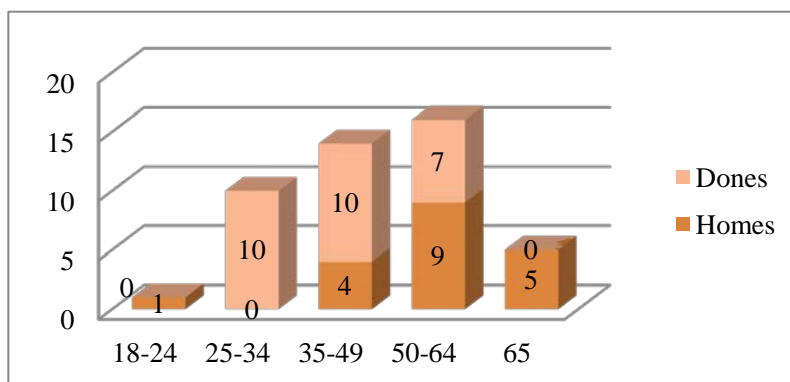
En molts casos, la informació sociolingüística dels parlants ja era coneguda per la investigadora, i en d'altres la persona encarregada de gravar la interacció ha donat tots els detalls necessaris per poder realitzar una anàlisi qualitativa de les dades. Com es pot observar, hi ha més dones que homes, una diferència que es troba tant a les converses col·loquials, com a les reunions i a les tutories, i que en els dos últims gèneres s'explica a partir dels contextos de recollida de dades: en el món educatiu i en la llicenciatura/grau⁸¹ a què pertanyen les tutories predominen les dones. Pel que fa a les edats, s'han pogut obtenir mostres de les cinc franges d'edat establertes que reflecteixen els diferents tipus d'interaccions. A les converses col·loquials, la franja del 25 als 34 anys és clarament dominant, mentre que a les tutories els estudiants decanten la balança cap als 18-24 i les reunions són les que estan relativament més equilibrades. A continuació es presenta la relació d'edat i sexe dels participants per a cada subcorpus.

⁸¹ Tot i que en els dos casos es tracta de Traducció i Interpretació, el 2006 era una llicenciatura, però el 2009 ja s'havia convertit en grau.

Gràfic 2. Relació dels parlants de les converses col·loquials

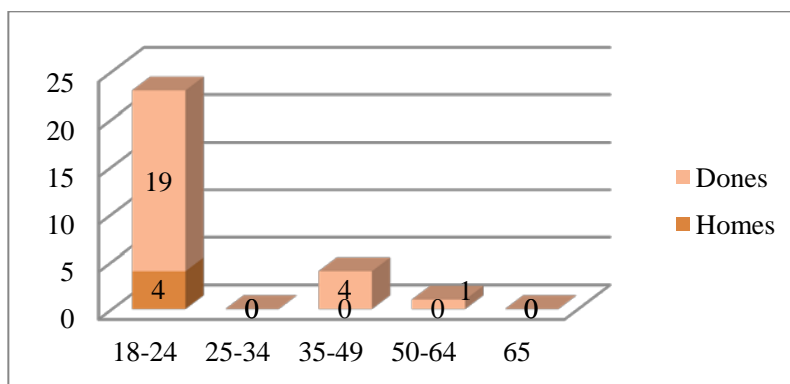
La proporció d'homes i dones en les converses col·loquials és més o menys equilibrada en totes les franges d'edat excepte en la de més de 65 anys, per a la qual no es compta amb cap mostra en què participin homes. La concentració de participants a la franja entre els 25 i els 34 anys es deu a l'elevat nombre de converses entre amics obtingudes, així com de dinars familiars en què hi ha membres joves i membres dels dos grups d'edat següents.

Gràfic 3. Relació dels parlants de les reunions

En cap de les reunions hi ha participants amb una edat inferior als vint-i-cinc anys, fet que podria explicar-se, en el cas del context educatiu, per la necessitat d'acabar els estudis superiors abans de poder formar-ne part. Cal dir que tot i que el gràfic de barres mostra un gran nombre d'homes, la majoria provenen de les reunions de l'associació, el format de la qual explica també per què hi ha participants de més de seixanta-cinc anys: com que no és un context

estrictament professional, hi poden participar encara que estiguin jubilats, cosa que no passa en els altres contextos.

Gràfic 4. Relació dels parlants de les tutories

El subcorpus de les tutories està desproporcionat tant pel que fa al sexe com a l'edat dels parlants. Pel que fa al sexe, es deu a la llicenciatura/grau a què pertanyen els estudiants i el professorat, ja que la relació de dones a les carreres de lletres sol ser bastant superior a la d'homes en els dos grups.

3.3.5. La transcripció selectiva

La transcripció és un «theoretical process reflecting theoretical goals and definitions» (Ochs 1979: 44), de manera que a vegades aquests objectius teòrics ja defineixen el sistema de transcripció que se seguirà. Per a projectes individuals es pot adoptar un sistema dissenyat ad hoc sempre que el seu ús sigui consistent, però és recomanable que el punt de partida siguin unes convencions establertes anteriorment per tradicions consolidades per tal de facilitar l'entesa entre diferents tradicions o països. Tot i que la tradició de la transcripció va començar amb l'anàlisi de la conversa, actualment hi ha diverses propostes de convencions: la de Jefferson (anàlisi de la conversa), la de Du Bois (anàlisi del discurs), el sistema HIAT, el GAT, etc. És important tenir en compte el tipus i l'objectiu del projecte que es duu a terme a l'hora de decidir quin sistema és el més indicat (O'Keeffe, McCarthy i Carter 2007; Adolphs i Knight 2010), però una vegada decidit, cal tenir clar també quins aspectes de la interacció són el focus d'interès de la recerca i descartar tots els que són innecessaris. Aquestes decisions

són determinants, ja que la transcripció és un procés llarg i complex, i com més elements ha d'incloure, més s'incrementa el nombre d'hores necessàries per dur-la a terme. En general es considera que, en una transcripció simple, es necessiten deu minuts per transcriure un minut d'àudio (1:10); ara bé, si el text obtingut ha d'incloure elements de la interacció com interrupcions o solapaments, aquesta ràtio s'incrementa molt (1:60).

El sistema que hem adoptat en aquest treball es basa en el DT (*discourse transcription*) que proposa Du Bois (1991)⁸² per a la recerca en discurs. Aquestes convencions també les prenen de referència Payrató i Alturo (2002) per a la transcripció del Corpus Oral de Conversa Col·loquial (COC) i Alturo *et al.* (2004) per a la del Corpus Oral de Registres (COR). Tot i així, en alguns casos s'ha canviat algun símbol per facilitar la lectura de les transcripcions i evitar que entorpissin la comprensió del text, la qual cosa és el nostre objectiu principal. Pel que fa al text, hem fet servir la puntuació del sistema escrit amb l'objectiu de facilitar la lectura,⁸³ i hem adoptat una transcripció ortogràfica que captura la pronunciació original de les paraules i expressions, sense fer-hi cap canvi: a R1, per exemple, trobem «aquest dibuix està fet a llàpits». La figura 5 mostra el sistema que hem fet servir:

---

⁸² Més tard Du Bois va treure una nova versió, la DT2, la qual sembla que s'implementa per primera vegada el 2000 (<<http://www.linguistics.ucsb.edu/projects/transcription/A05updates.pdf>>).

⁸³ Tot i que hi ha autors que la consideren confusa (Leech, McEnery i Wynne 1997), la nostra prioritat és que la transcripció sigui comprensible, ja que això facilita l'anàlisi pragmàtica.

Allargament vocàlic	:
Truncament de paraula	-
Interrupció del discurs	--
Solapament	[]
Pausa	
curta ($\leq 0,4$ segons)	..
llarga ($\geq 0,5$ segons)	...
≥ 1 segon	(X)
Riure	@
Qualitat de riure a la veu	@paraula
Segona llengua	{L2 text}
Dubte sobre el text transcrit	xXparaulaXx
Text intel·ligible	XXXX
Informació oculta	YYYY
Comentaris	((text))

Figura 5. Convencions de transcripció del CAIDAC

A (1) podem veure una mostra de la transcripció.

(1) C7 [9]

TFF: Et vindrà a busca::r -- us vindrà a buscar el pare.
 AFF: .. Hum.
 TFF: Demà ens trucaran allà [al XXX].
 AFF: [A la zona università]ria?
 JFF: .. Sí, el papa, si fan el futbol, anirà [molt].
 TFF: [Ah], [2hòstia, clar]!
 RFM: [2Sí, espera't], espera't assegut.
 [...]

El codi que encapçala els exemples es desglossa de la manera següent: la lletra es correspon al subcorpus (C per a les converses col·loquials, R per a les reunions i T per a les tutories), i va seguida del número de mostra dins del subcorpus determinat; finalment, el número entre claudàtors fa referència a la seqüència d'acord i desacord corresponent d'aquella mostra en concret. En aquest cas es tracta de la seqüència número 9 de la conversa 7, o sigui que el codi és C7 [9]. Pel que fa als codis dels parlants, a les converses i les reunions, la primera lletra correspon al pseudònim designat per a aquell parlant, la segona, al nom aleatori assignat a la mostra, i la tercera, al gènere del parlant (*m* per a masculí i *f* per a femení). En

les tutories, en canvi, la primera lletra indica si es tracta d'un estudiant (E) o d'una professora (P), la segona indica que és una tutoria (T) i el número indica de quina professora es tracta (1-5) i diferencia els estudiants si n'hi ha més d'un (si no, el número per defecte és l'1).

Finalment, cal establir que, atès que l'objecte d'estudi és l'acord i desacord, s'ha decidit constituir un corpus format exclusivament per les seqüències d'aquest tipus: consegüentment, només s'han transcrit els fragments en què apareixen aquests actes de parla, des de la primera part de la parella adjacent que dona peu a l'acord/desacord del segon torn fins a la finalització de la seqüència, ja sigui perquè queda resolta verbalment o bé perquè queda interrompuda o inacabada.

3.3.6. L' anotació

L'anotació d'un corpus en general es considera un valor afegit (McEnergy, Xiao i Tono 2006), ja que afegeix informació al text original i facilita i amplia les múltiples cerques que s'hi poden fer. L'anotació gramatical (*POS tagging*) s'aplica per regla general, i els avenços en lingüística computacional permeten automatitzar aquest procés amb un marge d'error cada vegada més reduït. Tanmateix, l'anotació pragmàtica no és tan generalitzada i la seva naturalesa fa molt difícil l'automatització del procés d'anotació, de manera que es recomana fer l'anotació manualment (Archer: s. p., McEnergy , Xiao i Tono 2006).⁸⁴

Pel que fa a les categories d'anotació dels actes de parla, no hi ha un estàndard que es pugui seguir i es recomana crear un esquema adequat als objectius de cada investigació (Archer: s. p.) o, com diu Yang (2014: 298) orientada al problema, ja que així l'investigador codifica el que realment vol estudiar. Tot i així, hi ha autors que opinen que cal establir unes directrius generals, que haurien de cobrir certes necessitats (Archer Culpeper i Davies 2008: 638):

- Un sistema d'anotació relacionat als objectius de recerca;
- Una sistematicitat que assegurí que els resultat es poden repetir en altre estudis (i que els serà útil);

---

⁸⁴ Tot i així, hi ha una voluntat clara per aconseguir que aquesta anotació sigui, com a mínim, semiautomàtica (vegeu, entre d'altres, Weisser 2015).

- Un equilibri entre la delicadesa de la categorització i la possibilitat d'omplir aquestes categories amb un nombre d'ítems significatius estadísticament.

És important tenir molt clars els elements que es volen analitzar per incloure'ls a la taxonomia i descartar tots els que no són rellevants, ja que un esquema massa complex genera molts dubtes a l'hora d'aplicar-lo i alenteix molt el procés d'anotació: «there is a necessary balance in any categorisation between usefulness and ease or consistency of coding» (Archer, Culpeper i Davies 2008: 631). Les diferents categories han d'estar justificades i explicades de manera clara, ja que el procés d'anotació és una interpretació de les dades i cal especificar com s'ha arribat a aquesta interpretació (Leech 1993).⁸⁵

Per tal de dur a terme anàlisis quantitatives i qualitatives d'aspectes pragmàtics i conversacionals, hem dissenyat cinc nivells d'anotació:

- Informació situacional, és a dir, relacionada amb elements que defineixen la situació comunicativa en què ha tingut lloc cada mostra.
- Informació dels parlants, que no es limita a aspectes sociolingüístics generals com el sexe, l'edat, i el nivell educatiu, sinó que també inclou el rol i l'estatus de cada parlant en la interacció.
- Informació interaccional relacionada amb elements propis de l'anàlisi de la conversa.
- Informació pragmàtica, relacionada directament amb els actes de parla centrals i amb els altres elements que l'afecten (actes de suport) o que intervenen en el desenvolupament de la seqüència.
- Informació estructural, dissenyada per establir el principi i el final de cada seqüència d'acord i desacord.

Hem anotat el corpus amb el programa UAM Corpus Tool (O'Donnell 2009), que permet crear esquemes d'anàlisi personalitzats, aplicar-los i, una vegada el text està anotat, recuperar tots els casos que contenen les diferents etiquetes o combinar-les per obtenir diferent informació, tal com es presenta al capítol 4.

---

⁸⁵ El capítol 4 està dedicat a explicar i exemplificar la categorització que hem fet servir per al CAIDAC.

3.3.6.1. *Anotació de la informació situacional*

Aquest nivell recull la informació general referent a la situació comunicativa i als parlants. Hem optat per etiquetar cada mostra individualment, amb un nivell d'anotació global que s'aplica a tota la mostra i que conté informació de dos tipus. D'una banda, determina el gènere conversacional, el tipus d'interacció segons la classificació del CANCODE, el nombre de participants, l'hora i el lloc; és a dir, el que Albelda (2008) considera el context o Holmlander (2011), els trets primaris. De l'altra, aporta informació més lligada a la interacció en concret, i les categories s'han adaptat a partir de la proposta d'Eggins i Slade (1997) per a l'anàlisi de la conversa col·loquial. Aquestes autores presenten cinc variables per representar el tenor: la relació d'estatus, la implicació afectiva entre els parlants, la freqüència de contacte i el motiu. La taula 12 recull les diferents categories d'anotació per a aquest nivell:

Gènere	conversa col·loquial, reunió, tutoria
Tipus d'interacció	íntima, socialitzadora, professional, pedagògica
Participants	nombre de participants
Hora	matí, tarda, vespre, nit
Lloc	despatx, sala de reunions, restaurant, bar, cafeteria, casa, plaça
Relació d'estatus	igual, desigual
Implicació afectiva	baixa, mitjana, alta
Freqüència de contacte	regular, intermitent
Motiu del contacte	voluntari, involuntari

Taula 12. Anotació de la informació situacional

Aquestes etiquetes remeten als factors situacionals que condicionen l'ús de la cortesia presentats a § 2.3.2, de manera que la seva aplicació ajudarà a comprendre l'ús o absència de mecanismes de cortesia o de gestió de la imatge en cada situació. A més, permetrà objectivar la reflexió que fem sobre paper de la cortesia i la imatge, ja que aporta molta informació que pot donar resposta a diferents fenòmens i actuacions.

3.3.6.2. *Anotació dels parlants*

Per tal de poder analitzar una interacció concreta entre diferents parlants, és necessari que cada torn contingui la informació que en descriu les característiques (Archer 2005). A més d'assignar una etiqueta específica per a cada parlant, cosa que era imprescindible per a l'anàlisi estadística posterior, s'estableix en cada cas el gènere, l'edat,⁸⁶ el nivell d'educació, i el rol i l'estatus que té en aquella mostra (inferior, mitjà o superior). Les tres primeres etiquetes corresponen a informació sociolingüística general, però les altres dues juguen un paper més determinant en la realització de l'acord i el desacord.

D'una banda, el rol dels parlants pot variar entre amic, familiar, membre del comitè, professor, estudiant i professional (aquest últim se subdivideix en mestre, investigador, examinador o organitzador). De l'altra, l'estatus ajuda a especificar la relació que s'ha presentat al nivell d'informació situacional, on es marca si és d'igualtat o de desigualtat. En el primer cas, tots els parlants tenen un estatus mitjà perquè no hi ha jerarquia, com és el cas de les converses o en les reunions en què no hi ha ningú amb un càrrec superior que pugui imposar-se a la resta. En cas que la relació d'estatus sigui de desigualtat, hi haurà sempre com a mínim un parlant amb estatus superior; pel que fa a la resta, pot ser que tinguin un estatus inferior (aquest és el cas dels estudiants), però també pot ser que la relació de poder no sigui tan marcada, com en la majoria de reunions, per la qual cosa hem assignat l'etiqueta d'estatus mitjà a la resta de membres. Aquestes distincions permetran observar si aquests factors tenen incidència en l'expressió de l'acord i el desacord en l'anàlisi quantitativa quan es recuperin les dades per a cada grup i, sobretot, seran útils per contextualitzar al màxim els fragments que s'estudiïn a l'anàlisi qualitativa.

3.3.6.3. *Anotació dels elements de la interacció*

En aquest nivell s'etiqueten els elements de la interacció tradicionals de l'anàlisi de la conversa: interrupcions, pauses, solapaments, riure, etc. Tot i que l'anàlisi de la conversa ja fa uns anys que es combina amb l'anàlisi de corpus (com s'ha presentat a l'apartat 3.2.3.), el fet d'assignar-li un sistema d' anotació és innovador, ja que normalment

---

⁸⁶ Segons els grups establerts als gràfics 2, 3 i 4 de l'apartat 3.3.4.

es valora de manera qualitativa, observant les dades amb detall.⁸⁷ L'anotació permetrà recuperar tots els solapaments (d'un segon o fins i tot tercer parlant) i interrupcions i estudiar com funcionen segons si introdueixen acord o desacord. Pel que fa a la teoria de la preferència, l'element principal que analitzarem en la interacció és la incidència de les pauses (internes i externes), ja que la resta de característiques (justificacions, acord proforma, etc.) estan inclosos en l'anotació pragmàtica.

3.3.6.4. Anotació pragmàtica

Les etiquetes que s'han fet servir per anotar el CAIDAC tenen com a punt de partida l'adaptació que va fer López-Sako (2008) de les etiquetes del CCSARP per a l'estudi de les peticions, una classificació que també ha calgut modificar i que s'explica amb detall al capítol 4. Dins d'aquest nivell hi ha cinc subgrups clars: l'inici i la finalització s'han dissenyat per etiquetar els torns que donen pas a l'acord i al desacord i que el resolen respectivament; els actes principals determinen la forma que prenen aquests actes, els actes de suport estan dissenyats per cobrir els components que modifiquen la força dels actes principals i la categoria d'altres classifica la resta de valors que poden aparèixer en aquestes seqüències, contribuint al seu desenvolupament sense posicionar-se en el conflicte.

3.3.6.5. Anotació de les seqüències

Per acabar, s'ha dissenyat un últim nivell d'anotació, molt simple, que només inclou dues macroetiquetes que marquen si una seqüència és d'acord o de desacord. Hernández-Flores (2002), seguint Pomerantz i Fehr (1997), estableix que el que marca l'inici i el final d'una seqüència és la unitat temàtica: comença quan s'inicia un tema o acció i finalitza quan els participants deixen de referir-s'hi específicament. Des d'un punt de vista més estructural, segons la visió del model d'interacció d'Ehlich i Rehbein (1975) que presenta

---

⁸⁷ De fet, ten Have (2004), en el seu article sobre aspectes metodològics de l'anàlisi de la conversa, afirma que els estudis quantitius encara són poc freqüents i fa una primera avaluació sobre fins a quin punt es pot dur a terme una quantificació i codificació de les dades obtingudes en aquest camp. Tanmateix, la recerca en aquest sentit ha anat avançant i ara es combina fins i tot amb la lingüística de corpus, tot combinant una anàlisi quantitativa de les dades en general i una anàlisi qualitativa de fragments concrets.

Edmondson, quan una primera part d'un parell adjacent va seguida d'un rebuig i no d'una acceptació, l'intercanvi no finalitza, sinó que dona lloc a una seqüència d'actes de parla que va més enllà d'un parell tancat. Tot i que hi ha molts estudis que utilitzen la seqüència com a unitat d'anàlisi, com Blum-Kulka, House i Kasper (1989) o Scott (2002), no especifiquen si hi ha un nombre de torns mínims per a considerar-la com a tal; en el nostre cas, i de manera general per facilitar el tractament i presentació de les dades, al CAIDAC es considera que fins i tot els parells adjacents simples, formats per una iniciació i un torn d'acord o de desacord, són seqüències.⁸⁸

Aquesta distinció dual permet no solament recuperar fàcilment la relació entre unes i altres segons els gèneres o altres variables, sinó també observar si els tipus d'actes directes o indirectes són més propis d'una o altra seqüència, comparar-ne la llargada o, principalment, estudiar la realització del actes de manera interactiva en la seva totalitat, cosa impossible de portar a terme si l'estudi es limita al parell adjacent (Edmondson 1981: 55). Per poder-les etiquetar, s'ha establert que cada seqüència comença amb un torn d'iniciació que provoca una reacció, positiva o negativa, dels interlocutors. En el moment que hi ha una altra iniciació, es considera que es tracta d'una seqüència nova.

3.4. Anàlisi estadística

Els resultats de l'anàlisi quantitativa del capítol 5 es presenten en forma de taules i gràfics, ja que permeten visualitzar les dades de manera directa i entenedora. Tanmateix, les diferències que s'observen en un gràfic a vegades poden ser enganyoses, és a dir, pot ser que es deguin a l'atzar i no a les diferents condicions d'observació. En aquest segon cas, parlem de diferències *estadísticament significatives*, que revelen que les diferències observades realment s'originen amb la variable estudiada: en el nostre cas, per a la majoria dels casos, la variable és el subcorpus (converses, reunions i tutories).

De tots els mètodes disponibles per a l'anàlisi de corpus, els experts en anàlisi de corpus recomanen els models mixtos (Gries 2015,

---

⁸⁸ A 2.1.3.1. justifiquem l'ús d'aquesta categoria des del punt de vista de l'anàlisi de la conversa, en què un parell adjacent és, d'entrada, l'estructura més simple que pot tenir una seqüència.

Jaeger 2008), ja que són els únics que permeten tenir en compte la complexitat i característiques inherents d'aquest tipus de mostres. En primer lloc, les anotacions del CAIDAC són purament categòriques: per a cada seqüència o acte de parla, el parlant fa servir una de les possibles opcions que té al seu abast d'un ventall limitat i conegut. En segon lloc, el nombre d'observacions en cada un dels escenaris estudiats és molt diferent, ja que no és controlat (disseny no balancejat), i les dades estan molt lligades o, com es diu en estadística, correlacionades, tant pel que fa als parlants, que fan intervencions múltiples (correlació intraparlant), com a les mostres, que pertanyen a un subcorpus específic (correlació intramostral). Si s'utilitzen tècniques que ignoren aquestes característiques i estan pensades per a dades independents, com la prova de khi quadrat, els resultats que s'hi donarien serien potencialment esbiaixats a causa de la forta correlació que presenten les nostres dades. En tercer lloc, aquest tipus de models permeten contrastar la relació entre més de dues variables, la qual cosa és imprescindible en el nostre cas perquè comparem tres gèneres.

Així doncs, els models mixtos permeten incorporar aquests efectes en l'anàlisi per obtenir uns resultats fiables dels efectes de les variables que es volen demostrar. El seu nom prové de la mescla d'efectes fixos, és a dir, les característiques que volem demostrar (en el nostre cas, la incidència dels gèneres), i aleatoris, que són aquells efectes que volem controlar per tal que l'estimació dels fixos sigui tan acurada com sigui possible, però en els quals no estem interessats (com ara la repetició dels parlants o de les mostres en què apareixen). Dins la família dels models mixtos, fem servir els anomenats *models mixtos generalitzats*, els quals no assumeixen una distribució normal de les dades com els models mixtos, sinó que permeten tractar dades binàries (distribució binomial) així com comptatges dispersos (distribució binomial negativa). En els casos que la variable que es vulgui contrastar tingui més de dues categories, es procedeix al contrast de cada una de les opcions contra la resta.

Per a cada un dels contrastos, s'ha dut a terme el *test de la raó de versemblança*. Aquest test compara un model amb i sense la variable d'interès a contrastar. Si els models són diferents, és a dir, si el model amb la variable aconsegueix explicar millor les dades que el model que no la té, es pot afirmar que hi ha evidència estadística que la variable dependent de contrast té un efecte sobre

la variable d'estudi, de manera que la diferència que presenta respecte els resultats de l'altre model és estadísticament significativa.⁸⁹ Per tal que el coeficient obtingut sigui significatiu, el valor p , la probabilitat associada al text estadístic, ha de ser $\leq 0,05$; en aquests casos, indicarem que les diferències són estadísticament significatives. A més, oferirem també el signe del coeficient, positiu o negatiu, en els casos que sigui rellevant: aquesta mesura es correspon a l'associació que es fa entre dues variables: si és positiva, vol dir que la presència d'una augmenta la probabilitat d'aparició de l'altra; si és negativa, en canvi, la relació entre les dues variables és inversa, i l'aparició d'una fa disminuir la probabilitat que aparegui l'altra.

L'ús d'anàlisis estadístiques respon a la voluntat de validar els resultats que hem obtingut en l'anàlisi quantitativa descriptiva, concretament per assegurar-nos que les diferències detectades es deuen al gènere i no a altres factors que no controlem o que no hem tingut en compte. Així doncs, l'estadística és un valor afegit que volem aportar, l'objectiu del qual és donar suport científic als resultats que hem obtingut. Per aquest motiu, durant l'anàlisi quantitativa ens limitem a especificar quines diferències són significatives i en quin sentit ho són.

3.5. Recapitulació

En aquest capítol s'han presentat succintament els mètodes més utilitzats en la recerca en pragmàtica i s'ha justificat la tria del discurs autèntic com el que millor s'adiu a la recerca que volem fer. Des d'un primer moment hem volgut combinar una anàlisi quantitativa que ens oferís una visió general de les dades amb una de qualitativa que ens permetés acostar-nos-hi i estudiar-la amb detall. Amb aquest objectiu hem combinat la lingüística de corpus, que aquí és una eina, amb la pragmàtica i l'anàlisi de la conversa, establint així una metodologia interdisciplinària que, tot i que ja havia estat utilitzada anteriorment (Aijmer 1996, entre d'altres), no s'ha establert i definit finalment fins al 2015 amb el nom de pragmàtica de corpus (Aijmer i Rühlemann 2015). Una vegada exposat l'enfocament metodològic que hem pres, la segona part del

---

⁸⁹ El conjunt de models ha estat estimat amb el software estadístic R.

capítol està dedicada al disseny de recerca. D'una banda, a la concepció del corpus, per a la qual hem tingut en compte els postulats d'aquesta disciplina; tot i així, no deixa de ser un corpus dissenyat específicament per a l'estudi de l'acord i el desacord, i que per tant conté exclusivament seqüències d'aquests actes de parla. De l'altra, hem descrit la recollida i el tractament de les dades. Això inclou introduir i justificar la tria dels tres gèneres, les converses col·loquials, les reunions i les tutories, i presentar les mostres i els participants amb què comptem, el sistema de transcripció que hem utilitzat i els cinc nivells d' anotació que hem establert per al CAIDAC. Per acabar, hem presentat els mètodes estadístics que hem aplicat a l'anàlisi quantitativa i hem introduït les nocions d'estadística bàsiques a què recorrerem en l'exposició dels resultats.

4. Taxonomia per a l'anàlisi de l'acord i desacord

OCM: Hi ha d'haver unes categories, aquí.

ACF: .. Ja.

OCM: Evidentment.

ACF: Sí.

ECF: ... Què vols dir?

OCM: .. Eh::: ... aviam, que no::: --

ACF: .. És que tots al mateix sac --

[Reunió 7]

Aquest capítol mostra la taxonomia que s'ha aplicat al CAIDAC, de la qual parteix l'anàlisi quantitativa de les dades del capítol següent, en què es presenta la freqüència d'aparició de les diferents etiquetes als tres gèneres del corpus (les converses col·loquials, les reunions i les tutories), i al capítol 6, d'anàlisi qualitativa, on s'estudia la gestió de la imatge personal que fan els parlants de català a partir d'una selecció d'extractes del corpus en què estan en joc diversos elements. La taxonomia creada és el primer pas per assolir el primer objectiu: estudiar l'acord i el desacord en català. A partir de la bibliografia consultada, les categories i precisions fetes al marc teòric i el que hem observat al CAIDAC, hem dissenyat un sistema que inclou les diferents realitzacions de l'acord i el desacord des d'una visió pragmàtica i la presència dels elements de la interacció que hi juguen un paper rellevant (pregunta 1.3).

Així doncs, dels cinc nivells d'anotació que s'han presentat a § 3.3.6, n'hi ha dos que donen resposta a aquests dos focus d'anàlisi: el nivell pragmàtic i el conversacional. Segons Kasper (2006b), cal incloure els patrons de construcció de torn i d'organització de la seqüència (que corresponen a la pragmàtica i a l'anàlisi de la conversa respectivament)⁹⁰ per tal d'obtenir una anàlisi que ofereixi una visió completa del fenomen

---

⁹⁰ La combinació d'aquests dos mètodes d'anàlisi des d'un punt de vista metodològic s'ha justificat al capítol 3.

que s'estudia. Aquesta afirmació és especialment rellevant en el cas de l'acord i el desacord perquè en la seva realització és molt important la distinció entre parts preferides (a priori, l'acord) i no preferides (el desacord) de l'anàlisi de la conversa, que es combinen amb la dimensió pragmàtica per modificar el sentit i la força de l'enunciació.

En aquesta primera part de l'anàlisi, es descriuen les categories pragmàtiques i elements conversacionals que s'han emprat, es contrasten amb la bibliografia que els ha tractat i s'exemplifiquen amb detall. S'ha volgut elaborar una taxonomia que tingués en compte els estudis previs, dels quals s'han escollit, raonadament, les propostes que més s'adiuen als casos que s'han trobat al CAIDAC.

4.1. Consideracions prèvies

El primer projecte de gran abast en què s'estableix una taxonomia clara per a la classificació i anàlisi d'actes de parla és el Cross-Cultural Speech Act Research Project (Blum-Kulka, House i Kasper 1989), que tenia com a objectiu estudiar la realització de les peticions i les disculpes en set llengües diferents (anglès americà, anglès britànic, anglès australià, francès de Canadà, danès, alemany, hebreu i rus) mitjançant un *discourse completion test*. Aquesta taxonomia d'anàlisi sociopragmàtica ha servit de model per a estudis posteriors sobre aquest acte de parla i molts d'altres. Des de llavors, hi ha altres autors que han presentat classificacions per analitzar la realització del desacord (Herrero 2002, Locher 2004, Muntigl i Turnbull 1998, Rees-Miller 2000, Santamaría 2003 (basant-se en les categories generals de Tsui 1994), Schegloff 2007, Sidnell 2010, etc.), de manera que hi ha un punt de partida bastant sòlid a partir del qual podrem desenvolupar una taxonomia adequada per a l'estudi d'aquests actes de parla en català, tenint en compte en tot moment que ha de contenir categories que siguin específiques però alhora prou generals com per poder-les aplicar a l'estudi de qualsevol tipus de mostra o, fins i tot, d'altres actes de parla.

Per tal de poder comparar les dades de les diferents llengües, els investigadors del CCSARP van crear una classificació del que anomenen estratègies que podien aparèixer en les seqüències d'aquests dos actes de parla: en el cas de la petició, trobem que la concepció que hi ha al darrere de la taxonomia proposada ens pot ajudar a idear la que necessitem per estudiar l'acord i el desacord. La primera distinció que fa l'esquema de codificació del CCSARP és entre l'acte central (*head act*, el desacord,

pròpiament dit), els actes de suport i els alertadors. Els actes centrals són imprescindibles perquè tingui lloc l'acte de parla, ja que és la unitat mínima que el pot dur a terme, a diferència de les altres dues categories, que no són essencials. Els alertadors avisen el receptor que es produirà un acte de parla (són vocatius i fórmules per cridar l'atenció), mentre que els actes de suport permeten que l'emissor atenuï o intensifiqui la petició. A continuació es presenta un exemple que conté aquests tres elements basat en les mostres del manual de codificació del CCSARP (Blum-Kulka, House i Kasper 1989: 276):

John, could you clean up this mess? I'm having some friends over for dinner tonight.

alertador / petició (acte central) / acte de suport

Els nou tipus d'actes centrals inclosos a la taxonomia estan determinats «by the degree to which the speaker's illocutionary intent is apparent from the locution» (Blum-Kulka, House i Kasper 1989: 278), i es classifiquen en tres grans grups: directes, indirectes convencionals (el que Searle anomena *actes de parla indirectes*) i indirectes no convencionals (que poden mencionar indirectament l'objecte de la petició o bé fer referència a algun element necessari perquè l'acte es dugui a terme),⁹¹ i el seu caràcter indirecte està marcat per modificadors interns, és a dir, mecanismes sintàctics, fraseològics i lèxics que n'augmenten o redueixen l'impacte. Aquestes categories es recullen de forma esquemàtica a la taula 13.⁹²

Alerters	
<i>Title, name, surname, endearment term, attention getter, etc.</i>	
Head Acts	
Direct strategies	<i>mood derivable, explicit performative, hedged performative, locution derivable, want statement</i>
Conventionally indirect strategies	<i>suggestory formulae, query preparatory</i>
Non-conventionally indirect strategies	<i>strong hint, mild hint</i>

⁹¹ Explicació adaptada de Blum-Kulka i Olshtain (1984: 201).

⁹² Aquestes estratègies es presenten amb més detall a l'apartat següent, en què s'indica si se n'ha fet ús o si ha calgut adaptar-les.

Supportive moves	
Mitigators	<i>preparator, getting a precommitment, grounder, disarmer, promise of reward, imposition minimizer</i>
Aggravators	<i>insult, threat, moralizing</i>

Taula 13. Categories de codificació del CCSARP

Aquesta taxonomia s'ha utilitzat amb escreix en diferents estudis des de 1989,⁹³ i és un punt de partida ben fonamentat. Tanmateix, perquè funcioni per al tipus d'estudi de l'acord i del desacord que es vol dur a terme ha calgut fer-hi algunes modificacions:

- a) Es manté la categoria d'acte central i la subdivisió en tres tipus per al desacord: se'ls ha anomenat actes directes, actes indirectes i indicis, segons la correspondència entre el contingut proposicional i la força il·locutiva de l'enunciat. L'acord, en canvi, se subdivideix només en directe i indirecte, dins dels quals hem inclòs les diferents realitzacions que hem trobat al CAIDAC, en una combinació del que hem trobat a la bibliografia i de creacions pròpies motivades per la necessitat d'identificar casos nous.
- b) Es mantenen els actes de suport, dividits en atenuadors i agreujants. Tal com passa amb els actes centrals, les estratègies que proposen Blum-Kulka, House i Kasper (1989) són molt específiques de les peticions, de manera que se n'han creat de noves específiques per a l'acord i el desacord.
- c) Desapareixen els modificadors interns gramaticals dels actes centrals, ja que el seu estudi formaria part d'una investigació pragmlingüística.
- d) Desapareixen els alertadors com a categoria independent, ja que, encara que en certs casos avisin del desacord que vindrà, en la majoria del casos les fórmules apel·latives tenen un valor atenuant (Albelda *et al.* 2014). Els parlants fan servir els noms de pila per reforçar o recordar la relació que mantenen amb la persona a qui porten la contrària, tot i que a vegades costa diferenciar si el valor que pren l'apel·lació és atenuant o intensificador, com en una intervenció de la professora de la tutoria 11:⁹⁴ «“Penso que

⁹³ De fet, la intenció del CCSARP era establir un punt de partida que altres investigacions poguessin aprofitar.

⁹⁴ En tots els exemples fem servir el subratllat per marcar l'element d'interès que hi podem trobar.

perjudica les relacions entre els companys i desmotiva qui vol treballar” (1) Maria, hauràs de reconèixer amb mi, si som sincers, que no t’has agobiat .. de treballar».

D'altra banda, les pauses, que López-Sako (2008) considera que poden funcionar com a alertadors o modificadors interns de l'acte central, pertanyen al nivell d'anotació de la interacció, ja que són un dels mecanismes que ajudaran a validar la caracterització de l'acord i el desacord com a segona part preferida i no preferida respectivament, un concepte que prové de l'anàlisi de la conversa.⁹⁵

(2) C3 [46]

MVF: Jo havia pensat (1) de posar alguna cançó ... XXX és difícil.
BVF: Home, Montse, això ho fèiem quan érem joves.
MVF: Ja: .. XX no?
BVF: Ja no som joves.
MVF: ..Però ara en sabem més.
BVF: ..Necessito molt vi blanc per cantar en públic ara.
MVF: ...Molt vi blanc? Ja en tens!

D'altra banda, la combinació de l'anàlisi de la construcció del torn amb l'organització de la seqüència fa necessari afegir tres categories noves que no formaven part del CCSARP però que permeten anotar tota una seqüència sencera:⁹⁶

- La iniciació, és a dir, el primer torn que dona lloc a l'aparició de l'acord i el desacord, que són reactius. Identificar aquest primer torn de la seqüència és molt important, i en la majoria de casos es detecta gràcies a la reacció, positiva o negativa, que suscita. Cada iniciació dona lloc a una seqüència d'acord o de desacord, i és així com s'han etiquetat en el nivell d'anotació.
- La finalització, que és rellevant sobretot en reunions o tutories, com es veurà més endavant.
- Una categoria d'altres actes neutres, l'única funció de les quals és contribuir al desenvolupament de la seqüència d'acord o de desacord, però que no tenen un valor que permeti classificar-les en qualsevol de les altres categories.

---

⁹⁵ Vegeu § 4.7, en què es presenten els diferents usos de les pauses internes i externes.

⁹⁶ Els elements de la interacció no eren un focus d'interès per al CCSARP i, a més, l'ús del DCT com a mètode de recollida de dades fa gairebé impossible que es puguin tenir en compte, ja que són difícils de representar.

Per tal de visualitzar l'organització interna de les parts principals d'una seqüència, presentem l'exemple següent:

- (3) C5 [11]
MAF:	Està una mica massa fet, l'ou.	<i>iniciació</i>
EAF:	(1,6) Depèn de com t'agradi, clar.	<i>acte central de desacord</i>
MAF:	(2) Ha d'estar casi cru!	<i>acte de suport - intensif.</i>
EAF:	... Ja, per fer-ho -- ja.	<i>finalització</i>

A continuació presentem, descrivim i exemplifiquem la taxonomia que s'ha utilitzat per anotar el CAIDAC. En primer lloc, es desglossen les diferents formes d'iniciació, seguides dels actes centrals, els actes de suport, la finalització i, per acabar, la categoria anomenada altres. En segon lloc, es presenten els elements de la interacció que s'han tingut en compte per a l'anàlisi de l'acord i el desacord.

4.2. Iniciació

Hi ha diferents tipus d'enunciats que poden donar peu a l'aparició d'acord o de desacord, o que fins i tot poden iniciar una seqüència llarga d'intercanvis entre parlants amb opinions diverses (o com es veurà més endavant, semblants). Tot i que en molts casos aquest primer parell de la parella adjacent té un caràcter avaluador i clarament transmet una opinió, en altres casos es tracta d'informació neutra que l'emissor no modalitza de cap manera, però que tot i així genera una resposta en els receptors. A partir de les classificacions de Harrison (2001) i Gąsior (2014) i de l'estudi del corpus, s'han establert les cinc iniciacions següents.

Declaració

Les declaracions transmeten la posició de l'emissor respecte a una realitat o fet. El parlant no només transmet informació, sinó que s'hi posiciona i pren partit. D'aquesta manera, aquest tipus d'iniciació predispone els altres interlocutors a expressar també la seva opinió (Harrison 2001), que pot estar en la mateixa línia o bé ser-hi contrària:

- (4) C4 [42]
XBM:	Però això és així allà i a tot arreu.
CBM:	No, ja, ja, ja, ja.
XBM:	Clar, és que .. tal com està tot.

Elicitació

Hi ha enunciats la forma dels quals provoca o estimula els interlocutors a formular una resposta, és a dir, que *demanen* una resposta. A vegades es formulen com una pregunta (5), però d'altres simplement acaben amb una partícula discursiva que demana l'assentiment o confirmació del que s'ha dit (*oi, no, etc.*), o no tenen cap marca.

(5) R7 [30]

ACF: Ja entenc que posar exemples (1,4) (EXH) és perillós, però és que si no entendran el que estem demanant?

ECF: Que sí perquè ja s'ha fet,

OCM: [Clar].

ECF: [i et] poden enviar moltes coses que no són el que busquem, però -- ((s'aixeca a buscar una cosa))

(6) T2 [7]

PT2: Jo crec que al -- o sigui que «reflexar» no ho pots dir em sembla que ara ja t'ha quedat [clar, no? Val].

ET2: [Sí, no, ara m'ha quedat claríssim].

PT2: Doncs ja està, doncs objectiu aconseguit!

ET2: Sí, sí, sí .. sí, sí.

Tot i que aquests enunciats poden tenir valor de declaració o de valoració, la manera en què estan construïts garanteix encara més que es produeixi una segona part del parell adjacent, de manera que s'han anotat amb una etiqueta específica.

Informació

Els fragments que s'han anotat amb aquesta etiqueta es limiten a transmetre informació, sense jutjar-la ni comentar-la, sinó simplement per compartir-la amb els altres interlocutors, tal com es veu a (7) i a (8).

(7) C7 [13]

TFF: Diuen {L2 las malas lenguas} que el vint-i-cinc de maig sí que hi serà.

AFF: El dia del torneig de hockey.

TFF: El que passa és que és un dissabte.

RFM: Sí, el vint-i-cinc de maig el dia de la final de la Champions, si el Barça arriba [hi serà, sí, es quedarà, sí].

AFF: [@@]

JFF: [@@] Em sembla que Xen lloc de l'Abidal serà tongo, seran els paresX!

(8) R2 [14]

GCM: L'any passat, per exemple, vam demanar permís al patronat, al patronat de .. de .. que va tenir aquest problema que explicava ell a Collbató, doncs nosaltres vam demanar el permís a Montserrat i no vam tenir cap problema, nosaltres.

LCM: Perquè és que és completament diferent.

DCM: .. Clar:r!

Proposta

En alguns casos la intervenció que provoca una reacció no és una opinió, una constatació o informació sobre un fet, sinó una proposta. Aquest tipus d'iniciació sorgeix sobretot quan s'està intentant prendre una decisió o resoldre algun problema, com a (9), en què una mestra fa una proposta sobre un llibret de cal·ligrafia:

(9) R4 [53]

LSF: La cal·ligrafia tu pots parlar-ho amb la família que ho comprin, per anar treballant!

OSF: .. Al nen que li fagi falta.

LSF: .. Clar, jo crec que sí.

SSF: .. Sí, perquè jo tinc uns quants que fan una lletra!

LSF: ... Clar, és que jo [a P5 tinc nens que fan molt bona lletra ja]!

Valoració

Tot i que es podria considerar que la valoració forma part de la declaració, s'ha cregut adient establir un apartat específic per a l'expressió de gustos i desitjos personals, per tal com poden donar peu a un tipus de resposta diferent que les declaracions. En aquest tipus d'iniciació, hi sol haver clares marques personals (com ara pronoms personals o febles) i verbs expressius (*agradar, encantar*, etc.), tot i que a vegades simplement es manifesta l'opinió personal sobre alguna cosa.⁹⁷

---

⁹⁷ En la seva tesi, Arechederra (2013: 40) distingeix entre la declaració (per ella, *opinión*) i la valoració (*apreciación*) seguint la tradició discursiva francesa:

Siguiendo a Charaudeau (1997: 95-98, 2005a: 99-102), ambas manifestaciones discursivas son juicios reflexivos que evalúan el conocimiento y que se distinguen de igual manera del saber y de la creencia. Por una parte, la opinión es un movimiento del sujeto hacia un conocimiento, es una evaluación racional e intelectual: se dirige a un hecho. Por otra parte, la apreciación es un movimiento del sujeto ante un conocimiento, es una reacción afectiva, una evaluación a posteriori o juicio de valor que parte de un hecho.

(10) C1 [70]

NCF: Veig que això és una mica friqui, no?

GCF: .. Ja, I know .. I know .. És friqui però té un punt que a segons qui li dius és com .. «jugues, eh?» .. i tu --

NCF: @Perdona, jo dic que jugo als Sims i la gent em diu -- ((21 segons d'anècdota))

LCM: Home, és que és fri- -- és friqui.

GCF: És friqui però: -- .. però amb nois friquis (1) és un punt a favor.

(11) R3 [35]

ALF: I aquests a mi amb rima no m'ha acabat a mi de: --

MLF: .. Jo per a infantil, ja va bé, [eh]?

ALF: [Per] infantil, sí, però pels de [2segon] --

MLF: [2Això].

ALF: ... acaba sent una mica avorridet.

SLF: Ja.

Tot i que no volem entrar en una anàlisi interna de l'acte de parla, aquestes marques personals ajuden a establir diferències fonamentals entre els tipus d'iniciació. A (10) tenim el verb *veure* en primera persona, mentre que a (11) les marques pronominals situen la iniciació en l'emissor. En aquest segon fragment, tot i ser una valoració, trobem que és alhora un desacord amb un tema que ja està iniciat, i que l'emissora deixa clar que es tracta de la seva opinió repetint «a mi» dues vegades.

4.3. Actes centrals

Els actes centrals són el nucli dels actes de parla: en el cas de l'acord i el desacord, són la unitat mínima que expressa la posició que pren un parlant en relació amb el que ha dit un altre parlant. Tot i que les nou estratègies del CCSARP són un punt de partida vàlid, estan concebudes per a l'anàlisi de les peticions, de manera que s'han de fer canvis per adaptar-la a l'anàlisi de l'acord i el desacord, com fa López-Sako (2008) a la seva tesi. A partir d'aquestes dues taxonomies i d'altres estudis d'anàlisi d'actes de parla que citarem quan sigui pertinent s'ha obtingut la tipologia d'actes d'acord i desacord amb què s'ha anotat el CAIDAC, que presentem a continuació.

4.3.1. Acord

Dels dos actes de parla en què se centra la tesi, l'acord és el menys «arriscat» pel que fa a la imatge dels parlants, ja que figura entre les estratègies de cortesia positiva que estableixen Brown i Levinson (1987), mitjançant la qual els parlants intensifiquen el seu sentiment de pertinença a una mateixa comunitat i que comparteix els mateixos valors o punts de vista. Els parlants poden evitar el desacord i buscar l'acord de forma directa o indirecta, tal com es mostra a la figura 6, que recull totes les categories que hem establert per a l'anotació i anàlisi de l'acord en català i que diferencien entre actes directes i indirectes (segons si hi ha «gap between (explicit) sense and (implicit) force» (Leech 2014: 30)), ja que en pràcticament tots els casos en què no són directes, fan referència a algun element que estableix la connexió amb la iniciació que ha donat peu a l'acte reactiu. Tanmateix, tot i haver fet aquesta distinció a l'hora d'anotar el corpus, concebem els actes directes i indirectes dins d'un contínuum (§ 2.1.1) en el qual a vegades costa situar les diferents realitzacions dels actes de parla.

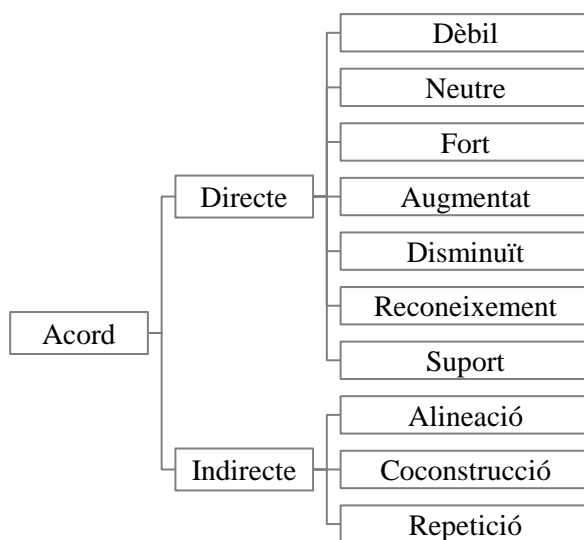

Figura 6. Tipus d'acord

4.3.1.1. *Acord directe*

Schneider (1988: 160) distingeix tres tipus d'elements que marquen l'acord directe: acord dèbil (*hum, mhm, he*, etc.), acord neutre (*sí, no, ja*) i acord fort (*clar*,⁹⁸ *d'acord, vale*). En l'últim cas, es tracta d'interjeccions fàtiques (Cuenca 2002: 3223-3226) que no només serveixen per mantenir el contacte dels interlocutors en la conversa, sinó que tenen un valor pragmàtic clar amb què «indiquen una actitud del receptor respecte al que diu l'emissor» (Cuenca 2002: 3224). Tanmateix, en el cas del desacord dèbil i neutre, es tracta d'interjeccions metalingüístiques, que, tot i que també poden manifestar actitud o creença, tenen com a funció predominant l'organització del discurs (Cuenca 2002: 3226).⁹⁹ A (12), (13) i (14) presentem un exemple de desacord dèbil, neutre i fort, respectivament:

(12) C1 [22]

GCF: Molt bona, eh, la botifarra?
 MCM: .. Sí, està molt [bona], la botifarra.
 CCM: [Hum].
 IGF: I el xai, també.
 CCM: I el xai, també.
 NCF: .. Hum.
 ICF: A mi m'encanta.
 [...]

(13) R2 [26]

NCF: Els tomàquets sobretot que siguin vermell i sen[cerets],
 perquè: --
 DCM: [Sí].
 ICF: [Sí].
 ((guirigall))
 ICM: L'any passat estaven més secs que --
 NCF: ... Estaven dusos, estaven fatal, eh?

---

⁹⁸ Martín Zorraquino i Portolés Lázaro (1999: 4156) reconeixen la funció de *claro* en l'expressió de la cortesia positiva, ja que «aclara o explica el miembro discursivo que comenta, presentando, además, esa explicación como perceptible o experimentable por todos (es decir, adscrita a la esfera de todos los interlocutores)».

⁹⁹ En anglès aquest tipus d'elements de resposta es coneixen amb diferents noms, el més conegut i utilitzat dels quals és *backchannel* (Yngve 1970). Segons O'Keeffe i Adolphs (2008: 74), els estudis previs classifiquen aquests elements en *minimal* (paraules curtes i estructures fonètiques mínimes) i *non-minimal response tokens* (adverbis i adjectius que funcionen com a marcadors discursius i frases curtes), de manera que l'acord dèbil i el neutre s'ajunten en una sola categoria. En aquesta tesi, però, hem volgut diferenciar entre paraules formades i sons, i hem seguit la classificació d'Schneider (1988).

(14) T18 [4]

PT4: Perquè t'has acostumat a la veu, jo us parlo més—també parlo més a poc a poc, i els temes que tractem --

ET1: També són més quotidians.

PT4: Exactament.

A part d'aquests tres tipus d'elements simples, al CAIDAC s'han detectat altres realitzacions per marcar l'acord que necessiten una etiqueta específica. En primer lloc, trobem que l'acord pot estar augmentat (*upgraded*)¹⁰⁰ o disminuït (*downgraded*) (Pomerantz 1984), dos valors que s'aconsegueixen de maneres diferents. Per al primer, els parlants afegeixen més èmfasi a la convergència de posicions mitjançant la repetició o l'allargament vocàlic emfàtics; en el segon cas, en canvi, recorren a recursos lèxics per restar valor a l'acord, com ara els verbs *suposar* o *creure* i l'adverbi *potser*, o posen condicions que estableixen el grau d'acord.¹⁰¹ Els exemples (15) i (16) mostren dos casos d'acord augmentat, i (17) i (18), dos casos d'acord disminuït.

(15) C4 [16]

CBM: Està fatal, està en hores molt baixes.

XBM: Ja, ja, ja, ja.

(16) T2 [7]

PT2: Jo crec que al -- o sigui que *reflexar* no ho pots dir em sembla que ara ja t'ha quedat [clar, no? Val].

ET2: [Sí, no, ara m'ha quedat claríssim].

PT2: Doncs ja està, doncs objectiu aconseguit!

ET2: Sí, sí, sí .. sí, sí.

(17) R3 [7]

ALF: Però hi ha menys mestres! No ens surt més a compte quedar-nos a les aules els dos se[gons] --

MLF: [Sí], si són [2dos, sí].

[...]

---

¹⁰⁰ Per a Pomerantz (1984) els *upgraded agreements* eren valoracions millorades respecte a les de la iniciació (*Isn't he cute / Oh, he's adorable*), però no n'hi ha ocurrències al CAIDAC, de manera que s'ha concebut com una categoria més general, com fa López-Sako (2008).

¹⁰¹ Un altre mecanisme que redueix la força de l'acord són les pauses a l'inici, que indiquen que el receptor no acaba de estar del tot en consonància amb el que ha dit l'emissor i que Pomerantz (1984) va establir com a marca de torn no preferit (a diferència del preferit, en què la resposta és immediata i no hi ha pausa).

(18) R7 [13]

[...]

ECF: [Home], jo crec que no cal, eh?

ACF: Potser no .. no ho sé.

Com es pot veure, l'acord augmentat s'aconsegueix amb la intensificació que confereix la repetició emfàtica d'un element d'acord. El desacord disminuït, en canvi, s'expressa de manera poc assertiva, amb condicions («si són dos, sí») o dubte («potser no»).

Finalment, al CAIDAC hem trobat dos tipus més d'acord directe, que hem anomenat *suport* (Pomerantz (1984) els anomena *same evaluation agreements*) i *reconeixement*, il·lustrats als exemples (19) i (20), respectivament.

(19) R3 [27]

LLF: Com va funcion- -- vaig -- un tema que tinc apuntat per veure com creieu que va funcionar lo del tema de la pujada per les escales dels nens.

ALF: Del tema de què del?

LLF: De pujar [del pati sols].

DLM: [L'hi vaig comentar] a la Susana i ho valoro súper posi [2ti[3vament]].

SLF: [2Jo [3també]].

ALF: [3Avui3] els nens em deien «m'encanta pujar sols».

MLF: Avui millo:r.

SLF: Jo també.

(20) R4 [31]

[...]

ISF: [2Però a lo millor fins] que ho tinguem tot controlat, tampoc, eh, perquè em sembla que no arribarà mai el dia, [eh]?

SSF: [Ja:].

ASF: Ja, això també és veritat.

[...]

En les primeres, els parlants marquen l'acord mitjançant els adverbis *també* o *tampoc*, de manera que estableixen de manera clara i personalitzada que prenen la mateixa posició que el parlant que ha expressat una opinió. Pel que fa al reconeixement, són frases curtes que estableixen la veracitat del que s'ha dit al primer torn. Les hem anotat per separat perquè creiem que transmeten una informació diferent a la que s'establiria amb un element d'acord dèbil, neutre o clar, per tal com expressen acord amb una part específica del torn anterior i no amb tot el torn en general.

4.3.1.2. *Acord indirecte*

En les tres categories d'acord indirecte que s'han trobat al CAIDAC, el contingut proposicional no té una relació directa amb la iniciació que hi ha donat peu com passa amb l'acord directe, però la força il·locutiva (en el cas de l'alineació i la repetició) o la construcció de la frase (en el cas de la coconstrucció) transmeten que el parlant hi està d'acord. En primer lloc hi ha l'alineació, etiqueta que s'ha aplicat en els casos en què la segona part del parell té una estructura molt semblant al torn d'iniciació que hi ha donat peu: els elements lingüístics que la formen poden ser diferents, però el missatge que transmeten acaba sent el mateix:

(21) C1 [2]

SCF: 'Tan bons, eh?
 [...]
 ECF: Ja sé que la salsa fa molt.
 ICF: 'Tan ben fets, estan ben fets.
 SCF: Està molt ben posada.
 GCF: .. No estan crus, estan cuits.

(22) C4 [9]

MBF: Això si s'inclou els bolos dintre d'esport, eh? Seria:: [tan @@]
 XBM: [Comença per aquí].
 CBM: .. Sí, ella sempre té aquest .. ntx! sempre té aquest --
 XBM: [Home, realment] --
 MBF: [És que el Xavi em vol colar] que els escacs són un esport ..
 no.
 CBM: No, [2avera],
 MBF: [2No] em sembla un es[port].
 CBM: [jo crec] que he acabat cedint amb els escacs.
 MBF: @@
 [...]

A (21) veiem un dels casos prototípics, en què es manté el verb i canvia l'atribut, sempre positiu, però a (22) ja es veu com poden ser dues frases completament diferents que reflecteixen que el segon parlant pren la mateixa posició que el primer.

En segon lloc, trobem la coconstrucció d'enunciats, un fenomen estudiat sobretot per l'anàlisi de la conversa; des d'aquesta perspectiva Lerner (1991), Sidnell (2010) i Clancy i McCarthy (2014) afirmen que un dels valors que pot tenir aquest fenomen entre parlants és mostrar acord. L'exemple (23) n'és una mostra representativa:

(23) R1 [53]

FEM: Saps què passa? Jo els hi trobo a aquests dibuixos la gràcia d'una persona que no:: --

LEM: No di[buixa].

PEM: [No dibuixa] mai.

FEM: Que no destaca dibuixant, però que .. mira .. [ha tingut la]

PEM: [Posa voluntat].

FEM: tan bona voluntat de fer un dibuixet per ... per fer-ho més entenedor, [2no]?

[...]

Com veiem a (23), en el moment que FEM fa un allargament vocàlic, LEM i PEM s'afanyen a acabar la frase que ha començat el primer. FEM prossegueix amb la seva declaració, que és lleugerament diferent a les coconstruccions que han sorgit (no és que la persona no dibuixi, sinó que no destaquí dibuixant), i la petita pausa que fa abans d'acabar dóna peu a PEM per tornar a intervenir, en aquest cas amb una intervenció que es correspon amb el que volia dir FEM. Amb la coconstrucció, LEM i PEM mostren acord i es reparteixen el pes del que està afirmant FEM (Sidnell 2010: 170) en cas que calgués defensar-ho; tanmateix, en aquest cas sembla que l'acord és general.

Finalment, hi ha casos en què el torn d'acord repeteix parcialment o totalment el que s'ha dit a la iniciació. Tant Brown i Levinson (1987), com Atelsek (1981), Holtgraves (1997) i Locher (2004) consideren que aquesta repetició és un tipus d'acord amb què «[t]he second speaker agrees to accept the first speaker's view of the world» (Brown 1977: 113, citat a Bublitz 1988: 288).

(24) C10 [3]

GNF: L'Anna li va passar igual.

ANF: Sí.

CNM: De fet l'Anna, si m'apures, encara li passa.

ANF: Jo em poso molt nerviosa quan XX.

GNF: Però això és perquè no [practiques].

CNM: [Perquè] no practica.

(25) C8 [11]

EPF: Clar, però és que jo no li puc diri[gir]!

CPF: [No, no].

EPF: O sigui jo no puc dirigir un cosa en la qual no crec que pugui tirar endavant!

CPF: No, és més [2si t'estàs]

EPF: [2És enganyar-la, també]!

- CPF: no sé quants mesos i no et dóna res, [què vols fer-hi].
 SPM: [Sí, sí], no, mesos, no, anys!
 CPF: [2Sí, sí, anys]!
 EPF: [2Anys], anys!
 CPF: Anys.

Tal com passa amb l'acord augmentat, a (25) la repetició emfatitzada transmet una comunió més evident i forta del parlant que ha formulat la primera part i el que ha formulat la segona. A (24), en canvi, CNM repeteix el final del torn anterior de GNF, però canviant la persona verbal.

4.3.2. Desacord

Mentre que per a l'acord hem fet la distinció entre actes directes i indirectes, per al desacord hi ha una categoria més, la d'indici (Blum-Kulka, House i Kasper 1989), ja que en alguns casos es transmet el desacord sense fer menció de cap element comú amb la iniciació o establir-hi cap relació i no formen part «de un inventario de fórmulas fijas, socialmente referendadas, y con finalidades ilocutivas muy precisas» (Escandell-Vidal 1995: 50) al qual pertanyen els actes indirectes. Tanmateix, i com ja s'ha explicat a § 2.1.1, «la “indirecció” és una qüestió de grau» (Escandell-Vidal 1995: 51) que es pot situar en una escala, com fa Haverkate (1994), de manera que aquestes tres categories no s'han de concebre com un compartiment estanc. La figura 7 és un esquema dels tipus de desacord que hem trobat al CAIDAC, que expliquem i exemplifiquem als apartats següents:

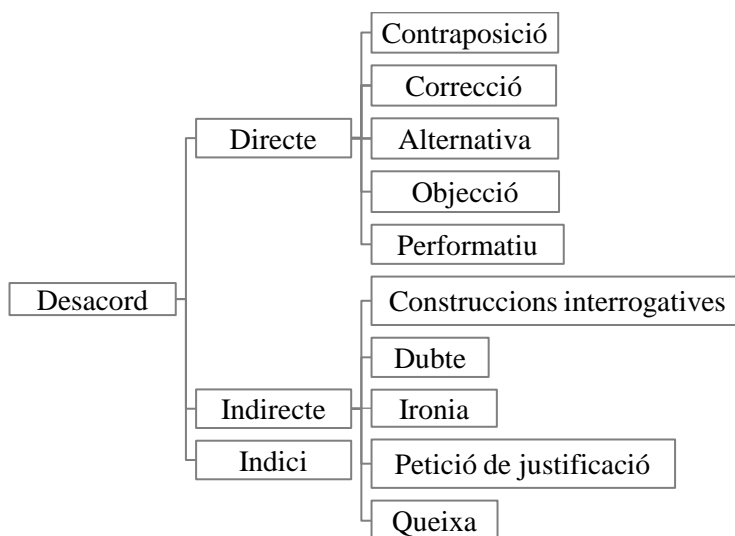

Figura 7. Tipus de desacord

4.3.2.1. *Desacord directe*

Per a l'anotació del CAIDAC hem establert cinc tipus de realitzacions del desacord directe, en què la proposició deixa clar el valor que pren la frase: *contraposició*, *correcció*, *alternativa*, *objecció* i *performatiu*. Tot i que Gruber (1998: 1823) fa una subclassificació entre *overt disagreement* (expressions sense atenuar que mantenen un enllaç temàtic amb l'enunciat anterior) i *pragmatic markers* (menys relacionats temàticament amb l'enunciat anterior però encapçalats per marcadors de desacord que senyalen oposició) a l'hora de rebutjar explícitament la declaració de l'oponent, no hem volgut crear més subcategories per a l'anotació i hem intentat plasmar aquesta distinció en el nom de les categories.

Contraposició

La manera més simple d'expressar el desacord és afegint una petita marca que estableixi que l'opinió del parlant és l'oposada: si l'enunciat que hi dona peu és afirmatiu, aquest element pot ser, simplement, l'adverbi *no*, i, si és negatiu, l'adverbi *sí*. A (26) la contraposició pren la forma més simple («es va espantar», «no, no es va espantar»):

(26) C5 [25]

EAF: Però jo crec que suposo que ella es va -- ella, a veure, van arribar allà i es va espan[tar, suposo].

DAF: [No, no es va] espantar perquè ja s'ho esperava, perquè .. diu que ja havia escoltat que el Jordi tenia intenció de pujar per la -- per una escala per allà, però és que és son pare qui ho va dir, però clar, no li hem dit, això.

EAF: Ja.

DAF: Perquè s'empenyarà amb son pare.

Hi ha autors, com Atelsek (1981) i Brenes Peña (2011a), que parlen solament de fórmules negatives, però n'hi ha d'altres que recullen les dues possibilitats: Kotthoff (1993) parla d'*opposition format*, Rees-Miller (2000), de *contradictory statement*, Muntigl i Turnbull (1998: 231), de *contradictory marker* («if A utters P, then B utters $\neg P$ ») i López-Sako, *polarity marker* (2008: 184).

Correcció

Si el desacord no es marca amb un partícula de contraposició sinó que canvia més informació respecte a la iniciació o expressa una opinió diferent sobre el mateix referent (Atelsek 1981: 221), es tracta d'una correcció, que es pot concebre com a manifestació de desacord

(Kangasharju 2002). Brenes Peña (2011: 97) presenta tres estructures per verbalitzar la correcció: després d'una iniciació A, el parlant pot contestar amb «B», «no, B» o «no, no A, sí B». A (27) trobem el primer cas:

(27) C3 [3]

BVF: És -- no és molt dolç.

MVF: .. Home, és bastant dolç, eh?

BVF: Sí, pues [no sé].

CVM: [Sí, és bas]tant dolç.

En lloc de negar el que ha dit BVF com fa la contraposició, CVM substitueix un adverbi per un altre i ofereix una avaluació diferent del mateix aspecte a què es referia BVF. Bulm-Kulka, House i Kasper (1989: 18) consideren que es tracta d'una estratègia pragmàtica directa, perquè la força il·locutiva deriva del contingut semàntic de la locució (*locution derivable*): els dos parlants tenen punts de vista diferents sobre una mateixa cosa.¹⁰² En l'adaptació de López-Sako (2008) de les estratègies pragmàtiques del CCSARP (pensades per a l'estudi les peticions) per analitzar el desacord, explicita que aquest tipus d'actes directes han de ser declaratius i han de contenir el mateix referent que el torn al qual donen resposta i un element de contrast (un antònim, un ítem diferent de la sèrie a què pertany, etc.). Tanmateix, cal dir que el fet que el català sigui una llengua de subjecte nul fa que el referent sigui evident però no aparegui explícitament.

Objecció

El desacord encapçalat per connectors adversatius està inclòs a la majoria d'estudis de desacord (Gruber 1998, Herrero 2002, Locher 2004, López-Sako 2008, entre d'altres) i en estudis sobre la conversa més generals, com a Briz (1998), que considera que *però* és una marca conversacional de desacord que reforça l'acte il·locutiü. Pot fer més d'una funció alhora (expressar un punt de vista diferent, introduir nous subtemes i canviar el centre d'interès (Gruber 1998: 484)), i bàsicament manifesta algun aspecte problemàtic de la iniciació, tot i que en cap cas la nega completament (López-Sako 2008: 188). A (20) en trobem dos casos:

¹⁰² Herrero Moreno (2002) i Brenes Peña (2011a) classifiquen que la correcció o rectificació és un acte indirecte, però nosaltres compartim el punt de vista de Blum-Kulka *et al.* (1989) i que creiem que, encara que és veritat que és menys directe que la contraposició o l'objecció amb *però*, els elements semàntics que la configuren transmeten la força il·locutiva que hi ha darrere d'aquest tipus de declaracions.

(28) R3 [45]

ALF: Adjectius, possessius, adverbis de temps, demostratius .. tot això --

ILF: Però, escolta'm, això no és el concepte, és .. eh::: m::: .. «Hi ha una poma sota la taula» .. aquí --

MLF: [Ja .. si es fa servir] --

ILF: [o sigui si tu estàs buscant] maneres diferents de treballar això, ho estàs treballant, t'estàs familiaritzant amb diferents situacions espaials però no estàs parlant de [2si és un adverbi].

SLF: [2Però no ho avalua]ràs!

YLF: Clar.

Muntgl i Turnbull (1998) consideren que el desacord introduït per *però* és un tipus de contrademanda (*counterclaim*), i que sol anar precedit de pauses, preàmbuls i mecanismes d'atenuació; tanmateix, cap dels dos casos de (28) conté un atenuador abans del *però*, i l'anàlisi de § 5.4.2 demostra que al CAIDAC l'aparició d'aquests atenuadors no és tan freqüent.

Alternativa

Dins dels tipus de desacord directe, López-Sako (2008) n'inclou dedicat a la conjunció disjuntiva *o*. Tot i que formalment s'assembla al tipus anterior, l'objecció amb *però*, no té tanta força, ja que simplement introdueix una alternativa i queda en mans del receptor interpretar si la proposta nova invalida la seva aportació inicial (Schiffirin 1987: 177, Locher 2004).

(29) C1 [27]

LCM: Ell deia que no, però dic -- «però avui en dia tothom sap el que són {L2 las vacaciones de prima[vera] a}

NCF: [O no]!

LCM: Estats Units» --

GCF: [2No, eh?] [3No creguis].

MCM: [3Jo no en tinc ni idea], de què és això.

CCM: Jo [tampoc].

ICF: [Jo tam]poc.

OCF: .. No, eh? ((riuen i parlen tots alhora))

GCF: Jo [sí, jo sí].

LCM: [Ara podria dir coses] com {L2 «adiós mundo cruel»} [o algo]. ((riure general))

A (29) veiem que NCF no ofereix una alternativa real amb «O no!», sinó que està dient a LCM que la seva concepció del coneixement que té la gent de les vacances de primavera és errònia, i la resta de participants en la conversa de seguida expressen la mateixa opinió.

Performatiu

Finalment, Atelsek (1981) i Herrero (2002a: 117) inclouen en les seves taxonomies les formes metadiscursives en primera persona, les quals «realizan actos disentivos directos puros, ya que, inequívocamente, focalizan la actitud de disensión y, al tiempo, al responsable de la misma». L'exemple (30) n'és una bona mostra:

(30) C4 [50]

[...]

XBM: Sí, però és que ens agradi o no el motor econòmic són les grans empreses.

MBF: No, no estic d'acord! Perquè [el petit teixit] --

CBM: [Bueno, ara sí], [2ara sí]!

XBM: [2No -- no][3que tingúes que ser així, eh]?

MBF: [3el petit teixit] és -- és -- és -- o sigui potser individualment no, però la suma de ell, de tot el petit comerç industrial, és -- pot [ser]

[...]

En aquest fragment, MBF expressa clarament el desacord amb la intervenció d'XBM, d'una manera més explícita que si ho fes amb una contraposició amb *no*. El fet que es prouncii en primera persona reforça encara més la condició de desacord directe (Herrero Moreno 2002b).

4.3.2.2. Desacord indirecte

A diferència del actes directes, en aquest cas el desacord s'expressa posant en dubte la veracitat de la iniciació o les condicions necessàries perquè sigui vàlida (López-Sako 2008: 193). Aquests actes són els actes indirectes convencionals de Blum-Kulka, House i Kasper (1989), i segons Blum-Kulka (1989: 42-43) tenen una naturalesa pragmalingüística, és a dir, basada en elements de l'enunciat, i una interpretació ambigua (entre el que diu la proposició explícitament i el que diu implícitament), un fenomen que l'autora anomena *pragmatic duality*.

Construccions interrogatives

El desacord indirecte amb més força il·locutiva és la construcció interrogativa (Herrero Moreno 2002, 2004),¹⁰³ en què el parlant posa en dubte el grau de veritat o les condicions en què es fonamenta el

¹⁰³ Muntigl i Turnbull (1998) en diuen *challenge*; Locher (2004), *objections in the form of a question*, i per a López-Sako (2008) es tracta de diferents tipus d'actes indirectes convencionals.

contingut proposicional de la iniciació (López-Sako 2008: 192-193) mitjançant una pregunta que «encubre actos de habla declarativos o asertivos que niegan la tesis del rival, lo que las hace especialmente aptas para la expresión del rechazo» (Brenes Peña 2011: 65).¹⁰⁴ Al CAIDAC hi ha construccions interrogatives amb valors que han tractat diferents autors, de manera que ha calgut establir una categorització específica que combinés diferents opcions.

Així, les construccions interrogatives engloben, en primer lloc, les que corresponen al «Type A» de López-Sako (2008: 194-197), formades per elements simples que transmeten dubte o desconfiança respecte de la iniciació: *sí?*, *no?*, *segur?*, *vols dir?*, com es pot veure a (31):

(31) C2 [28]

BPF: Clar, ho ha de saber en espanyol, però si estan mal traduïts els llibres?

CPM: No::, és que aquest nom és --

BPF: ... No, giganotosaurus?

APM: No, [però li ensenya la foto, només, no]?

CPM: [Aquest nom és científic -- aquest nom és científic, giganotono[2saurus].

BPF: [2Sí:]?

CPM: Clar.

BPF: Llavors per què ha de dir el nom exacte? Li ensenyaran una foto?

A vegades resulta difícil distingir entre una construcció interrogativa i una pregunta real, per la qual cosa és imprescindible tenir en compte tant les intervencions anteriors i posteriors com tota la seqüència sencera. A (31) veiem que BPF dubta des del principi de la possibilitat que el concursant que ha d'escriure els noms dels dinosaures ho faci bé, i es passa la seqüència posant en dubte el que li va dient CPM. Una vegada CPM li assegura que sí que es pot fer perquè són noms científics, canvia el focus d'atenció i passa a qüestionar el disseny de la prova del programa.

En segon lloc, hi ha també casos d'interrogacions *eco* (Herrero Moreno 2002: 121), que repeteixen de manera exacta o aproximada el que s'ha dit

---

¹⁰⁴ Brenes Peña (2011a) distingeix entre *interrogaciones exploratorias o hipotéticas*, *interrogaciones eco* i *interrogaciones retóricas*, i considera que les dues últimes són estructures lingüístiques pròximes a la desqualificació. Com que al CAIDAC no s'han trobat enunciats que tinguin un to tan conflictiu com els exemples que analitza l'autora, no s'ha tingut en compte aquesta distinció, que tampoc no fa, per exemple, Herrero Moreno (2002).

a la iniciació de manera atenuada, ja que «el emisor [...] le da la posibilidad de autocorregirse o de argumentar y justificar su aseveración en su siguiente turno de habla». Tot i que Pomerantz (1984) considera que aquestes preguntes poden considerar-se mecanismes per endarrerir una expressió de desacord posterior, Georgakopoulou (2001: 1894) assenyala que en la majoria dels casos aquest desacord posterior no es dona, i que per tant ja es transmet de manera indirecta amb la interrogació, tal com s'exemplifica a (32):

(32) T7 [3]

PT4: On deu estar l'altra --

ET1: Estan seguides le::s --

PT4: Estan seguides? ... però si aquesta l'última em sembla --

ET1: Perquè les vaig fer no les vaig fer en el moment, les vaig fer --

PT4: Ah::, si les fas en el moment potser quan fas la segona i et mires la graella de la primera .. eh? Refresques allò que has repassat i no tornes a fer l'error.

[...]

En tercer lloc, hi ha casos de preguntes fetes perquè l'interlocutor justifiqui la validesa o necessitat de les condicions que fan vàlida la seva posició (el *Type C NCI* de López-Sako 2008: 199 o el *challenge* de Muntigl i Turnbull 2001), com a (33):

(33) T20 [10]

ET2: (1,2) Ja, però jo no puc ser objectiva.

PT4: (1) Per què no? ... Pots fer un esforç, no? ... D'objectivitat?

ET2: (2,1) Ja, però --

[...]

Finalment, en alguns casos la pregunta té una estructura més complexa, ja que recupera un element de la iniciació o hi fa una referència implícita per expressar la seva desaprovació o per posar de manifest algun aspecte que hi està relacionat i que l'interlocutor no ha tingut en compte. A (34), per exemple, tres amics parlen d'inscriure's a un torneig de futbol, i XBM recorda a MBF que té problemes al turmell i que potser s'ho ha de pensar abans d'apuntar-s'hi.

(34) C4 [12]

MBF: Va, va, jo m'apunto, aquest any.

XBM: ... @@ També?

MBF: @Jo m'apunto.

XBM: Amb el turmell?

MBF: (1,1) Hòstia .. vale, sí.

Els exemples (32-34) són una mostra de la variabilitat formal que té aquest tipus d'acte indirecte, l'estudi de la qual requereix una especificitat en l'anàlisi pragmalingüística que no assolim en aquest treball.

Dubte

En aquest cas, amb la seva intervenció els parlants posen entrebancs al reconeixement de la validesa de la enunciació, modulant-ne la força o bé manifestant com de difícil és que es donin les condicions necessàries perquè es compleixi.

(35) R3 [22]

ILF: Jo ho deia perquè i si fem una graella de:::l .. del docs? ... Així no hi ha res que bellugui, només hi ha una ga- una: graella fixa.

MLF: ... Si sabeu tots com va el google docs @@

ILF: ... Home!

MLF: ... Bueno, bueno, {L2 yo te lo digo}!

SLF?: Qui?

MLF: .. Que XX, que jo què sé!

ILF: Vale, vale.

A (35) MLF creu que la proposta d'ILF de fer una graella a la plataforma en línia Google docs no és la millor opció perquè no tothom el sap fer servir, però en lloc d'expressar-ho amb claredat, ho manifesta com a dubte amb una frase inacabada que queda suspesa. Tot i que la seva intervenció reflecteix que ella creu que no tots els mestres saben com va, el riure del final contribueix a deixar clara la seva posició.

Ironia

Encara que d'entrada aquest acte pot semblar d'acord, ja que a vegades repeteix parcialment o totalment l'opinió, declaració, etc., que hi ha donat peu, l'entonació revela que el parlant està sent sarcàstic i que en realitat el que vol expressar és tot el contrari, de manera que s'ha d'interpretar com a desacord. A (36) en trobem dos exemples pronunciats pel mateix parlant, cosa que pot indicar que la ironia és un recurs al qual sol recórrer.

(36) C9 [16]

IDF: La Maria Antònia XXXX s'ofegava de calor.

MDF: S'ofegava?

IDF: Pues està encostipada.

MDF: Ah.

IDM: Bueno, tu també t'encostipes,

IDF: .. [No però] --

- IDM: [i et] mores de fred@. (1) És lo mateix.
 IDF: ntx, ntx, [2ntx, ntx]!
 IDM: [2Això és lo ma-] -- No., no t'encostipes.
 IDF: No., aquest any m'he encostipat una vegada.
 IDM: Pues ja està.
 IDF: .. Però perquè vaig passar fred!
 IDM: ... XX serà per això.

Tot i que López-Sako (2008) considera que es tracta d'un acte de suport agreujant que acompanya una ocurrència de desacord, els casos d'ironia detectats al CAIDAC apareixen aïllats, de manera que assoleixen l'estatus d'acte central perquè són els que transmeten el desacord. De fet, els dos casos de (36) fora de context es podrien interpretar com a un acord directe i un d'indirecte, però situats en la seqüència i tenint en compte l'entonació, queda clar que en realitat són casos de desacord. Tot i la connotació negativa associada a la ironia, Kakavá (2002: 1548) considera que el fet que els parlants l'utilitzin denota afecte, és a dir, que hi ha poca distància entre qui la pronuncia i qui la rep. Aquest és el cas de (29), en què la ironia o sarcasme prové d'un home major de 65 anys a la seva dona, és a dir, entre persones que es coneixen bé.

Petició de justificació

López-Sako (2008: 199) presenta la petició de justificació com un acte indirecte convencional en què el parlant expressa el desacord demanant al seu interlocutor que justifiqui o demostrï el que ha dit en la iniciació, amb la intenció de fer evident que la seva posició no té fonament i que, per tant, no és vàlida.

(37) T14 [5]

- ET1: No sé és que lo del llibre (2,8) ho feia casi tot bé, saps? No sé.
 PT4: (1) Bueno, Cèlia, eh:: si els dies que has vingut ho has fet bé .. on estan els documents? (1,6) Que jo no et dic que no ho hagi fet bé, [eh]?
 ET1: [Ja, ja], ja.
 PT4: .. Però dic onte estan els documents? ... On estan les evidències? Perquè si tu em dius que has progressat, i que tu fas molt bé la comprensió oral, jo encantadíssima de creure-m'ho, però m'ho hauràs de demostrar (1,2) perquè aquest és l'objectiu del portafoli.

Com veiem a (37), aquestes peticions poden prendre forma d'interrogació, però no s'han de confondre amb les construccions interrogatives, ja que van

més enllà: no es limiten a qüestionar el que ha dit l'interlocutor, sinó que a més li demanen explícitament que ho demostrï.

Queixa

El desacord es pot presentar en forma de queixa o crítica que fa el parlant com a reacció davant d'alguna cosa que el seu interlocutor ha fet o dit en el primer torn de la seqüència. Tot i que la queixa és un acte de parla en si mateix, en aquest cas la força il·locutiva transmet desacord amb la situació o posició en què es troba el parlant.

(38) R2 [25]

GCM: Podríem fer una cosa quan es -- podríem fer perquè normalment som els que estem per aquí .. posant-se guants d'aquells de: de làtex.

[...]

JCM: Si anem a rissar tant, al final tindrem que treure el carnet de manipulador [d'aliments].

NCF: [Sí, cla:r]!

A (38), els membres del comitè organitzador d'una caminada estan parlant de les precaucions que han de prendre a l'hora de fer els entrepans. Després d'uns quants suggeriments i comentaris que s'han omès, JCM expressa el seu desacord amb tanta parafernàlia manifestant que al final hauran de fer una formació per fer-los, cosa que li sembla excessiu.

4.3.2.3. Indici

Els indicis són enunciats que fan referència a les condicions en què es fonamenta la iniciació i en posen en dubte la validesa; a diferència de les construccions interrogatives, ho fan en modalitat enunciativa, i el contingut il·locutiú no sempre és fàcilment deduïble a partir de la proposició. Aquesta falta de transparència per part del parlant és conscient i intencional, i el receptor identificarà l'indici si dedueix que el missatge del seu interlocutor no es correspon amb el seu enunciat o bé que va més enllà de l'enunciat, i llavors passarà a buscar-ne la intenció oculta (Weizman 1989: 73). En molts casos aquests actes admetrien una conjunció adversativa al davant, que els transformaria en casos de desacord directe, però sense cap marcador de desacord tenen el que Blum-Kulka (1989) anomena *vaguetat pragmàtica* (*pragmatic vagueness*).

D'una banda, es poden trobar indicis forts (Blum-Kulka, House i Kasper 1989; López-Sako 2008), que plantegen una circumstància o afegixen

informació que desacredita l'argument que presenta l'altre interlocutor, com ara aportant un punt de vista nou (39) o manifestant les conseqüències negatives que una proposta pot tenir (40):

(39) C5 [11]

MAF: Està una mica massa fet, l'ou.

EAF: (1,6) Depèn de com t'agradi, clar.

MAF: (2) Ha d'estar casi cru!

EAF: ... Ja, per fer-ho -- ja.

(40) R6 [47]

DRM: I per evitar això no seria fins i tot preferible fer un sol article signant-lo tots?

PRF: (3) Pel que fa a l'avaluació [llavors no compta].

LRF: [Però, a veure, no] sé -- exacte!

De l'altra, hi ha casos en què l'absència d'un acte central de desacord fa que els actes de suport que sí que apareixen prenguin l'estatus d'actes de desacord (Blum-Kulka 1989: 276), com passa en molts casos amb els marcadors discursius d'enfocament de l'alteritat,¹⁰⁵ algunes interjeccions de control de contacte i el desconeixement:

(41) C9 [10]

MDF: Les olives són molt bones! Per mi són de lo milloret que hi ha al món.

EDF: ... Home, mama, a veure --

Finalment, hi ha casos del que López-Sako (2008) estableix com a indicis dèbils, no tant les pauses inicials, que en aquest treball s'analitzen com a elements de la interacció, sinó expressions facials o inspiracions que provoquen una reacció que indica que transmetien desacord, com es veu a l'exemple (42).¹⁰⁶

(42) R1 [66]

JEM: També pot ser més gran.

FEM: [Pot ser més gran].

LEM: [(INH)] ((cara de desacord))

JEM: No?

---

¹⁰⁵ En aquest sentit, a l'entrada d'*hombre* del *Diccionario de partículas discursivas del español* (Briz, Pons i Portolés 2008), ja s'indica que a vegades «es el uso independiente de la partícula el que indica la reacción de desacuerdo atenuado».

¹⁰⁶ Sabem que LEM fa aquest gest facial perquè la gravació es va dur a terme mitjançant una observació no participant.

FEM: . Una miqueta més.

LEM: Jo aquesta no la tocaria.

L'ambigüitat pragmàtica que els atorga Blum-Kulka (1989) és precisament el que fa que els indicis resultin difícils d'identificar, una reflexió que ja fa López-Sako (2008: 204-206) a la seva tesi, en què planteja dues condicions que també s'han tingut en compte a l'hora de fer l'anàlisi en aquest treball. En primer lloc, cal observar la reacció que causa l'enunciat en qüestió, que determinarà si es tracta realment d'un indicatiu o si, al contrari, els altres interlocutors (sobretot el que tenia el torn d'iniciació) no l'han reconegut com a tal. En segon lloc, i especialment en relació amb els dos últims casos, cal establir si l'acte de desacord que no es manifesta en aquest primer torn té lloc més endavant, ja que si és així els actes de suport mantenen el seu estatus i simplement avisen el parlant que el seu interlocutor no comparteix el seu punt de vista.

4.4. Actes de suport

Els actes de suport són externs a l'acte central i poden aparèixer abans o després per atenuar-los o intensificar-los¹⁰⁷: afecten el context en què aquests s'inscriuen i en modifiquen indirectament la força il·locutiva (Blum-Kulka i Olshtain 1984: 204) i l'impacte (Merrison, Wilson i Davies 2012: 1086). Seguint la definició dels atenuadors d'Albelda *et al.* (2014), no estan integrats en l'acte parla (són extraproposicionals) i poden aparèixer en diferents posicions, fins i tot amb un valor parentètic. Pel que fa al seu valor, Barros (2011: 225) apunta que no sempre tenen una funció social i que, per tant, no es pot fer una associació immediata d'atenuació amb cortesia i d'intensificació amb descortesia: «todo dependerá de lo que se atenúe o intensifique, de la situación comunicativa».

Per a l'estudi de les peticions, Blum-Kulka, House i Kasper (1989) estableixen nou actes de suport (sis d'atenuadors i tres d'intensificadors), que en general són massa específics d'aquest acte i, per tant, no es poden aplicar a les nostres dades. Així doncs, malgrat haver tingut en compte aquestes propostes, per tal de construir una taxonomia que pugui cobrir tots els casos que hem trobat al CAIDAC ha calgut eliminar categories que no hi apareixen i crear-ne de noves que eren necessàries. La intenció

---

¹⁰⁷ Sbisà (2001: 1792) recull diferents denominacions per a aquests fenòmens. En la literatura es parla tant d'atenuació com de mitigació, mentre que en l'altre extrem es pot trobar l'enfortiment (*strengthening*), el reforç (*reinforcement*) o l'agreujant (*aggravator*).

en tot moment ha estat dissenyar una taxonomia entenedora que es pugui replicar amb altres mostres o, fins i tot, amb altres actes de parla en què també hi son presents. Abans de començar, cal especificar que, atès que l'acte que centra la investigació és el desacord, les diferents estratègies descrites a continuació s'han dissenyat per a l'anàlisi de les seqüències i torns que el contenen.

4.4.1. Atenuadors

Segons Caffi (2013: 264),¹⁰⁸ l'atenuació (com el reforç) serveix per disminuir la intensitat dels actes de parla, ja que la força il·locutiva que aquests tinguin crea efectes diferents en els interlocutors. Concebem l'atenuació d'acord amb la proposta de Val.Es.Co, que la considera una *categoría pragmática* «en tanto mecanismo estratégico y táctico (por tanto, intencional), que tiene que ver con la efectividad y la eficacia del discurso, con el logro de los fines en la interacción, además de tratarse de una función solo determinable contextualmente» (Briz i Albelda 2013: 292). És especialment útil la distinció que fa Briz (1998) entre l'atenuació que afecta el *dictum* (el contingut proposicional; atenuació semantico-pragmàtica) o el *modus* (la força il·locutiva; atenuació pragmàtica): el nostre estudi se situa clarament en la segona categoria. Segons Albelda i Cestero (2011), les estratègies que atenuen el *modus* són més nombroses, però formalment costen més de reconèixer perquè no es corresponen a estructures fixes de la llengua. Aquestes estratègies s'apliquen, en general, a l'expressió del desacord, que és l'acte que els parlants han de regular per mantenir la imatge pròpia i la dels interlocutors, cosa que no passa amb l'acord, que té un efecte positiu en les relacions interpersonals.

Acord parcial

L'acord parcial ha estat molt tractat a la bibliografia (Pomerantz 1984, Brown i Levinson 1987, Haverkate 1994, Holtgraves 1997, Rees-Miller 2000, Brenes Peña 2011, Albelda i Cestero 2011, entre d'altres) i sol ser una estratègia d'atenuació bastant freqüent en diferents llengües. Sempre és un precursor de desacord, i segons Bond, Žegarac i Spencer-Oatey (2000: 64) transmet que en general la posició de l'interlocutor que ha pronunciat la iniciació és compartida, però després hi ha algun aspecte o conseqüència amb què no està d'acord. Haverkate (1994: 118-119) en diu

---

¹⁰⁸ Vegeu el capítol de Caffi (2013) sobre *mitigation* per a una revisió completa del fenomen. Aquesta autora fa una distinció entre dos macrotipus d'atenuació, segons si s'aplica a actes de parla directius (com les peticions) o assertius.

concessions i assenyala que «el hablante concede que es posible lanzar por lo menos un argumento contra lo que afirma», i Albelda i Certeros (2011) la consideren un moviment comunicatiu que concedeix un afecte atenuant a l'enunciat.

Segons l'element que forma aquest acord parcial, el grau d'acceptació del parlant és major o menor. Brenes Peña (2011a: 89) afirma que, de fet, a vegades la interpretació d'aquesta concessió pot ser retòrica, és a dir, com una «estrategia a la que acuden los hablantes para, simplemente, expresar un punto de vista divergente sin compartir en realidad ninguno de los argumentos del anterior interlocutor». En la mateixa línia, López-Sako (2008: 172-177) crea una categoria a part, els distractors, ja que considera que aquests mecanismes no són actes de suport, ja que no modifiquen la força dels actes centrals, sinó que tenen una força il·locutiva diferent i pròpia que intenta amagar o dissimular el desacord que vindrà després.

A continuació es presenten exemples dels quatre tipus d'acord parcial que s'ha trobat al CAIDAC, que es corresponen aproximadament a les categories d'acord directe que ja s'han presentat: acord simbòlic (*token agreement*, que és l'acord neutre de l'apartat 4.2.2.1) (43, PT4), acord parcial disminuït (44), acord parcial augmentat (45) i reconeixement (43, ET1).

(43) T9 [5]

PT4: Aquesta columna d'aquí a tu t'ha de servir per quan d'aquí a X temps tu et tornis a mirar això sense el context, perquè a més a més no has posat el context i calia, sàpigues què és un X i què és una Y, i posant «bien lire le dictionnaire» no crec que te'n puguis enrecordar.

ET1: ... Vale ... potser no he sabut fer bé aquella columna, però

PT4: Vale, però és que aquesta [columna era bàsica]!

ET1: [és que en aquest -- el cas del lèxic] -- però és que el cas del lèxic ho trobo complicat a vegades fer això .. què havia de posar, la definició de totes dues?

PT4: Ntx! Bueno, ja, vale, pos allavors et dono un exemple de gramàtica, eh?

(44) C1 [21]

RCM: A Estats Units això et dirien --

NCF: Als Estats Units em: .. [muerte]!

RCM: [Salsa] d'àntrax, o algo.

NCF: @

ICF: Ja, però jo: a Estats Units d'aquests vaig passar com ... 25 llaunes de tonyina. (27,5) La tonyina amb llauna, sí.

MCM: (1,1) Potser si és amb llauna, sí, però el problema sobretot só:n les carns m: -- les carns sí que és –

(45) R4 [28]

ASF: Partir una mica dels interessos dels nens i que treure el llibre sigui un pas endavant .. saps? Que no sigui «vale, ens estalviem tenir el llibre perquè així no anem els mestres fins aquí de feina» .. no? .. Sinó que:: que tingui un sentit.

SSF: .. No, però jo no ho dic perquè els mestres tinguin aquí de feina, és els nens, eh? ... [els que tenen aquí de feina és a] –

ASF: [No, clar, sí, sí, sí,] si els nens no arriben, està claríssim, però nosaltres anem igual, Sílvia, jo vaig [igual].

SSF: [2Bueno], perquè vas amb la pressió de que ho han de fer, [3ho han de] :::

ASF: [3Clar].

ASF: .. Nosaltres anem igual, o sigui és pels nens però també pels mestres.

Aquest fenomen ha estat estudiat també des de l'anàlisi de la conversa, en què rep el nom de *proforma agreement* i és una de les característiques de les segones parts no preferides que hem introduït a § 2.1.3.3. La denominació triada reflecteix el valor buit que se li confereix: 'fet únicament per complir, per pura fórmula, per fingir' (GDLC). Schegloff (2007: 70) adverteix que el valor l'acord d'entrada és equívoc, ja que tant pot aparèixer en primeres parts preferides com pot endarrerir l'aparició de segones parts no preferides.

Comprensió

En algunes seqüències de desacord i també d'acord, els parlants manifesten explícitament que entenen la posició de l'interlocutor o el perquè de les seves accions:

(46) C5 [22]

RAF: Realment aprofites aquest minut i mig que necessites per anar allà? [Al lavabo? No]!

EAF: [No, però és que està enfeïnada] i jo ho entenc, també, que [2estàs tan embobad -- a mi em passa quan tinc molta feina algun dia] --

MAF: [2Bueno, arriba un punt que dius estàs tan enfeïnada] que ja no hi penses, d'anar-hi, fins que dius «és que no puc més».

EAF: [Ja .. ja, ja, ja].

RAF: [Sí::, i al final] --

La comprensió es demostra molt amb el verb *entendre*, com a (47), o bé amb altres expressions que valoren l'actuació del receptor («si tu ho veus bé»), la qual cosa millora la relació interpersonal i ajuda a rebaixar la possible tensió creada per l'intercanvi. A (47), RAF està renyant NAF (que no surt en aquest fragment) amb energia, de manera que EAF la defensa mostrant comprensió per l'actitud de la segona per intentar fer veure a RAF que la situació no és tan estranya.

*Control del contacte*¹⁰⁹

Entre els atenuadors, Blum-Kulka, House i Kasper (1989: 284) recullen els *cajolers* i els defineixen com «conventionalized speech items whose semantic content is of little transparent relevance to their discourse meaning [...] [that] increase, establish, or restore harmony between the interlocutors [...]»: són interjeccions fàtiques.¹¹⁰ Cuenca (2002: 3224) considera que «l'emissor utilitza [aquestes interjeccions] per conèixer l'actitud del receptor», i distingeix entre les que funcionen com a petició d'acord, com ara *no* i *oi*, i petició de confirmació, com *saps*. En la tradició espanyola es considera que aquestes interjeccions, apèndixs o marcadors (metadiscursius de control del contacte) poden tenir un paper rellevant en la interacció a l'hora de buscar l'acord conversacional (Landone 2009: 271): atenuen la força il·locutiva dels enunciat amb el dubte i la necessitat de suport que expressen, la qual cosa té un efecte positiu en la relació interpersonal dels parlants (Martín Zorraquino 2001).

(47) R7 [81]

[...]

ECF: ... Clar, i a casa és que jo só- -- clar ... Quan .. tu .. ets de fora, a vegades no ets conscient que aquella paraula -- no és que -- [no ho sé].

ACF: [Bé, però en aquest cas la descartem, no?

ECF: Clar, però .. que aquí [2no busqui].

OCM: [2No, no, no, clar], clar.

ECF: Que no quedii:: -- que no es pensi que fem paraules que no ha sentit ningú .. però que existeixen .. si jo faig servir *atzucac*, saps?

ACF: (1) Ja.

¹⁰⁹ En aquest treball prenem la denominació establerta per Briz (1998) i la limitem als marcadors en modalitat interrogativa que «actualizan el contacto activo con el interlocutor» (Landone 2009: 270), ja que creiem que recull molt bé el valor que tenen els elements que hem inclòs en aquest apartat.

¹¹⁰ Albelda i Cestero (2011) les anomenen *fórmulas fáticas de petición del consentimiento* i inclouen bibliografia sobre autors que les han treballat.

En el seu estudi sobre els apèndixs apel·latius, Brenes Peña (2011b: 123-126) considera que mentre que *no?* i *saps?* són comprovatius i equivalen a preguntar «m'estàs entenent?», *oi?* (entès com a equivalent de l'espanyol ¿*verdad?*), *no?* (en certs casos) i *eh?* demanen la confirmació de l'interlocutor i equivalen més aviat a «no és així?». L'exemple (52) confirma que el català també segueix aquesta tendència, així com el funcionament que Brenes Peña (2011b: 133) estableix per a aquests elements: posició final en l'enunciat i demanda de resposta «factual o lingüística» del receptor.

Descàrrega de responsabilitat

Hayashi (1996: 249) defineix les descàrregues de responsabilitat (*disclaimers*) com «speech actions to prevent the interlocutor from arriving at an interpretation of the message which is unfavourable or face-threatening» (Hayashi 1996: 249), de manera que ajuden a eximir el parlant de la conclusió negativa a què pot arribar l'interlocutor, que és la que fa explícita amb aquesta estratègia. Tots els casos tenen la mateixa estructura: (*que*) (*jo*) *no dic / deia / he dit que* [element de desacord].

(48) C4 [35]

[...]

CBM: Però aque- -- [aquesta persona ha entès que s'havia de treure de sobre primer investigadors]

MBF: [Però això -- això generarà més despesa].

CBM: abans que potse::r (1,5) jo no dic que és el que s'hagi de fer, nxt! [2però -- però]

XBM: [2Ue:::] –

CBM: abans que potser personal d'administració abans de reduir altres [coses .. El que han fet és treure]

XBM: [Ja .. hum, clar, com seria pren] –

CBM: investigadors, que és el que en principi ha de [2fer, nxt era el que] --

XBM: [2Té que donar resultat].

CBM: .. Sí.

XBM: .. Sí, sí.

A (49), CBM està expressant un punt de vista i s'adona que MBF no hi està d'acord, de manera que interromp el seu discurs per deixar clar que ell no comparteix el que està dient, sinó que és el que ha passat i ell només ho està explicant.

Desconeixement

En algunes ocasions després d'haver expressat desacord, els parlants hi afegeixen un *no ho sé* que en disminueix la força il·locutiva, reduint «the speaker's commitment to the truth of the proposition expressed in the disagreement, hence mitigating its face-threatening effect» (Tsui 1991: 611). Així com en el cas de l'acord el desconeixement debilita la comunió entre els parlants, en el cas del desacord, l'enforteix, ja que tot i haver portat la contrària, l'emissor deixa la porta oberta a estar-se equivocant i que realment tingui raó el receptor mitjançant aquesta inseguretats, com passa a (50):

(49) C3 [17]

BVF: Que ja era raro, després de set anys, no posar-[te'l].

CVM: [Però] a vegades, erm, no sé. [2Bueno, no, no sé. Ja],

BVF: [2No, jo no ho veig normal].

CVM: no. No, jo tam- --

BVF: Sí, lo fàcil princi- -- XXX al principi, [però és igual].

CVM: [Al princi]pi tampoc, jo no veig -- bueno jo, a veure, de fet ho veig menys normal al principi que al cap de set anys.

BVF: . No, jo ho veig normal, si no vols un fill .. ho veig més normal que al principi facis tonteries perquè -- i a més ets més jove i:: no penses tant en les conseqüències, però quan ja portes set anys ja tens que pensar que pot venir un be[bè].

CVM: Hum.

BVF: @@

A (50) veiem que CVM no està d'acord amb el que afirma BVF i, per tant, no s'expressa amb gaire seguretat, però en canvi BVF és molt més assertiva i té les coses més clares, de manera que la seqüència es tanca amb una concessió de CVM que no té gaire força (és un acord dèbil) i amb el riure de BVF. De les set funcions que Tsui (1991: 607) estableix per a *I don't know*, n'hi ha quatre especialment rellevants per a la nostra anàlisi: fer de prefaci del desacord, evitar un desacord explícit, evitar comprometre's o evitar fer una valoració. A (49) trobem una barreja dels dos últims casos, però sobretot domina la voluntat d'evitar comprometre's de CVM.

Enfocament de l'alteritat

Els marcadors discursius¹¹¹ «marquen la progressió del discurs, pauten el text conversacional, alhora que manifesten l'actitud, el coneixement i les creences de l'emissor respecte al desenvolupament de l'intercanvi

---

¹¹¹ Vegeu Aschenberg i Loureda Lamas (2011), entre d'altres, per a una revisió completa i actual del concepte de marcador discursiu.

comunicatiu» (Cuenca 2002: 3226, basant l'explicació en Schiffrin 1987). Albelda i Cestero (2011: 28) atribueixen l'ús de «marcadors atenuants correctors» a una estratègia de reparació: «el daño a la imagen ya se ha producido o intencionadamente se va a realizar y el que habla busca el modo de restaurar el orden y así minimizar el desacuerdo». Pons Bordería (2003) i Briz (2011), també atorguen un valor atenuant a aquestes partícules discursives, i dins de la recerca feta per crear el *Diccionario de Partículas Discursivas del español* (DPDE) els atribueixen tres funcions principals: de connexió (organització del discurs), de control de contacte (recollides a l'apartat anterior) i de modalització. Aquests últims són els que ens ocupen, i la funció que fan és atenuar el que es diu i el punt de vista del parlant. Els més utilitzats al CAIDAC són *bueno*, *home* i *a veure* (amb les variants *avera*, *aviam* i *vejam*).

El valor del primer queda molt ben explicat al *Diccionario de partículas discursivas del español* (Briz, Pons i Portolés 2008): «[*bueno*] apela cortésmente al otro, sea varón o mujer, [...] atenuando situaciones de conflictividad o desacuerdo total o parcial». Aquest marcador atenua el desacord, «reforzando la imagen positiva del hablante y protegiendo la imagen negativa del oyente», i normalment s'utilitza «al inicio de una intervención reactiva que implica cierto desajuste, oposición, disconformidad, desacuerdo, etc., con el interlocutor» (Martín Zorraquino i Portolés Lázaro 1999: 4166, 4176). De fet, amb *bueno* el parlant també pot expressar certa conformitat amb la intervenció anterior, amb la qual cosa adoptaria en aquests casos un valor semblant al d'acord parcial (Haverkate 1994: 30),¹¹² com a (51):

(50) R4 [10]

[...]

LSF: La Sònia si té alguna activitat amb els seus alumnes, no podrà ve[nir].

ASF: [Però] la Sònia no és especialista! Però, un moment, la Sònia no és especialista!

MSF: Això:[2::].

OSF: [2Bueno], [3però és un reforç].

LSF: [3Però és tutora]!

OSF: .. i és tutora.

LSF: És tutora de sisè. [...]

¹¹² Tot i així, com que segueix sent un marcador, l'hem anotat com a tal, i hem reservat l'etiqueta d'acord parcial per als casos que hem presentat anteriorment.

Pel que fa a *home*, funciona d'una manera molt semblant, i a principi de l'enunciat atenua la disconformitat; de fet, Cuenca (2002: 3224) considera que és una interjecció fàtica d'acord parcial o de desacord si l'entonació és descendent. Finalment, *a veure* «basically consists in pointing out a *reorientation, a reorganisation of the discourse in progress* which may either affect the subject under discussion, or the distribution of turn-taking» (Montolío Duran i Unamuno 2001: 198). Tot i que els tres marcadors rebaixen la força del desacord que ve a continuació, la seva aparició és un indici molt clar per a l'interlocutor, ja que són *enfocadores de la alteridad* (Martín Zorraquino i Portolés Lázaro 1999) per tal com transmeten la posició que pren el parlant respecte l'enunciat anterior.

Explicació

A la bibliografia aquestes estratègies tenen diferents denominacions, com ara *storytelling* (López-Sako 2008), *grounder* (Blum-Kulka, House i Kasper 1989, que inclou raonaments, explicacions i justificacions), *account* (Netz 2014) o *justificació* (Albelda i Cestero 2011). Un cop el parlant ha expressat el desacord, explicita el motiu en què es basa aquest desacord, que sol ser extern i no personal, per tal que a l'interlocutor li sigui més fàcil entendre i acceptar l'oposició. Com afirmen Albelda i Cestero (2011: 26-28), aquest mecanisme «supone una reducció del peso enunciativo del hablante», que d'aquesta manera demostra que no està en desacord per gust, sinó que hi ha una raó al darrere. Les autores les subdivideixen en diferents tipus i presenten diferents estructures per introduir-les: *és que, perquè, com que, el que passa és que, llavors, en conseqüència*, etc. A (51), l'estudiant justifica la valoració que ha fet al portafolis sobre el funcionament de l'assignatura després que la professora hagi manifestat el seu desacord amb una construcció interrogativa:

(51) T10 [4]

PT4: Tu creus que no hem explicat gramàtica a les classes de grup gran?

ET1: Jo crec que s'hauria pogut aprofundir una mica més ... que s'hauria pogut explicar amb més detall i estendre's una mica més, més que anar corregint els exercicis de l'aula global per posar en pràctica aquesta gramàtica, em deixar-la més -- que segur que està consolidada, però consolidar-la jo crec encara més.

En general, es considera que la justificació té una funció atenuant (Albelda i Cestero 2011) i que la seva absència intensifica (agreuja) el desacord (Blum-Kulka 2002, Goodwin 1983). Tanmateix, hi ha diversos

autors que consideren que quan acompanya aquest acte central el resultat no està atenuat ni intensificat (Rees-Miller 2000, Netz 2014) i d'altres que reconeixen que pot tenir un valor tant atenuant com intensificador (Brenes Peña 2011a, López-Sako 2008). Per explicar aquesta diferència, creiem que és útil la distinció que fa Sprott (1992) entre les explicacions, que tenen un propòsit pedagògic, i les justificacions, que tenen un propòsit persuasiu supeditat a un moviment concret d'una disputa verbal. En la mateixa línia, Jacobs i Jackson (1981) consideren que les explicacions i els aclariments no són rellevants per al desacord perquè no contribueixen a desenvolupar-lo, sinó que fan aportacions sobre el seu entorn. Des d'aquest punt de vista, els autors que consideren que la justificació té una funció atenuant o neutra en contextos de desacord es refereixen principalment a les explicacions, i per això hem triat aquesta denominació per al valor d'atenuació i justificació per al d'intensificació.

Interpel·lació

L'ús de noms, cognoms o títols serveix, en alguns actes de parla, per cridar l'atenció de l'interlocutor abans de dur-lo a terme, però en el cas de l'acord i el desacord Tannen i Kakava (1992) trobem que les fórmules de tractament són marcadors de solidaritat (i també de poder, segons la situació), i O'Keeffe i McCarty (2003) els atorguen una funció relacional.

(52) R4 [44]

SSF: Nosaltres els posem de deures, aquests.

MSF: Sí:, [quan -- quan -- quan hem] --

YSF: [Sí, Sílvia], però amb això del tema dels deu[2res]

LSF: [2Claro].

YSF: hi ha el perill d'aquelles famílies, d'aquells nanos que no segueixen ràpids, i no són agi[2lidosos fent]

MSF: [2Clar]!

YSF: les feines, que això se'ls {L2 eterniza}, i monten uns drames que {L2 pa qué}.

[...]

A (52), YSF interpel·la el receptor per acompanyar l'acord parcial que precedeix l'objecció amb *però*, i d'aquesta manera atenua doblement aquesta forma de desacord directe, ja que sembla que la interpel·lació faci més real l'acord i transmet més comprensió amb SSF.

Persuasió

En seqüències de desacord especialment llargues, es pot donar el cas que un parlant interpel·li directament a un altre demanant-li cooperació o convencent-lo que canviï la seva posició i s'alineï amb els altres.

(53) R1 [64]

LEM: Això és de l'Arles. Aquest també podria [ser una]

MEF: [Una mica].

LEM: mica [2més gran].

JEM: [2Més gran], sí.

MEF: Clar, però és d'aquell de les: .. que també té la tira de línies, no? Però, [què]?

LEM: [Sí], però quedarà [2bé, eh]?

JEM: [2Sí, dona], [3sí].

MEF: [3Sí]? Aquest sí.

LEM: [Sí].

FEM: [Però aquí] aquí estan fetes a mà (1) aquí estan fetes les línies a mà, és una tècnica que utilitzen -- que la -- fa gràcia. Pot ser una miqueta més [gran, eh]?

LEM: [Sí].

La força atenuant de la persuasió ve donada per la proximitat que revela entre els parlants, ja que apel·len a la complicitat que comparteixen, per fer-los canviar d'opinió. En la majoria dels casos apareix intensificada amb una interpel·lació directa com ara un nom o una interjecció com *dona*, pronunciades amb un to de veu suau.

Traspàs de responsabilitat

Per protegir-se, els parlants a vegades fan servir mecanismes per deixar clar que l'opinió o fet que han compartit no és la seva pròpia, sinó que és atribuïble a algú altre o a un altre factor. Amb aquesta estratègia d'atenuació protegeixen la imatge pròpia, com a (54), en què NAF deixa clar que l'afirmació amb què EAF no està d'acord no és seva, sinó del metge:

(54) C5 [3]

NAF: Perquè:: caminava malament .. i de tants anys que porta caminant pos li ha provocat que:: --

EAF: Però no ho sap, potser li ha sortit perquè li havia de [sortir].

NAF: [Això és lo que li han dit] al metge.

EAF: .. Ah, que ja hi ha anat?

NAF: No, o sigui, quan va anar-hi

EAF: Ah!

[...]

Valoració positiva

De la mateixa manera que el parlant pot mostrar comprensió, també pot fer comentaris que valorin positivament el que ha fet o dit el seu interlocutor (Rees-Miller 2000, Walkinshaw 2009) per establir així un vincle més fort entre els participants en la conversa i sobretot amb aquells que estan rebent comentaris que expressen desacord. En alguns casos, però, aquesta valoració positiva ve seguida de desacord, indicant així que la seva funció era reforçar la relació interpersonal entre els parlants abans d'expressar contrarietat d'opinions. A (55) trobem un d'aquests casos:

(55) R2 [21]

[...]

GCM: Però avera, avera .. un moment, un moment .. hem fet disset caminades .. quanta gent s'ha despistat?]

JCM: [Qua]tre, es poden despistar.

GCM: No:, no cal tu! Està molt bé la idea de la Maria Antònia, però --

LCM: A -- a -- a veure, i abans també començava allà a la piscina, o sigui --

GCM: .. A més, segur que senten el xivarri.

JCM: @@

[...]

4.4.2. Intensificadors

La intensificació fa «que una cosa adquiera mayor intensidad, en sentido figurado, vehemencia, a través del énfasis o fuerza de la expresión y/o de la entonación y/o de los gestos» (Briz 1996: 13). En el nostre estudi ens centrem en la intensificació de la actitud o del dir,¹¹³ que té sempre una finalitat comunicativa i és principalment pragmàtica (Briz 1998).

La intensificació afecta qualsevol tipus d'enunciat: com explica Bernal (2003: 106) a partir de Briz (1998: 126), si es tracta d'actes asseveratius, emfatitza el desacord i reforça l'amenaça, mentre que en actes no amenaçadors realça la imatge i té com a conseqüència social el reforç de la relació entre els interlocutors (Albelda 2005). Kerbrat-Orecchioni (2005) també els associa aquests dos valors segons si acompanyen un acte amenaçador de la imatge (FTA, *face-threatening act*) o un acte agradador de la imatge (FFA, *face-flattering act*), i per diferenciar-los, proposa dir-

---

¹¹³ Briz (2001) diferencia aquest valor de la intensificació del dit (*de lo dicho*), és a dir, la quantificació semàntica des d'un punt de vista pragmàtic.

ne agreujants (*aggravateurs*)¹¹⁴ i reforçadors (*renforçateurs*), respectivament, o bé fer servir un terme que englobi els dos valors alhora, com intensificadors, que és la denominació que hem adoptat perquè considerem que és la més neutra. Tanmateix, en el nostre estudi sobre el desacord, ens centrem en la vessant de la intensificació que modifica actes asseveratius i que pot, per tant, incrementar el risc que aquests suposen per a la relació interpersonal dels parlants. Pel que fa a la intensificació en l'acord, té un valor clarament positiu molt diferent del que presenta quan acompanya desacord, motiu pel qual no hem volgut barrejar-los; conseqüentment, hem incorporat aquesta intensificació amb funció de cortesia valorativa dins d'una etiqueta d'acord directe, acord augmentat, que és la manera en què es manifesta majoritàriament. A continuació presentem els intensificadors que hem trobat al CAIDAC.

Crítica

Hi ha seqüències de desacord en què, una vegada expressat l'acte central, els parlants mantenen la seva posició i, a més, critiquen algun aspecte de l'argument de l'oponent que consideren invàlid, o que directament l'invalida, de manera que augmenten la força del desacord (López-Sako 2008: 217).

(56) R2 [46]

FCM: Escolta, que et deixi un d'aquests de- del UVA -- dels UVA
aquests --

DCM: No, home, [no]!

FCM: [I el] proves --

DCM: Amb allò fem el ridícul, Francesc.

[...]

A (56) veiem que després d'haver manifestat que no està d'acord amb el que vol fer FCM, DCM hi insisteix aportant un motiu molt negatiu pel qual no ho considera una bona idea. Cal dir que la crítica de DCM no apareix aquí per primera vegada, sinó que unes seqüències abans ja havien parlat de l'aparell d'UVA i havien desestimat demanar-lo.

---

¹¹⁴ En el seu estudi sobre les peticions, Blum-Kulka *et al.* (1989) trien el terme *aggravator*, que també recupera López-Sako (2008), que funciona en aquests casos concrets però no pot cobrir tots els casos en què es dona. Això mateix fa notar Sbisà (2001), que rebutja la denominació d'agreujant (*aggravator*) precisament perquè la seva presència no sempre augmenta l'amenaça a la imatge del receptor, i prefereix reforç, que és més neutre, tal com intensificador.

Justificació

A l'apartat dedicat a les explicacions hem apuntat que les justificacions tenen un valor persuasiu; per tal que apareguin, el desacord s'ha d'haver expandit i convertit en una discussió (*argument*). Perquè això passi, Jacobs i Jackson (1981) estableixen tres condicions: en primer lloc, hi ha d'haver un desacord inicial que reveli un enfrontament d'opinions; en segon lloc, els participants han d'estar compromesos amb les posicions que defensen des del principi; finalment, el caràcter de les posicions que defensen ha de ser seriós, i pot tenir un contingut ideològic. Aquest últim punt és determinant, ja que la necessitat d'intensificar les opinions o el desacord amb justificacions depèn de la naturalesa d'allò que es defensa: si és una qüestió simple, es pot negar o refutar de manera simple, però si és complexa, la negació s'ha de raonar. Estructuralment, les justificacions presenten les mateixes característiques que les explicacions,¹¹⁵ i es poden estendre al llarg de diversos torns, com a (57):

(57) R3 [44]

[...]

SLF: Vale, però aquest [criteri no ha de ser un indicador a lo millor].

MLF: [Com ho té? .. Com avalues si s'ha començ] -- si a vegades escriuen i sap que és un adjectiu, no, seria? O si a vegades fa servir aquella norma ortogràfica de la ga, gue, gui, go,

SLF: [2Ja, ja].

MLF: [2gu, o si a vega]des -- vull dir, ho dic perquè si és un criteri d'avaluació s'ha de poder avaluar, i «familiaritzar-se» és com {L2 muy así}, eh?

SLF: No, però és que del criteri s'ha de passar a l'indicador ..

ALF: [Seria com un .. contingut, no]?

SLF: [i l'indicador és el que sí que avaluaràs], [2el criteri és] --

MLF: [2Exacte]!

ALF: Tu estàs treballant,. estàs fent pinzellades, estan fent que els nens es familiaritzin amb allò,

LLF: [Sí].

ALF: [però no] ho pots avaluar [2d'aquesta ma]nera.

SLF: [2Clar]!

ALF: [3Perquè és una cosa que treballes tu].

MLF: [3Vale, jo vull dir això].

ALF: .. Però no és una cosa que tu puguis avaluar, i el nen una autoavaluació d'això tampoc no ho podria fer.

MLF: Sí, sí, això, jo ho dic per això .. sempre ens passa, eh?

¹¹⁵ Per exemple, Albelda (2005) apunta que l'estructura *es que* pot tenir una valor de justificació intensificada, oposada al seu valor tradicional d'atenuació.

SLF: .. El que passa que clar, tampoc es treballa [amb molta profunditat].

[...]

Per a l'aparició de la justificació, doncs, resulta determinant que la interacció s'orienti cap a la confrontació o que s'hagi establert un «espai per al desacord», una denominació que Bassols (2011) pren de la pragmadialèctica. En aquest context nou, el desacord o, en aquest punt, discussió, és seriós i, per tant, els parlants han d'esforçar-se més per defensar les seves posicions. Kotthoff (1993) observa que aquest canvi influeix també l'estructura de la interacció, ja que canvia el format dels torns i l'estructura de la preferència.

La justificació també apareix en seqüències d'acord, en què els parlants senten igualment la necessitat d'explicar per què comparteixen el mateix punt de vista (Baym 1996) i d'aquesta manera reafirmen i intensifiquen la vàlida pensament comú. En el cas de les reunions, aquesta justificació continuada, fins i tot quan l'acord és unànime, forma part de les característiques del gènere, que estableixen que els membres han de pronunciar-se a l'hora de prendre decisions i que aquestes han d'estar fonamentades. Per exemple, a R5, una reunió en què es decideixen criteris d'avaluació, la majoria de seqüències són d'acord i tenen una presència molt alta de justificacions, perquè les diferents qualificacions han de quedar molt ben delimitades per facilitar-ne l'aplicació.

(58) R5 [18]

[...]

BEF: Aquestes les vam corregir [a saco]!

SEM: [Sí .. sí], sí.

BEF: Teníem poc temps,

SEM: [2Era final -- era juliol, XX final de curs] --

BEF: [2tenim més clars potser els barems -- sí, no sé, jo crec] que som molt més --

GEF: També n'hem vist moltes, moltes, moltes, i ja vas veien::t --

BEF: Hum.

[...]

A (58) els tres membres d'aquest comitè d'avaluació valoren la correcció que van fer temps enrere i troben que es nota que no la van fer en les millors condicions. Davant d'aquesta autocrítica, els tres comencen a oferir explicacions que justifiquin aquest fet fins que queden satisfets. La justificació, en aquest cas, serveix per reforçar la relació interpersonal entre els tres, ja que deixen clar que és comprensible que anés així i que ara ho estan fent millor.

Prova

Aquest tipus d'estratègia s'ha creat per a aquells casos en què un parlant demostra d'una prova més o menys tangible que dona suport a la seva posició i que, per tant, posa en entredit la posició contrària, com a (59):

(59) C1 [33]

GCF: Ara -- ara -- uol·la, ara -- ara es posarà a ploure i {L2 me cago en [tó], eh}?

MCM: [Que no] plo:u!

GCF: ... Tu has vist lo gris que es[2tà]?

MCM: [2Que] [3no plou]! ((exasperat))

NCF: [3Mireu cap allà, està] buit.

CCM: [Que això és un nú][2vol de pluja, això].

ACF: [2Però -- i ve a] sobre [3nostre --]

OCM: [3Això, a] [l'escala Independence Day és u.

[...]

Considerem que es tracta d'una intensificació bastant forta, no solament perquè deixa poques opcions a la persona que es troba en la posició oposada, sinó també perquè la seguretat que dona a l'interlocutor que presenta la prova fa que normalment intervingui de manera expressiva.

Reiteració

López-Sako (2008) combina la reiteració i la reformulació en un sol tipus d'intensificador, principalment per cobrir tant els casos en què es repeteix algun argument que ja s'ha esgrimit com els que s'insisteix des d'un altre punt de vista. Gruber (1998) en diu *insisting*, i remarca que els parlants la fan servir per persistir en el desacord i que no és gens cooperativa, ja que repeteix el punt de vista propi sense tenir en compte el que ha dit l'altre. La força il·locutiva de la reiteració és la mateixa que la de l'acte central o és encara major, de manera que és una mostra que la situació es manté o fins i tot que es torna més seriosa.

(60) C2 [26]

APF: Però la de: «quien se fue a Sevilla, perdió su silla», quin sentit té, aquí?

CPM: {L2Porque rima y ya es[táL2]}.

APF: [És] què ri[2ma, no]?

CPM: [2@ Ja es]tà. [3És la puta rima].

BPF: [3No::, però] aquest – [aquest -- no::]!

CPM: [Que sí, que és la rima]!

BPF: Però crec que algú havia comentat que era:: ... en anglès, a veure

CPM: ... {L2 no XX ningún rey en Sevilla}.

BFP: «In English we use “On your feet, lose your seat”», o sigui quan t'aixeques, llavors --

En alguns casos, els parlants es poden limitar a repetir el que ja han dit, fins i tot amb un to més insistent, o poden recórrer al *que sí / que no* que trobem a (60). En d'altres, en canvi, es tracta més aviat d'una reformulació, de manera que els parlants mantenen la posició però es concentren en algun aspecte concret o enfoquen de manera diferent.

Reforç expressiu

A l'apartat anterior hem vist que les interjeccions tenen un efecte positiu en l'expressió del desacord per tal com impliquen a l'interlocutor en el que està dient el parlant. Tanmateix, Brenes Peña (2011c: 128-131) observa que per a la interpretació dels apèndixs comprovatius, com amb qualsevol element pragmàtic relacionat amb la cortesia, cal tenir en compte la situació comunicativa, que pot invertir-ne el valor. Tant Briz (1998) com Brenes Peña (2011c) presenten l'entonació com a bon indicador d'aquest canvi, com també el fet que aquests elements no acompanyin un enunciat dubtós, sinó una afirmació categòrica pronunciada en una situació de conflicte, la qual reforça. En aquests casos, doncs, el valor que prenen és el de reforçar l'amenaça a la imatge de l'interlocutor (García Vizcaíno 2005) imposant-li la validesa de la seva posició en l'enfrontament, la qual cosa pot tenir un efecte negatiu en la situació comunicativa.¹¹⁶

(61) T3 [7]

ET3: En aquest .. quatre pàgines per pregunta?

ET4: Home, és que fem tres segles, eh?

ET3: Sí, però --

ET4: Pensa que amb --

PT2: Quatre pàgines per a cada pregunta?

ET4: Clar, si em posa que serà una per a cada segles, i en fem tres.

La interjecció o apèndix apel·latiu per excel·lència que fa aquesta funció al final d'un acte central de desacord o en algun torn d'una seqüència de desacord és *eh?*, tot i que també hem recollit alguns casos amb *tu*: «(3,4) Bueno, segons quins (1,4) menges la platja, tu» (C9). Evidentment, aquestes interjeccions també apareixen en seqüències d'acord, però com que en aquests casos es tracta de situacions que no estan marcades per un

---

¹¹⁶ Brenes Peña (2011c) i García Vizcaíno (2005) consideren que amb aquest valor són mecanismes de descortesia, al contrari del de cortesia que tenien com a apèndixs comprovatius pròpiament dits.

enfrentament dialèctic (Brenes Peña 2011b: 133), mantenen el valor positiu interpersonal que hem presentat per als atenuadors que fan la funció de control de contacte.

4.5. Finalització

Com a actes de parla reactius, l'acord i el desacord sempre tenen un primer torn que els dona peu. Si la seva estructura és simple i es tanca en dos o tres torns, l'acte ja està complet i resolt satisfactòriament; en canvi, si l'intercanvi es converteix en una seqüència molt llarga, sovint hi ha una finalització que el tanca d'una manera més marcada. Ara bé, el fet d'arribar a un final no vol dir que el conflicte quedi resolt: en les converses col·loquials, per exemple, el seu caràcter no planificat i els canvis constants de temes fan que en molts casos el desacord s'acabi perquè algú se'n va a fer alguna cosa o hi ha algun estímul extern que desvia l'atenció dels interlocutors.

Vuchinich (1990) és el primer autor que estableix una tipologia de finalització del desacord en converses col·loquials, i la majoria de tipus que es presenten a continuació provenen del seu estudi, però a part d'aquests casos, al CAIDAC el desacord es resol d'altres maneres, per a les quals hem creat denominacions noves. Especificarem l'origen de les finalitzacions a mesura que les presentem.

Acceptació

Quan hi ha un desacord entre parlants hi ha, almenys, dos punts de vista diferents. En l'acceptació, el parlant que defensa un d'aquests punts de vista cedeix i accepta el de l'oponent, tal com passa a (62):

(62) C6 [1]

IIF: Lo que dèiem això de barrejar els gossos amb els avis ho trobo molt fort, no? Perquè fas un anunci per gossos i un anunci passeges avis. .. Però a més a més passejar avis tampoc queda bé, trobo que és cuidar avis, no? El fet de passejar .. hi han pobres que tampoc surten a passejar, no?

AIF: Però els deuen portar -- bueno, acompanyen pel carrer, igual no podrien sortir.

IIF: Ah, potser sí.

AIF: En canvi no vas a casa

IIF: Ja, ah, això, segurament, sí.

AIF: a vestir-los --

IIF: Sí, és el fet de treure'l al carrer, tens raó, tens raó.

Aquesta forma de finalització ha estat denominada de maneres diferents en la bibliografia: Vuchinich (1990) en diu *submissió* perquè el parlant es rendeix, mentre que Tsui (1994) considera que la *concessió* és un acte de seguiment amb conseqüències negatives per al qui la pronuncia. Creiem que submissió és un terme massa negatiu que implica una relació d'inferioritat/superioritat que no sempre hi és, mentre que preferim reservar la concessió per als casos en què hi ha certa negociació; així doncs, hem triat acceptació per a la finalització més freqüent del CAIDAC.

Aclariment

Hi ha casos en què el desacord comença a partir d'un malentès o d'una suposició infundada d'un dels interlocutors, tal com veiem a (63):

(63) C9 [15]

RDM: M'agrada més que cuinar, eh? Em poso música .. és automàtic!

ADF: (2,6) Per cuinar tampoc has de pensar.

RDM: Bueno, però estar atent, aviam si no se'm passa -- a mi se'm passa XX XXX vint minuts -- hum:.

ADF: (2) Però i és lo més concret del [món .. vint minuts, només poses l'alarma i ja està].

RDM: [O sigui .. ja, ja, però és lo típic, només ho he de] escalfar al forn perquè vint minuts .. se'm passa.

ADF: Però per què no et poses l'alarma?

RDM: (1) No, no, ja ho faig, eh? Ja ho faig.

ADF: .. Ah, llavors ja no se't passa.

RDM: ... Però quan sona és com «hòstia, sort que» --

ADF: @@

Quan es dona aquesta situació, la seqüència es tanca quan el participant a qui no s'ha entès aclareix el problema («No, no, ja ho faig, eh? Ja ho faig»), intervenció que va seguida de l'acceptació d'aquest aclariment per part del parlant que tenia la posició contrària («Ah, llavors ja no se't passa»).

Admissió de l'error

Aquesta finalització es pot considerar una forma d'acceptació, però en aquest cas el parlant que cedeix ho fa admetent explícitament que el seu punt de vista o creença era erroni, de manera que hem designat un tipus específic per a aquests casos. Al principi de (64), l'estudiant porta la contrària a la professora, però després que aquesta li justifiqui la seva posició, comença a cedir admetent que en aquest cas concret és possible que s'hagi equivocat:

(64) T17 [7]

PT4: Perquè aquí tu has decidit no organitzar-ho cronològicament.

ET1: Sí::.

PT4: .. No:! Perquè si és {L2 séptima, sexta y novena} ja no és cronològic.

ET1: ... Potser aquí t'ho he posat no tal com estan presentats.

PT4: .. Vale, pos aquí és quan m'he començat a liar jo!

ET1: Ahà!

PT4: Vale?

ET1: Vale, vale.

Confirmació de l'acceptació

Aquesta clausura també consta de dues parts (tot i que la segona no sempre és necessària): en aquest cas es dona quan ja s'ha resolt el conflicte, però un dels parlants vol assegurar-se que el seu interlocutor, que sovint és qui ja ha acceptat la posició contrària, realment està d'acord amb la posició contrària.

- *Demanda d'acceptació*: en el primer torn d'aquesta finalització, el parlant pregunta a l'interlocutor si accepta la resolució amb interjeccions comprovatives de confirmació i d'acord, que per la situació han tornat a perdre la funció d'atenuadors i són més aviat intensificadors. Tanmateix, així com la interjecció que trobem més freqüentment amb valor intensificador és *eh?*, en la funció de tancament de la seqüència de desacord hi trobem sobretot *vale?*, tot i que també hi ha *sí?* (65) o algun *eh?*.
- *Confirmació de l'acceptació*: si el participant està d'acord amb com ha acabat l'enfrontament, reitera la seva acceptació.

(65) T14 [7]

PT4: I el trimestre que ve jo crec que hauries de fe::r el propòsit d'implicar-te més en

ET1: [No, ja, ja .. està clar].

PT4: [l'assignatura, perquè] si no el trimestre que ve --

ET1: .. No, no, està claríssim.

PT4: ... Però:: --

ET1: No, ja, ja ho sé.

PT4: ... Sí?

ET1: .. Sí, sí.

PT4: ... Molt bé.

Desacord no resol

En aquests casos els participants es limiten a canviar l'activitat i abandonar el conflicte (Vuchinich 1990: 134), cosa que pot tenir lloc de dues maneres: mitjançant un final obert, en què hi ha un canvi de tema, o una retirada, en què un dels participants abandona la conversa.

(66) C2 [1]

BPF: Pues hi havia una -- al màster .. a la meva assigna- a l'assignatura que m'obliguen a fer .. eh: hi ha gent que ve de polítiques .. no sé que hi fan allà perquè són d'una altra facultat, però bueno .. i: hi ha un noi de: -- d'on és .. de Màlaga, que diu «a ver, yo no hablo catalán, pero entender sí que lo entiendo, así que no sé cuál es el problema» .. i tots .. «oi?».

APF: (3) A veure, hi haurà algunes paraules que no s'entenguin, perquè, a veure és normal, però si fins i tot amb italià o francès [XX] --

BPF: [Exacte]!

CPM: ... El francès, ale.

APF: ... No, però hi ha moltes paraules que en francès sí que són semblants.

BPF: [He].

CPM: [Però en fran]cès no l'entens dient-les, eh?

BPF: (1,3) Bueno, si parlen molt ràpid .. no.

CPM: Per això ... ita- italià, sí .. però en francès jo no entenc res. ... bueno, alguna suelta.

APF: Jo sí.

BPF: ... A mon germà l'entendries.

CPM: (2) No [crec].

BPF: [Sí:][2::].

APF: [2Però] em refereixo que és fàcil aprendre --

CPM: Però en francès --

APF: francès, per exemple, si tens una mica:: .. o sea que amb el català, per exemple, és més fàcil aprendre francès que: --

((CPM s'aixeca per veure si les pizzes ja estan))

A (66) la seqüència queda interrompuda per la necessitat de vigilar les pizzes que hi ha al forn per sopar. Com que és CPM el qui va a comprovar com estan, i és qui estava mantenint el desacord amb BPF, la seva parella, la seqüència queda interrompuda i quan CPM torna ja no es reprèn. Un altre factor que afecta el desenvolupament de les seqüències és la televisió, ja que a vegades els interlocutors deixen el tema de conversa per escoltar el que hi estan dient.

Imposició

Així com en alguns casos un participant admet l'error que ha comès i reconeix la postura contrària com a vàlida, a vegades pot passar el contrari: que una de les parts imposi la seva visió i ho remarqui una vegada la seqüència ha deixat més o menys clar que ha «guanyat» la discussió.

(67) T8 [1]

- PT4: A veure, no estàs massa segura de la teva evolució, dius.
- ET1: Bueno, no segura vaig dir perquè en: la prova que més tinc de: que puc -- que el cas és molt relatiu perquè pots tenir molts factors .. pots estar nerviosa tal molt bé, però: .. clar, no sé jo:: a vegades m: m'adono que sí que:: potser he millorat i e: en coses veig que no .. i no sé llavors estic m- -- a vegades sí que crec que vaig bé i a vegades veig que no .. no sé depèn -- depèn de -- depèn la professora que faig pues em va molt bé i dic «osti que bé» saps, «m'ha anat molt bé» .. i de tant en tant em va malament i penso «ostres, pues que no::» .. i no sé per què.
- PT4: Ja::, perquè perquè és normal, eh? que a vegades tenim la sensació que:: que anem endavant, i a vegades tens un petit retrocés, i després continues, i durant un temps et fa l'efecte que no has avançat i després de cop i volta sembla que
- ET1: Home,
- PT4: fas un salt.
- ET1: el que tinc molt clar és que del primer trimestre a ara .. jo, almenys, he notat molt canvi.
- PT4: Doncs això és ben inte- --un indicati de progrés.
- ET1: Sí, clar.

A (67), l'estudiant explica per què no creu que hagi avançat gaire en el coneixement de la llengua francesa a petició de la professora, que de seguida comença a argumentar per què creu que no és així i que sí que hi ha progrés. Tot i que l'estudiant dubta («home») al final acaba acceptant que sí que hi ha hagut un canvi, i al torn següent la professora fa explícit el fet que hagi acceptat el que li estava dient («Doncs això és ben inte- --un indicati de progrés»). A l'últim torn l'estudiant expressa clarament la seva acceptació.

Negociació de la concessió

Aquesta tipus de resolució del desacord consta de dues parts, ja que requereix que els dos parlants que mantenen el desacord cedeixin una mica en la posició que mantenen; si en cedeix només un, ens trobaríem amb un cas d'acceptació.

- *Oferiment d'una concessió*: un dels parlants fa una proposta que està a mig camí entre els dos punts de vista que es debaten.
- *Acceptació de la concessió*: l'interlocutor accepta aquesta concessió i la seqüència de desacord finalitza. Si no l'accepta, segurament pronunciarà un acte central de desacord.

(68) C6 [2]

IIF: I aquest gos tan gros que porta la teva néta, el tenen a casa, aquest gos?
CIF: Sí, bueno, no és tampoc --
AIF: No és tan gros!
CIF: No és tan gros.
IIF: Ah!
AIF: És mitjanet.
CIF: [És mitjanet].
IIF: [Potser és que la] foto està --
CIF: Sí.
[...]

L'exemple (68) resulta molt clar per il·lustrar aquesta finalització: després que IIF hagi vist com CIF i AIF li portaven la contrària en la mida del gos, ofereix una possibilitat que explicaria per què s'han donat aquestes discrepàncies, que és que la foto no es veu bé, cosa que CIF accepta. D'aquesta manera, han trobat un punt intermedi en què la posició que les dues han pres en la seqüència està justificada.

Tercer punt de vista

En aquest cas el desacord entre dos o més participants queda resolt per una tercera persona que no formava part del conflicte. Vuchinich (1990) considera que és una forma de submissió, però en aquest cas a una part externa. A (69), BVF, una amiga de CVM, fa de mediadora entre ell i la seva mare (GVF):

(69) C3 [36-37]

CVM: Lo altre estava bo, mama!
GVF: Lo altre, a veure, estava bo, però feia una pinta de vòmit ... la pinta!
[...]
MVF: @@ Sí, que a mi m'ha agradat molt, [el pastís].
BVF: [Sí, a mi] m'ha encantat,
CVM: [2Vale, gràcies]!
BVF: [2i odio les] verdures!
CVM: Gràcies .. la meva mare és es- -- és --
GVF: Jo he dit que era bo! Ostres, no em vols [escoltar].

BVF: [Ha dit] el físic! Home, el físic, Toni, li he fet una foto, la pinta, sí .. però és que jo valoro @l'interior! @@@

MVF: @@@

En una dinàmica entre mare i fill que és reconeixible, CVM s'ha enfadat amb la seva mare («la meua mare és --»), perquè GVF li ha dit que el plat que ha cuinat no tenia gaire bon aspecte, i està ignorant el fet que també li ha dit que de gust era bo. BVF intenta fer entendre a CVM aquesta puntualització («Ha dit el físic!»), que ella comparteix («la pinta, sí»), per intentar posar una mica de pau.

4.6. Altres

De la mateixa manera que hi ha seqüències molt curtes, de dos o tres torns, també n'hi ha que s'allarguen molt i poden arribar a tenir-ne més de cent. En aquests casos, és difícil que totes les intervencions tinguin un dels valors que s'han presentat fins ara, de manera que s'ha creat aquesta categoria per poder anotar totes les instàncies en què les intervencions dels parlants no resulten determinants per a l'expressió de l'acord o el desacord, sinó que simplement ajuden a fer avançar la seqüència sense contribuir a cap posició concreta, com ara fent una pregunta o aportant informació, com a (70):

(70) C7 [13]

TFF: Diuen les «malas lenguas» que el vint-i-cinc de maig sí que hi serà.

AFF: El dia del torneig de hockey.

TFF: El que passa és que és un dissabte.

RFM: Sí, el vint-i-cinc de maig el dia de la final de la champions, si el Barça arriba [hi serà, sí, es quedarà, sí].

AFF: [@@]

JFF: [@@] Em sembla que xXen lloc de l'Abidal serà tongo, seran els paresXx!

En aquesta conversa familiar, TFF, la mare, comença a explicar que dubta que un jugador assisteixi a un esdeveniment que ha organitzat el poble, però abans que acabi la iniciació, AFF intervé simplement per puntualitzar de quin esdeveniment es tracta. Aquest torn no fa cap funció que estigui relacionada directament amb l'acord o el desacord, sinó que simplement afegeix informació, i per això l'hem anotat com a *informació neutral* en la categoria d'altres. De fet, aquesta categoria és una de les quatre que també poden actuar com a iniciació d'una seqüència juntament amb l'elicitació, la proposta i la informació, i que en aquest cas

considerem com a altres perquè no inicien una seqüència nova, sinó que segueixen desenvolupant la que ja està començada.

4.7. Elements de la interacció

Per poder caracteritzar l'expressió de l'acord i el desacord en català no es poden tenir en compte només elements pragmàtics, sinó que cal estudiar també els mecanismes propis de la conversa que hi intervenen. Una vegada delimitats tots aquests factors, es poden combinar per dur a terme una anàlisi que els tingui en compte i els combini per tal d'obtenir tot el ventall de possibilitats que tenen lloc en aquests actes de parla, sobretot pel que fa a la seva caracterització com a segones parts preferides o no preferides d'una parella adjacent. Aquesta distinció és el que s'ha tingut en compte a l'hora d'establir els elements de l'anàlisi de la conversa que s'inclouen a l'anotació de la interacció, segons el que va establir Pomerantz (1984) per primera vegada en el seu estudi.¹¹⁷ De fet, els resultats d'estudis posteriors han posat en dubte si el desacord mostra els trets propis d'una segona part no preferida en totes les situacions o bé si depèn del context, però sigui com sigui per comprovar-ho cal tenir en compte diversos mecanismes. En general, el desacord entès com a part no preferida té com a característica principal que s'endarrereix dins del torn (Pomerantz 1984: 70), és a dir, que no apareix al principi només començar, sinó que el precedeixen diferents mecanismes, com ara pauses, peticions d'aclariment, repeticions, marcadors, etc.¹¹⁸ De tots aquests mecanismes, el que pertany al camp de l'anàlisi de la conversa són les pauses, ja que la resta s'han tractat a l'anàlisi pragmàtica; a més a més, cal observar també el funcionament dels solapaments, de les interrupcions i, finalment, del riure.

Solapament

Definit d'una manera general, el solapament es dona quan hi ha parla simultània, és a dir, quan dos participants en la conversa intervenen al mateix temps. En la bibliografia es presenta com a mecanisme competitiu, per lluitar per tenir la paraula en els conflictes (Scott 2002: 307), i també

---

¹¹⁷ En aquest apartat s'han inclòs els elements exclusivament propis de la interacció, deixant-ne de banda d'altres que l'autora i investigadors també tracten però que s'han considerat part de l'anàlisi pragmàtica, com ara l'acord parcial o alguns mecanismes d'atenuació.

¹¹⁸ A § 5.4.2 s'analitzen els diferents mecanismes d'endarreriment trobats al CAIDAC i la incidència que han tingut en general i segons el gènere conversacional de les interaccions.

com a mecanisme col·laboratiu, quan tots els parlants intervenen alhora amb un mateix objectiu. Aquesta superposició pot manifestar-se de maneres diferents, la qual cosa comporta que hi hagi molta variació denominativa entre els diferents autors i estudis, i que sigui necessari determinar com es concep en aquest treball.

El primer que cal establir és que els solapaments no són els únics casos de parla simultània: les interrupcions, que presentem a continuació, també s'hi poden considerar. En segon lloc, la característica principal dels solapaments és que molt sovint són involuntaris: poden tenir lloc tant perquè dos parlants comencen a parlar alhora sense voler com perquè un participant reconeix un lloc de transició pertinent i pren la paraula, tot i que qui tenia el torn encara hi volia afegir alguna cosa més. En aquest últim cas, Hidalgo (2001) estableix que el solapament es produeix sobre expressions fàtiques o elements que assenyalen que el torn s'ha acabat, de manera que no es viola excessivament el funcionament de la interacció.

Al CAIDAC s'ha diferenciat entre una segona (o fins i tot tercera) intervenció que té com a propòsit mostrar acord (71) i una que expressa desacord (72) per poder observar si hi ha diferències entre les dues i si aquest mecanisme s'usa més amb un fi o un altre.¹¹⁹

(71) R4 [22]

[...]

MSF: Però ja d'entrada ja puc dir: jo ja trauria els quadernets .. i això .. [per exemple].

SSF: [Sí] .. jo també fora, això.

(72) C3 [40]

CVM: A Rac105 també? Em pensava que era música més [vella].

MVF: [No].

BVF: [Sí], però ara ja no.

MVF: Ja no.

[...]

Interrupció

Les interrupcions es donen quan un participant en la conversa vol prendre la paraula al parlant que en aquell moment té el torn i per fer-ho intervé al mig del torn i talla el fil del discurs. En alguns casos, aquesta intervenció interromp directament la intervenció de qui parla, però en altres casos,

---

¹¹⁹ A l'hora de discernir el valor del solapament, el seu valor s'ha establert en relació amb la intervenció amb la qual se solapa, és a dir, segons si el que expressa va a favor o en contra de la primera part.

com afirmen Hidalgo (2001) i Brenes Peña (2011b), les interrupcions comencen amb un fragment de parla simultània, amb la diferència respecte als solapaments que aquesta simultaneïtat acaba de manera brusca: un dels parlants, molt sovint qui ha estat interromput, atura la seva intervenció i deixa pas a l'altre, és a dir, que hi ha una supressió de torn. Al CAIDAC hem diferenciat entre interrupcions que es donen per expressar acord (73) i les que es donen per marcar desacord (74).

(73) C5 (27)

MAF: A veure, si envien fotos és que tampoc estan tan XX.

EAF: Ja::, ara ja estan tranquils, jo suposo.

MAF: .. Si envien fotos és que no estan gaire en[fadats],

EAF: [Ja::], si no, no envi- --

MAF: Si no, no dirien res.

DAF: Ja, però --

(74) C2 [17]

CPM: {L2 Eso es le hab- -- se habrá despedido muchas veces del novio en el tren} ((bufa))

APM: [@@@@]

APF: [@@@@][2@@@@]

CPM: [2«Te quiero, churri»].

APF: @@@@

CPM: Vull dir, no, no, no --

BPF: No::, que no ho has pillat, és el que ha llegit! És que ha llegit tant aquesta nena [que::]

CPM: [Al revés], ha llegit?

BPF: la seva mare li ha [2l'ha -- l'ha inspirat] --

CPM: [2Què té a veure, llegir]?

BPF: Jo què sé, és el que ha dit!

CPM: Ntx! .. Quines parides!

Tot i la disrupció que aparentment pot causar en la conversa, la interrupció no s'ha de considerar descortesa a priori (Aredecherra 2013), ja que segons el gènere, és una característica intrínseca del seu funcionament: aquest és el cas de les converses col·loquials, en què la manca d'un sistema d'assignació de torns establert fa que l'aparició d'interrupcions sigui molt freqüent sense que això comporti, en general, cap conseqüència negativa, ja que els interlocutors tenen temps igualment de donar la seva opinió (Fant 1995). Per exemple, la intervenció de MAF a (72) és una coconstrucció, de manera que el resultat de la interrupció és positiu. En canvi, en altres gèneres més formals els interlocutors paren més atenció als

torns de paraula abans d'intervenir, tot i que com més s'involucren en el que estan discutint, més costa mantenir el torn, com a (75):

(75) R2 (9)

RCM: .. Això primer de tot. Dos, eh:, aquí hi ha un servei, que és el servei aquest que nosaltres demanem, eh:, de protecció civil .. que, a veure, si això . prou -- si no és suficient tenir un -- un protecció civil que et segueixi .. ja em sembla [que és] --

LCM: [Però és que has de] -- però [2per això] --

RCM: [2És] buscar-li la .. la .. la --

LCM: Sí, però el pro- .. però el problema .. el .. el .. problema és [que] --

RCM: [Tenim] segure[2tat, tenim seguro, tenim::] --

LCM: [2És que el problema -- .. sí, però] -- .. però el problema és que una autoritat d'aquestes et de- et de- et de- et demani [3papers].

RCM: [3Però] si el propi ajuntament -- ... si tu estàs -- si tu no és que ho facis .. no és que ho facis amb a: -- una -- una cosa privada i que -- si tu ho fas conjuntament amb l'ajuntament, vas a parlar amb l'ajuntament, demanes la protecció civil .. més que això (INH) m::: ja em [sembla::] --

LCM: [No ho sé] .. no ho sé.

A (75) observem el que Gruber (1998) apunta en el seu estudi sobre l'organització seqüencial del desacord, i en concret sobre l'aparició de solapaments/interrupcions (no els diferencia): en les seqüències de desacord que analitza, l'autor observa que els interlocutors no esperen (o no volen esperar) que arribi un lloc de transició pertinent per expressar la seva opinió, sinó que ho fan en el que Gruber (1998: 481) anomena punts de desacord pertinents (*disagreement relevance points*), és a dir, llocs en què és fàcil «contraatacar». De tota manera, tot depèn de l'estil interaccional de cada parlant, ja que a (75) és evident que LCM intenta que RCM l'escolti per convèncer-lo, fent ús d'aquests punts de desacord, però, en canvi, RCM va dient el que creu en veu alta sense parar gaire atenció a LCM, fins que li respon directament en la seva última intervenció. En aquest sentit, Bañón (1997: 13-14) recull la reflexió de Bennet (1981) sobre la necessitat d'interpretar el canvi de torns en general i sobre la possibilitat que la interpretació i valor de la interrupció canviï, en un mateix context, segons l'interlocutor que la du a terme.

Pauses

Al capítol dedicat a l'estructura de la conversa, Levinson (1983) fa una distinció entre dos tipus de pauses: el silenci significatiu, en què l'interlocutor no ofereix cap tipus de resposta i l'emissor es veu obligat a tornar a intervenir, ja sigui repetint la intervenció, modificant-la o interpel·lant-lo directament, i els intervals (*gaps*), en què el torn de resposta va precedit d'un instant més o menys llarg de silenci però acaba arribant. Tot i que s'ha optat per la denominació general de pausa, es manté la distinció entre pauses externes (al torn) i internes, per a les quals és difícil assignar el silenci a un parlant,¹²⁰ però que són prou reconeixibles perquè normalment van seguides d'una reformulació o una pregunta de l'últim parlant que ha tingut la paraula.

(76) C4 [45]

CBM: Un milió menys és pasta!

XBM: .. Home, sí, sí.

MBF: (2) Bueno, però tal com estan les coses que el ministeri vol retallar un 80 % el pressupost en investigació --

XBM: Ja.

(77) C9 [2]

SDM: Lo que són bons perquè no tenen sorra, eh, aquests berbes (1) no? (1) Estan bons.

IDM: ... Home, ara és difícil, eh, trobar-ne amb sorra ... no?

SDM: (3,4) Bueno, segons quins (1,4) menges la platja, tu.

Riure

Un element de la interacció que té una funció atenuant molt important en situacions conflictives és el riure (Norrick i Spitz 2008, Albelda i Cestero 2011). Norrick i Spitz (2008) analitzen les funcions diverses que pot tenir el riure i l'humor en general en una interacció (pot finalitzar un conflicte, prevenir-lo, com pot rebaixar la tensió o com pot ser ignorat per les diferents parts de l'enfrontament, entre d'altres), i com el seu ús i valor queden molt influenciats pel context, els interlocutors i la relació de poder que s'estableix entre ells. A (78) el riure fa la funció d'intentar difondre la tensió d'una seqüència de desacord, ja que després d'haver decidit que no

---

¹²⁰ Excepte en el cas de les tutories, a la resta de mostres sempre hi ha més de dos participants, de manera que resulta difícil assignar el silenci significatiu a algun d'ells (llevat que en el torn anterior se'ls apel·lés directament), de manera que calia buscar una solució alternativa per a l'anotació d'aquest tipus de pauses.

poden posar la paraula *noves* perquè no els agrada, els participants s'adonen que no tenen cap altra opció:

(78) R7 [57]

ECF: Aquest any el YYYYYY de YYYY fa vint-i-cinc anys ... e::m ..
i en aquest període ha recollit ... e:: um .. milers de paraules --

OCM: (1,2) noves.

ECF: ... no[ves].

ACF: [@@@]@@@ Va, [2vinga, @direm noves .. si és que] --

PCF: [2@@@@@@]

OCM: @@@ Home, no sé.

[...]

Com que al CAIDAC hi ha ocurrencies de riure amb diferents valors, és a dir, que no sempre té una funció atenuant, l'hem inclòs dins dels elements de la interacció, ja que això ens permet creuar els resultats amb els diferents tipus de seqüència, gènere, etc. A més, l'humor i el riure són fenòmens que tenen una tradició llarga com a objectes d'estudi de l'anàlisi de la conversa.

4.8. Recapitulació

En aquest capítol hem presentat, descrit i exemplificat la taxonomia que hem definit per a l'estudi de l'acord i el desacord en català, i amb les quals hem anotat dos dels cinc nivells del corpus: el pragmàtic i l'interaccional. Tot i que hem consultat les propostes d'autors que han dut a terme estudis sobre aquests i altres actes de parla, la proposta final és el resultat d'analitzar minuciosament les mostres del CAIDAC de què disposem i de donar resposta a les necessitats que han anat sorgint. Així doncs, per als casos en què no hem trobat cap estratègia ja existent, n'hem creat de noves, la necessitat de les quals hem justificat. El resultat és una classificació completa i sistematitzada, que parteix de la bibliografia però que respon al que hem trobat al corpus, que creiem que és reproduïble en estudis posteriors sobre acord i desacord i, en el cas dels actes de suport, fins i tot en estudis sobre altres actes de parla. Això no obstant, la classificació que hem presentat està pensada per al nostre corpus, la qual cosa ha comportat prendre decisions que hem intentat justificar al llarg del capítol, tant pel que fa a les denominacions (com ara els intensificadors) com a l'organització o focus de la recerca (per exemple, la decisió de centrar-nos en els actes de suport d'intensificació del desacord i d'incorporar els de l'acord en els tipus d'actes directes amb aquest valor).

L'objectiu d'aquest capítol ha estat presentar totes les denominacions i classificacions que es recuperaran als dos capítols següents. És imprescindible definir, explicar i exemplificar totes les categories d'anàlisi i els casos que contenen cadascuna per poder agilitzar la presentació dels resultats de l'anàlisi quantitativa que fem al capítol següent. A més, també facilita la possibilitat de combinar i crear categories per donar resposta als objectius d'aquesta investigació, com ara la caracterització del desacord com a acte amenaçador o com a segona part no preferida d'un parell adjacent. En el capítol següent ens servirem de totes aquestes categories per dur a terme una anàlisi quantitativa que reveli com s'expressa l'acord i el desacord en català en els tres gèneres discursius que centren el nostre estudi: les converses col·loquials, les reunions i les tutories.

5. Anàlisi quantitativa del CAIDAC

FCM: Deuen de ser uns ... onze --

*LCM: No, però, no, no, no, no deuen ser -
- eh -- o sigui, es pot -- a veure, si
ho tens al pap, doncs es diu «són
tants» i [en paus].*

ICM: [Clar].

[Reunió 2]

Als capítols anteriors s'ha explicat que la constitució del CAIDAC com a recurs explotable per a l'anàlisi de l'acord i el desacord en català és el resultat d'un procés llarg que ha inclòs diferents etapes: el disseny del corpus, la recollida de les mostres, la transcripció de les seqüències corresponents i, finalment, l' anotació d'aquestes seqüències a partir d'una taxonomia complexa que conté cinc nivells diferents (situació comunicativa, parlants, interacció, pragmàtica i seqüències). En aquest punt el corpus està preparat per començar a donar resposta a les preguntes d'investigació plantejades en aquesta tesi, tant les més generals que es poden contestar amb una visió més global que proporciona l'anàlisi quantitativa (per a la qual resulta bàsic l'ús de la lingüística de corpus com a eina metodològica, tal com s'ha presentat a § 3.2.1), com per observar amb més detall casos concrets que permetin aprofundir en la complexitat de l'acord i el desacord en català, possible només a partir d'una anàlisi qualitativa (capítol 6).

En aquest capítol es presenten els resultats quantitius obtinguts al CAIDAC, que permeten entreveure patrons de realització i treure algunes conclusions pel que fa als tres gèneres que formen els subcorpus. Així doncs, s'estableixen quins tipus d'acord i desacord i estratègies de cortesia detectats al corpus són els més freqüents en cada cas i quina relació tenen amb les característiques que defineixen les converses col·loquials, les reunions i les tutories. A més, l'anotació detallada d'informació sociolingüística permetrà

afegir també a aquesta anàlisi quantitativa dades sobre les diferències d'actuació entre parlants amb diferents estatus o amb rols molt establerts, com ara el professor i l'alumne de les tutories. La presentació dels resultats comença per l'element més macro, les seqüències, i després passa a les diferents categories pragmàtiques que hem descrit al capítol anterior (actes centrals, actes de suport, iniciació, finalització i altres) i als elements de la interacció, amb el focus d'anàlisi en les seqüències de desacord. A continuació, aquestes categories es combinen per tal d'obtenir una anàlisi més completa que mostri el valor que prenen els actes de suport i els elements de la interacció en els actes centrals d'acord i, sobretot, de desacord. Finalment, a partir de totes les dades obtingudes amb l'anàlisi quantitativa del corpus, es presenten les característiques definitòries de cada gènere que se'n desprenen.

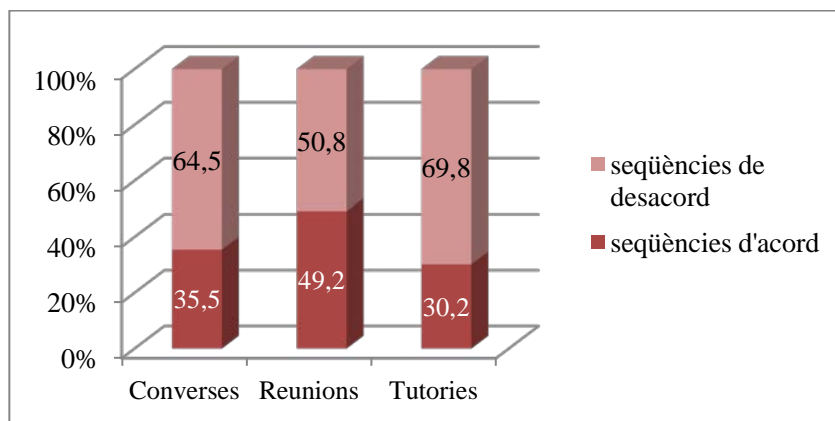
5.1. Seqüències d'acord i de desacord

Abans de presentar la relació entre les seqüències d'acord i de desacord als tres gèneres que formen el CAIDAC, les converses col·loquials, les reunions i les tutories, s'ha de recordar la distinció, apuntada prèviament, entre seqüència i acte d'acord o de desacord. La seqüència (§ 3.3.6.5) comença sempre amb una iniciació que provoca una reacció dels interlocutors que participen en la interacció. Si aquesta reacció és positiva, els torns que en resultin, que poden ser múltiples, són d'acord, i també ho és la seqüència. Si, en canvi, un dels interlocutors expressa un punt de vista diferent, es considera una seqüència de desacord, que pot ser que es resolgui o que quedi oberta. En una seqüència d'acord, doncs, hi pot haver múltiples actes d'acord, i en una de desacord, n'hi pot haver d'acord i de desacord. En els dos tipus de seqüències també es pot donar el fet que hi hagi més d'un acte central, principalment perquè si hi ha més de dos participants és probable que tots vulguin opinar, ja sigui a favor o en contra de la iniciació o bé per situar-se al llarg de la interacció en relació amb l'acord o desacord que ja s'han expressat.¹²¹ Així doncs, el recompte serà sempre molt més alt per als actes que per a les seqüències.

---

¹²¹ Pel que fa a l'expressió del desacord, diferenciem entre la reiteració d'un punt de vista que ja ha aparegut (vegeu l'exemple), en què aquesta estratègia és un

La distribució de seqüències d'acord i de desacord als tres gèneres és la que es presenta al gràfic i a la taula següents:¹²²

Gràfic 5. Tipus de seqüències

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Seqüències de desacord	233	64,5	248	50,8	113	69,8
Seqüències d'acord	128	35,5	240	49,2	49	30,2
Total	361		488		162	

Taula 14. Tipus de seqüències

Com es pot veure, en dos dels tres casos el nombre de seqüències de desacord és superior a les d'acord d'una manera notable. En les converses, la proporció entre els dos tipus de seqüència validaria els

moviment de suport, i l'aparició d'un torn de desacord amb informació nova, en què es tracta d'un acte central.

C1 [43]

NCF: Ara XXtava que ja marxa un núvol .. bueno --

CCM: .. No, no marxa, no mar[xa, ja no marxa].

GCM: Esto:: --

MCM: ... No., passar -- està passant: ... est- -- ... ens passarà pel costat.

GCF: No, però és que darrere en vénen més.

MCM: [Que no., Georgina, que ens passaran pel costa:t!]

¹²² Seguint el que McEnery i Hardie (2012: 51) consideren una bona pràctica en l'estadística descriptiva, la presentació dels resultats inclou en tots els casos les freqüències absolutes, recollides en una taula, i les freqüències relatives dels diferents elements en forma de percentatges, incloses a les taules i presentades també en forma de gràfic. Això permet contrastar els resultats i atribuir xifres reals als percentatges.

resultats d'estudis anteriors que demostren que és un acte freqüent (Angouri i Locher 2012), i que els parlants no el veuen com un acte que s'hagi d'evitar o que sigui negatiu per a les relacions interpersonals, sinó com un acte habitual, ja que en cap de les converses recopilades i analitzades s'ha mencionat explícitament o s'ha evitat de manera evident. En el cas de les tutories, la superioritat del desacord es fa encara més evident, un fet comprensible tenint en compte que aquest subcorpus està format majoritàriament per enregistraments en què l'estudiant i el professor s'han de posar d'acord en la qualificació del primer i en molts casos costa arribar al consens. Finalment, les reunions revelen una tendència diferent als altres gèneres: la proporció entre les seqüències d'acord i les de desacord està molt equilibrada. Com a gènere en què és important posicionar-se sense crear situacions problemàtiques, no és sorprenent que l'acord tingui lleugerament més força que en els altres dos gèneres, ja que quan es pren una decisió cal que quedi constància de l'acceptació dels diferents membres que participen en l'acte, encara que sigui unànime. Tot i l'orientació oposada que presenten les reunions respecte els altres dos gèneres, la diferència és significativa només en les tutories, en què aquestes últimes tenen una significació positiva amb les seqüències de desacord: si es tracta d'una tutoria, és més probable que una seqüència sigui de desacord.¹²³

Els resultats generals de la dimensió de la interacció pel que fa a les seqüències i els torns també reflecteixen diferències entre els gèneres, com es pot veure a la taula 15, en què es presenten les dades totals i també per tipus de seqüència (en verd, les seqüències d'acord, i en taronja, les de desacord):

---

¹²³ Recordem que l'objectiu de l'anàlisi estadística és veure si les diferents característiques mostrals, concretament el gènere, tenen un efecte sobre l'opció triada: és a dir, si la diferència que s'aprecia als gràfics i a les taules es deu realment a la variable de gènere discursiu o a un altre factor. A més, en els casos que sigui rellevant indiquem la direcció de la significació: associació positiva, si els dos factors augmenten o disminueixen alhora, o bé associació negativa, si l'augment d'un provoca la disminució de l'altre.

Anàlisi quantitativa del CAIDAC

	Converses		Reunions		Tutories	
Seqüències totals	361		488		162	
	128	233	240	248	49	113
Mitjana de seqüències per mostra	35		68		8	
	13 (37 %)	22 (63 %)	32 (47 %)	36 (53 %)	2,4 (30 %)	5,6 (70 %)
Torns	2 696		4 566		999	
	559 (20,7 %)	2 137 (79,3 %)	1 356 (29,7 %)	3 210 (70,3 %)	213 (21,3 %)	786 (78,7 %)
Mitjana de torns per mostra	270		652		50	
	56	214	194	458	11	39
Mitjana de torns per seqüència	7		9,7		6,5	
	4,3	8,9	6,2	13,1	3,7	6,7

Taula 15. Seqüències i torns del CAIDAC

Les diferències entre el nombre total de seqüències i de torns o la mitjana de seqüències i de torns per mostra no es pot valorar, ja que es deuen a la llargada i el nombre de mostres recollides i a la probabilitat que hi hagués acord o desacord segons el gènere, però sí que es poden tenir en compte les freqüències relatives que proporcionen els percentatges, les diferències entre la distribució de seqüències d'acord i de desacord, i les mitjanes de torns per seqüència.¹²⁴

En primer lloc, la gradació de la mitjana de torns per seqüència ens dona informació sobre el funcionament dels gèneres. Les tutories són les més curtes, amb 6,5 torns per seqüència, cosa que s'explica pel fet que en la majoria de mostres només hi ha dos parlants. L'estadística confirma la rellevància d'aquest fet, ja que detecta una associació positiva (lògica) entre nombre de parlants i nombre de torns.¹²⁵ Al mig trobem les converses, amb 7 torns, l'espontaneïtat

¹²⁴ En el cas de la mitjana de seqüències per mostra, tot i que és cert que la llargada hi té bastant a veure i per tant no es pot valorar, les xifres totals de les reunions reflecteixen que aquest tipus d'intercanvis constitueixen pràcticament tot el gruix de la interacció, i per això en molts casos s'han hagut de transcriure quasi íntegrament.

¹²⁵ De fet, amb l'assumpció *ceteris paribus* 'si la resta de coses fossin iguals', és a dir, si els tres gèneres tinguessin el mateix nombre de participants, les tutories serien les que tindrien una mitjana de torns per seqüència més alta, contràriament als resultats que mostra la taula.

de les quals fa que la seva estructura sigui variada i que en molts casos combini més d'un acte de parla; a més, el nombre de parlants, normalment és superior a tres, també hi juga un paper important. Finalment, les reunions són les que tenen seqüències més llargues, de 9,7 torns, a causa de la participació dels parlants que en formen part, ja que expressen punts de vista múltiples que, si són mínimament complexos, poden allargar molt la seqüència. L'anàlisi estadística revela que no hi ha diferències significatives entre el nombre de torns de les converses i les reunions, però sí que n'hi ha entre aquests dos gèneres i les tutories.

En segon lloc, pel que fa a la diferència entre l'expressió d'acord i desacord, tant el nombre total de torns totals de cada gènere com el de cada tipus de seqüència apunten en la mateixa direcció: d'una banda, les seqüències d'acord són curtes; de l'altra, les seqüències de desacord són notablement més llargues (una associació positiva comprovada estadísticament) i l'extensió augmenta segons el gènere amb l'ordre que ja revela la mitjana de torns per mostra: de més curt a més llarg, tutories, converses i reunions. En primer lloc, la distribució entre els torns que formen part de seqüències d'acord i de desacord difereix dels percentatges que hem trobat per als tipus de seqüències. Per a les converses i les tutories, la diferència entre la proporció d'acord i desacord s'accentua: en les primeres, passem d'una relació de 36/64 % entre seqüències d'acord i desacord respectivament a una de 21/79 % entre torns, mentre que les segones passen d'un 30/70 % a un 21/79 %. Per a les reunions, en canvi, l'equilibri que hi ha entre seqüències dels dos tipus (49/51 %) es perd en la distribució dels torns que pertanyen a unes i altres (30/70 %) i hi domina el desacord amb claredat. Així doncs, el fet que hi hagi tanta diferència entre els torns de cada tipus de seqüència demostra que, encara que l'aparició del desacord no sigui, d'entrada, negativa, els interlocutors dediquen més torns de paraula a la seva realització, cosa que fa palesa la complexitat d'aquest acte i el que s'hi juguen els parlants.

Aquesta tendència es manté en les mitjanes de torns de cada tipus de seqüència. D'entrada, les seqüències d'acord són veritablement curtes: en les converses i les tutories no arriben als cinc torns de mitjana, mentre que en les reunions sobrepassa lleugerament els sis. Com ja hem comentat, el fet que la mitjana de les reunions sigui superior es pot deure al fet que els participants han d'expressar de manera explícita la seva opinió per tal que la discussió pugui

progressar. Pel que fa a la mitjana de torns en seqüències de desacord, s'estableix una associació positiva amb un nombre de torns alt, de manera que són estadísticament més llargues. Per començar, les tutories són les més breus, la qual cosa respon tant al nombre de parlants, que és reduït, com també a la diferència d'estatus entre el professor i alumnes: si el professor està en desacord, l'estudiant no triga gaire a cedir i sotmetre-s'hi, mentre que en els pocs casos en què és l'estudiant qui porta la contrària al professor, en general aquest últim refuta ràpidament l'argument que ha presentat l'estudiant, que acaba cedint i donant-li la raó. El gènere que queda al mig són les converses col·loquials, en què el desacord és imprevisible i espontani, pot incloure un nombre molt divers de participants i en molts casos no cal que es resolgui, cosa que comporta que la llargada sigui molt variable. Tanmateix, el fet que la mitjana de torns en les seqüències sigui alt, sobretot en comparació amb la mitjana en seqüències d'acord, pot reflectir la concepció del desacord com a manera de socialitzar i relacionar-se amb els altres, ja que indica que els parlants no tenen pressa per tancar la discussió i que fins i tot s'hi recreen. Finalment, en les reunions cal debatre els punts de discòrdia que van sorgint i, sobretot, cal resoldre'ls arribant a un acord (Ehlich i Wagner 1995), de manera que la seqüència de desacord s'allarga fins que s'arriba a una finalització satisfactòria per a, almenys, la majoria dels participants, que són nombrosos. Només llavors es pot avançar cap al següent tema que cal tractar (Stalpers 1995: 288).

En resum, els recomptes del nombre de seqüències, torns i mitjanes mostren que hi ha diferències tant entre gèneres com entre la manera en què s'expressa l'acord i el desacord pel que fa a l'estructura interaccional. Aquest resultat més superficial s'ha de combinar amb l'anàlisi dels elements pragmàtics i dels elements de la interacció per veure si l'estructura interna també presenta diferències.

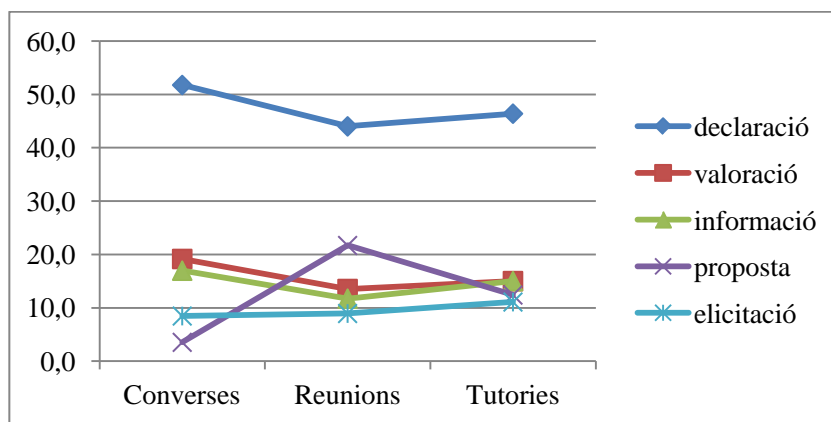
5.2. Resultats de l'anàlisi pragmàtica

La presentació de les seqüències i de les dades generals corresponents a la interacció permeten obtenir una primera visió global de la constitució del corpus, però cal veure amb més detall les diferències que hi ha entre gèneres en les diferents categories amb què s'ha anotat el corpus, començant per la iniciació, els actes

centrals d'acord i desacord, amb els subtipus corresponents, seguides dels actes de suport, la finalització i la categoria d'altres.

5.2.1. Iniciació

Els resultats dels mecanismes d'iniciació en els tres gèneres són bastant homogenis, excepte en un cas en què les característiques intrínseques del gènere tenen una repercussió clara en les dades:

Gràfic 6. Iniciació

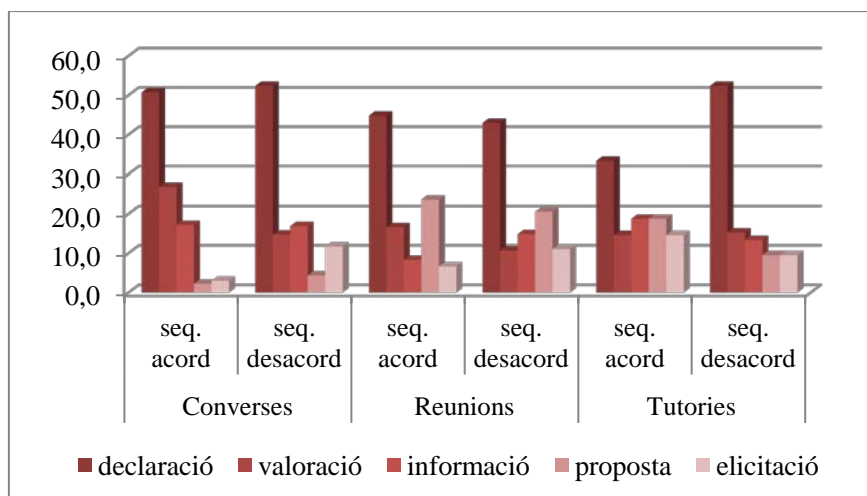
	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Declaració	189	51,8	221	44,0	71	46,4
Valoració	70	19,2	68	13,6	23	15,0
Informació	62	17,0	59	11,8	23	15,0
Proposta	13	3,6	109	21,7	19	12,4
Elicitació	31	8,5	45	9,0	17	11,1
Total	365		502		153	

Taula 16. Iniciació

La declaració és la que dona peu a una seqüència d'acord o desacord en gairebé un 50 % dels casos. Tal com afirma Coulter (1990: 185) «the major distinguishing feature of a Declarative Assertion (and Counter-Assertion) is that it is designed to make some *point* to be addressed by one or more interlocutors», i, per tant, la probabilitat que un altre interlocutor hi doni resposta és molt alta. La valoració i la informació destaquen lleugerament en

les converses, però queden igualades en els altres dos gèneres. Finalment, la freqüència de la proposta en les reunions és molt més alta que en converses i tutories, un fet comprensible si es té en compte que les reunions normalment tenen objectius molt concrets, com ara la presa de decisions o la solució de problemes, i aquests objectius s'assoleixen a partir de les idees que els membres aporten. De fet, Kangasharju (1996) observa que en les reunions les declaracions i les propostes constitueixen torns que generen desacord, la qual cosa explica que siguin tan freqüents al nostre corpus. Estadísticament, s'estableix una relació oposada entre l'ús de la informació i la valoració en converses i les reunions: el primer tipus d'iniciació és més probable (associació positiva) i el segon és menys probable (associació negativa) en les converses en relació amb les reunions, mentre que en les reunions passa el contrari.

En aquesta categoria d'anàlisi pragmàtica pot resultar molt interessant comparar la distribució dels diferents tipus en seqüències d'acord i de desacord, per comprovar si revelen alguna tendència. Aquesta informació queda reflectida al gràfic 7:

Gràfic 7. Iniciació segons el tipus de seqüència

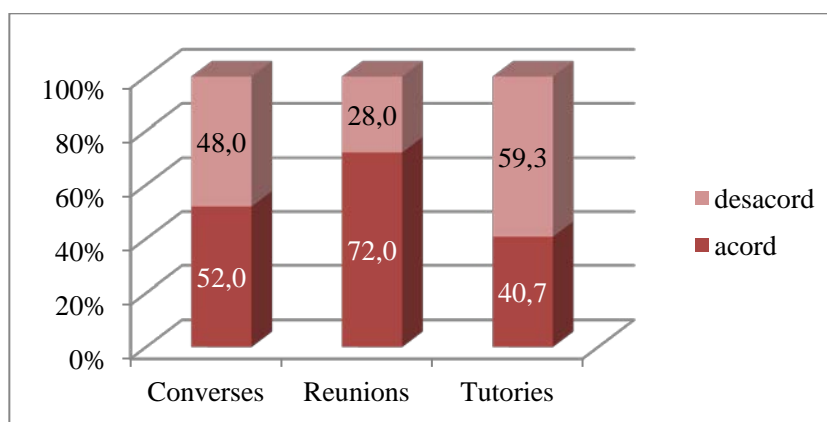
	Converses		Reunions		Tutories	
	Seq. d'acord	Seq. de desacord	Seq. d'acord	Seq. de desacord	Seq. d'acord	Seq. de desacord
Declaració	68 (50,8 %)	121 (52,4 %)	108 (44,8 %)	113 (43,0 %)	16 (33,3 %)	55 (52,4 %)
Valoració	36 (26,9 %)	34 (14,7 %)	40 (16,6 %)	28 (10,7 %)	7 (14,6 %)	16 (15,2 %)
Informació	23 (17,2 %)	39 (16,9 %)	20 (8,3 %)	39 (14,8 %)	9 (18,8 %)	14 (13,3 %)
Proposta	3 (2,2 %)	10 (4,3 %)	57 (23,7 %)	54 (20,5 %)	9 (18,8 %)	10 (9,5 %)
Elicitació	4 (3,0 %)	27 (11,7 %)	16 (6,6 %)	29 (11,0 %)	7 (14,6 %)	10 (9,5 %)
Total	134	231	241	263	48	105

Taula 17. Iniciació segons el tipus de seqüència

En general, el repartiment de tipus d'iniciació en les dues seqüències és bastant homogeni, tot i que hi ha diferències que cal comentar per a cada gènere. En les converses, la valoració és més freqüent en les seqüències d'acord, mentre que l'elicitació és més utilitzada (tot i que continua sent amb poca freqüència), en les seqüències de desacord. Pel que fa a les reunions, és el gènere que presenta les distribucions més semblants: un ús molt alt de la declaració i un repartiment de la resta de tipus més o menys variat. Finalment, les seqüències d'acord de les tutories són les que presenten una distribució d'iniciació més variada (tots els tipus es reparteixen entre un 15 i un 30 % dels casos), mentre que en les de desacord destaca clarament la declaració (més d'un 50 % dels casos), un resultat més en la línia dels altres dos gèneres. Tot i que és evident que hi ha diferències, no són del tot marcades i és difícil trobar-los una justificació raonada, de manera que creiem que, d'entrada, el fet que la iniciació sigui d'un tipus o d'un altre no resulta en grans diferències en la probabilitat d'elicitat acord o desacord. Tanmateix, l'anàlisi estadística estableix una associació negativa entre la valoració i les seqüències de desacord en els tres gèneres, cosa que indicaria que aquesta iniciació té una probabilitat superior significativa de donar peu a seqüències d'acord.

5.2.2. Actes centrals: acord i desacord

A § 5.1 hem vist que en les converses i les tutories dominen les seqüències de desacord (són més del 60 %) i que en les reunions es distribueixen equilibradament, així com que les seqüències de desacord són més llargues, és a dir, contenen més torns (més d'un 70 %). Per començar a explorar amb més detall què compon aquestes seqüències, recuperem en primer lloc el nombre d'actes centrals totals d'acord i desacord del CAIDAC:

Gràfic 8. Actes centrals

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Desacord	671	48,0	624	28,0	272	59,3
Acord	726	52,0	1 607	72,0	187	40,7
Total	1 397		2 231		459	

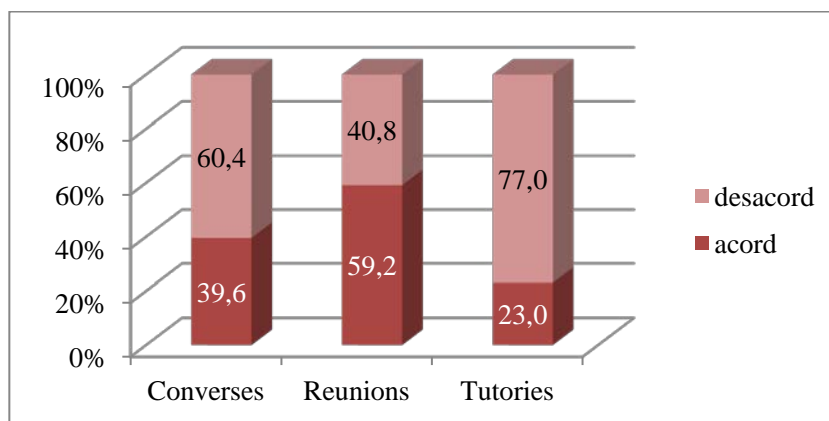
Taula 18. Tipus d'actes centrals

El gràfic 8 mostra que l'acord guanya terreny sobretot en les reunions, en què clarament predomina, mentre que recupera bastant de terreny en les converses i una mica menys en les tutories. De fet, la distribució d'actes en les reunions és significativa en relació amb els altres dos gèneres: en les reunions és menys probable que hi hagi desacord (associació negativa), mentre que a les converses i a les tutories és més probable (associació positiva).

Tanmateix, cal recordar que els actes centrals d'acord poden aparèixer tant en seqüències d'acord com en seqüències de

desacord, de manera que cal que separem els resultats de les dues seqüències per veure quin repartiment dels actes centrals es fa en les seqüències que els poden contenir els dos: les seqüències de desacord. Com que les seqüències d'acord només contenen actes centrals d'acord, no cal presentar-les en forma de gràfic, però sí que és interessant apuntar com queden repartits els actes centrals entre els dos tipus de seqüència: les seqüències d'acord de les converses i de les reunions contenen al voltant d'un 40 % dels actes centrals d'acord totals, mentre que les tutories, en canvi, en concentren un 57 %, cosa que deixa menys actes d'acord per a les seqüències de desacord. Aquest resultat té sentit si tenim en compte que, tot i que un 80 % dels torns de les tutories pertanyen a seqüències de desacord, aquestes són molt curtes, de manera que els parlants no tenen gaire marge per combinar actes centrals. Igualment, l'acte d'acord és menys freqüent perquè només són dos parlants i no hi ha necessitat que ningú més es posi, com passa a les converses i, sobretot, a les reunions, en què els membres dels comitès, grups, etc., han de manifestar la seva opinió fins i tot quan estan d'acord en la manera de procedir.¹²⁶

Una vegada feta aquesta puntualització, el gràfic 9 presenta la distribució d'actes de parla centrals en les seqüències de desacord, que és on es poden combinar:

Gràfic 9. Actes centrals en seqüències de desacord

¹²⁶ A més, a § 5.2.4 veurem que les seqüències de desacord de les tutories contenen finalitzacions amb bastanta freqüència, la qual cosa disminueix encara més la possibilitat que es donin actes d'acord.

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Desacord	671	60,4	624	40,8	272	77
Acord	440	39,6	905	59,2	81	23
Total	1 111		1 529		353	

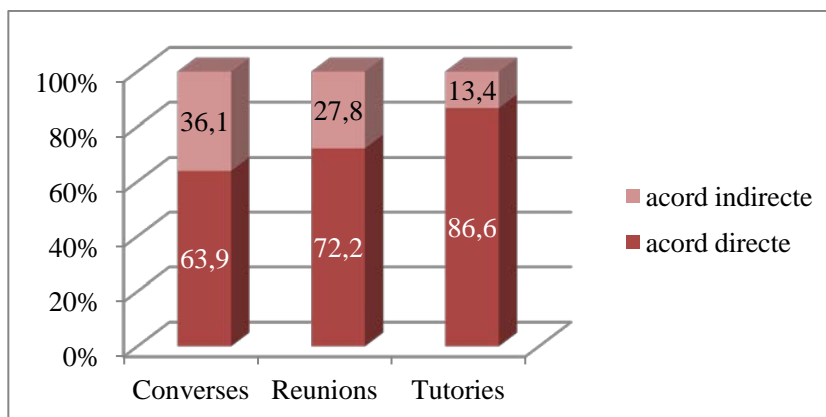
Taula 19. Acord i desacord per gèneres en seqüències de desacord

Com podem veure, l'ordenació dels tres gèneres segons la quantitat d'actes de desacord que contenen no ha canviat: de més a menys, tenim les tutories, les converses i les reunions. De seguida crida l'atenció el 70 % de desacord de les tutories, un resultat en línia amb el fet que el 57 % d'actes d'acord que hem trobat en aquest gènere apareix en seqüències d'acord; el desacord, doncs, predomina clarament. Les converses segueixen reflectint una tendència al desacord, tal com passa amb la distribució de les seqüències, però contenen bastant d'acord perquè hi ha més de dos participants i prenen partit. Finalment, a les reunions trobem el resultat invers, i un 60 % dels actes centrals són d'acord, fet que es deu no solament al nombre de participants, sinó sobretot a la necessitat que la majoria es posicioni explícitament amb un punt de vista o un altre per tal que es pugui prendre una decisió o resoldre un problema concret. La diferència entre els tres gèneres és estadísticament significativa, és a dir, que la distribució entre els dos tipus d'actes centrals es deu al gènere en què es troben: en el cas de les converses i les tutories, mantenen una associació positiva amb el desacord, que és més probable que aparegui, mentre que amb les reunions passa el contrari i la probabilitat disminueix.

5.2.2.1. *Tipus d'acord*

A l'hora d'expressar l'acord, els participants dels tres gèneres mostren una clara preferència pels actes directes, d'una manera menys marcada en les converses, però amb més claredat en el cas de les reunions i, sobretot, de les tutories.¹²⁷ Aquestes diferències són estadísticament significatives en els tres casos, és a dir, són resultants del gènere en què apareixen.

¹²⁷ La distribució entre acord directe i indirecte és la mateixa en les seqüències d'acord i de desacord, per la qual cosa presentem la distribució conjunta.

Gràfic 10. Tipus d'acord

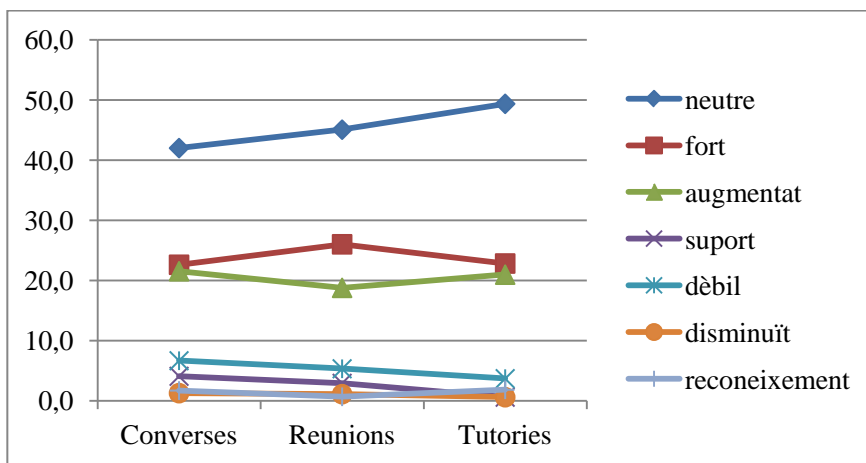
	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Indirecte	262	36,1	447	27,8	25	13,4
Directe	464	63,9	1160	72,2	162	86,6
Total	726		1607		187	

Taula 20. Tipus d'acord

Aquesta predilecció està relacionada, una altra vegada, amb el gènere i amb el valor que tenen els actes indirectes: segons Weizman (1989) els parlants aprofiten la doble lectura d'aquest tipus d'actes (de les quals la real és la indirecta) per poder-se desdir, en cas que sigui necessari, de l'assumpció que hagi fet el seu interlocutor i que els perjudica.¹²⁸ Per al bon funcionament de les reunions i les tutories és important que els participants deixin clara en tot moment la seva posició, i per tant fan servir actes directes que no puguin crear confusió. En aquest sentit, l'estadística revela una associació negativa d'aquests dos gèneres amb els actes indirectes, que, per tant, és menys probable que s'hi donin. En les converses, en canvi, la probabilitat augmenta.

¹²⁸ Lee i Pinker (2010) en diuen «teoria del parlant estratègic», però es tracta només d'un dels enfocaments de l'estudi dels actes indirectes existents, i hi ha autors que s'hi han manifestat en contra, com Terkourafi (2011), argumentant que l'ús d'indicis no ve donat per la voluntat de protegir la imatge, sinó per com d'incert és que el parlant que fa servir aquesta estratègia vulgui cooperar de veritat.

Pel que fa a les diferents realitzacions dels actes d'acord, el gràfic 11 recull els tipus d'acord directe:

Gràfic 11. Tipus d'acord directe

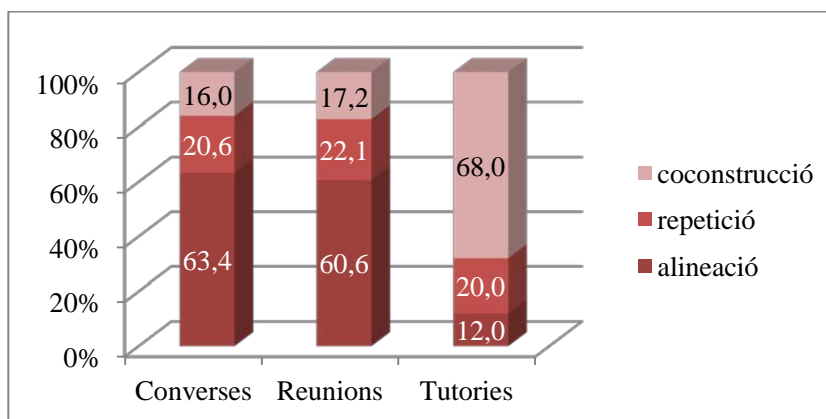
	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Neutre	195	42,0	523	45,1	80	49,4
Fort	105	22,6	302	26,0	37	22,8
Augmentat	100	21,6	218	18,8	34	21,0
Suport	19	4,1	34	2,9	1	0,6
Dèbil	31	6,7	62	5,3	6	3,7
Disminuït	6	1,3	13	1,1	1	0,6
Reconeixement	8	1,7	8	0,7	3	1,9
Total	464		1 160		162	

Taula 21. Tipus d'acord directe

A partir del gràfic s'observa que l'acord més utilitzat és el més simple, el neutre (*sí, no, ja*), especialment en el cas de les tutories, seguit de l'acord augmentat (ja sigui amb la repetició d'un adverbi o amb allargaments vocàlics, dos recursos per emfatitzar) i el fort, que és el que té més força i deixa més clara l'afinitat del parlant (*clar, exacte*, etc.). Aquests resultats estan en la línia del que troben Pomerantz (1984), Schegloff (2007) i Henning (2012) pel que fa a la forma (curts i concisos) i a la posició (immediatament després del torn anterior o solapats) de l'acord. Pel que fa a la resta de tipus d'acord, s'utilitzen amb poca freqüència (< 10 %) i amb

percentatges lleugerament superiors en el cas de les converses col·loquials. Aquest és el cas, per exemple, del suport: potser pel fet de ser el tipus amb què el parlant es posiciona metafòricament més a prop de l'interlocutor, no es dona gaire en reunions i tutories. Pel que fa les diferències entre seqüències, la més notable es dona en les tutories: mentre que en les seqüències d'acord està més repartit (acord neutre, 40 %; fort, 29 %; augmentat, 24 %), en les de desacord l'expressió d'aquest acte central se simplifica i és acord neutre en un 60 % dels casos, que és el tipus que implica menys compromís sense ser fluix com el dèbil i el disminuït.

Pel que fa a l'acord indirecte, els resultats del gràfic 12 mostren que hi ha diferències més evidents entre gèneres:

Gràfic 12. Tipus d'acord indirecte

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Alineació	166	63,4	271	60,6	3	12,0
Repetició	54	20,6	99	22,1	5	20,0
Coconstrucció	42	16,0	77	17,2	17	68,0
Total	262		447		25	

Taula 22. Acord indirecte

El tipus d'acord indirecte que més es fa servir en converses i reunions és el menys transparent, l'alineació, que pren la forma d'una enunciació en què algun element remet a la intervenció amb què s'està d'acord, ja sigui recuperant-ne alguna paraula o fent referència a alguna de les circumstàncies que la fan verdadera. Tanmateix, és el

tipus menys utilitzat en les tutories, en què és molt prominent la coconstrucció i constitueix un 87 % dels casos d'acord indirecte en les seqüències de desacord. En trobem una mostra a l'exemple (79), en què el torn de coconstrucció és pronunciat per l'estudiant:

(79) T10 [4]

PT4: Perquè t'has acostumat a la veu, jo us parlo més --
també parlo més a poc a poc, i els temes que tractem --

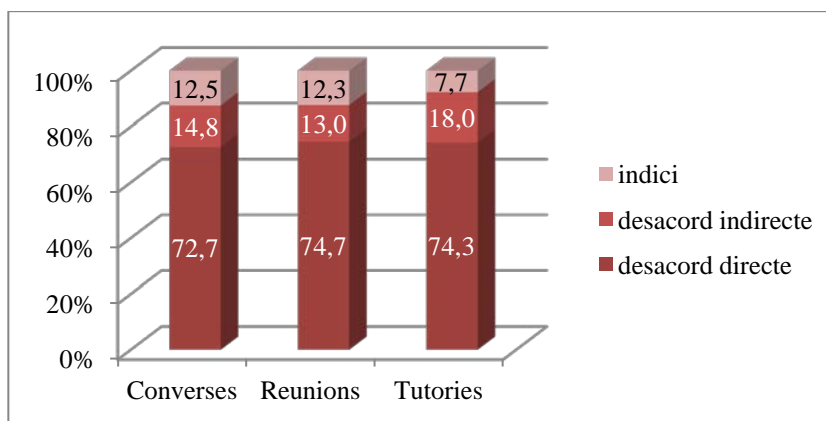
ET1: També són més quotidians.

PT4: Exactament.

Cal tenir en compte, però, que encara que els percentatges siguin tan clars, la proporció entre acord directe i indirecte en les tutories és molt pronunciada i es decanta molt cap als primers, de manera que aquests resultats es corresponen a pocs casos d'acord indirecte en total (en concret, 24 en tot el subcorpus). Tot i així, la diferència en l'ús de l'alineació i la coconstrucció és estadísticament significativa en les tutories respecte als altres dos gèneres.

5.2.2.2. *Tipus de desacord*

Tal com passa amb l'acord, en l'expressió del desacord hi ha un clar domini dels actes directes,¹²⁹ amb la diferència respecte de l'acte oposat que en aquest cas els resultats són molt similars per als tres gèneres: més d'un 70 % d'acord directe i entre un 7 i un 16 % de desacord indirecte i d'indici. Aquesta variació no és estadísticament significativa.

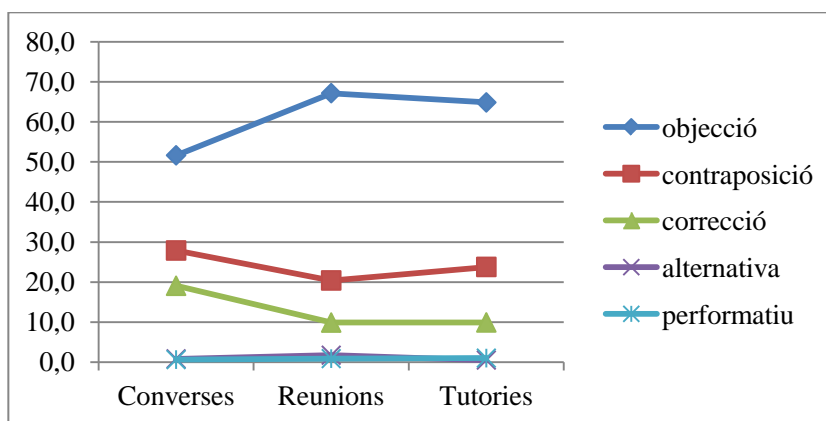
Gràfic 13. Tipus de desacord

¹²⁹ López-Sako (2008: 223) obté els mateixos resultats per a les tres llengües que formen part del seu estudi interlingüístic: el castellà, l'anglès i el japonès.

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Indici	84	12,5	77	12,3	21	7,7
Desacord indirecte	99	14,8	81	13,0	49	18,0
Desacord directe	488	72,7	466	74,7	202	74,3
Total	671		624		272	

Taula 23. Tipus de desacord

El fet que el desacord directe sigui el més utilitzat confirma que no és un acte de parla que els parlants conceben com a conflictiu, ja que no sembla que evitin expressar-lo de manera clara; és més, el prefereixen al desacord indirecte i als indicis. Aquest resultat se situa en la línia de l'estudi interlingüístic de López-Sako (2008) sobre el desacord en anglès, espanyol i japonès, en què més del 50 % d'ocurrències de desacord eren directes. Dins d'aquesta preferència per posicionar-se tan clarament en contra dels interlocutors, cal veure quins tipus de desacord directe són els més utilitzats, resultats recollits al gràfic 14:

Gràfic 14. Tipus de desacord directe

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Objecció	252	51,6	313	67,2	131	64,9
Contraposició	136	27,9	95	20,4	48	23,8
Correcció	93	19,1	46	9,9	20	9,9
Alternativa	4	0,8	8	1,7	1	0,5
Performatiu	3	0,6	4	0,9	2	1
Total	488		466		202	

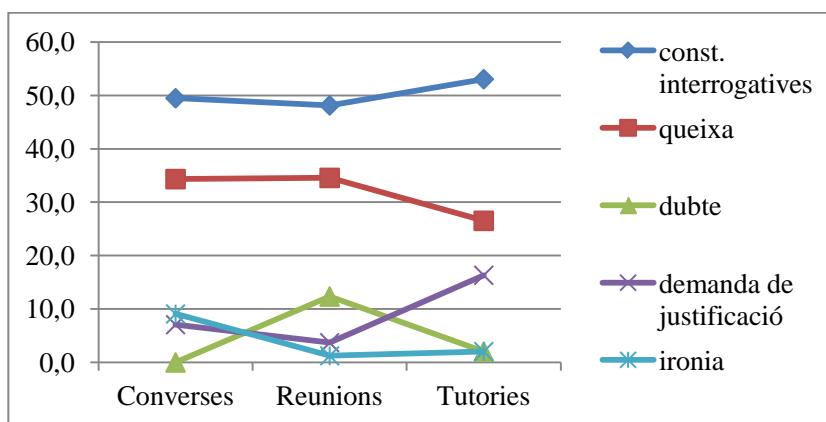
Taula 24. Tipus de desacord directe

Com es pot veure al gràfic 14, el tipus de desacord directe més utilitzat és el que a priori sembla més directe, l'objecció amb *però*, ja que l'ús d'aquesta conjunció adversativa al principi de la intervenció de desacord, que és on sol aparèixer, fa saber a l'interlocutor des d'un primer moment que el parlant no comparteix l'opinió sobre algun dels punts que ha expressat. El segon tipus més freqüent és el que expressa el contrari del que s'ha dit a la iniciació (amb l'adverbi *no* o la construcció *sí que*), un mecanisme simple però molt clar a l'hora de marcar divergència d'opinions. L'objecció és més utilitzada en les reunions (67,2 %) i en les tutories (64,9 %) que en les converses (51,6 %) de manera estadísticament significativa (és una estratègia més freqüent), mentre que amb la correcció i la contraposició passa el contrari, tot i que la diferència és menor: en les converses s'utilitzen en un 27,9 % i un 19,1 % dels casos respectivament, mentre que en les reunions i tutories la contraposició no arriba al 24 % i la correcció al 10 %.¹³⁰ L'ús tan generalitzat del *però* en les reunions i les tutories pot explicar-se per la importància que té en aquests gèneres en què els objectius estan tan marcats que els parlants deixin clara la seva posició i, més concretament, amb quina part de la intervenció que l'ha provocat no estan d'acord. En canvi, no hi ha tanta contraposició o correcció, perquè, en aquest cas, els parlants neguen el que ha dit l'interlocutor o bé afirmen que s'equivoca, i podria resultar massa directe per la relació que mantenen: en els dos casos hi ha distància, i en les tutories, a més, sempre hi ha una diferència d'estatus, que permet que la persona amb poder, el professor, dugui a terme aquest tipus de desacord, però difícilment ho farà l'alumne. La contraposició

¹³⁰ La diferència entre les converses i les reunions pel que fa a l'ús de la contraposició i la correcció és significativa: en les reunions és menys probable que aparegui, mentre que és més probable trobar-lo en les converses.

i la correcció, en canvi, són més freqüents en les converses col·loquials, en què la poca distància entre els parlants els permet expressar desacord amb la totalitat de la intervenció precedent.

Pel que fa al desacord indirecte, que representa entre un 15 i un 18 % dels actes centrals de desacord totals, els resultats es presenten al gràfic 15:

Gràfic 15. Tipus de desacord indirecte

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Construccions interrogatives	49	49,5	39	48,1	26	53,1
Queixa	34	34,3	28	34,6	13	26,5
Dubte	0	0,0	10	12,3	1	2,0
Demanda de justificació	7	7,1	3	3,7	8	16,3
Ironia	9	9,1	1	1,2	1	2,0
Total	99		81		49	

Taula 25. Tipus de desacord indirecte

Pel que fa a l'acord indirecte, les tutories tornen a ser el gènere que es desmarca de la resta en els dos tipus més utilitzats: s'hi troben més construccions interrogatives (més d'un 50 %) que en els altres dos gèneres i hi ha menys casos de queixes, ja que en el rol en què es troben els dos participants dins d'aquest gènere comunicatiu és bastant arriscat per a la seva imatge: un estudiant difícilment es queixa d'una situació a què ha arribat, habitualment, com a conseqüència dels seus actes, mentre que des del punt de vista del

professor és poc pedagògic, i per tant prefereix altres opcions que impliquin més l'alumne, com podem veure a (80):

(80) T18 [2]

PT4: Has posat poquetes evidències.

ET1: ... Poques?

PT4: .. No?

ET1: Però és que tu vas dir que en poséssim, per exemple, una del principi, una del mig i una del final.

PT4: És el que has fet?

ET1: Sí.

PT4: Sí?

ET1: ... Home, sí, perquè en tenia moltíssimes, però era només per .. marcar el progrés, perquè si te'n poso dues del principi ... al fi i al cap és el mateix.

PT4: ... Val.

ET1: Per mi ... demostres el mateix, amb dues que amb una.

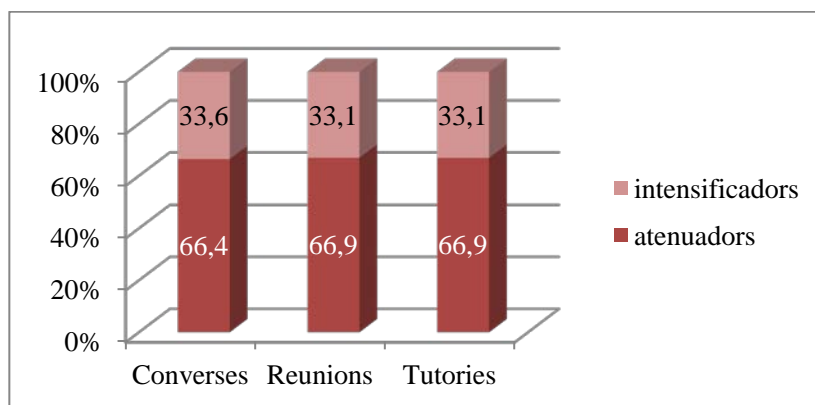
[...]

Pel que fa als tres tipus de desacord indirecte menys utilitzats, els resultats són curiosos, ja que cadascun destaca en un dels gèneres. En primer lloc, les converses col·loquials es decanten per la ironia, que es pronuncia en general de manera exagerada perquè quedi clar que ho és i que denota la proximitat entre els parlants. En segon lloc, les reunions mostren una preferència pel desacord indirecte expressat en forma de dubte, una manera poc agressiva de desestabilitzar el que ha dit l'altre parlant. En tercer lloc, les tutories fan molt ús de les demandes de justificació, cosa que s'entén perquè és una estratègia de les professores perquè els estudiants demostrin que la seva opinió és la vàlida. Trobem, doncs, que, encara que els dos tipus de desacord indirecte més utilitzats són comuns als tres gèneres, les diferències en aquest cas es manifesten a partir de tipus menys freqüents.

A partir de l'anàlisi quantitativa de l'acord i el desacord s'observa que en els dos casos hi ha una preferència clara pels actes directes, en què la força il·locutiva coincideix amb el missatge que transmet el parlant. Si s'examinen els resultats de cada tipus d'acte amb més deteniment, es veu que hi ha diferències en la manera en què es realitzen, que es poden justificar a partir de les característiques de cada gènere discursiu i els factors situacionals, com desenvolupem al capítol 6.

5.2.3. Actes de suport

La distribució de les dues categories d'actes de suport en seqüències de desacord, per a l'anàlisi de les quals s'ha dissenyat aquest apartat de la taxonomia, és molt desigual en els tres gèneres, ja que la modificació externa té una funció d'atenuació en dos terços dels casos. Aquesta proporció que es decanta cap a l'ús d'estratègies de cortesia que suavitzen l'acte de parla indica, d'entrada, que els parlants tenen presents i fan ús d'aquests mecanismes quan expressen desacord per modificar l'efecte que pot tenir la seva intervenció en els interlocutors. Els resultats presentats al gràfic 16 mostren, a més, que la distribució entre els dos tipus d'actes de suport és idèntica en els tres gèneres:

Gràfic 16. Actes de suport en seqüències de desacord

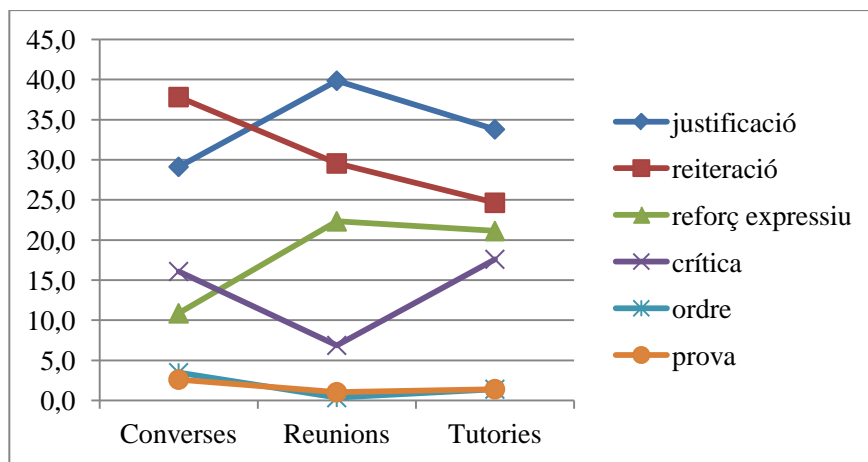
	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Intensificadors	230	33,6	291	33,1	142	33,1
Atenuadors	455	66,4	589	66,9	287	66,9
Total	685		880		429	

Taula 26. Actes de suport en seqüències de desacord

El fet que la presència d'intensificadors sigui notablement inferior per estar relacionada amb el fet que el desacord, encara que no sigui amenaçador, requereix cert treball d'imatge, que normalment es materialitza en l'ús d'atenuadors perquè els parlants ens orientem cap al manteniment de les relacions socials. Tanmateix, Rees-Miller (2000) observa que hi ha casos en què la necessitat de mantenir la imatge d'un mateix supera qualsevol consideració envers la imatge del receptor, i

en aquests casos apareix el desacord intensificat. Així, «it is precisely because the addressee's proposition P has been perceived as a challenge to the personal or professional identity or worth of the speaker that the speaker is compelled to disagree forcefully to defend his or her own face regardless of possible offense to the addressee». Aquest desafiament, doncs, porta els parlants a realçar, protegir o confirmar la imatge pròpia o *autoimatge* (Hernández-Flores 2013), i això explica per què els intensificadors acumulen un terç de tots els moviments de suport. El caràcter reiteratiu i justificatiu dels intensificadors que dominen al CAIDAC demostra que aquesta actitud es manté en torns posteriors al de desacord.

Una vegada presentats els resultats conjunts, els examinem amb més detall per separat. En primer lloc, el gràfic 17 mostra els resultats per a l'ús d'intensificadors en seqüències de desacord en els tres gèneres:

Gràfic 17. Intensificadors en seqüències de desacord

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Justificació	67	29,1	116	39,9	48	33,8
Reiteració	87	37,8	86	29,6	35	24,6
Reforç expressiu	25	10,9	65	22,3	30	21,1
Crítica	37	16,1	20	6,9	25	17,6
Ordre	8	3,5	1	0,3	2	1,4
Prova	6	2,6	3	1,0	2	1,4
Total	230		291		142	

Taula 27. Intensificadors en seqüències de desacord

Al gràfic 17 es pot veure que l'ús dels diferents intensificadors varia bastant segons el gènere, tot i que en els tres casos les estratègies menys utilitzades són les ordres i les proves. En les converses sembla que els parlants mostren una preferència per la reiteració: una vegada han expressat el seu desacord, procedeixen a repetir els arguments i enunciats o a presentar-los una altra vegada amb alguns canvis.¹³¹ Aquesta estratègia s'utilitza menys en les reunions i en les tutories (en què és més pròpia dels estudiants), que mostren una preferència clara (i en les primeres, estadísticament significativa) per les justificacions. Aquest resultat es pot explicar tenint en compte la diferència en les temàtiques que es tracten als tres gèneres: en les converses, solen ser temes quotidians o opinions personals que els parlants poden negar als altres de manera simple i intensificar amb una repetició; en canvi, en les reunions i les tutories el compromís dels parlants amb el que estan dient és superior, i això fa que la justificació de les seves posicions sigui necessària i estigui orientada a convèncer els altres parlants de la validesa del raonament. Aquesta necessitat és continuada en les reunions, i per això destaquen de manera evident, mentre que en les tutories, la justificació és pròpia de les professores, ja que els estudiants normalment no tenen fonaments per fer-la servir. Tot i que en les converses obté un resultat mínimament alt, aquest fet es deu a una mostra concreta, C4, en què cap al final els tres parlants entren en una discussió sobre desigualtat social en la qual s'impliquen molt (81).

(81) C4 [50]

[...]

XBM: [3Però és el -- és el que dèiem abans, tampoc et dóna un benefici a curt plaç, això].

MBF : ... Bueno, però -- [però] --

XBM: [XXX] a lo millor et pot sortir X .. en canvi tens una SEAT que --

MBF: ... que [2cada any li has -- però que ca]da

XBM: [2ja saps el que t'aportarà].

MBF: any li has d'anar (1,2) pagant no sé quant perquè no se'n vagi i no sé el ba[lanç de] --

---

¹³¹ Kakavá (2002) troba a les seves sobre el grec que la reiteració és la manera més habitual que tenen els parlants de mantenir la discòrdia i allargar la seqüència de desacord.

- XBM: [Però ho prefereixes fer], ho prefereixes fer, perquè tens
 -- [2Perquè et dóna] --
- MBF: [2Perquè és lo] fàcil! Perquè és lo fàcil i lo ràpid].
- XBM: [3És lo fàcil i lo] que més [benefici]
- CBM: [Mhm].
- XBM: et dóna a [3tu, també .. és, o sigui és lo més còmode!
 Imagina't que no ho fas],
- MBF: [3Però .. però a llarg .. però a llarg termini tenir un] --
- XBM: imagina't que ets exigent amb tot i ets presidenta de la
 Generalitat .. o sigui, tindries -- jo no és que no estigui
 d'acord amb tu, eh? Però tindries tota la pressió igual --
 perquè clar, o sigui (1) la gent et criticaria igual
- CBM: Mhm.
 [...]

El tercer intensificador més freqüent és el reforç expressiu amb la interjecció *eh*, que té una distribució irregular: és poc freqüent en les converses, fet que es pot deure a la preferència dels parlants per insistir en la seva opinió mitjançant la reiteració, però ho és més en les tutories, en què un 89 % dels casos són intervencions del professor, i destaca encara més en les reunions, en les quals els parlants finalitzen les seves intervencions amb aquesta interjecció per donar més força als seus arguments i demanar col·laboració. Aquesta tendència torna a quedar validada estadísticament: és menys probable que el reforç expressiu aparegui en converses i més probable en reunions i tutories.

En quart lloc, la crítica destaca en les reunions, ja sigui per part de les professores cap als estudiants (82), com per part dels estudiants, que fan referència a algun aspecte que els pugui ajudar a justificar-se, com ara el funcionament de l'assignatura.

(82) T16 [6]

- PT4: Vull dir que jo crec que el nivell no el tenies i que la feina que has fet no és la necessària per assolir el nivell de l'assignatura (5) sí o no?
- ET1: (1,3) Bueno jo pensava que era el treball que tenia que fer, ni més ni menys aquest primer -- bueno vaig fer un intensiu que se suposava que era el mateix .. contingut.
- [...]
- PT4: Llavors clar, si tu et vas refiar de lo que havies fet a l'intensiu .. doncs això és el que vam fer -- l'intensiu igual correspon a::
- ET1: .. Però vam fer molt, eh?

A (82), l'estudiant intenta defensar el seu rendiment fent referència a un intenciu que va fer a la mateixa universitat, però la professora li deixa clar que el nivell no és el mateix i que no hauria d'haver cregut que n'hi hauria prou amb això. En les converses la crítica també s'utilitza bastant, però no en les reunions, en què un comentari d'aquest tipus podria resultar ofensiu i generar mal ambient: aquesta diferència és estadísticament significativa, és a dir, que en converses i tutories és més probable que aparegui aquest intensificador.

Pel que fa als intensificadors que apareixen en seqüències d'acord, no acumulen ni tan sols el 13 % total de cap gènere del CAIDAC. Quan aquests mecanismes s'utilitzen en un acte amb una orientació positiva, el valor que prenen és l'oposat al de seqüències de desacord, és a dir, que milloren les relacions entre parlants. Per exemple, reiterar una part del discurs quan els interlocutors estan d'acord en alguna cosa no té cap repercussió negativa en la relació interpersonal entre els parlants, sinó que, de fet, amb la repetició es reforça la legitimitat de l'acord que s'està formant, com passa a (83):

(83) C7 (4)

RFM: M::, estan boníssims!

TFF: Hum?

AFF: .. He.

RFM: (1,6) No és conya, eh? Estan boníssims.

RFM fa una valoració sobre el que està menjant, que ha estat preparat per TFF, la seva dona. Tot i així, la seva reacció no és gaire accentuada, de manera que RFM deixa clar que ho diu de veritat i repeteix la valoració, perquè a TFF li quedi clar que està fent un compliment a la seva cuina. Casos com aquests demostren que el valor dels intensificadors pot canviar molt segons el tipus d'acte que afectin, ja que en un acte que no suposa cap risc per a la imatge el que fan és afavorir les relacions interpersonals, és a dir, tenen una funció de cortesia valorativa.

En el cas del reforç expressiu amb *eh*, ja hem comentat que aquesta interjecció té un valor fàtic i de restabliment de la connexió entre parlants que resulta positiva, al contrari del que passa quan apareix en seqüències de desacord. Finalment, pel que fa a la presència de crítiques en seqüències d'acord, l'objecte que les rep es tracta en la major part d'aquestes ocurrencies en algun element envers el qual els

interlocutors comparteixen sentiments negatius, és a dir, que estan d'acord en la valoració negativa que fa un d'ells, com passa a (84):

(84) C2 [21]

APF: És que, a veure, i si et dediques cada punyeter dia

CPM: Sí, que això ho practiques dos [dies] --

APF: [a prac]ticar --

CPM: això ho practiques dos dies, i [t'en]trens

APF: [Sí].

CPM: a escriure al revés --

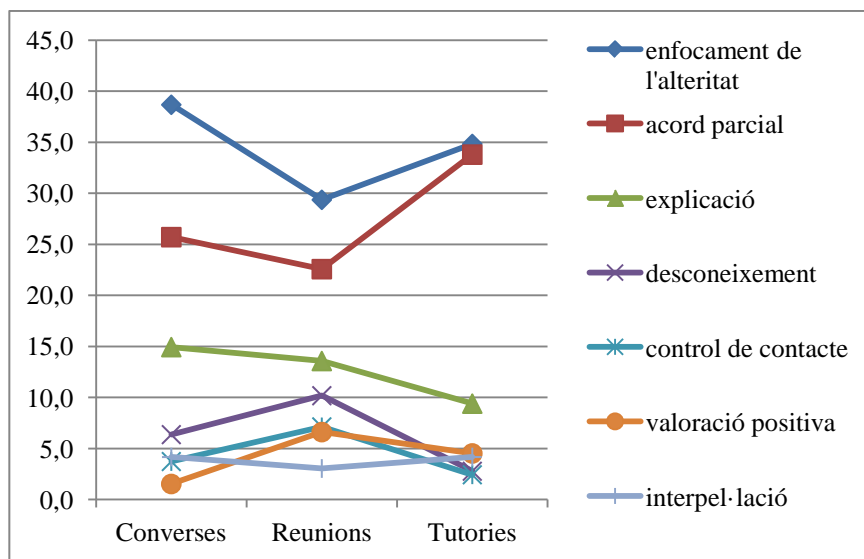
APF: .. I ja es[2tà]!

CPM: [2Que són ga]nes, {L2 pero bueno, oye, hay gente pa tó} .. Sí, són -- això em sembla més tonto, l'altre sí que tenia més gràcia.

BPF: Sí.

Havent vist, doncs, que el valor dels intensificadors és específic per al tipus de seqüència en la qual s'emmarquen, per a la valoració dels resultats ens centrem en les aparicions en seqüències de desacord, ja que és on prenen la funció per a la qual se'ls ha creat i inclòs a la taxonomia.

En segon lloc, presentem els resultats dels atenuadors seguint la mateixa estructura que els intensificadors: ens centrem en les seqüències de desacord i després comentem les dades més notables pel que fa a les seqüències d'acord. El gràfic 18 recull els resultats de l'atenuació en les seqüències de desacord; per simplificar la presentació de les dades, la figura només conté les estratègies d'atenuació que superen el 3% en almenys dos gèneres, però estan totes presents a la taula 28:

Gràfic 18. Atenuadors més freqüents en seqüències de desacord

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Enfocament de l'alteritat	176	38,7	173	29,4	100	34,8
Acord parcial	117	25,7	133	22,6	97	33,8
Explicació	68	14,9	80	13,6	27	9,4
Desconeixement	29	6,4	60	10,2	8	2,8
Control de contacte	17	3,7	42	7,1	7	2,4
Valoració positiva	7	1,5	39	6,6	13	4,5
Interpel·lació	19	4,2	18	3,1	12	4,2
Traspàs de responsabilitat	5	1,1	13	2,2	8	2,8
Persuasió	2	0,4	15	2,5	2	0,7
Descàrrega de responsabilitat	12	2,6	10	1,7	10	3,5
Comprensió	3	0,7	6	1,0	3	1,0
Total	455		589		287	

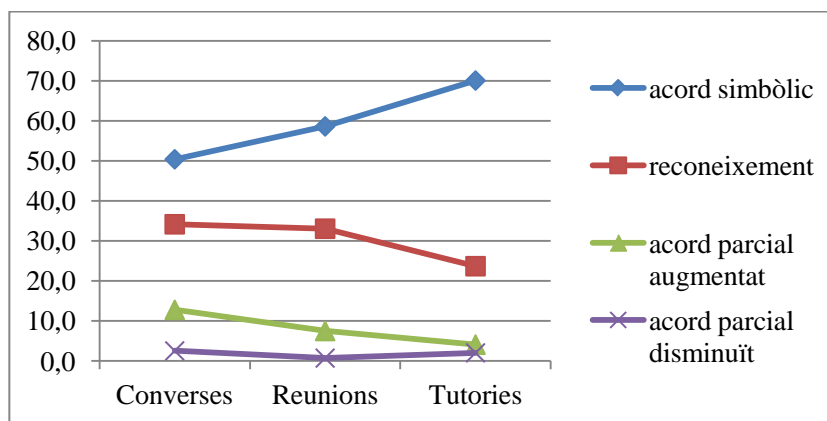
Taula 28. Atenuadors en seqüències de desacord

El gràfic revela dues zones força diferenciades: a la part superior, les dues estratègies més utilitzades; a la inferior, les menys freqüents, entre les quals destaca l'explicació. Pel que fa a les dues primeres, la distribució és diferent en cada gènere: les converses acumulen una majoria d'enfocament de l'alteritat (*bueno, home, a veure*), les tutories revelen un ús destacat i equitatiu de

l'enfocament de l'alteritat i l'acord parcial (*sí, clar, tens raó*), i les reunions tenen una presència més variada d'atenuadors, especialment del desconeixement i el control de contacte, tot i que hi destaquen en menor mesura les mateixes dues estratègies que en els altres gèneres. De fet, el gràfic mostra que hi ha una gran diferència entre l'ús de l'enfocament de l'alteritat entre les converses i les reunions, i que les tutories destaquen notablement pel que fa a l'ús de l'acord parcial; aquestes tendències són recollides també en l'anàlisi estadística, que mostra que són diferències significatives i que la probabilitat que apareguin depèn del gènere. Com veurem a § 5.4.1, l'enfocament de l'alteritat i l'acord parcial compleixen una funció molt semblant com a encapçalament del desacord directe, que és la posició que assolixen en la majoria de casos; això demostra els atenuadors més freqüents són els que apareixen dins del mateix torn en què es produeix el desacord, i no en torns posteriors, com és el cas de les explicacions o la valoració positiva. Pel que fa a les primeres, cal destacar que siguin més freqüents en converses que en reunions i, sobretot, que en les tutories, en què ja hem vist que destaca la justificació amb valor intensificador.

La taxonomia que hem dissenyat distingeix quatre tipus d'acord parcial, els resultats dels quals estan recollits al gràfic 19:

Gràfic 19. Acord parcial en seqüències de desacord

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Disminuït	59	50,4	78	58,6	68	70,1
Augmentat	40	34,2	44	33,1	23	23,7
Reconeixement	15	12,8	10	7,5	4	4,1
Acord simbòlic	3	2,6	1	0,8	2	2,1
Total	117		133		97	

Taula 29. Acord parcial en seqüències de desacord

En els tres gèneres el tipus d'acord parcial més utilitzat és el simbòlic, que es correspon amb acte central d'acord neutre: és l'expressió més simple, realitzada lingüísticament amb *sí*, *no* o *ja*. En segon lloc, les converses i les reunions es fa servir molt el reconeixement, que dona més importància al que s'ha dit anteriorment i que a continuació ho posa en dubte parcialment o totalment amb el desacord (85), però en les tutories aquesta estratègia no és tan rellevant.

(85) R6 [32]

GRM: Havíem introduït -- a vera, som conscients que:: la normativa té graus de tolerància.

LRF: .. Sí.

GRM: Aleshores podria -- d'entrada després potser resulta que en aquests ítems no hi ha cap cas que digui Fabra allò -- contextos d'un discurs col·loquial no sé què (1,4) però en principi la idea és que la normativa és sobretot fonamental quan és la formalitat.

LRF: ntx! Sí ... no, no, certament, però ... m::: o sigui (1,2) «tria l'opció correcta» -- o sigui el tenir present que el context de totes les frases és formal, no treu que continuem demanat l'opció correcta al marge del context, aleshores (1,1) no sé.

Les tutories tampoc no utilitzen tant l'acord parcial augmentat mitjançant repeticions emfàtiques, i se centren sobretot en l'acord simbòlic, que acumula un 70 % del total.

5.2.4. Finalització

La finalització té un paper especialment rellevant en les seqüències de desacord, ja que resol el conflicte entre participants. Tot i així, cal dir que en les seqüències d'acord també apareixen estratègies de finalització, com mostra la taula 30:

		Converses		Reunions		Tutories	
		Total	%	Total	%	Total	%
SEQ. DESACORD	Sense finalització	162	69,5	158	63,7	45	39,8
	Amb finalització	71	30,5	90	36,3	68	60,2
	Total	233		248		113	
SEQ. ACORD	Sense finalització	125	97,7	208	86,7	34	69,4
	Amb finalització	3	2,3	32	13,3	15	30,6
	Total	128		240		49	

Taula 30. Tipus de finalització per gèneres i tipus de seqüència

Com es pot veure, l'aparició de finalització canvia segons el gènere i és més baixa en seqüències d'acord.¹³² Les converses no tenen pràcticament cap cas de finalització en seqüències d'acord, un 3 %; en les reunions trobem un 13 %, i en les tutories, un 30 %. Tot i que l'aparició de finalització en seqüències d'acord pot resultar sorprenent, creiem que l'aparició d'aquest tancament explícit en reunions i tutories reflecteix la necessitat que quedi molt clara la conclusió a la qual s'ha arribat, encara que els diferents participants hagin compartit la mateixa opinió des del principi. En aquest sentit, trobem que les finalitzacions en seqüències d'acord són principalment demandes i confirmacions d'acceptació i acceptacions que només fan evident del tot que la decisió està presa i compta amb el suport dels participants. Per acabar de matisar aquests percentatges, cal apuntar també que la proporció de seqüències resoltes explícitament no és tan simple, ja que poden incloure un o més tipus de finalització: en aquest sentit, les seqüències de desacord acumulen més del 80 % d'ocurrències de finalització, demostrant així que quan hi ha desacord és més complicat tancar satisfactòriament la seqüència i s'hi combinen diferents tipus.

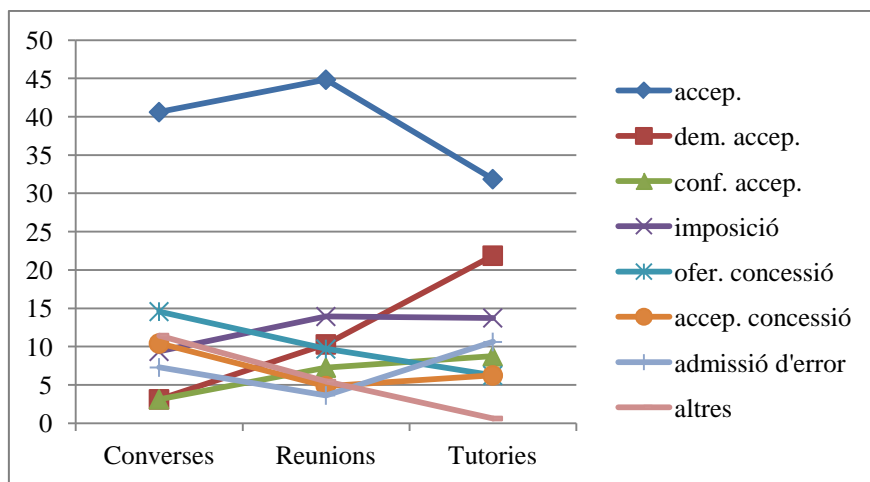
¹³² Recordem que les seqüències de desacord conformen el 65 % de seqüències totals en les converses, el 51 % en les reunions i el 70 % en les tutories.

Pel que fa a la finalització en seqüències de desacord, un terç de les converses n'inclou, proporció molt semblant a la que trobem en les reunions, que és una mica superior; tanmateix, no tenen les mateixes causes. Tot i que analitzarem el desacord a les converses en el capítol següent, podem avançar que no sorgeix en relació amb algun aspecte excessivament important, i precisament per això podem apuntar que no és determinant que s'acabi resolent. Pel que fa a les reunions, passa el contrari: els temes que es discuteixen són rellevants i s'han de tancar sempre, però això no vol dir que ho hagin de fer amb algun dels tipus que hem analitzat, sinó que, en molts casos, la resolució és implícita i, per tant, difícil d'annotar, ja que es dedueix del posicionament que van prenent els parlants. Com que en la major part de les reunions del CAIDAC hi ha molts participants, quan uns quants es posicionen amb un punt de vista o un altre i la balança es decanta, la seqüència finalitza sense que sigui necessària la presència d'una acceptació, imposició, etc. D'altra banda, dos terços de les tutories inclouen alguna finalització, un fet atribuïble a les característiques del gènere: com veurem a § 5.5, la majoria de finalitzacions provenen de les professores, que són les que estableixen com s'han de fer les coses i busquen l'acceptació explícita dels estudiants.

Una vegada feta aquesta presentació de la distribució general, podem començar a presentar els resultats dels diferents tipus de finalització per a les seqüències de desacord, recollits al gràfic 20:¹³³

---

¹³³ Per simplificar la visualització dels resultats, hem ajuntat els tipus de finalització menys freqüents (tercer punt de vista, aclariment, final obert i retirada) sota la categoria *altres*. Les ocurrencies de cada tipus estan especificades a la taula 30.

Gràfic 20. Finalització en seqüències de desacord

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Acceptació	39	40,6	74	44,9	51	31,9
Demanda d'acceptació	3	3,1	17	10,3	35	21,9
Imposició	3	3,1	12	13,9	14	13,8
Confirmació de l'acceptació	9	9,4	23	7,3	22	8,8
Oferiment de concessió	14	14,6	16	9,7	10	6,2
Acceptació de concessió	10	10,4	8	4,9	10	6,2
Admissió d'error	7	7,3	6	3,6	17	10,6
Tercer punt de vista	2	2,1	1	0,6	0	0
Aclariment	3	3,1	4	2,4	0	0
Final obert	4	4,2	3	1,8	1	0,6
Retirada	2	2,1	1	0,6	0	0
Total	96		165		160	

Taula 31. Finalització en seqüències de desacord

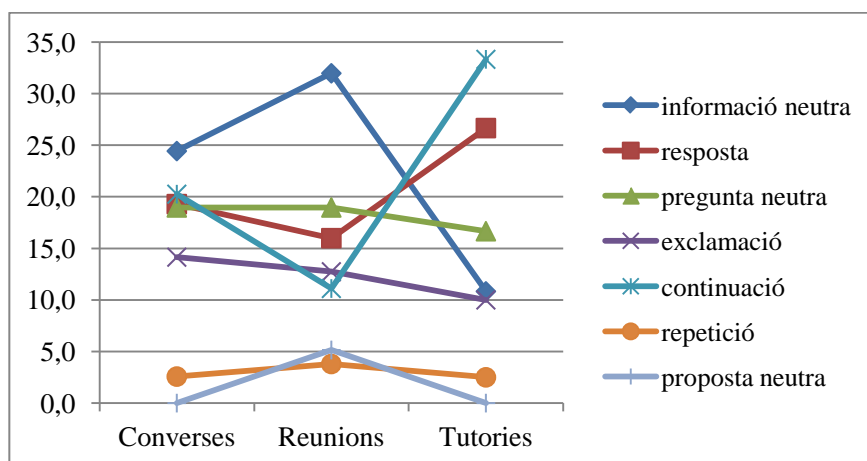
L'acceptació és l'estratègia més freqüent amb diferència: els desacords solen finalitzar amb el reconeixement explícit d'una de les parts que el punt de vista de l'altra és el vàlid. La resta de mecanismes s'utilitzen en menys del 15 % de casos totals, excepte en el cas de la demanda d'acceptació en les tutories, que acumulen un 22 % de les finalitzacions d'aquest gènere: les professores necessiten assegurar-se que l'alumne està d'acord amb el que proposen, però no sempre l'obtenen, ja que la confirmació d'aquesta acceptació no és tan

freqüent, potser perquè l'alumne no la dóna d'una forma explícita o realment no és necessària a causa de l'estatus superior del professor, que imposa aquesta finalització sense que hi pugui haver gaire discussió. En aquest sentit, tant les reunions com les tutories presenten diferències significatives en l'ús de la demanda d'acceptació (que és més probable que hi aparegui) en relació amb les converses.

Una altra estratègia de finalització que també és més freqüent en les tutories que en els altres dos gèneres és l'admissió de l'error, que la majoria dels casos pronuncia l'alumne. En les tutories i també en les reunions s'utilitza bastant la imposició, no només per part de parlants amb estatus superior com es podria pensar, sinó també pels que tenen un estatus mitjà quan interaccionen amb altres del mateix estatus. En les converses, en canvi, destaca una mica més la concessió, amb els dos passos que l'estructuren, la concessió i l'acceptació, cosa que reflecteix una voluntat de resoldre el desacord cedint equitativament.

5.2.5. Altres

Encara que no juguen un paper rellevant en el desenvolupament de l'acord i el desacord, al gràfic 21 es presenta la distribució dels actes neutres més freqüents, que només serveixen per contribuir a l'avançament de la interacció:

Gràfic 21. Actes neutres

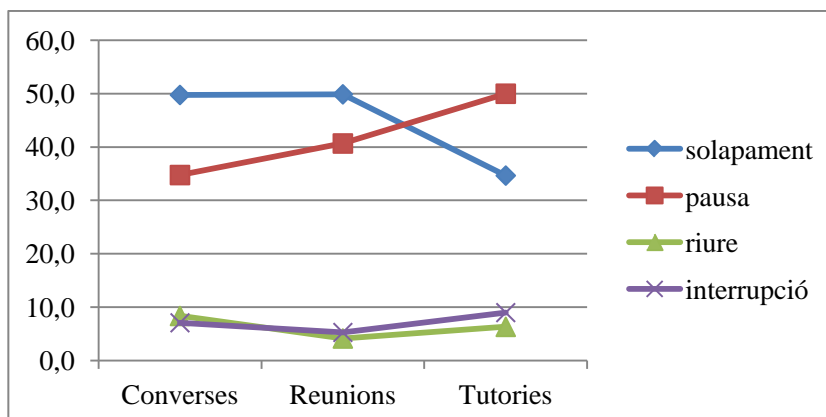
	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Informació neutra	76	26,2	118	32,1	13	10,8
Pregunta neutra	59	20,3	70	19,0	20	16,7
Resposta	60	20,7	59	16,0	32	26,7
Exclamació	44	15,2	47	12,8	12	10,0
Proposta neutra	0	0,0	19	5,2	0	0,0
Continuació	43	14,8	41	11,1	40	33,3
Repetició	8	2,8	14	3,8	3	2,5
Total	290		368		120	

Taula 32. Actes neutres

Al capítol 4 hem explicat que aquesta categoria d'anàlisi respon a necessitats pràctiques, concretament al fet que volíem anotar tot el text de les mostres pel que fa al nivell pragmàtic. Tot i així, és interessant observar la quantitat d'informació neutra que hi ha a les reunions, és a dir, casos en què un interlocutor introdueix un aspecte nou que cal tenir en compte per contribuir al desenvolupament de la reunió i a l'assoliment de la tasca que es duu a terme, i de propostes neutres, un resultat que es correspon amb la preferència per aquest tipus d'iniciacions.

5.3. Resultats dels elements de la interacció

Els quatre elements de la interacció que s'han inclòs a l'anotació i a l'anàlisi són concebuts per alguns autors com a mecanismes per evitar els actes amenaçadors de la imatge, i en aquest sentit Bilmes (1988) els anomena *marcadors de reticència (reluctance markers)*, perquè indiquen que els parlants es resisteixen a pronunciar segons quins torns en certes situacions. Els que són més rellevants per a l'estudi de la preferència o no-preferència del desacord, recollits des d'un primer moment per Pomerantz (1984), són les pauses a principi de torn, que són un dels mecanismes més freqüents al CAIDAC, juntament amb els solapaments i les interrupcions. Els resultats generals de l'aparició d'aquests elements al CAIDAC es recullen al gràfic 22, que inclou també el riure:

Gràfic 22. Elements de la interacció

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Solapament	428	49,8	661	49,9	104	34,7
Pausa	299	34,8	539	40,7	150	50,0
Riure	72	8,4	55	4,2	19	6,3
Interrupció	61	7,1	70	5,3	27	9,0
Total	860		1325		300	

Taula 33. Elements de la interacció

En general, entre un 70 i un 75 % d'aquests elements de la interacció apareixen en seqüències de desacord, i, de fet, el gràfic que es genera a partir dels resultats d'aquestes seqüències per separat és pràcticament idèntic al dels elements de la interacció totals. Com es pot veure al gràfic 22, les converses i les reunions tenen resultats molt semblants, mentre que les tutories es desmarquen en les dues categories més freqüents, les pauses i els solapaments; el riure i les interrupcions, en canvi, tenen una freqüència similar en els tres gèneres, bastant més baixa que els dos altres elements.¹³⁴ En les tutories, les pauses no només són més freqüents que en els altres dos gèneres,¹³⁵ sinó que estan més repartides entre les externes a principi de torn (70 %) i les internes (30 %), mentre que les que s'han

¹³⁴ Recordem, però, que la figura mostra les freqüències relatives i que té com a objectiu principal mostrar les diferències entre els gèneres.

¹³⁵ Aquesta diferència és significativa entre converses i tutories: en les segones és més probable que hi hagi pauses inicials.

registrat en converses i reunions són majoritàriament externes (90 %). Les pauses internes de les tutories pertanyen en un 73 % a torns de la professora, que en alguns casos necessita reorganitzar el discurs, però que en general van seguides de la finalització *demanar confirmació*: una vegada han presentat el seu punt de vista o donen per resolt algun problema, si després d'esperar-se un moment no reben confirmació de l'alumne, el demanen explícitament d'aquesta manera, tal com es veu a (86):

(86) T13 [4]

[...]

ET1: ... És que jo sóc molt activa.

PT4: .. Bueno, ja, vale, però:: però pensa que per exemple m:
.. el que aprenguis aprendre, eh? La inversió que facis ara et permetrà

ET1: No, ja, ja.

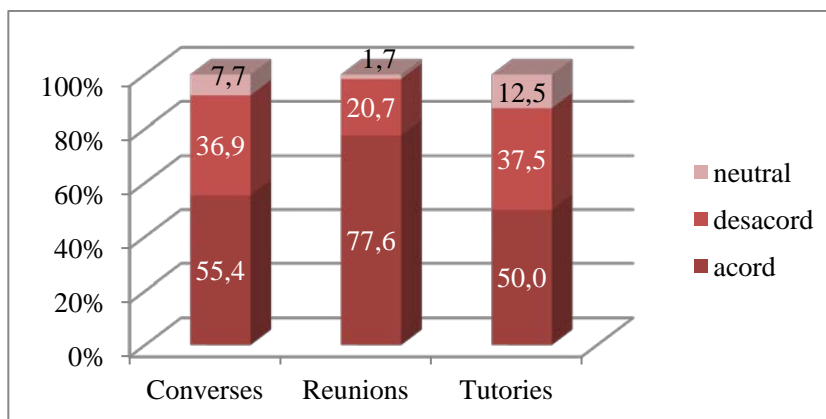
PT4: quan comencis altres coses de ... quan vagis a aprendre altres coses totalment noves aplicar una sèrie d'estratègies que et permetran ser més ... més efectiva.

ET1: Ja, ja, ja.

PT4: Hum? ... Vale?

ET1: Vale@.

Pel que fa als solapaments, el fet que siguin menys freqüents en les tutories de manera estadísticament significativa està lligat, en part, al nombre d'interlocutors: en les converses i les reunions sempre és d'un mínim de tres, però en les tutories és de dos excepte en casos molt puntuals. A més, la relació de poder i diferència d'estatus entre els dos participants pot influir també en el respecte que hi ha pels torns de paraula. Inicialment es podria pensar que en les reunions hauria de ser el mateix, ja que normalment està establert que s'ha de respectar el torn de paraula dels companys i que cal ser respectuosos a l'hora d'intervenir, però en la majoria hi ha molts participants i és inevitable que es trepitgin. Tanmateix, encara que els torns dels parlants se solapin, en més d'un 50 % és per expressar acord (gràfic 23), la qual cosa els pot fer més acceptables per a l'interlocutor que té la paraula, ja que es tracta d'expressions d'acord breus (*ja, sí, no, clar*) que no tallen el discurs ni prenen la paraula del parlant que té el torn. Els solapaments de desacord, en canvi, tenen estructures més variades i llargues.

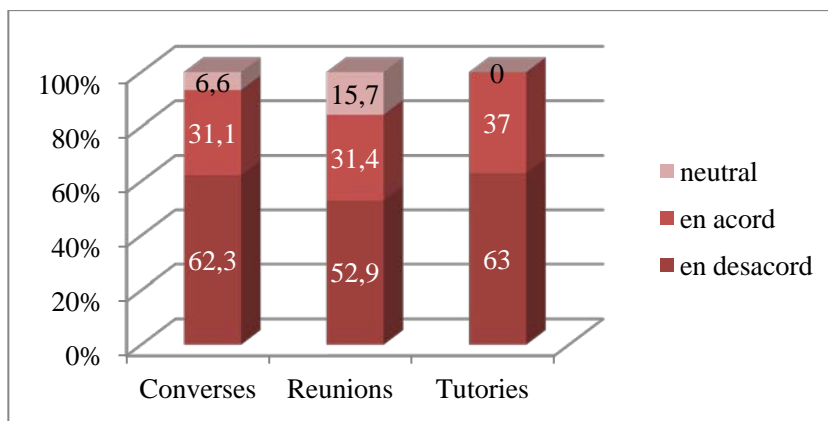
Gràfic 23. Tipus de solapament

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Per expressar acord	237	55,4	513	77,6	52	50,0
Per expressar desacord	158	36,9	137	20,7	39	37,5
Neutral	33	7,7	11	1,7	13	12,5
Total	428		661		104	

Taula 34. Tipus de solapament

El domini dels solapaments que expressen acord està relacionat amb el que passa amb els actes centrals: el desacord només es registra en seqüències de desacord, mentre que d'acord se'n troba en els dos tipus de seqüències perquè els parlants prenen partit constantment i donen suport al parlant amb qui comparteixen el punt de vista. Si comparem els resultats entre gèneres, la diferència entre l'aparició de solapament per expressar acord entre les reunions, d'una banda, i les converses i les tutories, de l'altra, és significativa, com ja es pot intuir a partir del gràfic 23. En canvi, el resultat s'inverteix quan analitzem els resultats per al solapament que expressa desacord, ja que en aquest cas apareix amb més freqüència en converses i tutories que en reunions. Finalment, si ens centrem només en les seqüències de desacord, els solapaments que expressen desacord augmenten entre un 7-10 %, un percentatge similar al que perden els que expressen acord. Com a resultat, un 70 % dels solapaments en reunions expressen acord, un 48 % en el cas de les converses i només un 38 % en les tutories, en què els solapaments per expressar desacord augmenten fins al 48 %.

Quant a les interrupcions, en què sempre s'atura el fil del discurs d'un dels interlocutors (amb o sense solapament), passa tot el contrari, i hi ha un predomini clar del desacord fins i tot en les dades globals, com mostra el gràfic 24:

Gràfic 24. Tipus d'interrupció

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Per expressar acord	19	31,1	37	31,4	10	37,0
Per expressar desacord	38	62,3	11	52,9	17	63,0
Neutral	4	6,6	70	15,7	0	0,0
Total	61		22		27	

Taula 35. Tipus d'interrupció

El gràfic 24 recull els casos totals d'interrupció, però cal puntualitzar que en les seqüències d'acord només s'hi acumula entre un 14 i un 22 %, els quals pertanyen, en general, a interrupcions que expressen acord, i en la resta són neutrals. Pel que fa a les seqüències de desacord, les interrupcions que expressen desacord van del 60 % trobat a les reunions al 80 % de les tutories. Així doncs, els resultats mostren que en la majoria de casos els parlants fan servir la interrupció intencionadament per fer encara més directa i evident la divergència d'opinions. Tot i així, no s'ha registrat cap instància en què el parlant interromput es queixi o protesti, de manera que l'accepten com a característica de la interacció en català, no només en aquests actes, sinó en general.

Finalment, pel que fa al riure, se'n fa poc ús en els tres gèneres, i amb diferències notables: en les converses, els parlants riuen quan algú fa una broma o un comentari graciós, mentre que en les reunions i les tutories, en general el riure té l'objectiu de mantenir les bones relacions i rebaixar la tensió que poden crear alguns conflictes (Holmes 2006, Partington 2006, Kangasharju i Nikko 2009), o fins i tot serveix d'autoprotecció, en els cas dels alumnes de les tutories. En les reunions i les tutories només riu una persona (*one-sided laughter*, Politi 2009) i no té res a veure amb l'humor:

(87) T10 [2]

[...]

PT4: I per què us vau ajuntar vosaltres dos?

ET1: Pos perquè no vam tenir més elecció, @em sembla @ va ser una mica en plan .. sí.

PT4: Va ser una pena .. eh? Una pena, una ocasió malaguanyada d'haver-li aportat a l'Àlex elements per millorar ... hum?

A (87) s'observa un cas en què el parlant és despectiu amb si mateix: davant la desaprovació la parella de treball que va triar per part de la professora, l'estudiant intenta buscar una excusa però no la troba. Com explica Politi (2009: 567): «self-deprecatory humour is perceived and treated [...] as an exit strategy, meaning as a way out of situations compromising the speaker's face». Aquest valor d'amenaça de la imatge positiva del parlant és un dels valors que pot tenir aquest riure no correspost, però també pot reforçar aquesta imatge amb bromes o bé amenaçar la seva imatge negativa (Partington 2006).

5.4. Modificació de la força dels actes centrals

Fins ara s'han presentat els resultats quantitius que s'han trobat per a les diferents categories amb què s'ha anotat el corpus, distingint, en els casos en què era rellevant, entre el funcionament d'aquestes categories en seqüències d'acord i de desacord. Una vegada presentada aquesta visió més discursiva, cal que el focus passin a ser els torns més importants d'aquestes seqüències, és a dir, els que contenen els actes centrals al voltant dels qual es

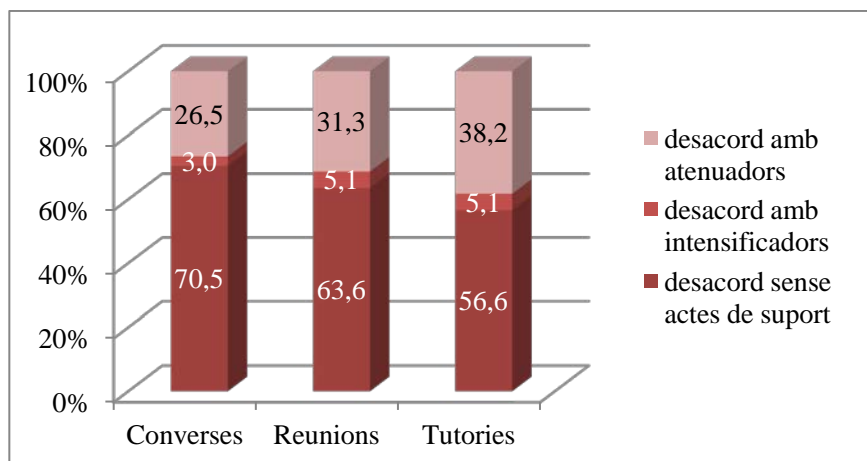
desenvolupen.¹³⁶ Pel que fa a l'acord, la taxonomia creada per a l'anàlisi i els resultats obtinguts mostren que és un acte molt més simple, que sol expressar-se a través de l'acte central sense gaires més complements, ja que als parlants no els cal rebaixar-ne la força. Així doncs, la presentació que s'ha fet dels mecanismes que s'han recollit en les seqüències d'acord ja és representatiu de com s'expressa aquest acte, i, en els casos en què ofereix un contrast rellevant amb l'expressió de l'acte central del desacord que es presenta a continuació, s'inclou en el comentari. D'altra banda, els resultats presentats fins ara ens mostren que el desacord és l'acte central que presenta més complexitat i que pot comportar més risc per a la relació interpersonal dels que hi participen, de manera que ara analitzem la manera en què els parlants catalans gestionen i l'estructuren. Hi ha principalment dos tipus d'elements que juguen un paper important en aquest sentit, els actes de suport i els elements de la interacció.

5.4.1. Actes de suport en la realització de l'acord i del desacord

En els tres gèneres, la major part dels actes centrals de desacord apareixen sense actes de suport (entre un 56 i un 70 %), com es pot veure al gràfic 25. Si inclouen un moviment de suport (entre un 29 i un 43 %), en general és d'atenuació.

---

¹³⁶ L'establiment de l'enunciat com l'àmbit en què s'estudia la posició sintàctica de l'atenuador es troba en estudis generats a partir de DCT (Blum-Kulka, Holmes i Kasper 1989, entre molts d'altres), ja que normalment només recullen el torn que conté el fenomen objecte d'estudi, o en treballs dedicats exclusivament a l'estudi dels procediments lingüístics d'atenuació (Albelda i Cestero 2011, Cestero i Albelda 2012, entre d'altres).

Gràfic 25. Desacord amb actes de suport i sense

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Desacord sense actes de suport	473	70,5	397	63,6	154	56,6
Desacord amb intensificadors	20	3,0	32	5,1	14	5,1
Desacord amb atenuadors	178	26,5	195	31,3	104	38,2
Total	671		624		272	

Taula 36. Desacord amb actes de suport i sense

Les converses són el gènere en què l'acte central de desacord es produeix d'una manera més simple pel que fa a l'estructura, ja que tant l'ús d'actes de suport és el més baix dels tres gèneres. En les tutories, en canvi, passa el contrari, i només poc més del 50 % apareix sense cap mena de modificació: l'ús d'atenuadors és el més alt dels tres gèneres (utilitzats tant per alumnes com per professors), i els intensificadors tenen un percentatge idèntic al de les reunions i lleugerament superior als utilitzats en les converses. De fet, els únics que els fan servir són els professors, perquè els ho permet el poder i la superioritat en l'estatus (§ 5.5). Aquesta diferència entre converses i tutories és estadísticament significativa pel que fa a l'ús d'atenuadors i a l'absència d'actes de suport: quan el gènere és la tutoria, és més probable que hi hagi atenuació i menys probable que no hi hagi cap tipus d'acte de suport. Aquest últim cas també s'aplica

quan comparem reunions i converses: en les primeres és menys probable que no apareguin ni intensificadors ni atenuadors.

Entre els tres tipus de desacord, el que més actes de suport conté en els tres gèneres és el directe, en què es concentren més d'un 80 % dels atenuadors i dels intensificadors, mentre que el desacord indirecte i els indicis es reparteixen el 15-20 % restant. Aquest resultat no resulta sorprenent si l'interpretem des del punt de vista tradicional (Leech 1983, Brown i Levinson 1987) que associa l'ús d'actes indirectes amb la cortesia: segons aquesta concepció, l'elecció del desacord indirecte i els indicis per part dels parlants rebaixa d'entrada la força del missatge, és a dir, que ja està atenuat en certa manera, així que el desacord directe és el que més necessita ser modificat perquè no resulti tan bruscat. Tanmateix, en alguns casos, i sobretot en les converses col·loquials, aquest no és el cas, ja que a vegades un acte indirecte pot tenir tanta força com expressar el desacord de manera directa:

(88) C1 [43]

NCF: Ara XXtava que ja marxa un núvol .. bueno --

CCM: .. No, no marxa, no mar[xa, ja no marxa].

GCF: Esto:: --

MCM: ... No:, passar -- està passant: ... est- -- ... ens passarà pel costat.

GCF: No, però és que darrere en vénen més.

MCM: [Que no:, Georgina, que ens passaran pel costa:t]!

NCF: [A veure, senyors exagerats], [2us ha caigut alguna]

GCF: [2Que no, que darrere en vénen] [3més].

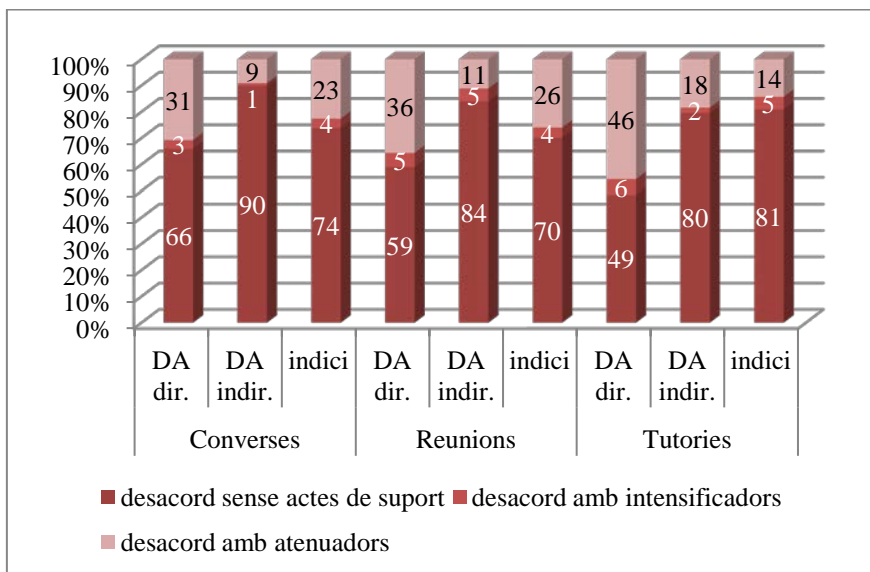
NCF: [3gota] [4o què]?

MCM: [3Que ens] [4passaran pel cos]tat, Georgina! .. Ai!

A (88), el grup d'amics que està fent una calçotada a l'aire lliure comenta que sembla que plourà perquè hi ha núvols negres, i mentre que n'hi ha alguns que creuen que plourà, n'hi ha d'altres que no ho tenen tan clar i ho expressen de maneres diferents. GCF i MCM es porten la contrària directament («No, però és que darrere en vénen més», «Que no:, Georgina, que ens passaran pel costa:t!»), mentre que NCF prefereix fer una pregunta general que posa en qüestió la creença que plourà. En aquest cas la interpel·lació «senyors exagerats», un cas de pseudocortesia, ja que no deixa de ser un insult fluix, deixa molt clara la seva posició i la valoració del pànic que mostra GCF davant la perspectiva que la pluja espatlli la calçotada, però encara que no ho digués la pregunta fa evident que NCF creu

que GCF no s’hauria d’amoïnar tant perquè ni tan sols no ha caigut cap gota. Així doncs, en les converses col·loquials la relació inversament proporcional entre la cortesia i els actes directes no es compleix, sinó que els actes indirectes poden transmetre oposició de manera tan clara com els directes i ser, per tant, menys cortesos.

Una vegada descrita la tendència general, desglossem la presència d’actes de suport en els tres tipus de desacord per a cada gènere:

Gràfic 26. Presència i absència d’actes de suport als tres tipus de desacord

	Converses			Reunions			Tutories		
	DA dir.	DA indir.	Indici	DA dir.	DA indir.	Indici	DA dir.	DA indir.	Indici
Desacord amb atenuadors	322 (66)	89 (90)	62 (74)	275 (59)	68 (84)	54 (70)	98 (49)	39 (80)	17 (81)
Desacord amb intensificadors	16 (3)	1 (1)	3 (4)	25 (5)	4 (5)	3 (4)	12 (6)	1 (2)	1 (1)
Desacord sense actes de suport	150 (32)	9 (9)	19 (23)	166 (36)	9 (11)	20 (26)	92 (46)	9 (18)	3 (14)
Total	488	99	84	466	81	77	202	49	21

Taula 37. Presència i absència d’actes de suport als tres tipus de desacord¹³⁷

¹³⁷ Entre parèntesis, les freqüències relatives en forma de percentatge.

El gràfic 26 mostra de manera clara que més de la meitat d'actes centrals de desacord no estan atenuats, i que dels tres gèneres de desacord, el directe és el que rep més atenuació. Els percentatges reflecteixen la mateixa distribució d'actes de suport general del gràfic 25: les converses són les que en tenen menys, seguides de les reunions, i, finalment, les tutories, que destaquen perquè atenuen un 45 % dels seus actes de desacord directe. D'altra banda, cal comentar que en les converses i en les reunions la freqüència d'atenuadors en els indicis és el doble que en els actes indirectes, i en les converses és també superior la presència d'intensificadors.

Per entendre per què obtenim aquests resultats, hem de recuperar la categoria d'alertadors de la taxonomia del CCSARP (Blum-Kulka, House i Kasper 1989) que López-Sako (2008: 178) defineix com «words, expressions and reactive tokens that serve as *hints* about the possibility that the utterer disagrees or does not fully agree with prior speaker's opinion, proposal or assessment» i en què inclou marcadors com *bueno*, *hombre* i *pues*. Tot i que dins d'un acte central tenen un valor d'atenuació, l'autor indica que a vegades quan apareixen sols o al principi d'un torn són pistes que indiquen que a continuació apareixerà un acte indirecte no convencional. Així doncs, a «Bueno, cadascú que mengi lo que vulgui» (C1), la partícula alerta de l'acte de desacord que precedeix i ajuda a interpretar-lo com a tal, ja que, altrament, l'interlocutor podria tenir dificultats per reconèixer la força il·locutiva que amaga.

Tot i que aquests percentatges són prou indicatius, per poder-los entendre cal tenir en compte que els atenuadors i intensificadors més utilitzats en aquests casos han de ser prou curts i simples perquè puguin combinar-se amb l'acte central en el mateix torn en què apareix, i prou efectius per complir la seva funció. En el cas dels intensificadors, en gairebé la totalitat dels casos es tracta del reforç expressiu amb *eh*, que apareix al final del torn una vegada ja s'ha expressat el desacord per donar-li encara més força, com es veu a (89):

(89) R2 [38]

ICM: Hi ha futbol, eh?

NCF: No, ja s'haurà acabat.

GCM: El 13 [no crec, eh]?

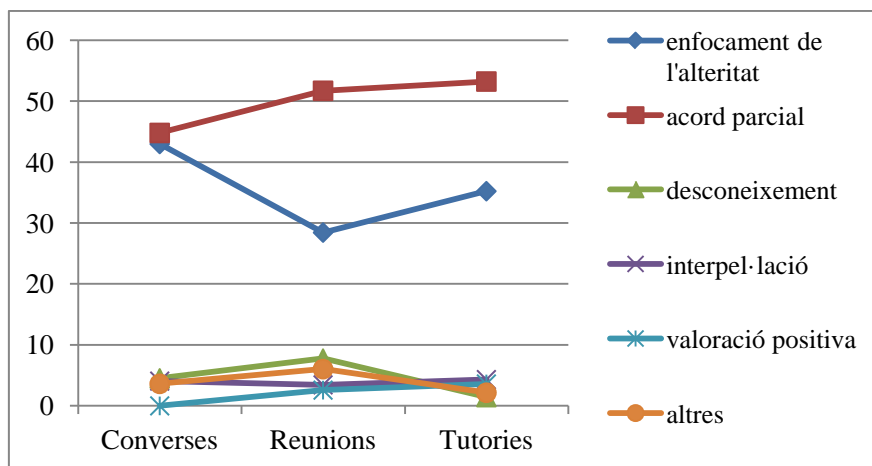
NCF: [Ah, no, enca]ra no ... encara no, [2faltarà la final].

GCM: [2Dilluns no crec, eh]?

JCM: Estarem molt nerviosos [aquell dia].

NCF: [Estarem] molt nerviosos .. tot depèn.

En canvi, hi ha més varietat pel que fa als atenuadors, però es concentra en l'enfocament de l'alteritat, l'acord parcial, les interpel·lacions i l'expressió del desconeixement. En els dos primers casos, precedeixen l'acte central, i en els dos segons, tant poden anar davant com darrere del desacord. El gràfic 27 mostra els resultats:

Gràfic 27. Atenuadors més freqüents en el desacord

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Enfocament de l'alteritat	95	42,99	66	28,45	49	35,24
Acord parcial	99	44,8	120	51,72	74	53,24
Interpel·lació	10	4,52	18	7,76	2	1,44
Desconeixement	9	4,07	8	3,45	6	4,32
Valoració positiva	0	0	6	2,59	5	3,6
Altres	8	3,62	14	6,03	3	2,16
Total	221		232		139	

Taula 38. Atenuadors més freqüents en el desacord

L'alta freqüència de l'acord parcial, en què dominen, com en els resultats generals, els elements d'acord i a més també tenen molta força els reconeixements, està directament relacionada amb el fet que el tipus de desacord més utilitzat és l'objecció; els parlants encapçalen aquest acte directe amb l'acord parcial per mostrar certa comunicació amb l'interlocutor abans d'expressar el problema que veuen en el seu raonament, i per això pràcticament totes les ocurrences d'acord parcial són amb el desacord directe. De fet,

Holmlander (2011) considera que l'acord parcial, l'enfocament de l'alteritat i altres atenuadors com ara la comprensió formen moviments concessius (l'estratègia d'atenuació més comuna en el seu material) que precedeixen una segona part,¹³⁸ introduïda per *però*, que refuta l'argumentació de la primera part i l'acord de la concessió. Stalpers (1995) ho interpreta de manera diferent, i considera que la funció de l'acord parcial és simplement fer notar a l'interlocutor que els han sentit i que tenen en compte la seva opinió, i que no transmeten cap acord real. Tot i així, el fet que en molts casos els parlants no l'utilitzin i encapçalin el torn de desacord amb *però* reflecteix que realment tenen algun valor, encara que estigui parcialment lexicalitzat.

L'enfocament de l'alteritat, principalment mitjançant *bueno* i *home*, segueixen sent menys freqüents en les reunions,¹³⁹ tal com passa en els resultats generals, però és el gènere en què els parlants utilitzen més sovint el *no* (*ho*) *sé*. Aquesta afirmació de desconeixement apareix tant al davant («Perquè any, no .. any, no, eh? [...]» / «(1) No ho sé ... tantes coses» (R1)) com al darrere de l'acte central de desacord («Però clar, és de B, no d'A, perquè hi ha massa:: ... massa input fins i tot, eh?» / «O una -- bueno, no sé» (R5)).

Si s'examina l'ús d'atenuadors amb més detall (taula 39) separant-lo per tipus de desacord, es fa palès que cadascun mostra preferència per certs tipus, amb lleugeres variacions segons el gènere però amb bastanta homogeneïtat. L'acord parcial és l'atenuador més utilitzat en el desacord directe pels motius que hem explicat, mentre que l'enfocament de l'alteritat és el preferit en el desacord indirecte, probablement perquè, com ja s'ha comentat, representa un toc d'atenció que avança al receptor que el parlant té algun problema amb la seva intervenció, i l'ajuda a captar el missatge verdader que s'amaga darrere de l'acte indirecte o l'indici.

---

¹³⁸ Bravo (1996), Briz (2001) i Haverkate (1994) també parlen de concessió en aquests casos. Nosaltres preferim reservar aquesta denominació per als tipus de finalització.

¹³⁹ La diferència marcada que s'aprecia al gràfic entre reunions i converses queda validat estadísticament: els marcadors tenen més probabilitat d'aparèixer en les segones que en les primeres.

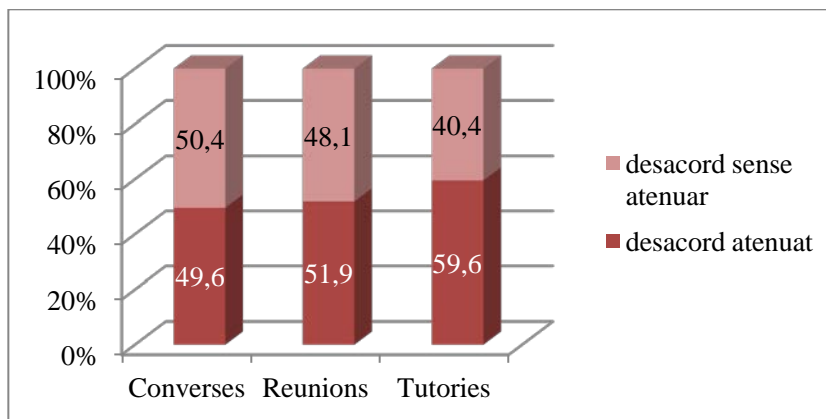
	Converses			Reunions			Tutories		
	DA dir.	DA indir.	Indici	DA dir.	DA indir.	Indici	DA dir.	DA indir.	Indici
Enfocament de l'alteritat	67 (35,8)	7 (77,8)	21 (84)	45 (23,1)	6 (50)	15 (60)	35 (28,9)	10 (71,4)	4 (100)
Acord parcial	98 (52,4)	0	1 (4)	117 (60,0)	0	3 (12)	72 (59,5)	2 (14,3)	0
Interpel·lació	6 (3,2)	2 (22,2)	1 (4)	6 (3,1)	0	2 (8)	4 (3,3)	2 (14,3)	0
Desconeixement	9 (4,8)	0	1 (4)	8 (4,1)	6 (50)	4 (16)	2 (1,7)	0	0
Altres	5 (3,8)	0	1 (4)	19 (9,7)	0	1 (4)	8 (6,6)	0	0

Taula 39. Atenuadors més freqüents en els tres tipus de desacord

Pel que fa a les altres dues estratègies d'atenuació més freqüents (tot i que la diferència amb l'acord parcial i l'enfocament és molt gran), els resultats són molt variats en els tres gèneres: la interpel·lació predomina en el desacord indirecte en les converses i les tutories, mentre que el desconeixement és el segon atenuador més utilitzat en desacord indirecte de les reunions, ja que els parlants que hi participen en molts casos l'afegeixen per deixar clar que la seva posició, tot i que és contrària, no és gaire ferma, i que per tant accepten comentaris contraris o estan oberts a modificar-la.

Segons el raonament que hem fet sobre actes indirectes i cortesia, el fet que un acte sigui tan indirecte no vol dir que no tingui força, de manera que la funció del marcador discursiu continua sent modalitzar l'acte de desacord perquè els parlants l'interpretaran correctament com el que és. Tanmateix, l'anàlisi estadística revela una associació negativa entre la presència d'atenuadors i el fet que el desacord sigui indirecte o un indici (és menys probable que apareguin si el desacord és d'aquest tipus), i una associació positiva amb l'absència d'actes de suport (si el desacord és d'aquests dos tipus, és més probable que no contingui ni intensificadors ni atenuadors). Conseqüentment, si els actes indirectes (expressats tant amb formes convencionals com no convencionals) no requereixen tanta atenuació, podem deduir que el fet que la força il·locutiva quedi disfressada rebaixa en certa mesura el risc per al receptor, encara que la interpretació que en fan els parlants pot atorgar-los a vegades tanta força com un desacord directe. Aquest valor dels actes indirectes, establert per Brown i Levinson (1987), ha estat discutit sobretot en el context de les converses col·loquials entre familiars i amics (Escandell-Vidal

1995,Georgakopoulou 2001,Terkourafi 2011), com hem introduït a § 2.3.3, però també és cert que hi ha molts autors que els consideren un mecanisme d'atenuació (Albelda i Cestero 2011, Stalpers 1995, entre d'altres) i que hem trobat casos al corpus en què prenen aquest valor. Així doncs, creiem oportú incorporar-los al conjunt d'atenuadors per obtenir la proporció entre actes centrals de desacord (directe) sense atenuació i actes centrals atenuats mitjançant actes de suport o formulats de manera indirecta:

Gràfic 28. Desacord atenuat i sense atenuar

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Desacord sense atenuació	338	50,4	300	48,1	110	40,4
Desacord amb atenuació	333	49,6	324	51,9	162	59,6
Indirecte i indicis	183	27,3	158	25,3	70	25,7
Directe amb atenuadors	150	22,3	166	26,6	92	33,9
Total	671		624		272	

Taula 40. Desacord atenuat i sense atenuar

Com podem veure al gràfic 28, la proporció d'actes centrals de desacord atenuats augmenta notablement quan considerem que els actes indirectes són un mecanisme més per rebaixar la força il·locutiva i minimitzar l'acció, intenció o efecte (Briz i Albelda 2013: 293) que l'acte de parla del desacord pot tenir sobre els parlants. D'aquesta manera, hem passat de tenir un 26,5 % de desacord amb atenuadors a les converses, un 31,3 % a les reunions i un 38,2 % a les tutories, a arribar fins a un 49,6 %, 51,9 % i un

59,6 % respectivament. Tot i l'augment, entre un 40 i un 50 % de les instàncies d'acord directe es presenten sense cap tipus d'atenuació, la qual cosa significa que, si bé la preferència per aquesta formulació no és tan clara quan els actes indirectes estan inclosos com un mecanisme d'atenuació, és evident que els parlants no la troben problemàtica, ja que la utilitzen en la meitat dels casos. Recordem, a més, que els atenuadors que apareixen amb més freqüència acompanyant actes centrals de desacord dins del mateix torn són l'enfocament de l'alteritat i l'acord parcial, que representen una expressió molt formulaica i, en certa manera, lexicalitzada, i als quals hem d'atorgar un valor atenuant moderat.

A la taula 40 hem volgut especificar com es reparteix aquesta atenuació de manera més específica: tot i que els resultats són bastant equitatius, en les converses dominen més els actes indirectes, una tendència que atribuïm al valor interpersonal que tenen aquest tipus d'actes en aquest context, l'ús des quals reflecteix la proximitat entre parlants. D'altra banda, tant les reunions com les tutories tenen un percentatge més alt d'atenuadors que d'actes indirectes. Respecte de les primeres, i sobretot en relació amb l'equilibri entre desacord atenuat i sense atenuar, compartim l'opinió d'Stalpers (1995), que considera que els participants de les reunions «give priority to the conventional maxim of demanding clearness over that of demanding politeness», i que associen ser cortès amb altres formes d'expressió i no amb un alt grau d'atenuació. Finalment, pel que fa a les tutories, la diferència d'estatus entre interlocutors maximitza la necessitat de fer servir atenuadors per cuidar la imatge de l'altre, mentre que el context pedagògic afavoreix l'ús d'actes indirectes com les construccions interrogatives per part dels professors, amb la intenció que els estudiants reflexionin per ells mateixos. De fet, els nostres resultats es corresponen amb els de Rees-Miller (2000) en el seu estudi sobre desacord en un context acadèmic universitari als Estats Units, ja que troba que un 62 % dels torns de desacord estan atenuats, una xifra molt semblant al nostre 59,6 %.

Els resultats quantitatius obtinguts en aquest apartat sobre la realització de l'acte central del desacord amb i sense atenuació són el punt de partida per reflexionar sobre la seva condició d'acte amenaçador de la imatge. Per fer-ho, volem combinar els resultats numèrics amb una anàlisi qualitativa de fragments i seqüències

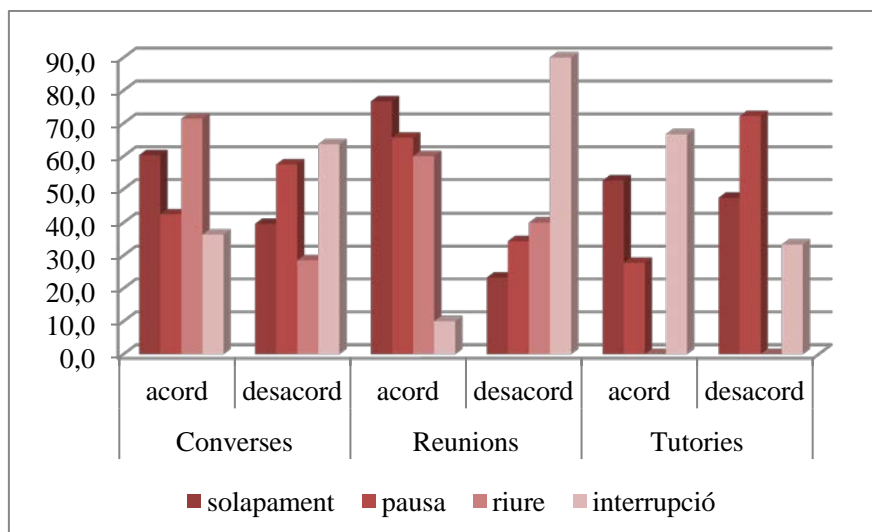
senceres dels tres gèneres, per tal d'assolir una visió completa del desacord i concloure com es caracteritza.

5.4.2. Elements de la interacció en la realització de l'acord i del desacord

A part dels actes de suport, hi ha elements de la interacció que també juguen un paper important en la realització de l'acord i del desacord i que cal tenir en compte per poder caracteritzar aquests actes de parla. En l'expressió de l'acord, un 45 % dels actes recollits en converses i reunions contenen algun element interaccional, mentre que en les tutories és només un 30 %; aquests resultats es mantenen pels dos actes de parla centrals, l'acord i el desacord.

En la línia dels resultats de la interacció generals de § 5.3, el riure i la interrupció són els elements menys freqüents, tot i que en aquest cas encara obtenen un resultat més discrets: en la majoria dels casos no arriben al 2 % dels elements totals utilitzats en cada gènere. Pel que fa als solapaments i les pauses externes, hi ha dues tendències generals: les converses i les reunions acumulen més solapaments (un 60 % del total d'elements), mentre que les pauses no arriben al 40 %; en les tutories, en canvi, passa precisament el contrari: les pauses representen el 60 % del total, i els solapaments, poc més del 30 %, una diferència estadísticament significativa en relació amb els altres dos gèneres. L'explicació d'aquesta diferència respon a l'estructura de la interacció, ja que a les converses i a les reunions hi ha més de dos parlants i és més probable que es produeixin solapaments. Podríem atribuir el baix nombre de solapaments en les tutories al respecte que hi ha pel sistema de presa de torns, que fa que els parlants realment s'assegurin que l'interlocutor ha acabat de parlar, però aquesta suposició queda invalidada pel fet que la freqüència d'interrupcions en les tutories és la més alta (un 5 %), la qual cosa demostra que els parlants (en més de la meitat dels casos, la professora) no dubten d'interrompre clarament si ho creuen necessari.

Després d'haver presentat la tendència general per als actes centrals, cal comprovar com els elements de la interacció es reparteixen entre actes centrals d'acord i desacord:

Gràfic 29. Elements de la interacció en actes centrals¹⁴⁰

	Converses		Reunions		Tutories	
	Acord	Desacord	Acord	Desacord	Acord	Desacord
Solapament	172 (60,4)	113 (39,6)	385 (76,7)	117 (23,3)	20 (52,6)	18 (47,4)
Pausa	85 (42,5)	115 (57,5)	212 (65,6)	111 (34,4)	20 (27,8)	52 (72,2)
Riure	5 (71,4)	2 (28,6)	3 (60)	2 (40)	0	0
Interrupció	4 (36,4)	7 (63,6)	1 (10)	9 (90)	4 (66,7)	2 (33,3)
Total	266	237	601	239	44	72

Taula 41. Elements de la interacció en actes centrals

En primer lloc, tenim els solapaments, que són sempre més freqüents en actes d'acord d'una manera més marcada (les reunions, amb una relació de 77-23 %) o menys (les tutories, amb un 53-47%), però estadísticament significativa: un acte central de desacord és menys probable que es pronunciï solapat a una altra intervenció. Segons si es troben en torn d'acord o de desacord, és més freqüent que el parlant se

¹⁴⁰ A diferència dels gràfics d'aquest tipus que hem vist fins ara, en què els subcamps inferiors conformaven un tot (per exemple, tipus d'iniciació en seqüències d'acord), en aquest cas volem comparar els resultats d'acord amb els de desacord per a cada gènere separatament.

solapi amb l'interlocutor que ha realitzat la iniciació per expressar acord o desacord respectivament. La freqüència superior d'aparició en l'acord es pot explicar per l'estructura que tenen els dos actes de parla: en l'acord, principalment el directe, el solapament en molts casos és molt simple, ja que les formes d'acord dèbil, neutre i fort consten, molt sovint, d'una sola paraula que els interlocutors pronuncien abans que el parlant hagi acabat la seva intervenció, potser de manera inconscient, i que no arriben a interrompre el discurs, com a (90):

(90) C2 [14]

APF: A mi em faria una vergonya anar a aquests pro[grames].

BPF: [Ja::].

APF: És que ni de públic, eh?

BPF: Ja::.

Les instàncies de desacord, en canvi, estan constituïdes en la majoria dels casos per frases més llargues, de manera que no és tan fàcil per als parlants inserir-les, ja que tenen més consciència d'estar trepitjant l'interlocutor, com passa a (91):

(91) C4 [11]

CBM: Jo crec que:: tenen molts equips i han decidit «mira, m:: a alguns no els direm res» --

MBF: .. però [vosaltres sou] --

CBM: [I que enviïn ells], llavors si envien els hi direm [2que sí, però si passen] --

MBF: [2Però vosaltres] sou ja:: [històrics, home::]!

XBM: [històrics, ja].

CBM: Ja, i el Martí, en principi --

[...]

El segon element destacat són les pauses externes, les quals serveixen com a avís de dues situacions diferents segons si acompanyen actes d'acord (passa entre un 11 i un 13 %) o de desacord (passa entre un 17 i 19 %).¹⁴¹ Als primers, les pauses resten força il·locutiva a l'acord que el parlant acaba pronunciant, de manera que transmeten que no és un acord al 100 % o, com diu Bilmes (1988), que és problemàtic. Aquest valor predomina en les reunions, en què s'acumulen el 66 % en actes d'acord, però és menor en les converses i, sobretot, en les tutories, en què un 72 %

---

¹⁴¹ L'anàlisi estadística revela una associació positiva entre seqüències de desacord i pauses externes: si la seqüència és d'aquest tipus més probable que aparegui aquest element de la interacció.

de les pauses acompanyen desacord. En aquest cas, les pauses es consideren un dels fenòmens propis de les segones parts no preferides, i avisen el receptor que la intervenció que segueix té aquesta configuració. Aquesta dualitat justifica la proposta de Bilmes (1988) de parlar de marcadors de reticència, una categoria que pren valors diferents segons si acompanya parts preferides o no preferides.

Pel que fa a les interrupcions, en converses i reunions són més freqüents en els actes de desacord, és a dir, que són torns de desacord que interrompen l'interlocutor que tenia la paraula. En les tutories, en canvi, són més freqüents en actes d'acord, però les freqüències absolutes ens mostren que hi ha molt pocs casos. Finalment, el riure és inexistent en les tutories (tot i que sí que apareix en la iniciació o la finalització), i tant en les converses com en les tutories és més freqüent en actes d'acord, tot i que d'una manera poc notable.

5.4.3. El desacord com a segona part (no) preferida

Schegloff (2007: 62-63) estableix que les respostes no preferides es caracteritzen per contenir diferents trets, els quals no han d'aparèixer necessàriament tots junts perquè el torn sigui considerat com a tal. La funció central i la més recurrent que tenen aquests trets és dificultar la realització del parell adjacent, ja sigui trencant-ne l'estructura en dos torns introduint-ne d'altres entremig o, en el cas que aquesta es mantingui, posant en perill la contigüitat entre les parts mitjançant altres elements que precedeixen la segona part. Dels diferents trets que identifiquen una segona part no preferida, ens interessen els dos que acabem de presentar per separat: l'atenuació i les pauses inicials o externes al torn. La funció que fan és endarrerir la posició de la segona part, ja que trenquen la contigüitat de la parella adjacent mitjançant elements que hem inclòs en la nostra anàlisi: pauses, endarreriment de la segona part (la posició inicial de la qual queda ocupada per interjeccions, evasives o marcadors del discurs), explicacions, acords proforma (buits de significat), i, finalment, la reformulació preventiva que duu a terme el parlant que ha produït la primera part en detectar que l'interlocutor no produirà la segona part preferida.

Si adaptem totes aquestes característiques al sistema d'anotació del CAIDAC, veiem que mentre que les pauses formen part de

l'anotació de la interacció, la resta de trets formen part dels atenuants dels actes de suport d'atenuació (explicació, marcadors del discurs, acord parcial, etc.), ja que des del punt de vista pragmàtic, aquesta és la funció que fan.¹⁴² Així doncs, per valorar la preferència o no-preferència de l'acord i el desacord cal quantificar amb quina freqüència acompanyen aquests actes centrals en cada gènere.¹⁴³ Dins del total d'instàncies d'acord, entre un 83 i un 86 % dels tres gèneres no conté ni atenuadors ni pauses, la qual cosa confirma amb un marge clar que, segons les característiques establertes per l'anàlisi de la conversa, es tracta d'una segona part preferida. Els actes amb atenuadors no superen el 4 %, i el 10-12 % restant correspon a casos d'acord precedits de pausa, en què la funció que fa no és marcar una no-preferència, sinó rebaixar la força de l'acte central, de manera que es podrien considerar equivalents a la categoria pragmàtica d'acord disminuït, com a (92):

(92) R1 [15]

[...]

MEF: [2Si no hagués- .. si l'haguéssis] a- ampliat més .. però .. però tampoc no és tant.

JEM: ... No.

[...]

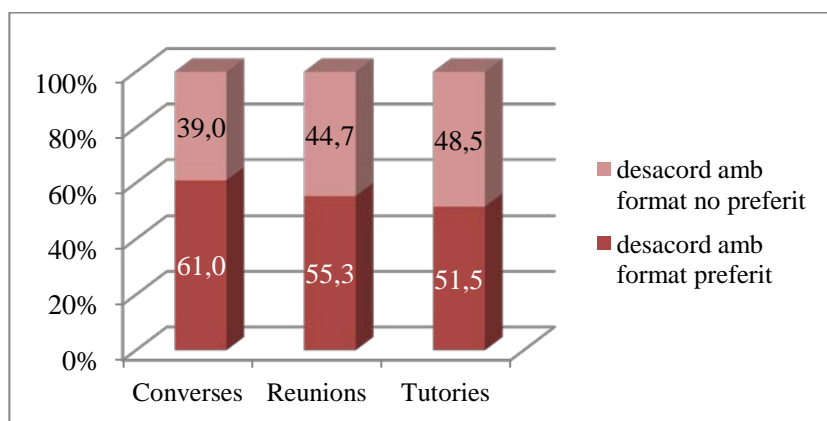
Pel que fa al desacord, la taula 40 mostra que els percentatges no són tan definitius: entre un 50 i un 60 % del desacord no presenta cap marcador de reticència, mentre que un 40-50 % sí que en porta. La conclusió més immediata que se n'extreu és que en català el desacord no es realitza com a segona part no preferida (Pomerantz 1984), ja que l'absència de pausa entre torns i d'altres estratègies de cortesia a part de l'acte central són característics de les segones

---

¹⁴² Cal notar que en aquest cas no incloem els actes indirectes com a mecanisme d'atenuació, ja que aquí ens centrem en aspectes estrictament formals pel que fa a la construcció del torn, que són l'objecte d'estudi de l'anàlisi de la conversa, i deixem de banda la composició de la segona part (no) preferida, és a dir, els actes centrals d'acord i desacord (que hem analitzat a l'apartat anterior).

¹⁴³ Per valorar els atenuadors com a trets d'una segona part no preferida han d'aparèixer acompanyant l'acte central, és a dir, dins del torn de resposta a la iniciació. Si apareixen en un torn posterior, no es poden considerar com a tals i són simplement atenuadors. És per això que al CAIDAC pràcticament no hi ha explicacions o justificacions que es puguin considerar trets d'una segona part no preferida, perquè sempre apareixen en el quart torn o més endavant i no acompanyant directament l'acte central.

parts preferides (Pomerantz 1984, Kakavá 2002). Tanmateix, cal valorar els resultats amb més detall.

Gràfic 30. Desacord amb format preferit i no preferit

	Converses		Reunions		Tutories	
	Total	%	Total	%	Total	%
Amb format no preferit ¹⁴⁴	262	39,0	279	44,7	132	48,5
Amb atenuadors	178	26,5	195	31,3	104	38,2
Amb pausa	114	17,0	110	17,6	52	19,1
Amb atenuació i pausa	30	4,5	26	4,2	24	8,8
Amb format preferit	409	61,0	345	55,3	140	51,5
Desacord total	671		624		272	

Taula 42. Desacord combinat amb trets de segones parts no preferides

La realització del desacord com a segona part preferida s'intueix amb els resultats obtinguts anteriorment a 6.4.1. D'una banda, s'hi presenten les estratègies d'atenuació més freqüents dins als actes de desacord, que apareixen entre un 20 i un 25 % dels casos i que són, principalment, l'enfocament de l'alteritat, l'acord parcial, les interpel·lacions i el desconeixement, amb freqüència diferent segons el gènere. De l'altra, pel que fa als mecanismes interaccionals, a § 5.4.2 establim que la freqüència amb què les pauses externes apareixen als actes centrals arriba pràcticament al

¹⁴⁴ Els resultat dels torns amb atenuació i pausa estan inclosos dins dels torns amb atenuadors i amb pausa, ja que els contenen tots dos, de manera que no se sumen al total de format no preferit. A més, totes les freqüències relatives s'han calculat a partir del nombre de d'actes de desacord total.

20 %. El gràfic 30 mostra que, pel que fa als gèneres, les converses són les que inclouen menys marques de no-preferència, és a dir, que tenen un format preferit, mentre que les tutories n'inclouen alguna en la meitat dels casos, sobretot atenuadors, la qual cosa és comprensible, ja que a l'hora d'atenuar el desacord és més clar fer-ho amb un marcador o un acord parcial que no pas amb una pausa. És interessant també observar que els casos en què l'acte central de desacord de les tutories inclou tant atenuació com pausa inicial és el doble (8,8 %) que en els altres dos gèneres. Aquest fet pot deure's a les característiques del gènere, que fa que tant professores com alumnes intentin evitar el desacord i l'expressin amb precaució, sobretot quan és directe.

Tanmateix, un 51,5 % del casos en les tutories, i més encara en les converses i les reunions, continua sense contenir atenuació ni pauses, és a dir, que té un format de segona part preferida. Així doncs, el desacord en català, a més de ser expressat, en general, de manera directa, no presenta les característiques pròpies de les segones parts no preferides establertes per l'anàlisi de la conversa: en lloc de ser la contrapartida de l'acord en la distinció acord - preferit / desacord - no preferit, sembla que els parlants catalans els conceben amb el mateix valor com a resposta a una primera part d'iniciació de qualsevol tipus. Aquesta concepció justifica que els parlants no l'evitin i que només en rebaixin la força en casos concrets, determinats per la situació contextual, com ara en alguns gèneres discursius o quan hi ha una diferència d'estatus entre els interlocutors. Així doncs, tal com ha observat Gruber (1998), l'organització teòrica de la preferència no és aplicable en les discussions (*conflict talk*), com ja apunten autors previs (Bilmes 1993, Kothoff 1993) i reprès en d'altres de posteriors (Brenes Peña 2011 per a l'espanyol).

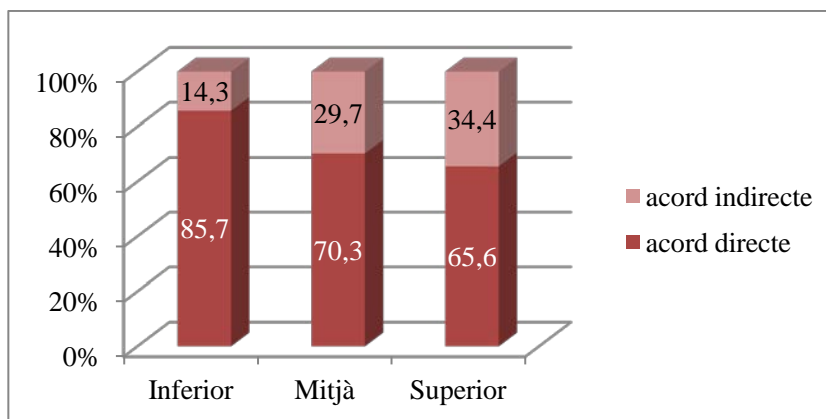
5.5. La incidència del poder

Fins aquest punt hem presentat els resultats pragmàtics i de la interacció dels tres gèneres, per veure quines diferències hi ha en l'expressió de l'acord i el desacord. Als objectius i al marc teòric hem presentat el poder com un factor important a l'hora d'estudiar aquests actes de parla, i com a tal el vam tenir en compte en l'anotació, que ens permet recuperar i contrastar l'actuació dels participants que tenen un estatus superior, mitjà o inferior, així com

la realització de l'acord i el desacord per part de diferents rols, com ara els d'estudiant i professor. La visió general de les diferències d'estatus que presentem inclou reflexions sobre els gèneres en què són més acusades, les reunions i les tutories, en els casos que siguin rellevants. Per donar més profunditat a la presentació quantitativa que fem aquí en aquest capítol, dediquem aquest apartat a fer una aproximació al rol del poder en l'expressió de l'acord i el desacord a partir d'exemples del corpus.

Hem establert tres categories d'estatus: el superior, l'inferior i el mitjà. L'estatus superior està reservat per als parlants que se situen clarament per sobre d'altres parlants, principalment a causa del rol que tenen: els professors en les tutories i els caps de grup de recerca, directors o caps d'estudi en les reunions. Spencer-Oatey (2008: 34-35) distingeix cinc bases de poder i considera que tant professors com caps tenen els quatre primers: poder de recompensa (A controla els resultats que B desitja obtenir), poder de coerció (A controla els resultats que B vol evitar), poder d'expertesa i poder legítim (obtingut pel seu rol, estatus o circumstàncies situacionals). Si el professor té un estatus superior, l'estudiant el té inferior, ja que tot i gaudir de certa llibertat d'acció està supeditat al que li dicti el primer. Tanmateix, en les reunions no creiem que els membres que no són caps tinguin un estatus inferior, sobretot en la interacció entre ells, que en molts casos és la que domina les reunions que constitueixen el CAIDAC perquè el cap o responsable només intervé en casos concrets; per això hem establert un estatus mitjà, designat per als casos en què els parlants interactuen amb iguals. Aquest grup inclou també els amics i familiars, ja que, encara que a vegades es preveu que es pot parlar d'estatus dins de la família (els pares i els avis el tenen superior als fills, per exemple), en les mostres del CAIDAC i no hem detectat cap marca que denoti aquesta disposició. De fet, la bona relació de què gaudeixen els participants en tots els casos sembla que eviti que destaquí ningú.

D'acord amb aquesta classificació, comptem amb 523 torns de parlants d'estatus inferior (6,3 % del total), 6 557 del mateix estatus (79,8 %) i 1 140 d'estatus superior (13,9 %). Per a aquests tres grups hem seleccionat les diferències més importants obtingudes en diferents nivells de l'anàlisi pragmàtica, a partir dels quals observarem la incidència de l'estatus i el poder en l'expressió de l'acord i el desacord. En primer lloc, el gràfic 31 presenta els resultats per a l'acord:

Gràfic 31. Tipus d'acord segons l'estatus

	Estatus inferior		Estatus mitjà		Estatus superior	
	Total	%	Total	%	Total	%
Acord directe	150	85,7	1501	70,3	133	65,6
Acord indirecte	25	14,3	635	29,7	69	34,4
Total	175		2136		202	

Taula 43. Tipus d'acord segons l'estatus del parlant

Tot i que l'acord directe és el més utilitzat en els dos casos, la proporció amb què es distribueixen amb l'indirecte és prou diferent. Els parlants d'estatus inferior responen gairebé exclusivament de la manera més directa; com que es tracta dels estudiants, podem deduir que la seva intenció és fer el seu acord amb el professor tan evident com sigui possible. D'altra banda, entre els membres del mateix estatus i d'estatus superior l'acord directe domina en dos terços dels casos, però hi ha més instàncies en què es permeten anar més enllà del *sí*, *no* i *clar*: aquesta diferència en l'aparició de l'acord indirecte en relació amb els parlants d'estatus inferior és estadísticament significativa. Cal dir que no hem recollit cap ocurrència d'acord amb suport (és a dir, amb els adverbis *també* o *tampoc*) pronunciat per parlants d'estatus superior, la qual cosa indica que no se situen tan explícitament al costat dels interlocutors d'estatus més baix.

Ara bé, els resultats per a l'acord indirecte mostren que sí que s'hi situen d'una manera menys clara, mitjançant l'alineació (en un 42 % dels casos), un tipus d'acte que acumula el 60 % del total dels parlants amb estatus mitjà. Dels pocs casos d'acord indirecte dels parlants d'estatus inferior que hem trobat (25), un 60 % són instàncies de

coconstrucció, com a (93), en què l'estudiant aventura un suggeriment o un comentari que complementa el que ha dit el professor, amb més sort (segon torn de l'estudiant) o menys (primer torn de l'estudiant).

(93) T17 [5]

PT4: I ens sembla lo més natural del món i pensem que una llengua estrangera

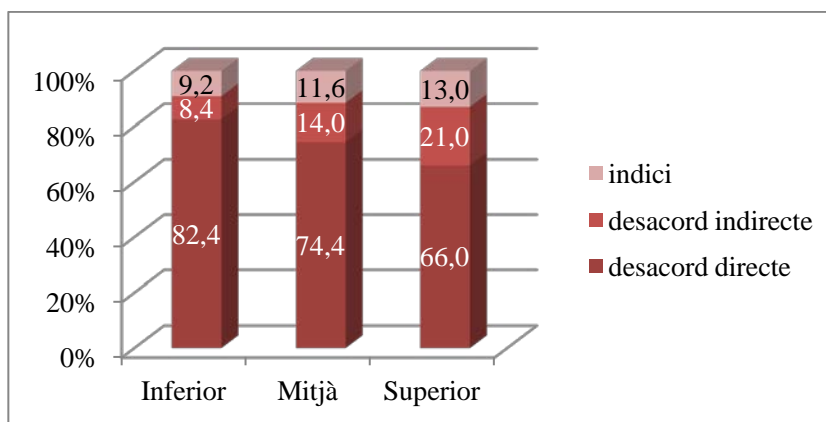
ET1: S'aprèn d'una altra manera.

PT4: s'ha d'aprendre necessàriament passant per la gramàtica

ET1: .. I no.

PT4: .. I jo crec que no.

Aquesta tendència dels estatus a la preferència per l'expressió directa en diferents graus es reproduïx en l'expressió del desacord, tot i que en aquest cas els tres gèneres es diferencien més:

Gràfic 32. Tipus de desacord segons l'estatus

	Estat inferior		Estat mitjà		Estat superior	
	Total	%	Total	%	Total	%
Desacord directe	108	82,4	881	74,4	167	66,0
Desacord indirecte	11	8,4	166	14,0	53	21,0
Indici	12	9,2	137	11,6	33	13,0
Total	131		1 184		253	

Taula 44. Tipus de desacord segons l'estatus

Així com els resultats obtinguts referents al tipus de desacord en els tres gèneres mostren molta semblança (entre un 72 i un 74 % de desacord directe, un 13 i un 18 de desacord indirecte, i un 7-12 %

d'indicis), la taula 44 mostra que aquesta equivalència no es manté quan estudiem les dades des d'un altre punt de vista: els parlants d'estatus inferior segueixen expressant-se de manera directa i clara, els del mateix estatus obtenen uns resultats semblants als dels gèneres per separat, i els d'estatus superior tornen a baixar fins als dos terços dels casos, tal com ha passat en l'acord. La diferència entre grups és estadísticament significativa entre els d'estatus inferior i els d'estatus superior: els segons afavoreixen l'aparició de desacord indirecte i redueixen la probabilitat que es doni desacord directe.

Per trobar l'explicació d'aquesta diferència detallem els resultats dels diversos tipus de desacord:

	Estatus inferior		Estatus mitjà		Estatus superior	
	Total	%	Total	%	Total	%
Objecció	67	62,0	525	59,6	104	62,3
Contraposició	28	25,9	212	24,1	39	23,4
Correcció	10	9,3	127	14,4	22	13,2
Alternativa	1	0,9	12	1,4	0	0
Performatiu	2	1,9	5	0,6	2	1,2
Total	108		881		167	

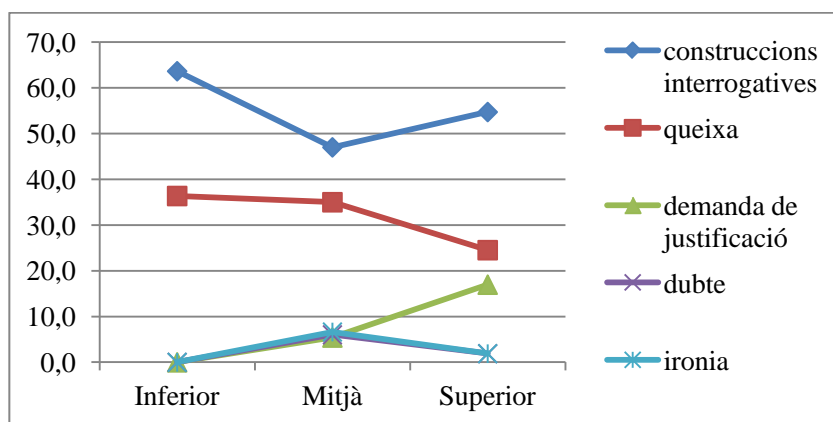
Taula 45. Desacord directe segons l'estatus del parlant

En general, la distribució dels tipus de desacord directe és molt semblant entre els diferents tipus d'estatus, amb un domini clar de les objeccions amb *però* (un 60 % dels casos en els tres estatus). Volem puntualitzar, tanmateix, que, dins del grup de parlants que tenen un estatus mitjà i interactuen amb altres amb el mateix estatus (familiars, amics, membres d'un comitè, mestres quan no hi ha la directora), els familiars fan servir la contraposició més encara que l'objecció.¹⁴⁵ La diferència més notable d'aquesta figura és entre el percentatge de correcció que hi ha entre els parlants d'estatus inferior, els estudiants, amb els altres dos grups, un resultat comprensible si tenim en compte que estan corregint un professor de qui, en la majoria de tutories, depèn la nota que trauran en l'assignatura. Tot i així, no tenen tants problemes per negar el que els han dit, com demostra l'alt percentatge de contraposició, la qual cosa s'entén si ens imaginem la dinàmica que poden tenir les

¹⁴⁵ Vegeu § 6.1.1.

tutories, en què el professor acusa o retreu alguna cosa a l'estudiant i aquest ho nega per defensar-se («No, això ho hem posat, però a part hem anat definint el que era cada cosa» T4).

A diferència de la semblança entre estatus per al desacord directe, el gràfic 33 mostra que sí que hi ha diferències clares en l'expressió del desacord indirecte:

Gràfic 33. Tipus de desacord indirecte segons l'estatus

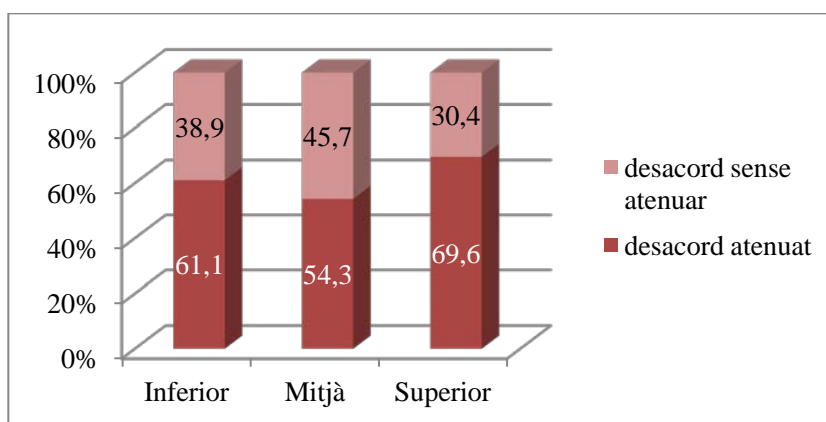
	Estatus inferior		Estatus mitjà		Estatus superior	
	Total	%	Total	%	Total	%
Constr. interrogatives	7	63,6	78	47,0	29	54,7
Queixa	4	36,4	58	35,0	13	24,5
Demanda de justificació	0	0	10	5,4	9	17,0
Dubte	0	0	9	6,0	1	1,9
Ironia	0	0	11	6,6	1	1,9
Total	11		166		53	

Taula 46. Tipus de desacord indirecte segons l'estatus

La baixa freqüència de desacord indirecte dels parlants d'estatus inferior s'entén també si mirem quins tipus són més utilitzats pels parlants d'estatus mitjà i superior: construccions interrogatives, queixes i demandes de justificació. Les tres posen en dubte el que s'ha dit al torn anterior i això pot resultar molt amenaçador atesa la diferència d'estatus que mantenen amb els professors, més que no pas negar alguna declaració per defensar-se o objectar algun aspecte concret. Tot i així, les construccions (que, de fet, poden ser

interpretades per simples preguntes pel fet de ser indirectes) i les queixes són les estratègies que utilitzen més. Observem diferències també en els parlants d'estatus superior: d'una banda, fan menys ús de les queixes, per tal com una persona amb estatus superior és proactiva i té poder per establir una solució o un full de ruta, de manera que queixar-se no li aporta res; de l'altra, les professores que formen part d'aquest grup fan pujar la demanda de justificació, que ja hem vist que sobresortia als resultats de les tutories.

Fins aquí hem vist que com més estatus tenen els parlants, menys directes són, tot i que els actes d'aquest tipus configuren en qualsevol cas un mínim del 66 % dels actes centrals de desacord totals. Ara cal comprovar si aquest desacord està atenuat, amb actes de suport o expressant-lo de manera indirecta, cosa que mostra el gràfic 34:

Gràfic 34. Desacord atenuat i sense atenuar segons l'estatus

	Estatut inferior		Estatut mitjà		Estatut superior	
	Total	%	Total	%	Total	%
Desacord directe sense atenuar	51	38,9	541	45,7	77	30,4
Desacord atenuat	80	61,1	643	54,3	176	69,6
Desacord indirecte i indicatiu	33	25,2	303	25,6	86	34,0
Desacord directe amb atenuadors	47	35,9	340	28,7	90	35,6
Total	131		1184		253	

Taula 47. Desacord atenuat i sense atenuar segons l'estatus

En la presentació per gèneres, hem trobat que els parlants de les converses i les reunions atenuen al voltant del 50 % dels actes centrals de desacord que realitzen, mentre que els de les tutories augmenten fins a gairebé un 60 %. Podem contrastar aquests resultats amb els de la taula 47, en què els parlants d'estatus mitjà (amics, familiars i participants sense càrrec de les reunions) atenuen un 54 % del desacord, mentre que els d'estatus inferior i superior, que pertanyen majoritàriament a les tutories, obtenen uns resultats més alts. Això indica que la relació de (des)igualtat envers els altres parlants incideix en l'ús de l'atenuació, que és inferior quan l'estatus és compartit, i superior quan és diferent; en aquest últim cas, els parlants d'estatus superior són els que atenuen més. Pel que fa a la preferència per als atenuadors o els actes indirectes, els parlants d'estatus inferior es decanten per atenuar amb expressions formulaiques (*sí, però..., bueno, però...*) de manera clara, en els d'estatus mitjà hi ha la mateixa tendència, tot i que menys acusada, i els parlants d'estatus superior combinen equitativament els dos tipus.

Si desglossem els resultats anterior i ens centrem en els parlants de les tutories, trobem que les professores atenuen un 65 % dels actes de desacord que pronuncien (amb atenuadors o expressant el desacord de manera indirecta), respecte al 50 % dels estudiants: això és perquè encara que tinguin poder i un estatus superior, el seu rol com a docents estableix que cal respectar els estudiants i guiar-los sense imposar-se, com a (94):¹⁴⁶

(94) T13 [3]

PT4: És que això és massa, eh?

ET1: Ja (1,9) És que així tota la vida, si no perdo el temps .. sempre .. tota la vida he fet coses.

PT4: ... Ja, però potser has de:: (1,9) has de mirar d'organitzar-ho d'alguna manera que -- establint prioritats.

ET1: Ja, ja, @sí, clar!

PT4: .. Eh?

ET1: Sí, sí.

¹⁴⁶ Aquesta actitud s'aplica, sobretot, amb estudiants que fan la feina i justifiquen les seves accions, però la situació es pot invertir en els casos en què els estudiants se sobrepassen en les seves exigències o que ofereixen justificacions que no se sostenen: «Això és una excusa de mal pagador al final “és que no ho vaig entendre!”» (T19).

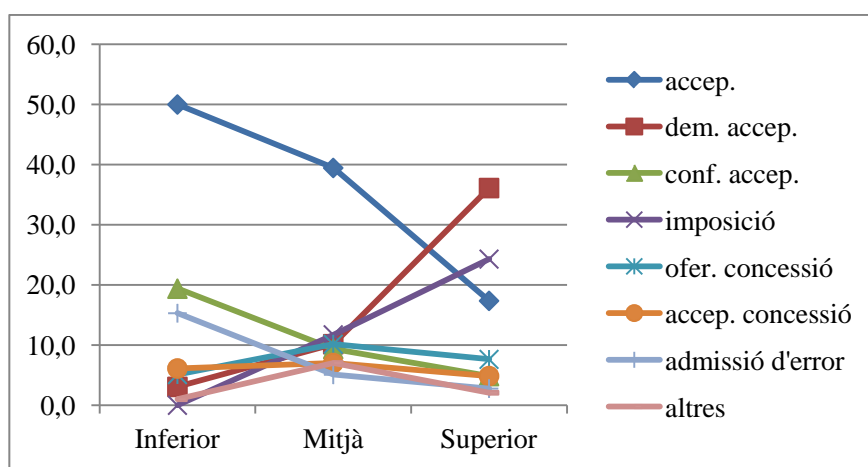
Aquests resultats són en la línia dels que va trobar Rees-Miller (2000): els professors del seu estudi, estudiats en el context de l'aula, també feien servir marques de cortesia amb més freqüència (76 % dels casos) que quan els estudiants expressaven desacord amb ells (53 % dels casos).

Un altre aspecte en què es pot observar la incidència del poder i l'estatus és en la relació entre l'ús d'atenuadors i intensificadors. L'ús de la intensificació augmenta d'acord amb l'estatus: com més alt, més intensificadors trobem, de manera que sembla que l'estatus confereix la possibilitat de fer-los servir per la posició de superioritat: per als parlants amb un estatus superior, entra dins de les manifestacions lingüístiques de poder que pot dur a terme. La reiteració és molt utilitzada pels parlants del mateix estatus i d'estatus inferior, mentre que els d'estatus superior prefereixen la justificació i el reforç expressiu de la interjecció *eh*. D'acord amb el valor que hem atribuït a aquesta partícula (§ 4.4.2), segons la qual imposen la validesa del que s'ha dit en aquell mateix torn (Brenes Peña 2011b), cal certa seguretat per poder-lo fer servir, cosa que tenen, sobretot, els parlants d'estatus superior. La separació dels parlants per rols ho confirma, ja que és un intensificador utilitzat per professors i membres de comitès amb un càrrec superior a la resta.

Pel que fa a l'atenuació, la tendència és la contrària, i com més baix és l'estatus, més se'n troba. La diferència entre l'atenuació en parlants d'estatus mitjà i superior, d'una banda, i d'estatus inferior, de l'altra, és estadísticament significativa: la probabilitat que aparegui és més reduïda en els dos primers grups. Tal com passa en l'anàlisi per gèneres, destaca l'ús de l'enfocament de l'alteritat, l'acord parcial i les explicacions. Destaca especialment la diferència en l'ús de la valoració positiva, el qual s'incrementa a mesura que augmenta l'estatus dels parlants; per fer aquest tipus de compliment s'ha d'estar, com a mínim, al mateix nivell que el receptor. Amb les explicacions passa el contrari: els parlants amb menys estatus les fan servir més que no pas els d'estatus mitjà o superior. En el cas d'aquests últims, ja hem indicat que fan servir la justificació intensificadora des de la seva posició de poder. Els parlants d'estatus mitjà, tanmateix, mostren un ús bastant semblant d'explicació i justificació, ja que dins d'aquest grup trobem tant els parlants de les converses com els membres de les reunions. Si desglossem els diferents rols dels parlants, trobem que els membres de les reunions

utilitzen la justificació a causa de la necessitat de raonar la posició que prenen els parlants en les diferents discussions, mentre que els parlants de les converses donen explicacions per atenuar el desacord. Finalment, l'estatus repercuteix també en l'ús del desconeixement: els parlants d'estatus superior pràcticament no l'utilitzen, ja que en la seva posició han de transmetre seguretat, però els d'estatus inferior i mitjà sí que l'empren.

Per acabar, l'última categoria d'anàlisi pragmàtica que reflecteix les diferències entre estatus és la finalització, els resultats de la qual estan recollits al gràfic 35:

Gràfic 35. Finalització segons l'estatus

	Estatus inferior		Estatus mitjà		Estatus superior	
	Total	%	Total	%	Total	%
Acceptació	49	50,0	101	39,5	25	17,4
Imposició	0	0	30	11,7	35	24,3
Demandar acceptació	3	3,1	26	10,2	52	36,1
Confirmar acceptació	19	19,4	24	9,4	7	4,9
Admissió d'un error	15	15,3	13	5,1	4	2,8
Oferir concessió	5	5,1	26	10,2	11	7,6
Acceptar concessió	6	6,1	18	7,0	7	4,9
Altres	1	1,0	18	7,0	3	2,1
Total	98		256		136	

Taula 48. Finalització segons l'estatus

Com es pot veure a la taula 49, la distribució dels tipus de finalització més utilitzats canvia molt segons l'estatus dels parlants, més que en qualsevol de les categories que hem vist fins ara, d'una manera que reflecteix la superioritat o inferioritat en què es troben i el poder amb què compten. Per als dos tipus que reflecteixen més variació, les diferències són estadísticament significatives: en l'acceptació, l'augment de l'estatus fa disminuir la probabilitat que aparegui, mentre que en la demanda d'acceptació l'anàlisi estadística recull les dues direccions: a més estatus, més demanda, i a menys estatus, menys. Pel que fa a les finalitzacions preferides per a cada estatus, els parlants amb un estatus inferior són d'acceptació en un 50 % dels casos, és a dir, que són estudiants que cedeixen davant del que els diu la professora, i en segon lloc trobem l'admissió d'un error,¹⁴⁷ una manera més explícita de cedir, i la confirmació de l'acceptació, la qual cosa està directament relacionada amb el tipus més utilitzat per professors, caps i responsables: la demanda d'acceptació. Per a aquest grup, abans d'arribar a l'acceptació, en segon lloc trobem la imposició, un resultat coherent, ja que el que els permet imposar el seu punt de vista és principalment la superioritat i poder que els dona el rol que tenen. Pel que fa a les converses entre iguals, amb un estatus mitjà, la distribució dels diferents tipus és més homogènia, tot i que domina l'acceptació en un 40 % dels casos.

5.6. Discussió dels resultats

Els resultats obtinguts en l'anàlisi quantitativa del corpus evidencien que, tot i que hi ha una tendència general bastant similar, els tres gèneres mostren divergències a l'hora d'expressar l'acord i, sobretot, el desacord. D'entrada, el repartiment entre seqüències d'acord i de desacord comença a definir les característiques dels gèneres que hem estudiat: en les reunions, es donen les dues situacions amb força igualtat (un 51 % són de desacord i un 49 % d'acord), mentre que en les converses col·loquials i en les tutories predominen les seqüències de desacord, que suposen un 65-70 % del total. En el cas de les tutories, aquest fet es deu a la naturalesa

---

¹⁴⁷ En l'admissió de l'error, la diferència entre l'estatus inferior i el superior és significativa: és menys probable que aquest tipus de finalització aparegui en una intervenció d'un parlant del segon grup.

específica de bona part de les mostres, en què la professora i l'estudiant han d'acordar una nota per al treball final de l'assignatura, consens que no sempre arriba amb facilitat.

El recompte dels torns per seqüència ha mostrat també que les seqüències de desacord són perceptiblement més llargues i que els tres gèneres discursius difereixen en la llargada de les seqüències: les tutories són les més curtes, seguides de les converses i, finalment, les reunions. Tot i que aquesta gradació és parcialment atribuïble al nombre de participants, l'anàlisi de les mostres amb detall ens mostra que hi ha pocs casos en què tots els parlants presents participin en la interacció, la qual cosa apunta que la justificació darrere de la llargada de les seqüències és més complexa.

A partir d'una iniciació, que en la majoria dels casos és una declaració (i, en les reunions, també pot ser una proposta amb molta freqüència), els parlants es posicionen fent ús dels actes centrals d'acord i desacord. Tot i que el recompte total presenta bastanta igualtat entre els dos actes centrals en converses i tutories i superioritat de l'acord en les tutories, si separem els resultats entre els tipus de seqüències (cosa que aïlla entre un 40 i un 56 % dels actes d'acord, els únics que poden aparèixer en les seqüències d'acord) la distribució resultant de les seqüències de desacord canvia molt: en les converses i en les tutories els actes de desacord sumen entre un 64 i un 77 % dels actes centrals totals; en les reunions, en canvi, l'acord representa un 60 % del total. Hem argumentat que la majoria d'acord en les reunions respon a la necessitat dels membres de posicionar-se explícitament respecte de les opinions que van sorgint, i ho fan expressant acord amb la que més els convé o la que prefereixen. Sigui com sigui, l'aplicació d'un model estadístic que té en compte factors relacionats amb la composició i constitució del corpus ens confirma que la diferència entre els actes de parla centrals en seqüències de desacord és significativa, és a dir, que es pot atribuir a la variable del gènere discursiu, que fa augmentar o disminuir la probabilitat que es doni un acte central d'acord o de desacord.

En el contínuum entre actes directes i indirectes (més o menys convencionals), tant l'acord com el desacord en català se situen en més d'un 65 % més a prop dels primers.¹⁴⁸ L'estadística ha validat

---

¹⁴⁸ Excepte en l'acord directe en les converses col·loquials, que engloba un 64 % dels casos.

la preferència de cada gènere per un tipus d'acord, però, en canvi, les diferències dels gèneres en la distribució entre els tipus de desacord no són prou grans com per ser significatives. Les diferències sobresurten també en altres aspectes més específics de les seqüències de desacord, com ara la preferència per tipus diferents d'atenuadors, la finalització o el grau en què els actes de parla centrals estan atenuats.

En l'acord, la claredat del desacord directe domina de manera més marcada en les tutories, un fet que hem relacionat amb la necessitat que senten els estudiants de manifestar de manera indiscutible que estan d'acord amb el que estableix la professora. En les converses col·loquials, en canvi, és on hi ha més acord indirecte, cosa que podem explicar a partir del raonament que fa Blum-Kulka (1989), que troba que en algunes llengües els actes indirectes convencionals són els més freqüents, i a partir de la reflexió que fa Escandell-Vidal (1995) sobre la capacitat dels parlants de reconèixer-los perquè ja formen part del repertori cultural d'una llengua. Així doncs, en el cas que les expressions utilitzades siguin més vagues, i no tan establertes i compartides per una comunitat, el que permet la comprensió és el coneixement compartit dels parlants, que si són amics o familiars tindran experiències comunes que els ajudaran a interpretar els actes en el sentit amb què s'han pronunciat; en aquest sentit, destaca especialment l'ús de la ironia. Ara bé, aquesta justificació per als actes indirectes es pot aplicar a les converses, però no explica per què l'ús d'aquest tipus d'actes augmenta amb l'estatus (relacionat amb el rol dels parlants, com hem vist per als professors) o, sobretot, per què és evident que s'atenuen molt menys.

En aquest segon aspecte, els resultats indiquen que, en contextos determinats, expressar un acte de manera indirecta és una materialització més de l'atenuació, que en aquest cas no complementa l'acte com un marcador o un acord parcial, sinó que en modifica l'estructura. Atesos els resultats obtinguts en l'anàlisi, creiem que aquest és el cas en gèneres més formals com ara les reunions en les tutories, en les quals sembla que realment tenen incorporat un matís atenuant pel fet de no fer coincidir la força il·locutiva amb la proposició amb què es vehicula, però que en les converses col·loquials és una mostra més de la proximitat entre parlants, tal com hem comentat al paràgraf anterior. Briz (2004: 73) avisa que l'equivalència d'actes directes amb descortesia respon a una interpretació ancorada a la cortesia codificada que no té en

compte l'avaluació dels parlants, i que la cortesia associada a un acte només es pot interpretar en context, de manera que «la minimización de la fuerza ilocutiva de los actos de habla y la función social de éstos, es decir, la cortesía en dicha minimización, sólo pueden ser medidas dialógicamente en el contexto conversacional». Des d'aquest punt de vista, doncs, és concebible que la funció i valor dels actes indirectes canviï segons la situació comunicativa i el gènere en què se situa.

Hem vist també que la profusió d'actes directes no es correspon amb una presència alta d'atenuadors (que representen més d'un 80% dels actes de suport que hem trobat en actes centrals), tot i que és cert que és on se n'acumulen més (un 80 %) dels tres tipus de desacord que hem anotat i és també el tipus més atenuat, encara que això es tradueixi en només un 30-45 %. Cal veure com es justifica aquesta tendència en cada gènere; com exposa Briz (2012: 48): «[...] si la atenuación es un hecho contextual, su definición y, sobre todo su reconocimiento, pasa por situar de modo preciso los contextos comunicativos que la favorecen y que determinan su frecuencia». En les converses col·loquials, la poca distància i la confiança fan que l'ús d'estratègies de cortesia sigui poc freqüent, mentre que en gèneres formals la seva presència augmenta i està orientada principalment a minimitzar amenaces a la imatge dels interlocutors (Briz 2012). A l'hora de dur a terme la cortesia reparadora, els parlants del CAIDAC afavoreixen l'ús de l'enfocament de l'alteritat, l'acord parcial previ a l'expressió del desacord i les explicacions posteriors.

Ara bé, si parlem d'atenuació en tots els actes centrals de desacord i considerem que expressar els actes centrals de manera indirecta és una forma més d'atenuar la força il·locutiva (una percepció que considerem vàlida en contextos formals), la proporció de desacord atenuat sobrepassa la de desacord sense cap tipus d'atenuació en les tutories (amb una proporció de 60/40 %) i queda equilibrada en converses i reunions. El fet que l'atenuació no tingui una presència dominant en cap dels gèneres, ni tal sols a les tutories, i que això no tingui repercussions negatives en la interacció (cap parlant hi fa referència ni es queixa de la manera en què s'expressa el seu interlocutor) reflecteix que els parlants no creuen que sigui necessari utilitzar aquesta categoria pragmàtica, la qual cosa, al seu torn, seria un primer indicador del fet que en català el desacord no és un acte amenaçador de la imatge.

Pel que fa a la presència d'actes de suport en les seqüències senceres, hem vist que els resultats són els mateixos en els tres gèneres: dos terços són atenuadors i un terç són intensificadors. Això indica que, encara que els primers dominen, no ho fan d'una manera tan clara com es podria esperar. Mentre que per als atenuadors dominen les estratègies que sobresurten a l'atenuació dels actes centrals i l'explicació, per als intensificadors destaquen sobretot les estratègies que apareixen en torns posteriors al de desacord: la justificació, que apareix sobretot quan els parlants s'orienten cap al conflicte i la discussió (sobretot en reunions i tutories), la reiteració, que és la repetició emfàtica d'algun aspecte o de tot l'acte de desacord, i la crítica. També destaca el reforç expressiu amb interjeccions, el qual sí que apareix dins del torn de desacord. Aquesta presència notable d'intensificadors del desacord acceptada com a normal és un segon indicador que els parlants no el conceben com acte amenaçador. Tanmateix, aquesta tendència que revelen les xifres s'ha de contrastar amb una anàlisi qualitativa de fragments concrets de cada gènere que contextualitzi aquests resultats.

La categoria pragmàtica en la qual s'evidencia d'una manera més clara que els gèneres funcionen de manera diferent és la finalització, sobretot pel que fa a les converses i les reunions, d'una banda, que acaben amb l'acceptació d'algun dels parlants, i les tutories, de l'altra, en què la demanada d'acceptació per part dels professors i l'admissió d'errors per part dels estudiants destaquen especialment. Així, doncs, els resultats obtinguts en el nivell d'anotació pragmàtica ens porta a afirmar que la situació comunicativa, amb tot el que inclou (rol, distància, relacions de poder, etc.), juga un paper molt rellevant a l'hora de determinar quins tipus de desacord directe i indirecte són els més freqüents i la necessitat d'utilitzar la cortesia en forma de mecanismes d'atenuació per compensar el risc d'amenaça a la imatge que pot suposar el desacord.

Gràcies a l'anàlisi de la dimensió de l'estatus i el poder que se'n deriva hem pogut comprendre més específicament els resultats obtinguts en cada gènere, sobretot en les diferències entre professora i estudiant, o entre els caps i els diferents membres de les reunions. El poder conferit per l'estatus superior influeix en la realització de l'acord i el desacord i la necessitat de fer servir mecanismes de cortesia, així com en la necessitat de tancar les seqüències de desacord i la manera en què es fa. També ajuda a

matitzar els resultats, ja que, per exemple, les freqüències obtingudes per les tutories són fruit de la combinació de les de les professores i els estudiants, els quals, per separat, són molt diferents. En el capítol següent aprofundim també en aquest aspecte, mitjançant l'estudi de les interaccions entre parlants amb desigualtat d'estatus i poder.

Pel que fa als resultats de la interacció, també se situen en aquesta diferenciació entre gèneres, tot i que en aquest sentit és cert que poden respondre a característiques més formals, com ara el nombre de parlants. Ara bé, aquesta característica explica només en part per què hi ha tan pocs solapaments en les tutories (la majoria de les quals tenen només dos participants), ja que, encara que la relació desigual de poder que s'estableix entre estudiant i professor és rellevant perquè pot implicar més respecte pels torns de paraula, sí que hi trobem interrupcions. En les converses col·loquials i les reunions, en què en les seqüències intervenen normalment tres o més persones, els solapaments són més freqüents, sobretot per expressar acord, amb segones parts que contenen simplement algun adverbi o locució adverbial, per als quals a vegades és difícil distingir entre la funció fàtica de mantenir el canal obert i l'expressió d'acord.

La poca presència dels diferents marcadors de reticència o de no-preferència, que no arriben al 50 % del total d'actes de desacord, fa pensar que, en català, el desacord no és un acte de parla no preferit: en les converses i les reunions té poca incidència, i la seva presència només destaca lleugerament en les tutories a causa del seu ús superior d'atenuadors com ara l'enfocament de l'alteritat o l'acord parcial. Tal com hem conclòs a § 5.4.3, en les converses i les reunions, i en les tutories en menor mesura, tant l'acord com el desacord poden presentar l'estructura de segones parts preferides, tot i que en el segon cas també poden incloure un tret característic de les segones parts no preferides. Aquest resultat concorda amb la conclusió a què arriben Pomerantz i Heritage (2013) en la revisió moderna que fan del concepte de preferència, la concepció de la qual es veu influïda per la cultura. Els autors apunten que els participants estableixen què és apropiat (l'acord, el desacord, etc.) segons el context, i, per tant, la interpretació que fem del que és preferit i no preferit ha de tenir en compte aquests factors.

Així doncs, a partir de l'anàlisi quantitativa hem pogut donar resposta a la pregunta d'investigació 1.4 i hem començat a entreveure la concepció que els parlants tenen del desacord a partir de la seva preferència pels actes directes i l'ús bastant moderat de l'atenuació, però per tal d'aprofundir en els resultats numèrics que hem presentat en aquest capítol necessitem dur a terme una anàlisi qualitativa de fragments concrets. Una visió més detallada pot aclarir per què, tot i que el desacord directe seria molt amenaçador des de la visió tradicional que l'assimila amb la descortesia, els resultats i la manca de reacció negativa dels parlants demostra una vegada més que aquest no és el cas, almenys en aquests gèneres, amb certs matisos.

5.7. Recapitulació

Aquest capítol recull els resultats quantitius obtinguts a partir de l' anotació en cinc nivells que hem presentat amb detall en el capítol anterior. Gràcies a l'assignació de valors i a la metodologia de la lingüística de corpus, hem pogut recollir i combinar elements pragmàtics i de la interacció per obtenir una visió de l'expressió de l'acord i el desacord en català en els tres gèneres que hem triat com a objecte d'estudi. A partir de la taxonomia establerta al capítol 4, hem anat recuperant els resultats de diferents elements en cada gènere i els hem comparat: segons el repartiment de les seqüències, dels actes centrals d'acord i desacord, el tipus d'acord, el tipus de desacord, els actes de suport, la iniciació, la finalització i els elements de la interacció. A més, el programa que hem utilitzat per a l' anotació ens ha permès recuperar també elements continguts dins d'altres, com ara atenuadors i pauses dins del desacord, amb la qual cosa hem aprofundit més en l'anàlisi, ja que no és el mateix presentar per separat el desacord directe i els atenuadors que ser capaç de veure amb quina freqüència els segons acompanyen els primers dins del mateix torn. Gràcies a aquesta combinació hem vist que el desacord no presenta les característiques d'una segona part preferida de manera uniforme, sinó que amb més freqüència pren la forma d'una segona part preferida, sense pauses inicials o atenuació.

L' anotació minuciosa no solament pragmàtica i de la interacció, sinó també dels parlants, ens ha permès recuperar la informació

d'una altra manera: mitjançant l'estatus dels interlocutors. El fet que els rols dels parlants del CAIDAC siguin clars i estiguin ben definits, facilita l'assignació de l'estatus que els correspon a cadascun (inferior, mitjà i baix), de manera que podem associar els resultats obtinguts en aquestes anàlisis amb els resultats per gèneres, sobretot en el cas de les tutories, que és on els parlants pertanyen als dos extrems.

Una vegada obtinguts els resultats quantitius que mostren com es realitza l'acord i el desacord en català en els diferents gèneres, quins tipus d'actes de parla i quines estratègies d'atenuació i intensificació fan servir els parlants i com comencen i acaben les seqüències que els contenen, és necessari contrastar aquesta visió essencialment numèrica amb una anàlisi qualitativa de mostres reals del CAIDAC que proporcioni exemples reals d'aquests resultats. Aquesta anàlisi se centrarà en els factors situacionals que es constitueixen com a definitoris de cada gènere a partir de l'anàlisi quantitativa que hem realitzat.

6. Desacord i gestió de la imatge en converses col·loquials, reunions i tutories

MEF: A mi em falta parlar més concretament dels dibuixants, eh? (1) per això? O no? [...] ... Però que vull dir que --

JEM: Que fem més èmfasi.

MEF: .. Exacte .. que vull dir que els= -- és l'impor[tant].

JEM: [Més èm]fasi amb [2aquests, de fet] --

MEF: [2No? Perquè l'exposi]ció és dels [3dibuixos].

[Reunió 1]

En aquest capítol presentem una anàlisi qualitativa de l'expressió del desacord en els tres gèneres a partir de mostres del CAIDAC. Pretenem, d'una banda, contrastar els resultats quantitius del capítol anterior obtinguts a partir del recompte d'elements inclosos en l'anotació amb l'observació de fragments complets. De l'altra, volem estudiar amb més detall la gestió de la imatge que fan els parlants de català en diferents situacions.

Així, per a cada gènere hem triat els aspectes que destaquen més en l'anàlisi quantitativa, especialment aquells en què la imatge dels parlants es veu afectada i requereix gestió interrelacional. En les converses col·loquials hem trobat que el desacord directe és l'acte central dominant, i que aquest apareix sense atenuació en més d'un 75 % dels casos, de manera que volem veure com es formula lingüísticament aquest desacord i quin efecte genera en la interacció, és a dir, si és percebut com a acte amenaçador de la imatge, i en la relació entre els interlocutors. També aprofitem l'espontaneïtat de les converses per estudiar la complexitat que s'amaga darrere de l'expressió del desacord en casos en interaccions en què regnen els solapaments i les interrupcions. Pel que fa a les

reunions, ens centrem en dos aspectes: en primer lloc, en l'expressió del desacord entre parlants entre els quals hi ha distància, en contraposició a la proximitat de les converses que analitzem abans; en segon lloc, en la interacció dels membres amb el cap o director, ja que a § 5.5 hem vist que hi ha diferències sociopragmàtiques entre la manera en què s'expressen els parlants amb diferència d'estatus i de poder, i volem observar si la presència d'un participant amb un estatus superior a la resta canvia la manera en què s'expressa l'acord i el desacord. Finalment, pel que fa a les tutories, hem vist que són un exemple clar de sistema d'imatge de deferència (Scollon, Scollon i Jones 2012), de manera que estudiem la manera en què difereix la manera d'expressar desacord segons si s'origina amb els parlants amb d'estatus inferior (estudiants) o amb els d'estatus superior (professores).

Aquesta diferència entre els aspectes que destaquen més en cada gènere comença a apuntar que en les converses col·loquials, les reunions i les tutories prenen més rellevància uns factors situacionals o uns altres, i aquests afecten la producció i la recepció de la cortesia.

6.1. Converses col·loquials entre amics i familiars

Les converses col·loquials que formen part del CAIDAC estan protagonitzades per grups d'amics i familiars amb una relació propera. Això fa que els fragments d'acord i desacord que hem recollit siguin un reflex de la realització dels actes de parla de l'acord i el desacord en aquest gènere, caracteritzat per la quotidianitat, l'espontaneïtat, la interactivitat i la informalitat (Payrató 2010: 245). La col·loquialitat en les converses i en qualsevol situació comunicativa queda definida (segons Briz 1998 i Briz i Val.Es.Co 2002, entre d'altres), per cinc factors: la relació d'igualtat, la relació vivencial de proximitat, el marc interaccional quotidià, la problemàtica temàtica i el fi interpersonal. Prendre en compte aquests factors a l'hora d'analitzar una interacció és imprescindible per interpretar el valor que els parlants poden haver volgut donar a les seves intervencions, de manera que el que fora de context pot resultar massa directe i generar una reacció negativa pot ser, una vegada situat, perfectament vàlid i acceptable. Al capítol 2 hem explicat que Briz (2004) defineix aquests dos valors com a

cortesia codificada, entesa per si sola com a cortesa o descortesa, i cortesia interpretada, que pren significat quan se situa en un context determinat. A partir dels fragments que presentem a continuació veurem que en la conversa col·loquial el que es pot considerar descortesia codificada per la manera en què el desacord pren la forma d'un acte amenaçador de la imatge dels parlants, no és interpretada com a tal, ja que la interpretació que se'n fa depèn de la situació comunicativa. Conèixer les característiques de cada situació és fonamental per entendre per què els parlants «toleren» segons quines intervencions dels seus interlocutors, específicament les que contraposen o corregeixen el que acaben de dir, sumat al fet que ho fan, en algunes ocasions, interrompen o solapant el seu discurs.

6.1.1. Contraposició d'idees clara i directa

Al subcorpus de converses del CAIDAC trobem diversos casos en què la contraposició d'idees o posicions es fa de manera directa, sense cap mena d'atenuació, el que Brown i Levinson (1987) consideren obertament (*bald on record*). Tot i que el desacord directe sense atenuació pot resultar, a primera vista, molt amenaçador, Culpeper (1996) assenyala que un dels casos en què aquesta superestratègia pot utilitzar-se sense perill per als interlocutors és quan no hi ha cap intenció per part del parlant de malmetre la imatge del receptor.¹⁴⁹

A continuació presentarem uns quants exemples protagonitzats per parlants amb diferents rols i relacions entre ells, però tots marcats per la manca de distància, l'absència de reacció dels interlocutors davant de l'expressió d'actes amenaçadors de la imatge i la (manca de) reparació o compensació de la imatge (el que Brown i Levinson (1987) anomenen *acció redreçadora* (*redressive action*), realitzada amb estratègies de cortesia positiva) que duen a terme els interlocutors. Cal veure si la igualtat d'estatus i la poca distància entre els participants de les converses (el que Scollon, *Scollon i Jones* (2012) denominen sistema d'imatge de solidaritat) és el que fa

---

¹⁴⁹ Brown i Levinson (1987) consideraven acceptable l'ús d'aquesta superestratègia en circumstàncies molt específiques, com ara en una emergència en què la imatge es deixa al marge, quan l'amenaça és mínima o quan el parlant té una relació de poder molt superior amb el receptor.

possible que l'expressió directa del desacord sigui tan freqüent i acceptable.

(95) C10 [39]

HNM: Sempre recordo a l'últim Reis que sabia que era Reis, em vaig llevar amb tota la il·lusió i l'Anna em va dir «tonto, no, no anem, tinc son» i jo «oh, Reis!» -- sí --

ANF: Això no és veritat!

HNM: Anna, és veri[tat].

ANF: {L2 [Non é] vero}!

HNM: Sí que és veri[2tat] --

ANF: [2No],

HNM: Anna, sí, que me'n [recordo .. Sí].

ANF: [no és veritat, no era jo].

HNM: Sí que eres tu.

A (95) el germà (HNM) està explicant que la seva germana va espatllar l'últim dia de Reis en què encara creia que els Reis eren reals amb la seva manca d'il·lusió. La reacció de la germana (ANF) no es fa esperar, i nega amb vehemència que això sigui veritat.¹⁵⁰ El germà afirma que sí que ho és, i comença un intercanvi de sis torns d'estructura molt simple en què el que canvia en molt casos és simplement l'aparició de l'adverbi *no*, i, cap al final, apareix una justificació («no era jo») que dóna lloc a un nou intercanvi de tres torns centrats en aquesta nova estructura. A més, al llarg de la interacció els dos es trepitgen contínuament quan parlen, ja que no esperen que l'altre hagi acabat de parlar per reiterar la seva posició. Podem reconèixer aquesta estructura com la que segueixen moltes altres discussions entre germans (tot i que potser serien més pròpies de nens o adolescents que no pas d'una parella de 26 i 24 anys),¹⁵¹ però aquesta interacció juganera transmet de manera clara que la

¹⁵⁰ De fet, i tot i que la mostra és només d'àudio, és molt probable que el *sí* d'HNM al primer torn sigui en resposta a alguna reacció no lingüística d'ANM, que podria estar fent que no amb el cap.

¹⁵¹ De fet, és bastant semblant a alguns dels exemples que posa Maynard (1985: 3) dels nens de primer de primària que estudia:

- B: This is my own crayon right there
 A: It is not
 B: It is
 A: It is not
 B: It is too
 A: It is not
 B: Yes it is, yes it is, yes it is

relació entre ells és bona i propera. L'absència d'una reacció negativa i la poca intenció d'arribar a decidir qui té raó demostra que aquest no és l'objectiu de la interacció, i que l'únic que fan és reafirmar la seva relació interpersonal.

Trobem un cas molt semblant de desacord directe amb contraposició a (96), entre una mare (TFF) i dues filles (AFF i JFF):

(96) C7 [8]

TFF: Aquest jersei anirà a les escombraries {L2 en breve}.

JFF: No::!

AFF: No!

TFF: I tant!

JFF: No::!

Quan la mare amenaça de llençar un jersei que sembla, pel demostratiu, que una de les dues filles porta posat mentre sopen o que és a prop, la reacció de les noies, que és tant desacord com de protesta, té una estructura encara més simple que en l'exemple anterior: en aquest cas és una negació simple i clara, i es repeteix una vegada més quan la mare reitera la seva intenció. Aquesta dinàmica és reconeixible com a discussió familiar i exemple d'una mare manant les filles de fer alguna cosa. El conflicte queda obert, ja que la seqüència de desacord acaba aquí, sense resoldre's, i el tema de la conversa canvia, cosa que fa pensar que la mare només volia fer un primer avís de les seves intencions; el fet que cap de les tres intenti justificar la seva posició (potser el jersei és vell i està fet malbé, o bé les filles se'l posen sovint i els agrada molt) denota que aquests arguments o bé són coneguts o bé serviran quan es reprengui la discussió.

Aquest desacord indignat o de protesta també el trobem en altres casos, com ara a (97) entre un matrimoni que no es posa d'acord en el tipus de color blau de l'equipació esportiva que duia el marit (PNM) quan era jove:

(97) C10 [38]

PNM: Nosaltres al bàsquet anàvem negres, grocs i negres.

GNF: .. No, senyor! No havíeu portat això? Els de *hockey*, potser.

PNM: I els de futbol, però és blau fosc, blau marí, no:: --

GNF: No, no era blau fosc, és un altre blau.

En aquest cas, però, tot i que la reacció de la dona (GNF) és negar de seguida i emfàticament amb una interjecció el que ha dit el marit

(«No, senyor!»), a continuació rebaixa l'oposició fent una pregunta que posa en dubte el grau de certesa que té sobre la qüestió, i després admet la possibilitat d'haver-se equivocat. PNM accepta l'ofertament de cooperació de GNF i el completa, però reitera la seva posició respecte del tema principal, cosa que fa que la seva dona repregui l'enfrontament, que queda irresolt sense que la interacció, aparentment, se'n ressenti. Els exemples (95)-(97) il·lustren els resultats obtinguts en l'anàlisi quantitativa per a l'expressió de desacord directe entre familiars, en què domina la contraposició (la mateixa estructura del primer torn amb un adverbi, sovint de negació).

Aquest desacord sense impediments també el trobem, a part d'entre germans i matrimonis, entre pares i fills, com demostra el fragment (98):

(98) C9 [14]

RDM: Si cuina el papa tens a sota totes les paelles brutes,

SDM: No, perdona, [el papa renta, eh]?

RDM: [tots els plats bruts], ... quatre olles o XX.

SDM: (1) Això és -- això és molt injust ... jo els rento.

El fill, RDM, es queixa que el seu pare, SDM, no renta els plats, i ho fa davant de tota la família. El pare reacciona i nega que sigui veritat, interrompent el discurs del fill (que després segueix com si el pare no hagués dit res) durant un moment i interpel·lant-lo directament amb l'enfocador d'alteritat *perdona*. Al final, el pare es lamenta en veu alta i diu que és injust que el seu fill digui això perquè és mentida. En aquest cas ens trobem davant d'actes que amenacen de manera clara la imatge dels dos parlants: el fill, que critica el pare, i el pare, que rebutja el que ha dit el fill i el deixa com un mentider. Tot i així, aquesta aparent descortesia no és interpretada com a tal ni pels dos protagonistes ni pels altres participants en el dinar, ja que saben que la relació entre els dos és bona, que són pare i fill, i que aquesta és la dinàmica que comparteixen.

De la mateixa manera que la crítica directa del fill provoca la reacció indignada del pare, el mateix passa entre amics. APM, BPF i CPM estan mirant un concurs de talents a la televisió mentre sopen, i surt un nen que diu que sap reconèixer tots els dinosaures, cosa que dóna lloc a la seqüència següent:

(99) C2 [27]

APM: «{L2 Todos estos libros me los he leído, y mi vida social es la de un caracol}».

BPF: Té deu anys, quina vida social voleu que tingui?

CPM: .. Bueno, amb els amics.

[...]

APM es riu del nen fent referència a la poca vida social que deu tenir si s'ha après totes aquestes dades de memòria, però BPF s'enfada davant d'una actitud que considera injusta i desafia aquesta afirmació recordant a APM que amb deu anys no hi ha gaires nens que en tinguin. La construcció interrogativa que utilitza, que és alhora una queixa i una crítica, no necessita rebre necessàriament una resposta, però CPM, que havia somrigut amb l'afirmació d'APM, intenta defensar-lo oferint-ne una, però amb molta incertesa. Tot i l'aparent tensió, la seqüència s'acaba aquí sense que hi hagi cap tipus de reacció negativa o s'hi torni a fer referència, tot i la certa agressivitat amb què BPF es posiciona en contra d'APM i la intervenció de CPM, que és clarament conciliadora.

Aquests quatre casos, i especialment en el tercer, que és el que els interlocutors porten a l'extrem més teatral, són exemples de pseudocortesia (*mock impoliteness*, Culpeper 1996: 352) o descortesia interpretada (Briz 2004). Albelda (2008: 768) troba casos d'aquest tipus en la seva anàlisi de converses de Val.Es.Co, les quals descriu de la manera següent:

In these communicative situations the biunivocal relation between acts codified as threats and their interpretation as impolite is frequently broken up. In many conversations the speakers produced such codified acts at the monological level, but without any intention in the communicative exchange to be impolite.

En el seu estudi de la descortesia, Culpeper (1996: 352) afirma que «lack of politeness correlates with intimacy», és a dir, que un major grau de familiaritat afavoreix una absència de cortesia o una major aparició de descortesia (codificada, però no interpretada com a tal pels interlocutors a causa de la situació comunicativa). En les converses del CAIDAC domina l'ús d'actes directes (*directness*) i l'absència de marques de cortesia evidents que sí que trobem amb més freqüència en reunions i tutories, de manera que la manca de cortesia codificada i el domini de la cortesia interpretada fa més difícil l'anàlisi d'aquestes interaccions, ja que, com planteja

Hernández-Flores (2002: 106-107), la cortesia no es restringeix només a l'ús d'atenuadors molt evidents:

Las peculiaridades de la cortesía en las relaciones sociales próximas no se limitan a la características comunicativas, sino que también la interacción social creada entre estos hablantes tiene sus peculiaridades que la diferencian de la de hablantes con otro tipo de relaciones, pues las expectativas y normas de comportamiento social son menos claras y abiertas entre familiares y amigos por el hecho de ser un grupo poco institucionalizado socialmente, siendo su comportamiento más bien creado por sus miembros de acuerdo con sus vivencias compartidas (Watts 1991: 2-3).

Així doncs, encara que hi hagi absència de les estratègies de cortesia més convencionals, això no vol dir que les intervencions dels parlants no tinguin en compte la imatge dels interlocutors, ja que la proximitat que revela l'ús de certes estratègies pot resultar més beneficiós per a la interacció i la relació interpersonal entre parlants que l'ús de la cortesia. Tanmateix, encara que en la conversa entre familiars i amics el que està codificat com a descortès en altres contextos pugui interpretar-se de la manera contrària i ser una prova de la relació de proximitat entre els parlants, hi ha casos en què ser tan directe pot acabar afectant la imatge d'algun parlant, com passa a (100), en què la creença de LCM es veu refutada de manera clara pels altres interlocutors:

(100) C1 [27]

- LCM: Ell deia que no, però dic -- «però avui en dia tothom sap el que són {L2 las vacaciones de prima[vera]}» a]
- NCF: [O no]!
- LCM: Estats Units --
- GCF: No, eh? [3No creguis].
- MCM: [3Jo no en tinc ni idea], de què és això.
- CCM: Jo [tampoc].
- ICF: [Jo tam]poc.
- OCF: .. No, eh?
- ((riuen i parlen tots alhora))
- GCF: Jo [sí, jo sí].
- LCM: [Ara podria dir coses] com {L2 «adiós mundo cruel»} [o algo].
- GCF: [@@@]
- ICF: [@@@]
- ((riure general))

Sis dels amics que hi ha a la calçotada no saben què són les vacances de primavera, trencant així el punt de partida d'LCM, que creu que tothom ho sap. Les dues intervencions que tenen lloc després del torn d'LCM són les més directes i les que l'ataquen més: d'una banda, NCF mostra el desacord directe mitjançant l'alternativa, que pronuncia, a més, com una exclamació; de l'altra, GFC nega que el que ha dit LDM sigui veritat amb un simple *no*, seguit de l'intensificador *eh?*. Les quatre intervencions següents, en canvi, resulten més inofensives, ja que no van dirigides directament al que ha dit LCM, sinó que se centren en la seva experiència personal, que s'hi oposa («Jo tampoc [no ho sé]»). GCF intenta arreglar-ho una mica declarant que ella sí que sap què són les vacances de primavera, però el seu torn se solapa amb el d'LCM, que posa de manifest que és conscient que s'ha equivocat fent una broma hiperbòlica; sembla, doncs, que tot i que LCM no sembla afectat per la resposta negativa, considera que la reacció tan contrària i immediata que ha tingut el seu comentari requereix algun tipus de resposta, en aquest cas una mica teatral.

El fet que es queixi amb tant d'humor i que provoqui el riure d'uns quants parlants es pot considerar una estratègia per posar fi al conflicte (Norrick i Spitz 2008), tot i que aquí clarament no és seriós i potser no caldria. La situació queda resolta perquè LCM ha recuperat, en certa manera, la imatge que havia perdut fent una broma, una de les estratègies de cortesia positiva que Brown i Levinson (1987) enumeren per apel·lar al caràcter de grup entre parlants, ja que reivindica les normes d'interpretació compartides que tenen (*claim common ground*). Aquesta estratègia funciona perquè fa riure GCF i ICF, que amb aquesta resposta restableixen l'acceptació envers LCM, que havia quedat momentàniament afectada.

L'humor, de fet, és un dels recursos més efectius per rebaixar la tensió en una seqüència de desacord, tot i que, com veurem més endavant en l'anàlisi de les reunions i les tutories, pot tenir valors diferents. En les converses trobem que, en la majoria dels casos, és un riure sincer, com a resposta a algun estímul que al parlant li resulta humorístic, com a (101):

(101) C3 [30]

MVF: Sí que està cru, eh, Toni?

CVM: .. No, està .. està al punt. [@@@]

BVF: [@@@]

En aquest exemple, MVF i BVF han anat a sopar a casa de CVM, que ha cuinat una pastís de verdures. En veure el plat, les noies comenten que sembla que li falti un punt de cocció, i finalment a (99) veiem el moment en què el tema torna a sortir però de manera més clara, ja que BVF diu directament a CVM que realment el pastís és cru. La reacció de CVM és negar-ho i defensar les seves habilitats culinàries, però el fet que probablement sigui evident que el pastís és cru i que, per tant, està mentint, fa que no pugui evitar riure després d'expressar el desacord, cosa que desinfla la força de la seva oposició, que s'acaba convertint en una acceptació encoberta. L'amistat que uneix aquests parlants permet aquest tipus d'interacció, com també el fet que BVF rigui juntament amb CVM i que aquest no reaccioni negativament: tota la situació resulta còmica.¹⁵² Haakana (2002: 209) valora molt positivament aquestes instàncies de riure compartit: «Sharing laughter is seen to exhibit such positive interactional features as intimacy, affiliation and alignment and to be sharing of a similar sense of humour, a similar attitude towards something ».

Al CAIDAC trobem altres exemples de seqüències de desacord que els participants doten des d'un principi d'un to de broma propi de les converses entre bons amics. Així, a (102), la manera que tenen XBM i MBF, una parella, de presentar a un dels seus amics una discussió que sembla que tenen des de fa temps resta tensió a la situació.

(102) C4 [9]

MBF: Això si s'inclou els bolos dintre d'esport, eh? Seria::
[tan @@]

XBM: [Comença per aquí].

---

¹⁵² Cal destacar que aquesta relació entre els tres participants en la conversa es manté fins i tot quan s'intercanvien els papers. En el fragment següent, que té lloc més tard en la C3, és BVF qui s'equivoca i ha d'acabar reconeixent-ho, mentre que MVF torna a riure davant de la situació.

C3 (40)

[...]

BVF: [20 sigui sí], però posen molta catalanada com The Luminers ese i:: --

MVF: ... The Luminers no és catalanada.

BVF: .. No, és veritat.

MVF: @@@@

BVF: Rectifico (1) inglesada.

CBM: .. Sí, ella sempre té aquest .. ntx! sempre té aquest --
XBM: [Home, realment] --
MBF: [És que el Xavi em vol colar] que els escacs són un esport .. no.
CBM: No, [2avera],
MBF: [2No] em sembla un es[port].
CBM: [jo crec] que he acabat cedint amb els escacs.

MBF comença la seqüència reprenent un fil que comparteix amb CBM perquè és una conversa que han tingut abans, però el riure final denota que el to amb què ho diu és lleuger. La reacció de CBM és lamentar-se del retret parlant de MBF en tercera persona («ella sempre té aquest ..») com si no hi fos per distanciar-se'n i dirigir-se directament a XBM, que és el tercer participant en discòrdia. MBF opta per la mateixa estratègia i es dirigeix només a XBM per queixar-se de com d'invàlid és el raonament de la seva parella, de qui també parla en tercera persona, fent referència a un altre esport que també provoca divergències («és que el Xavi em vol colar que els escacs són un esport»). De fet, XBM s'orienta amb la posició de MBF des d'un principi, primer indirectament («Comença per aquí») i després amb un indicatiu format per un marcador enfocador de l'alteritat («home, realment»). CBM, però, reorienta la direcció del discurs quan MBF treu a la conversa els escacs, i passa a dirigir-s'hi directament per recordar-li que aquesta discussió ja estava tancada i que va cedir. Tot i que reconèixer que va perdre aquella discussió afecta la seva imatge negativa, en la seqüència de desacord general sobre les bitlles aquesta admissió juga en contra de MBF, ja que invalida l'efecte negatiu que havia tingut el fet que tragués a la llum aquesta discussió anterior. De tota manera, ningú fa referència explícita a l'intercanvi ni hi reacciona negativament.

6.1.2. Una estructura de la interacció molt complexa

A més de l'expressió directa, sense atenuació, del desacord, trobem bastants casos en què el desenvolupament en la interacció es veu interromput o separat en diferents torns, una característica pròpia de les converses col·loquials que dificulta encara més la realització d'aquest acte de parla. En la majoria d'exemples de l'apartat anterior els solapaments i interrupcions afecten interjeccions, marcadors discursius o petits fragments que no trenquen el fil de la interacció, però hi ha casos en què l'afany per parlar i expressar l'opinió fa que els parlants reaccionin i es posicionin abans que l'interlocutor acabi

de parlar o d'expressar la seva opinió; tot i això, els parlants sembla que accepten que la conversa funciona així, i no es queixen quan els interrompen o el seu torn se solapa amb el d'algú altre.

(103) C4 [27]

- XBM: Però jo lo del doctorat -- bueno, no sé, jo el veig molt il·luminat .. lo de que faci doctorat .. a lo millor sí, eh?
A lo millor [acaba i]
- CBM: [Clar] --
- XBM: [2s'hi fot, eh? Però:] --
- MBF: [2Per què no -- per què no?]
- CBM: Jo el que tampoc sé d'enginyeries no sé com està, de doctorat.
- XBM: Ja.
- MBF: [Bueno, però si] --
- CBM: [De:: temes de be]ques de temes [2de -- d'opor][3unitats].
- XBM: [2No, però]
- MBF: [3Ah]!
- XBM: lo que em [refereixo d'il·luminat] --
- MBF: [Beques com a tot] --arreu.
- CBM: Sí, sí, però clar, que no sé com està la recerca, aquí.
[...]

Aquesta seqüència és un exemple clar de la complexitat interactiva que pot suposar una conversa amb només tres integrants: dels tretze torns que la componen, només n'hi ha tres que no tinguin cap interrupció ni solapament i que es puguin pronunciar senceres sense intervencions indesitjades. XBM està parlant d'un conegut dels tres parlants que es planteja fer un doctorat, tot i que no creu que realment l'acabi fent. MBF desafia aquesta assumpció amb una construcció interrogativa («Per què no -- per què no?») que no rep resposta, i després de la intervenció de CBM comença un nou torn de desacord directe amb *però* atenuat amb el marcador *bueno*. Aquest torn és interromput per ella mateixa quan s'adona que CBM parla de la possibilitat d'obtenir una beca per fer un doctorat; la seva reacció és de sorpresa («Ah!»), i després acaba formulant una intervenció bastant neutra que CBM deixa resposta. Curiosament, la intervenció de CBM que ha posat fi al desacord amb MBF dona peu a un nou desacord, però aquest cop amb XBM, que aclareix que ell es referia a la poca probabilitat que aquest conegut comenci i acabi un projecte així. Tot i que aquesta reivindicació es perd i la seqüència s'acaba, sembla que al final CBM és qui des d'un principi

no ha entès de què parla XBM exactament, però en qualsevol cas és una mostra de com la impaciència dels parlants per tenir la paraula a vegades provoca malentesos.

Aferrar-se al torn de paraula o prendre'l abans d'hora pot esdevenir-se tant en casos d'acord com de desacord. A (104), unes amigues comenten com reaccionarien si es quedessin embarassades.

(104) C5 [18]

- NAF: A veure, no ho buscaria, jo.
MAF: No, home, [nosaltres tampoc! Però:::]
EAF: [No, jo tampoc, que pobra de mi!]
NAF: si vingués, vindria.
EAF: .. [Sí].
RAF: [Sí], però vindria com una càrrega? .. [2O vindria -- ... no::, no, una cosa] --
EAF: .. [2Home, @sempre ve com una càrrega! @@@@
RAF: és depèn de com t'ho [prenguis].
EAF: [No ens] enganyem, eh? @@
[...]

L'afany per expressar l'acord amb la primera intervenció de NAF fa que tot el torn d'EAF se solapi del tot amb el de MAF i que cap de les dues deixi que la primera acabi de dir tot el que volia dir. Quan RAF comença a plantejar-se què comportaria l'arribada d'un nadó («però vindria com una càrrega?»), EAF de seguida intervé per donar una resposta molt clara (però suavitzada amb el riure) al que creu que és una sola pregunta, però que per a RAF només era una de dues alternatives possibles. RAF comença a plantejar la segona, però quan sent el que diu EAF interromp el propi discurs i expressa el desacord directe amb contraposició («no::, no») perquè EAF no ha entès a què es referia amb la seva intervenció («és depèn de com t'ho prenguis»). Tanmateix, EAF no l'escolta i reitera el seu parer, intensificat amb l'apèndix apel·latiu *eh* i amb un verb en primera persona del plural que pretén incloure les altres participants a la conversa.

Aquests exemples són una prova més de l'existència de tot un conjunt de normes que regulen la interacció que els parlants coneixen i posen en pràctica inconscientment, de manera que el que podria semblar desordenat i caòtic respon realment a una organització dels torns sistemàtica. En les converses col·loquials, un gènere en què uns parlants en igualtat de poder i molt poca distància se senten lliures de participar en qualsevol moment, hem vist que

els parlants saben en tot moment en quina direcció va la interacció i s'hi posicionen de la manera adient. A més, els solapaments i les interrupcions no destaquen ni mereixen cap reacció en aquests contextos pel mateix motiu que els parlants poden expressar el desacord sense reserves (la familiaritat), tot i que en alguns casos retarden la possible resolució final del desacord per com interrompen el fil dels interlocutors i els obliguen a estar atents i posicionar-se constantment. La gestió i reorientació de la posició en el desacord que els parlants són capaços de fer en les seqüències malgrat el gran nombre de solapaments i interrupcions que hi ha demostra la gran capacitat amb què compten els parlants per adaptar-se a cada canvi que té lloc, o de com executem sense dificultat el que sembla tan complex quan se sotmet a una anàlisi, però que realment amaga una sistematicitat que els analistes de la conversa sempre han reivindicat.

6.2. Reunions de planificació

Com ja hem exposat anteriorment, a diferència de les converses, l'objectiu principal de les quals és mantenir una bona relació interpersonal, les reunions es caracteritzen per tenir un objectiu marcat: una decisió que cal prendre de manera informada, un problema que cal resoldre, una proposta que cal presentar, estudiar i aprovar, etc. Els resultats de l'anàlisi quantitativa mostren que aquesta diferència en l'orientació té repercussions en el tipus i freqüència dels tipus de desacord que els parlants utilitzen, i els estudis previs revelen que aquesta mentalitat converteix el desacord en una part intrínseca de les reunions, esperada i fins i tot ben valorada (Angouri i Locher 2012, entre d'altres) en els casos en què la decisió que s'ha de prendre és important.

(105) R4 [33]

[...]

SSF: [3El Bona] *Lletra* és l'únic que em va una mica bé --

MSF: .. Sí.

SSF: Perquè també trobo que és necessa[ri] --

MSF: [Amb això] ja discrepem, també, nosaltres. @@

A (105), extret d'una reunió de claustre d'una escola, un grup de mestres estan valorant els llibres de text que fan servir per decidir si l'any que ve els substitueixen o els treuen. Després de la valoració

que fa SSF, MSF expressa d'una manera clara que tant ella com la seva companya no tenen la mateixa opinió positiva del llibre, però ho fa amb una declaració neutra que denota que no és una qüestió personal, sinó de feina, i l'única repercussió que té és que les dues hauran de justificar la seva opinió perquè el claustre prengui la decisió més encertada. De fet, aquest és el funcionament que estava pensat per a aquesta reunió, l'ordre del dia de la qual era tractar aquest tema. El *també* indica que no és la primera vegada que divergeixen, ja que denota que hi ha hagut altres ocasions en què SSF i ella han tingut opinions enfrontades sobre un llibre, i el riure final intenta suavitzar aquest fet rebaixant l'amenaça.

Tanmateix, tot i que el desacord forma part del *modus operandi* de les reunions, alguns exemples trobats al CAIDAC demostren que la seva aparició ha de ser raonada i justificada i que donar voltes sobre un mateix tema sense avançar es valora negativament, ja que la distribució del temps sol estar estipulada i això pot fer endarrerir la resta de temes que s'han de tractar.

(106) R3 [44]

[...]

MLF: Bueno, no, però que vull dir a l'hora d'avaluar-ho has de pensar com ho avalues aquesta família[rització, això és el que vull jo dir].

((24 torns de discussió))

MLF: ... Sí, però jo no dic res, eh? Jo no dic .. no he volgut enredar-ho, eh?

((la discussió segueix))

[...]

A la seqüència 44 d'aquesta reunió els mestres que hi participen comencen a debatre què és un indicador i què és un criteri a l'hora d'avaluar els alumnes. Tres seqüències més tard, després de passar per diversos punts que cal tenir en compte i en què sembla que tots es van posant d'acord, MLF fa una intervenció que torna a obrir el debat i dona lloc a 24 torns més. En adonar-se de la situació que ha creat el seu comentari, MLF intenta traslladar la responsabilitat i rebaixar el seu paper assenyalant que només era una opinió i que no pretenia crear més problemes amb la seva contribució. El fet que necessiti eximir-se explícitament de responsabilitat demostra que des del seu punt de vista les seves accions han repercutit negativament en la discussió i el desenvolupament general de la reunió.

Prenent aquesta percepció del desacord com a marc general, en aquest apartat analitzarem i comentarem amb més detall com es duu a terme el desacord en les reunions per veure com es materialitzen lingüísticament els resultats quantitius obtinguts al capítol anterior. També dedicarem una atenció especial a la manera en què el desenvolupament d'aquest acte de parla es veu afectat per l'aparició d'un parlant amb estatus superior i com aquest manifesta el seu poder en la interacció.

6.2.1. Desacord directe, indirecte, combinat i justificat

En el capítol anterior els resultats quantitius estableixen que, en els tres gèneres, la major part dels actes centrals de desacord són directes i sense atenuació (en un 60 % dels casos no van precedits de cap pausa ni contenen cap acord parcial o marcador modalitzador). Aquesta tendència és molt clara sobretot en les converses, en què els parlants s'expressen sense gaires filtres i transmeten la seva opinió amb claredat en seqüències que no s'allarguen gaire. Les reunions segueixen la mateixa línia, tot i que amb algunes diferències: d'entrada, les seqüències són més llargues i complexes (hi hagi més o menys interlocutors), i a vegades l'expressió de desacord, que és el primer que expressen els parlants en el torn, es complementa amb atenuadors (explicacions, valoracions positives, etc.) que apareixen en torns posteriors. Ara bé, l'objectiu pràctic que mou els interlocutors en tot moment sembla que els permet expressar-se de manera directa tal com ho permetia la proximitat i relació personal en les converses:

(107) R3 [9]

MLF: Per tant no podem fer el dictat el [dijous].

DLM: [Sí:], sí que es pot fer.

YLF: Sí, que és de -- és de l'altra setmana.

MLF: .. Ah, és de l'altra setmana! Ah, vale, digo «ostres, ja és massa»! XXXX Tens raó, és la lúdica, és la lúdica.

[...]

En aquesta reunió de claustre en una escola, DLM fa saber a MLF de manera clara que la seva assumpció no és correcta, una afirmació confirmada per YLF i que MLF, una vegada s'adona que tenen raó, no té cap problema a acceptar. Tot i que el fet d'haver-se equivocat podria resultar amenaçador per a la seva imatge, en aquesta situació DLM i YLF s'han limitat a corregir MLF en un aspecte neutre, i no

sobre una opinió personal, de manera que no es fa necessari cap tipus de compensació. Aquest tipus d'interacció se situa en la línia del que troben Holmes i Stubbe (2003), que afirmen que en el context professional no és gaire freqüent que els parlants interpretin el desacord com a amenaçador i negatiu per a la relació entre parlants, ja que no és personal (Stalpers 1995: 281).

Pel que fa al desacord indirecte, en les reunions les construccions interrogatives són freqüents, és a dir, preguntes que reprenen algun element de la iniciació que els ha donat peu o la qüestionen de forma simple i directa («Sí?», «No?», «Ah, sí?»), i en dues de les reunions, R1 i R2, trobem una interjecció fàtica de desacord pròpia del català *vols dir?*:

(108) R1 [4]

LEM: Això ho podries .. ho podries incloure en a la: ... en a l'editorial?

JEM: ... Vols dir que no en parla? (es miren) No en parla, a l'entrada, d'ai[xò]?

MEF: [No], d'això després ja --

LEM: No:, de: .. de l'accessibilitat, eh?

JEM: (1,2) Sí, sí.

LEM: .. En parla? És que no: --

JEM: .. No, potser no, eh, [ara que hi penso].

En aquest fragment de la reunió d'un comitè que organitza una exposició, LEM demana a JEM que inclogui un fragment a l'editorial que ha escrit. JEM, autor del text, transmet amb una construcció interrogativa (*vols dir que*) que ell creu que aquest fragment ja hi surt. Davant d'aquest desafiament encobert, LEM intenta assegurar-se que estiguin parlant del mateix abans d'insistir-hi, i rep la confirmació de JEM. Després d'una petita pausa, LEM manté la seva posició, però aquesta vegada fa servir una construcció interrogativa («En parla?») tal com ha fet JEM abans, amb la qual reitera que ell creu que no hi surt, però amb menys certesa, i comença una frase que deixa inacabada; al cap d'un moment JEM admet que potser sí que és cert que no hi és. Durant la seqüència, veiem com LEM canvia d'estratègia per demanar la inclusió del fragment, la qual cosa pot deure's tant a la inseguretat provocada per la pregunta de JEM (un és l'autor del text, l'altre, suposadament, se l'ha llegit), com a la voluntat de no posar en dubte el que diu JEM d'una manera clara davant de la resta.

També trobem casos en què els parlants no volen posicionar-se i responen amb un indicatiu, tot i que l'objectiu específic que tenen totes les seqüències de les reunions obligarà a tornar-se a enfrontar al tema en algun moment i a resoldre'l, com a (109):

(109) R5 [11]

SEM: Però clar, és de B, no de A perquè hi ha massa: ...
ma[ssa input, fins i tot, eh]?

BEF: [O una -- bueno] .. no sé.

Després que SEM proposi una nota per al treball que estan comentant, BEF sembla que vulgui fer una aportació diferent, però en sentir la justificació del primer abandona aquest fil del discurs i se centra a donar a entendre, indirectament, que a ella no li ha semblat tan clar que hi hagués massa input. Ja hem advertit que el marcador *bueno* avisa que el parlant no està d'acord amb el que s'ha dit anteriorment i que, alhora, atenua, un valor que també té *no (ho) sé*, que redueix la certesa darrere de l'opinió de BEF i deixa la porta oberta a canviar d'opinió, de manera que a SEM li queda clar que la seva companya no comparteix la seva opinió encara que no ho hagi dit clarament.

A part de fer ús d'actes directes i indirectes per separat, en les reunions dels CAIDAC també apareixen combinats, és a dir, que un mateix parlant barreja els dos tipus d'actes centrals, com mostra (110):

(110) R2 [18]

JCM: Lo de la cinta de l'ajuntament que també està,
continuem amb la mateixa, em sembla que encara en
queda, no?

GCM: L'any passat la vam fer la cinta de la SETI, eh? (9)
L'any passat vam posar la cinta de la SETI, les vam
posar.

LCM: .. No, l'any passat cinta de l'ajuntament.

ICM: Sí:..

PCM: Encara n'hi havia prou.

LCM: Encara vam posar cinta blava d'aquella de l'ajuntament.

GCM: Vols dir?

LCM: Sí. .. l'any passat, sí.

JCM: En vem fer ser[vir pe:r]

ICM: [No, no, no]!

JCM: .. per l'es[2morzar].

GCM: [2Jo diria que] no, [3eh]?

JCM: [3No:], el vam fer [servir per l'esmor][2zar].
GCM: [Diria que t'equivo][2ques].
FCM: [2És] clar, la cinteta [3aquella].
GCM: [3Vam posar] les cintes de la SETI amb les -- amb les
pinces!
LCM: Les de les pinces ja vam posar l'any [passat].
FCM: [Sí].
GCM: Sí, home, i tant!
ICM: Sí, sí, [sí].
GCM: [És l'ú]nica vegada que he nat --
LCM: Sí, sí, [2sí, sí, sí, sí], [3sí, sí].
GCM: [2I les vam posar].
FCM: [3Ja les] vam posar, [ja les vam posar].
LCM: [Sí, sí] .. i tens tota la raó.
[...]

L'objectiu de la R2 és organitzar una caminada popular, i en aquest fragment en concret els membres del comitè parlen de les cintes que faran servir per marcar el camí a la muntanya: uns creuen que l'any passat van fer servir les de l'ajuntament (JCM, LCM, PCM), mentre que d'altres creuen que van fer servir les de l'associació (GCM, ICM). La primera vegada que GCM està en desacord amb JCM ho expressa de manera directa amb una correcció («L'any passat la vam fer la cinta de la SETI, eh?»); com que ningú li fa cas, ho ha de repetir al cap d'uns segons, i rep la resposta enfrontada de LCM, que té el suport de PCM. En aquest moment, en lloc de repetir la correcció, GCM utilitza una construcció interrogativa per posar en dubte el que diuen els seus interlocutors («vols dir?») i més tard la reforça manifestant els dubtes que té de manera primer indirecta («Jo diria que no, eh?») i després ja més contundent («Diria que t'equivoques»). Per la seva banda, ICM expressa el seu desacord de manera clara, amb una contraposició («Sí::», «No, no, no!»). Finalment, el desacord es comença a resoldre quan GCM recorda les cintes que van fer servir, «amb les pinces», un comentari que sembla fer recordar el mateix a la resta. LCM, que era qui havia oposat més resistència, reconeix l'error, reiteradament («Sí, sí, sí, sí, sí, sí, sí») i de manera explícita («i tens tota la raó»).

Segons la correlació clàssica de [+ indirecte + cortès] (Brown i Levinson 1987), GCM ha utilitzat actes indirectes¹⁵³ per rebaixar la força de l'atac a l'interlocutor. Tanmateix, la seguretat amb què

---

¹⁵³ I el condicional d'indicatiu, si entrem en l'estructura interna de l'acte central.

formula la pregunta, expressa la seva opinió i declara que creu que l'altre s'equivoca acaba provocant una resposta molt semblant: el desafiament que llança és tan efectiu com si li hagués dit directament «t'equivoques». La situació no sembla afectar LCM gaire negativament, ja que admet la confusió sense recança tot i la insistència que ha calgut i la llargada de la interacció.

A més de casos en què els parlants expressen desacord amb un altre des de diferents punts de vista, al CAIDAC també trobem casos en què l'expressió de l'acord es vehicula a través de la col·laboració dels participants, com en el cas següent:

(111) R1 [123]

JEM: Quant pot durar? Màxim una hora.
 MEF: ... Però, de parlar? .. [No::]!
 LEM: [Ui, això és] [2molt, eh]?
 PEM: [2És molt], eh?
 JEM: És molt, oi?
 LEM: .. És [molt, eh]?
 MEF: [De par]lar?
 JEM: Sí.
 PEM: [Sí, mitja hora com a mínim].
 LEM: [Com a molt ... mitja] hora, eh?
 JEM: Tot l'acte! No, jo estava [2parlant de tot l'acte].
 MEF: [2Ah:::]!
 JEM: No, jo parlava de tot l'acte .. [tot],
 LEM: [Ah:]!
 MEF: [Sí:].
 JEM: tot ... és a dir, la copa i tot.
 LEM: Vale, vale.
 AEM Ah::, no:::, home, d'acord! És que --
 [...]

La seqüència comença amb l'estimació que fa JEM sobre la durada del discurs que farà a l'acte inaugural de l'exposició que està preparant el comitè. En sentir que és d'una hora, els altres membres reaccionen negativament, ja que consideren que hauria de ser més curta, i ho fan encadenant un seguit d'intervencions amb una estructura molt simple que es va repetint (canvia només la interjecció final), la qual cosa transmet unitat entre ells i forma un front comú. Kangasharju (2002) observa en les reunions a Finlàndia que és freqüent que es formin aliances entre els participants com a resposta a un torn d'iniciació amb el qual no estan d'acord, ja que l'expressió del desacord queda repartida i es minimitza el paper de

cada parlant en l'atac a la imatge del parlant que s'ha quedat sol. En aquest cas, una mica més endavant els membres del comitè s'adonen que no estaven fent referència a la mateixa cosa, de manera que la seqüència es resol satisfactòriament.

L'exemple (111) també és molt interessant pel que fa a la interacció, ja que l'expressió del desacord és immediata i atropellada: una vegada comença MEF amb una contraposició (després d'un aclariment i una petita pausa), la resta de torns s'encadenen. Aquesta estructura conversacional és la mateixa que hem observat en l'expressió de l'acord, com es pot apreciar a (112):

(112) R7 [2]

ACF: Però clar, jo vull convidar gent que hi tingui un mínim d'interès.

ECF: Sí::

OCM: [Sí::].

ACF: [Jo amics] de l'escola que [2ni els va ni els -- és que] [3no serveix de res].

ECF: [2No:::].

OCM: [3Cla::r].

ECF: No serveix de res. .. Jo vaig convidar gent que .. que ja ho coneixen i d'altres de traducció que dius

ACF: Clar! [Exacte].

ECF: [poden tenir un] mínim d'in[2terès].

OCM: [2Exacte], sí .. [3sí, sí].

ACF: [3És que si no] --

[...]

En aquesta reunió, ACF porta el fil de la conversa i ECF i OCM van expressant el seu acord cada vegada que poden, sense pauses i a vegades, fins i tot, solapant-se. El fet que el funcionament sigui el mateix fa palès que, tot i que la posició que prenen els participants és contrària a la de la iniciació, l'orientació principal de la seva intervenció és cap a l'expressió d'acord indirecte amb els torns anteriors, el qual es materialitza amb una repetició.

Tenim una prova més, doncs, del replantejament que cal fer de la relació entre explicitud i cortesia, ja que en aquests contextos ser directe no implica ser descortès, i ser indirecte pot amenaçar tant la imatge com dir les coses explícitament. Tot i així, les dades denoten que en general hi ha una absència de reacció negativa per part dels interlocutors que han rebut la força del desacord, cosa que demostraria que quan es dóna en un context professional i té a veure

amb algun aspecte de la feina aquest acte de parla no resulta amenaçador, fins i tot en casos en què s'expressa d'una manera que denota que els interlocutors aparentment no cuiden gaire la imatge dels altres o va acompanyada de justificacions que intensifiquen el desacord (§ 5.2.3).

6.2.2. La materialització lingüística del poder

De les set reunions que formen el subcorpus del CAIDAC, n'hi ha tres en què un dels participants se situa en un estatus superior a la resta: R1, R4 i R6. Aquestes mostres contenen seqüències en què, a diferència de la relació d'igualtat més o menys pròxima que ja hem vist a les converses o als exemples de l'apartat anterior, la presència d'un cap o director condiona la interacció que té lloc. En alguns casos la seva superioritat és latent, però n'hi ha d'altres en què l'estatus del cap o parlant amb estatus superior es fa evident només amb el tipus de desacord (i el to) amb què s'expressen.

(113) R4 [42]

- VSF: Doncs l'any que ve és elaborar materials.
 MSF: .. Però no començar sense fer-ho, això és lo que jo [demanaria].
 ASF: [No:;!]
 SSF: [2No, clar]!
 VSF: [2Home, no podem] -- què fem, començar què vols dir?
 OSF: Deixar [llibres] --
 MSF: [Dei]xar els [llibres] --
 LSF: [2Deixar] llibres sense --
 MSF: [Jo no ho faria].
 VSF: [No:., no] podem quedar despullats!
 MSF: .. Ara mateix arriba algú nou a segon i jo no tinc -- o sigui, m'hagués -- o sigui, si ja he anat una mica de cul, hauria anat més de cul.
 ASF: Passa això, que la Montse --
 VSF: Aquest discurs no em ser- -- jo ho sento, però aquest discurs no em ser[veix, eh]?
 MSF: [Bueno], pues mira, jo
 VSF: [2Perquè arriba algú] --
 MSF: [2m'hagués passat]. No, ho hagués fet, [3eh? Ho hagués fet, però] --
 VSF: [3Arriba algú i ho fa].
 OSF: Home, clar, com tothom!

L'exemple (113) és d'una reunió de claustre en què es parla de si l'any següent es mantenen els llibres de text o s'elaboren materials per substituir-los i hi intervenen, a més de les mestres (LSF, MSF i ASF), la cap d'estudis (OSF) i la directora del centre (VSF). La directora inicia la seqüència establint el que es farà l'any següent de forma definitiva, ja que la part de la reunió que ha dut fins aquí ha estat llarga i discutida. Tot i que la decisió està presa, MSF demana amb prudència (pausa inicial, «això és el que jo demanaria») que abans de treure els llibres, s'esperi a tenir a punt els materials que els substituïran, una petició amb la qual la directora i la cap d'estudis estan d'acord. Davant d'aquest acord, MSF posa la seva experiència com a exemple que cal fer les coses ben fetes perquè si arriba algú nou i no hi ha res preparat, serà molt complicat per a la nova mestra; ASF, que és qui ha compartit curs amb MSF i ha hagut de donar-li suport, es posiciona amb ella («passa això»). En aquest moment, VSF invalida aquest argument d'una manera una mica brusca des de la seva posició de directora, com denota l'ús del pronom *em* («aquest discurs no *em* serveix»): cal tenir en compte que estan parlant d'un tema que afecta l'escola i els alumnes, i no a ella directament, de manera que aquesta personalització només la pot dur a terme algú que tingui poder i que no s'identifiqui amb la resta de membres, tots mestres, que solen parlar amb la primera persona del plural.¹⁵⁴ Tot i que en la seva intervenció hi ha un «jo ho sento» que sembla que pugui rebaixar la força del missatge, la manera en què ho pronuncia no transmet en cap cas un valor de disculpa, sinó que sembla intensificar encara més el desacord que està expressant, reforçat també al final amb *eh?*. MSF comença a respondre amb marcadors d'enfocament de l'alteritat («bueno, pues mira») i reitera que la situació hauria estat complicada, tot i que admet que hauria tirat endavant com pogués, però amb dificultats. Al mateix temps, la directora justifica el seu exabrupte dient més o menys el mateix que MSF, és a dir, que algú nou ho faria encara que fos difícil. La seqüència queda tancada amb la intervenció de la cap d'estudis, que ajunta les dues posicions: és clar que MSF hauria fet el que calgués per preparar bé el curs, de la

---

¹⁵⁴ A R6, el cap del grup de recerca, GRM, sí que opta per la primera persona del plural (estratègia de cortesia positiva segons Rees-Miller 2000), en lloc de la del singular com fa VSF, per marcar la direcció i establir criteris i solucions: «Bé .. evitem m:: --».

mateixa manera que ho faria qualsevol mestre que acabés d'arribar a l'escola i hagués de començar a preparar-se.

En les intervencions clau es fan evidents les diferències que hi ha entre la manera d'expressar-se de la directora, directa i sense atenuació, amb la de la mestra, més conciliadora i prudent. Tot i així, la segona no se sotmet immediatament a la primera, una actitud que pot ser causada per l'edat (més de cinquanta anys) i el fet que porta més de deu anys en aquella escola, ha estat coordinadora molts anys i té una bona relació amb la directora. És evident, doncs, que els interlocutors amb estatus superior fan patent el seu poder a través del que diuen i com ho diuen, i que això condiona també les respostes que reben. D'altra banda, cal tenir en compte que, si no tinguéssim dades tan precises sobre la relació i situació de la mestra MSF amb la directora a l'escola, podríem interpretar malament les seves intervencions com una rebel·lió, quan en realitat el que li permet expressar el seu desacord amb llibertat (tot i ser conscient que la decisió de VSF és la que compta) és el seu apoderament per les circumstàncies que hem descrit.

De la mateixa manera que el poder dels parlants amb estatus superior els permet decidir què és acceptable i què no i els estalvia haver de regular la força de les seves intervencions, a vegades també el canalitzen mitjançant construccions interrogatives que poden resultar molt directes i que estableixen el curs que cal seguir sense cap possibilitat de discutir-ho, com es pot veure a (114):

(114) R6 [14]

GRM: Dilluns tenim una reunió nosaltres tres --

BRF: Ja, però potser ho hauríem de parlar avui, eh?

GRM: .. Per què?

BRF: .. Home, no sé, perquè ens ho hem de pensar.

GRM: Bé, doncs en parlem nosaltres tres, amb la nostra comissió::,

BRF: Bueno.

GRM: eh? XXX.

En aquesta seqüència el cap d'un grup de recerca (GRM) i el membre més jove (BRF), una investigadora encara en formació, difereixen a l'hora de triar el millor moment per parlar d'un tema. Tot i que GRM vol deixar-ho per a dilluns, BRF planteja, amb una objecció amb *però* precedida d'un acord parcial, si no seria millor parlar-ho en la reunió que està tenint lloc. La resposta del cap del

grup, després d'una petita pausa, és simplement «per què?»; tot i que per escrit pot semblar una simple pregunta, la gravació permet apreciar que el to amb què GRM fa la pregunta transmet desacord i una mica d'incrèdilitat, ja sigui perquè li porta la contrària o perquè insisteix quan el tema ja està tancat, i alhora desafia BRF a oferir una bona justificació.¹⁵⁵ L'efecte del desacord indirecte de GRM es fa explícit també en la resposta de BRF, que després d'una petita pausa encadena dos atenuadors («home, no sé») abans d'expressar una justificació per a la seva proposta. GRM, però, no accepta la raó que ha proposat BRF de canviar l'ordre del dia de la reunió per incloure-hi una qüestió que no concerneix tots els participants, de manera que repeteix que ja en parlaran en la comissió que formen els afectats més endavant, una resposta que BRF accepta sense gaire convenciment («bueno»).

És curiós observar que en aquella mateixa reunió, tot i que el cap és GRM, hi ha altres participants que sembla que adoptin una posició lleugerament superior amb BRF, com es veu als fragments següents:

(115) R6 [17]

BRF: Però YYY és un complement YYY.

LRF: ..I?

BRF: ... Que després hi ha un ítem així.

LRF: D'acord.

(116) R6 [58]

BRF: Els dos punts de *organitzat* per YYY --

LRF: Què?

BRF: No es poden treure?

LRF: .. Els dos punts?

PRF: Per què?

LRF: .. No, se sol fer així, eh? (1,6) [Perquè és que si no] --

PRF: [XXXX].

LRF: Ja, però bueno.

LRF i PRF són dues de les participants en la reunió i membres del grup que no tenen un càrrec o rol que les situï per sobre de BRF, però en les seves construccions interrogatives («I?», «Per què?») es transmet el mateix desafiament que hi havia en l'exemple anterior,

---

¹⁵⁵ Aquest ús de preguntes manipulatives o capcioses per part de parlants als quals el context institucional els concedeix poder també l'observa també Rees-Miller (2000) per a l'anglès.

en què el desacord el formula GRM. Hutchby (1996) considera que les preguntes que apareixen al segon torn estableixen una diferència de poder, i que quan es tracta de preguntes aïllades com so? el desafiament que presenten amb el primer torn és més fonamental i amb més oposició. Així, tot i l'aparent igualtat en els rols, la diferència d'edat i l'experiència en l'àmbit poden haver portat a LRF i PRF a autoconferir-se cert poder que consideren que poden exercir amb BRF.¹⁵⁶

Així doncs, els parlants amb estatus superior exerceixen el poder de què disposen simplement amb la forma d'expressar-se, tant amb elements tan petits com pronoms, que centren el conflicte cap a ells, o amb preguntes directes que no admeten resposta o contrarietat i amb què deixen clara la seva desaprovació.¹⁵⁷

6.2.2.1. *Expressió i resolució del desacord des d'una posició superior*

En el seu article sobre lideratge i gestió de conflictes en reunions, Holmes i Marra (2004) enumeren quatre estratègies que els líders poden posar en pràctica: evitació del conflicte (tornant a l'ordre del dia), desviació del conflicte (traslladant-lo a un altre aspecte), resolució del conflicte amb negociació (tractant el problema) i resolució del conflicte amb autoritat (imposant una solució). Al corpus CAIDAC hem trobat alguns exemples de les dues primeres estratègies, un predomini de la tercera i uns quants casos resolts amb autoritat que són els que comentem amb més detall per veure com aquesta manera de fer afecta la imatge dels parlants que hi participen.

El cap del grup de recerca de la R6 és el parlant d'estatus superior més diplomàtic a l'hora de resoldre conflictes en la reunió i aconseguir que se segueixi desenvolupant segons l'esquema previst.

---

¹⁵⁶ A partir de l'observació de la interacció dels membres d'aquesta reunió amb BRF vam decidir etiquetar-la amb un estatus inferior, una etiqueta per als parlants que no teníem previst utilitzar en les reunions, ja que en un principi només volíem fer servir l'estatus superior per als caps o directors i el mitjà per a la resta, ja que entre ells estan al mateix nivell i no es poden considerar inferiors.

¹⁵⁷ Aquestes estratègies tornen a aparèixer en l'anàlisi qualitativa de les tutories, en què són les professores les que tenen un estatus superior als estudiants. Vegeu § 6.2.2.1.

L'exemple (117) mostra com fa ús de les dues primeres estratègies presentades per Holmes i Marra (2004):

(117) R6 [24]

[...]

BRF: (1,2) Podem posar YYYY perquè no sigui que els directors sempre són homes?

LRF: .. Però si abans tot eren directores [i:: .. deganes].

PRF: [I YYYYYYY]YY[2va]»?

BRF: [2Vale].

GRM: Avera (1) m:: resollem Y YYYY i després parlarem [del sexisme].

[...]

GRM: Hi ha una màxima que és que quan fa quatre o cinc minuts que cinc experts estan donant voltes a un lloc i tornen al mateix cantó, vol dir que no hi ha alternativa, no?

PRF: Doncs d'acord, endavant.

[...]

En aquesta seqüència s'està discutint la millor frase que es pot posar com a ítem en un qüestionari per a estudiants. Dins de la pluja d'idees, BRF planteja utilitzar una forma femenina per compensar totes les masculines que han fet servir fins ara, però LRF s'hi oposa dient que, de fet, les frases anteriors contenen més càrrecs femenins que masculins. GRM reconeix el problema potencial que comporta aquesta decisió i decideix deixar-la per a més endavant (en aquest cas tant es tractaria d'una evitació del conflicte per tornar a l'ordre del dia com d'un desviació, si realment el tracten més tard), i amb això aconseguix que l'atenció dels altres membres torni a centrar-se en la resolució de la pràctica. Tanmateix, arribar a una solució satisfactòria no és fàcil, i després de més de 30 segons de discussió i propostes (omesos en aquest cas amb els claudàtors [...]), GRM decideix posar-hi punt i final fent una proposta justificada que té en compte els punts de vista que han anat discutint. Sigui perquè és el cap o perquè els semblen bé les propostes, els participants en la seqüència les accepten fàcilment.

Aquesta proposta raonada és molt diferent de la manera més autoritària i agressiva que té la directora de l'escola de la reunió R4 per expressar desacord amb una mestra a la seqüència següent:

(118) R4 [40]

- VSF: Però Montse, la pregunta és, si no ho fas, què és el que fas?
- MSF: Um .. eh .. jo faig altres coses, clar .. Sí::, [no, no, t'ho estic die::nt] --
- VSF: [Doncs ja està .. no és que no] ho fagis,
- MSF: No.
- VSF: és que a vegades pa[tiu «ui, és que no ho fai, no ho fai»] --
- MSF: [No, Ve::ro .. no, Ve::ro .. no:]::, [2però, per exemple],
- VSF: [2 «No, però és que no fem] -- res!»
- MSF: els mínims -- surten els mínims d'aquests temes,
- SSF: Ja [està:]!
- MSF: [val]? Surten els mínims d'aquests temes.
[...]

Gran part de R4 gira al voltant de la decisió de canviar els llibres de text per materials elaborats per les mestres per al curs següent, com s'ha vist a (113), que té lloc pràcticament després d'aquest.¹⁵⁸ La directora i algunes mestres veuen factible començar a fer fitxes durant el curs següent per poder substituir els llibres més endavant, però MSF s'hi mostra reticent i els recorda que es necessita molt de temps per crear fitxes noves i que una vegada comença el curs va tot molt just i no s'hi pot treballar. Quan MSF posa com a exemple una assignatura que fa ella, en què no ha tingut temps de fer la programació prevista ni crear activitats, VSF, la directora, li pregunta sense preàmbuls a què ha dedicat el temps que no ha dedicat a fer aquestes dues coses. D'entrada, la pregunta és molt directa, i a més posa en qüestió tot el que MSF ha anat dient fins a aquest moment: es tracta d'un pregunta d'oposició implícita (Gruber 2001), en què el parlant busca que el receptor pronuncii una resposta que pugui aprofitar per seguir amb la seva argumentació. La resposta de MSF és pausada, mesurada (en cap cas amb el mateix to amb què la directora s'hi ha dirigit) i conté precisament el missatge que espera VSF, la qual, sense deixar-la acabar de parlar, pronuncia la seva avaluació final («doncs ja està»), que invalida tot el que han anat dient fins ara MSF («no és que no ho fagis») i la

¹⁵⁸ Tot i que el tema és el mateix durant més de mitja hora i es podria considerar una macroseqüència, durant el desenvolupament vam poder identificar seqüències més reduïdes que se centraven en aspectes concrets, de manera que al final les vam anotar per separat. Això no treu, però, que calgui estudiar-les tenint en compte el punt en què tenen lloc i en quina situació es troba la discussió.

resta de professorat («és que a vegades patiu «ui, és que no ho fai, no ho fai» -- / «No, però és que no fem -- res!»), a qui imita quan pronuncia aquestes frases en to de burla controlada. Tot i que MSF intenta explicar que seguir els models és necessari per assolir els mínims, la declaració de la directora i el caràcter final amb què la pronuncia deixen tancada aquesta discussió en concret, una acció facilitada pel poder amb què compta en la situació. De fet, es pot observar una diferència molt gran entre els enunciatos de MSF i els de VSF, d'acord amb l'estatus que tenen en la interacció: VSF té llibertat per expressar el que creu, tant pel que fa al missatge com al torn de paraula, i tria fer una mica de mofa del que li diuen els mestres per fer-los veure que té raó; d'altra banda, MSF intenta parlar quan VSF la deixa, es pensa i reformula el que vol dir, com es pot apreciar amb les pauses i interrupcions, admet que VSF té raó en alguns aspectes i simplement intenta justificar la seva posició de manera neutra.¹⁵⁹

De les tres reunions en què hi ha una figura amb estatus superior, R4 i R6 són les que contenen mostres de les maneres diferents de gestionar seqüències de desacord. El fet d'estar a càrrec dels grups els confereix una autoritat que es materialitza en una expressió directa i clara de la seva opinió i posició en els diferents conflictes, i també en la capacitat d'establir quin final tindran, tot i que cadascun té preferència per maneres diferents d'expressar-se. Schmitt (2006) estableix dos tipus de lideratge que es corresponen aproximadament amb el que hem trobat: l'estil homòleg (*homologue*), en què el líder s'orienta cap a la gestió de les relacions socials i empra estratègies indirectes per evitar una confrontació directa (R6), i l'estil no homòleg, orientat cap a la resolució de problemes i, per tant, argumenta de manera directa i clara, i fa avaluacions negatives. La reacció de la resta de parlants davant aquestes intervencions no és negativa ni rebel, cosa que demostra que aquest comportament és no marcat, almenys quan prové d'algú amb estatus superior. A R1, la reunió que queda en què participa un participant d'estatus superior, observem què passa quan la situació és la contrària, és a dir, quan qui té el poder es troba que la resta no estan d'acord amb el seu parer; presentem l'anàlisi a l'apartat següent.

---

¹⁵⁹ Koester (2006) també observa aquest desequilibri entre en el treball relacional que han de fer els parlants amb poder i sense: en el seu cas entre un proveïdor i un client.

6.2.2.2. *Expressió i resolució del desacord des d'una posició inferior*

Gràcies a R1 podem estudiar què passa quan els participants en una reunió s'alien (en aquest cas, sense malícia, només perquè comparteixen el mateix criteri) per prendre la posició contrària a la de la persona que està a càrrec de la reunió. En aquesta mostra del subcorpus de reunions, el comitè encarregat de l'edició del butlletí bimensual de l'associació excursionista de què formen part està organitzant una exposició en què es mostraran els dibuixos que han anat sortint en la publicació. El responsable del comitè, LEM, s'ha encarregat de preparar fotocòpies de tots els dibuixos i en la reunió els mostra als altres cinc membres per tal de decidir quins fan servir. D'entrada, ell prefereix que siguin petits, però la resta de components del grup es decanten per les versions grans. LEM deixa clara la seva preferència des del principi:

(119) R1 [15]

[...]

LEM: Si voleu que us digui la veritat, m'agrada més .. el petit.

MEF: ... A veure.

[...]

En aquest moment comencen 31 torns en què LEM exposa els motius pels quals li agraden més els petits («Però pensa que tu els veuràs a una distància, eh?», «Jo per mi lo que és la definició ... és: més maca en aquí ... Quan més gran, és més dispersa», «I amb el tipus de .. i amb el tipus de paper que farem servir, que és molt porós -- [...] Encara pitjor») i els altres es miren el dibuix de més a prop i més lluny («Me'ls deixes veure una mica de més a prop, si us plau?», «I amb la cartolina, potser?») fins que fan una prova, veuen el resultat i es decanten pels dibuixos grans (120):

(120) R1 [15] (cont. de 119)

FEM: A- així es veu molt bé. (1) I aquest així i [aquest XXX, també].

PEM: [Guanya, guanya].

JEM: Jo posaria aquest.

LEM: [@@@@@@]

PEM: [@@@@@@]

FEM: [@@@@@@]

MEF: És que és [molt] [2petit], [eh], Lluís?

FEM: [És ben] [2petit].

PEM: [2Sí, sí], [3guanya, sí, sí].

JEM: .. He.

[...]

Una vegada FEM, PEM i JEM estableixen que prefereixen la mida gran, és a dir, la contrària de la que prefereix LEM, reaccionen posant-se a riure. Norrick i Spitz (2008) estableixen que aquest riure conjunt té una funció correctiva en una situació problemàtica que pot resultar amenaçadora de la imatge, i Kangasharju i Nikko (2009) i Lynch (2002) consideren que una de les funcions que té és la de reduir la tensió. En canvi, el riure de LEM té una altra motivació: després de dedicar tants torns a justificar la seva posició davant dels altres membres, la conclusió a què arriben és la mateixa, i és que prefereixen l'altra mida; el riure de LEM, per tant, és més aviat incòmode (Kangasharju i Nikko 2009). Immediatament després d'aquestes dues seqüències comença la part final, en què els cinc membres justifiquen la seva elecció a LEM:

(121) R1 [15] (cont. de 119 i 120)

FEM: ... Sí, escolta'm, la ge:nt

JEM: Sí.

FEM: que s'aparti una miqueta que ho veuran [millor].

MEF: [I no és] excessivament [2gran].

JEM: [2Jo posaria] aquest.

FEM: .. [No són] --

LEM: [Posaries] [2aquest, eh]?

MEF: [2No és] [3allò que] --

JEM: [3Sí, perquè] té [molt- .. té té molt]

MEF: [No .. no és que hakis ocupat] -

JEM: blanc.

AEM: Té molt [blanc, també].

FEM: [Com que no són] originals ... no són dibuixos per mirar a veure quina tècnica [2empleava aquest senyor i tal i qual].

MEF: [2Si no hagués- .. si l'haguéssis] a- ampliat més .. però .. però tampoc no és tant.

JEM: ... No.

FEM: No, [no, es veu]

JEM: [Jo, aquesta].

FEM: [2bé, es veu] bé,

LEM: [2Sí?]

FEM: [3es veu]

MEF: [3Jo també].

FEM: .. es veu bé, sí.

LEM: Val ... doncs el gran.

PEM: @@@@.

[...]

La interacció a (121) és molt desordenada, i la primera meitat sembla més aviat una pluja d'idees en què cadascú aporta motius diferents per justificar a LEM que són millors els dibuixos grans: que la gent es pot apartar per veure-ho millor, que no és excessivament gran, que té molt blanc, que l'important no és la tècnica. A la segona meitat, els membres trien la versió gran del dibuix de manera explícita, i LEM, després de demanar confirmació («Sí?»), cedeix: «Val ... doncs el gran». Dels sis membres que formen el comitè, cinc tenen un criteri diferent, de manera que és un altre cas d'aliança (com a l'exemple 111), amb la diferència que aquí la persona en desavantatge és el cap del grup. Segons Kangasharju (1996), el suport continuat que es donen els cinc membres en aquest cas no està dirigit a l'expressió d'acord entre ells com passaria en altres contextos, sinó que es dirigeix a l'adversari dialèctic que tenen, LEM.

La decisió final no ha estat imposada directament, sinó amb moltes justificacions, de manera que era difícil que LEM pogués seguir insistint a triar la petita, però Kangasharju (2002: 1468) observa a les seves reunions finlandeses que quan l'oposició és tan generalitzada entre els participants, això sol comportar que el parlant s'abstingui de mantenir la seva posició i accepti la contrària. El riure final de PEM no respon a cap estímul humorístic, sinó que posa de manifesta que aquest parlant és conscient que la resolució no és la que LEM preferiria, però que s'hi ha conformat («Val... doncs el gran»), la qual cosa ha creat el que Osvaldsson (2004) anomena *situational awkwardness*, generada per l'oposició continuada entre dos punts de vista que ha tingut lloc.

Aquesta situació que s'ha donat al principi de la reunió es va repetint pràcticament amb cada dibuix que LEM ensenya als altres, i tot i que el clima es manté cordial en tot moment, a partir de l'observació de diversos fragments que presentarem a continuació es fa palès que els parlants tenen la sensació que el desacord reiterat que van expressant té una repercussió en LEM. De fet, la divergència d'opinions es converteix en una broma continuada, mostrant una altra vegada l'ús de l'humor per alleugerir tensió (Lynch 2002, Norrick i Spitz 2008), i en les intervencions dels

altres detectem intents de millorar la situació del cap, que està en desavantatge clar i la imatge del qual es veu atacada contínuament:

(122) R1 [20]

[...]

MEF: (3,4) És minimalista ... el Lluís ... @[@]

LEM: [Eh?]

MEF: @ .. Mini[malist- --]

LEM: [No, perquè] és que després .. quan tu ho veus... en aquest cas .. potser --

MEF: Sí::: .. sí, [Lluís, sí].

LEM: [No és] [2tant].

PEM: [Sí, home], [2sí].

JEM: Perfecte.

LEM: Però quan en tens un grapat l'un al costat de l'altre ((ho demostra))

JEM: Massa petit.

PEM: .. Sí, sí, sí.

JEM: ... Massa petit.

LEM: .. Massa petit? [@ @]

JEM: [Massa petit].

FEM: Sí. .. [2sí, sí].

LEM: [2 @ @ @]

JEM: Massa petit.

LEM: ... Sí? .. [Val].

FEM: .. [Sí].

[...]

LEM: Sí?

MEF: ... Ai, Lluís.

[...]

Al principi, MEF suggereix un motiu que justificaria la posició de LEM, fent referència a un tret de la seva personalitat,¹⁶⁰ mentre que ell segueix intentant convèncer la resta que els dibuixos queden millor amb la mida petita, però sense gaire èxit. Tot i fer una demostració i comparació físiques de la diferència («quan en tens un grapat l'un al costat de l'altre»), la resposta que rep LEM és clara: «Massa petit». La seva reacció és repetir el veredictes en forma de pregunta per rebre la confirmació, acompanyat per un

---

¹⁶⁰ Angouri (2012) considera que en contextos professionals els participants eviten orientar el desacord cap al terreny personal, però en aquest cas MEF hi fa referència per intentar fer broma sobre la situació, que comença a revelar que LEM està en desavantatge.

riure unilateral final, el qual repeteix al cap de dos torns, que es consideraria una reacció de vergonya (Haakana 1999, Kangasharju i Nikko 2009) pel fet d'estar sol en la seva posició: es torna a veure obligat a cedir i acceptar la decisió de la majoria. Després d'uns quants torns repetitius més que s'han omès, amb un sospir, MEF fa explícita la situació desfavorable en què es troba LEM («Ai, Lluís»). Després d'unes quantes seqüències més, en què el resultat sempre és el mateix,¹⁶¹ els parlants comencen a manifestar que s'han adonat del que està passant i fan broma sobre la situació, com es pot veure a (122):

(123) R1 [24]

LEM: Bé, no? Quin, el gran?

JEM: El gran.

FEM: El gran, el gran .. [sí .. sí, sí, sí, sí].

MEF: [@ Ai, pobre Lluís].

JEM: Bueno, li podem deixar algun que .. vull dir --

MEF: Sí, perquè si no ja veuràs, eh?

A (123), LEM dóna per fet des del principi que els seus companys tornaran a preferir la mida gran, un fet que es confirma de seguida. MEF torna a sospirar per la situació, tot i que aquesta vegada ho fa amb un somriure a la veu, cosa que dóna a la seva intervenció un toc més humorístic, ja que la situa en una posició de superioritat respecte a LEM (el missatge que transmet és un «ai, pobre»), i JEM aprofita per unir-se a la seva companya proposant a la resta que «deixin» a LEM algun dibuix petit, per tenir-lo content (com si fossin ells els qui tenen poder i un estatus superior), i MEF expressa acord i avisa, fent broma, que si no ho fan pot haver-hi conseqüències negatives, ja que es tracta de la persona que està a càrrec del grup. En el seu volum dedicat al poder a la feina, Holmes i Stubbe (2003: 107, 115) reconeixen l'humor com a recurs efectiu per gestionar situacions de poder conflictives, ja que proporcionen un mètode acceptable per desafiar l'autoritat (Kothoff 1996; Holdaway 1988). L'humor permet suavitzar situacions de risc per a

¹⁶¹ De fet, hi ha un moment que immediatament després d'ensenyar un altre dibuix, LEM ja preveu què li diran els altres membres:

R1 (25)

LEM: Aquest ja sé el que em direu.

JEM: (1,2) Sí.

MEF: ... Aix!

FEM: ... Sí.

la imatge dels participants, ja que d'alguna manera transforma els que hi participen en iguals en un context en què potser no ho són i construeix solidaritat, però la seva funció més important en contextos professionals és fomentar la bona relació entre els companys, o, com diu Holmes (2006), la companyonia (*doing collegiality*). En aquest cas concret, la construcció conjunta de JEM i MEF d'un escenari hipotètic en què si no cedeixen de tant en tant la cosa podria acabar malament és un exemple clar del que Holmes (2006) anomena humor de suport (*supportive humour*), ja que és el resultat d'una col·laboració.

En el desenvolupament de la conversa arriba un moment en què finalment els altres cinc membres es decanten per un dibuix petit, i la reacció de LEM és molt efusiva:

(124) R1 [36]

[...]

FEM: [Aquest] pot guanyar de [2petit].

JEM: [2Aquest jo pen]so que sí, [3eh]?

MEF: [3O sigui] jo crec que els verticals .. potser --

PEM: Acabat amb XXXX, aquí [@@].

LEM: [{L2 Bie::}[2::n]]!

MEF: [2El pe]ti:::t!

AEM: @@@

[...]

El crit que fa («Bien!») és el que algú diria quan guanya un partida d'algun joc o aconsegueix marcar un punt, i és una manifestació més del caràcter humorístic que els membres del comitè han anat donant al procés de tria, que sembla una competició, per compensar el desacord constant amb LEM. MEF, que des del principi ha mostrat signes de patiment davant de la situació desfavorable del responsable del grup, s'uneix al crit d'alegria, i AEM es posa a riure. Encara els queden més dibuixos, però el riure i les bromes, mostra de la bona relació entre els participants, han conferit un aire al procés de selecció que dóna cabuda a les divergències d'opinions i assegura que no tinguin conseqüències negatives.

No obstant aquest punt de partida positiu, el fet que la mateixa situació no pari de repetir-se en alguns casos fa que els membres es mostrin reticents a l'hora d'expressar desacord, i això dóna lloc a seqüències molt interessants des del punt de vista de la interacció, com la de (125):

(125) R1 [71]

LEM: O sigui és molt esquemàtic i a més a més és amb -- amb llapis, i el traç és molt --

MEF: No, i queda graciós, [també, sí].

FEM: [Però], escolta'm --

JEM: No pot ser una mica [2més] --

AEM: [2Jo:] [3sí, eh:::, jo] --

PEM: [3Més gran, una mica més] [4gran].

JEM: [4@]

LEM: Perderà, eh?

[...]

Una vegada més, LEM està intentant convèncer els seus companys que el dibuix petit és la millor opció per a l'exposició, i en aquest cas MEF, que al llarg de la reunió ha demostrat estar preocupada per la desigualtat de la situació que està patint el responsable, li dóna la raó. FEM, però, no hi està d'acord, i en el moment que comença a expressar-ho amb una objecció amb *però*, un mecanisme directe fàcilment identificable com a mecanisme d'oposició, JEM, AEM i PEM se li uneixen amb frases autointerrompudes, solapades amb el torn anterior. A partir de la coconstrucció transmeten el missatge conjunt «Preferiríem que fos una mica més gran», i es reparteixen la responsabilitat d'estar expressant desacord una altra vegada. De fet, aquestes construccions suspeses o truncades es poden considerar una estratègia d'atenuació (Albelda *et al.* 2014), ja que són completes comunicativament però sense ser explícites. LEM accepta el punt de vista dels altres de manera indirecta quan els diu que la conseqüència que tindrà engrandir-la és que el dibuix perdrà qualitat.

En aquesta anàlisi detallada de la R1, en què la persona amb poder i estatus superior és qui rep el desacord constant de tota la resta, hem vist que, tot i que la relació entre els membres és clarament cordial i propera, tots han reconegut la situació de desequilibri que tenia lloc i ha intentat posar-hi remei. Això demostra que la imatge de LEM realment estava sent atacada o en risc pel desacord reiterat, i la resta de membres han intentat compensar-ho amb humor, riure i altres mecanismes que no tractarem amb detall, com ara diminutius, determinants quantitius i adverbis («només una mica», «una miqueta», «un pelet més»).¹⁶² L'aliança de tots els membres contra

¹⁶² Atesa l'orientació sociopragmàtica d'aquest treball, no entrarem a fer una anàlisi dels recursos pragmaligüístics que fan servir els parlants, però tot i així val

el responsable principal ha tingut conseqüències negatives i positives: d'una banda, ha fet que LEM «es rendeixi» bastant de pressa i accepti que la majoria no comparteix el seu criteri i prefereix els dibuixos grans; de l'altra, la justificació continuada de la tria que fan els altres membres amb arguments de diferent tipus contribueix a impersonalitzar el problema i a presentar-lo com una diferència de punts de vista (Kangasharju 2002), i l'ha allunyat de l'expressió del desacord pel simple fet de discutir que hem vist en algunes converses entre familiars i amics.

6.3. Tutories universitàries

Dels tres gèneres que configuren els tres subcorpus del CAIDAC, les tutories són les que compten amb una diferència d'estatus més gran entre els participants: en les converses, amics i familiars estaven al mateix nivell, i a les reunions el cap o director era l'únic que s'elevava per sobre de la resta d'assistents (que tot i així aquests tenien un estatus mitjà); en les tutories, en canvi, els dos participants es troben en pols oposats de la relació d'estatus: el professor és a l'extrem més alt i l'estudiant a l'extrem més baix. Segons el sistema d'imatge de Scollon, Scollon i Jones (2012), el sistema jeràrquic es determina a partir de la diferència en el poder amb què compten els participants i a la distància més o menys gran que els separa; a les reunions, la relació continuada dels participants redueix aquesta distància, però en el context acadèmic universitari, en què els estudiants tenen un professor durant un trimestre i després potser ja no el tornen a tenir, la distància és molt gran, i això té repercussions en l'expressió de l'acord i el desacord.

En les reunions hem vist que els parlants que tenen poder atribuït per la situació institucional en què es troben expressen el desacord d'una manera més directa. Rees-Miller (2000) prediu que aquesta situació també es complirà en un context universitari, en el qual el poder institucionalitzat dels professors es basa en el coneixement superior, l'estatus acadèmic, l'edat i el fet que són responsables de posar la nota dels estudiants. Aquesta diferència afecta a manera en què expressen el desacord (Rees-Miller 2000: 1095):

---

la pena fer-ne una petita menció, ja que en aquesta mostra se'n fa un ús freqüent i continuat.

By virtue of greater knowledge and skill, the professor has an institutionalized right to disagree with students, particularly when they are in error due to lack of knowledge or skill (Norrick, 1991: 72-75). In contrast, students do not have an institutionalized right to disagree since they do not possess the same knowledge or skill as a professor; a student's disagreement with a professor is potentially a face-threatening act that challenges the professor's knowledge. Furthermore, students who disagree must also assess the possibility of incurring retribution when the time comes for the professor to assign grades for the course.

Els resultats del seu estudi revelen que els professors sí que fan servir estratègies de cortesia positiva, i que els estudiants valoren positivament aquesta manera de fer (Rees-Miller 2000: 1096). Cal tenir en compte, però, que les dades d'aquest autor provenen de classes en què els professors animaven els estudiants a debatre i a expressar les seves pròpies opinions, de manera que aquestes estratègies eren necessàries per assegurar la seva participació.¹⁶³

Les tutories, d'altra banda, proporcionen un context en què professor i estudiant poden tractar una gran diversitat de temes, i segons Limberg (2010: 2) no se centren en objectius acadèmics, sinó que «its function in this institution is rather to suport, guide, and supervise students' learning and research activities». Segons aquest autor, en les tutories el professor i l'estudiant negocien cooperativament, i els rols que tenen en altres contextos, com ara l'aula, es relaxen. Així, tot i que tenen lloc en un context institucional, les tutories no es regeixen per les normes interaccionals que regeixen els altres intercanvis que tenen lloc en aquest context, sinó que els participants creen una atmosfera de treball agradable en què tracten aspectes acadèmics, cosa que les converteix en esdeveniments dinàmics amb graus diferents de formalitat (Limberg 2010: 33).

Les tutories del CAIDAC estan conduïdes per quatre professores diferents i es poden dividir en dos grups clars. D'una banda, n'hi ha tres (amb les professores PT1, PT2 i PT3) que s'adscriuen a aquesta visió i funció de les tutories que acabem de descriure: els temes tractats són resoldre dubtes sobre treballs, coordinar i dirigir la seva

---

¹⁶³ Ranney (1995) considera que mitjançant la cortesia positiva el poder del professor queda emmascarat i això permet que l'estudiant se senti inclòs en el grup al qual pertany el professor i s'estableixi una relació de solidaritat entre els dos.

recerca o aclarir algun tema relacionat amb l'avaluació d'una assignatura o amb el funcionament general de la universitat. De l'altra, les tutories de l'última professora (PT4) són completament diferents, ja que l'objectiu que tenen és valorar un treball que els estudiants han entregat i la professora ja ha corregit, cosa que les converteix en una extensió de l'aula pel que fa a la separació entre rols i determina unes normes de funcionament diferents de les tutories anteriors. Partint d'aquestes dues concepcions, a continuació analitzarem l'expressió del desacord per part de les professores i dels estudiants.

6.3.1. Desacord i imposició per part de la professora

Encara que hem vist que hi ha autors que consideren que les tutories no acaben de seguir les normes establertes per als contextos acadèmics (Rees-Miller 2000), els rols que tenen els qui hi participen segueixen tenint un estatus diferent i una relació de poder desequilibrada, això sí, amb diferents gradacions. Així doncs, si el professor pren una decisió, el caràcter que tindrà serà bastant final, i aquest poder manifesta l'asimetria de la relació que manté amb l'estudiant. De la mateixa manera que passava amb un cap o director que imposava resolucions en les reunions, el professor pot establir el curs que ha de seguir la qüestió que s'està discutint amb justificació o sense, com a manifestació del poder amb què compta, com a (126):

(126) T5 [2]

- PT3: En aquest cas entenc el que ha passat .. no te la corregiré, [d'acord]?
- ET1: [Clar, no, això ja ho entenc]. Sí.
- PT3: Perquè és que ja han passat --
- ET1: Clar, dues setmanes, [ja! Sí, sí! .. sí].
- PT3: [Tres, no, potser em sembla? O quatre gairebé!] .. I no havies dit res abans!
- ET1: Ja:.
- PT3: És que això s'havia de lliurar .. quan era?
- ET1: El:: dia:: ... febrer -- [sis de febrer, em sembla, sí, ho vaig] –
- PT3: [Sis de febrer, clar, estem a vint]! Han passat tres setmanes!
- ET1: No, no, si, si ho entenc, però mira és que la vaig fer dic perquè bueno, per almenys [fer-lo, saps? I practicar -- no, sí, és que volia] –

- PT3: [Està bé! Jo, si vols .. puc fer una cosa]. Mira, s'havia de lliurar el dia tres de febrer! Imagina't, estem a vint de febrer!
- ET1: Ja.
- PT3: ... El que si vols jo te la puc corregir.
- ET1: Sí, per saber aviam com està [més o menys. Vale].
- PT3: [Te la corregiré i te la tor]no dilluns
- ET1: [2Sí].
- PT3: [2a:] seminari.

A (126), la professora estableix des del principi que no corregirà la pràctica que l'estudiant li ha entregat fora del termini establert, i l'estudiant ho accepta sense problemes i no intenta posar excuses, una reacció que al CAIDAC és prou freqüent.¹⁶⁴ En lloc de deixar-ho aquí, però, la professora comença a justificar el perquè de la seva decisió, i l'estudiant torna a demostrar que hi està d'acord acabant la frase que l'altra havia començat i donant-li la raó, a vegades amb tanta celeritat que resulta en solapaments. Tot i que els torns de la professora es podrien interpretar com a intensificadors de la desaprovació que sent davant de l'endarreriment en l'entrega, el to amb què els pronuncia revela que tenen una voluntat més aviat pacificadora: el que vol és que l'estudiant entengui la seva decisió, no imposar-la i recrear-se en el seu error. De seguida que pot, l'estudiant li explica per què ha intentat entregar-la igualment, i és clar que la professora aprova aquesta iniciativa perquè s'ofereix a corregir-li la pràctica perquè la pugui aprofitar. L'entesa general i el desenvolupament informal de la interacció denoten que en aquest cas es tractaria d'un dels casos descrits per Limberg (2010) en què els rols institucionals es rebaixen i es diferencien dels que probablement tenen dins de l'aula.

¹⁶⁴ L'exemple següent és representatiu d'aquestes intervencions: les explicacions que dona l'estudiant per justificar els errors en un treball no tenen gaire fonament i la professora les invalida consultant la guia d'elaboració els va proporcionar al principi de l'assignatura.

T20 (2)

PT5: A veure, guia per elaborar el portafoli.

ET2: (1,5) Ja, si me la vaig mirar, clar, si per fer-lo me l'he tingut que mirar, però no sé .. com que està al final de tot, pues –

PT5: Amb negreta! .. Mira! .. Amb negreta!

ET2: Ja, però és que no sé per què no .. jo què sé, no, no, no, no -- no hi vaig caure, que era el dimarts, t'ho juro! No hi vaig caure, i el tenia fet!

Hi ha altres casos en què la intenció de la professora no és expressar l'opinió contrària a la de l'estudiant o corregir-lo, sinó simplement fer-li veure que les coses no són com es pensa:

(127) T2 [5]

PT2: I en qualsevol cas necessiten suport perquè l'examen tindrà una part que serà en català.

ET2: ... No, no, si jo el problema ja et dic escriure tampoc em planteja -- no, no, no em planteja cap problema.

PT2: Ja, però per exemple a l'examen --

ET2: Només faig tres faltes.

PT2: Tu pensa que a l'examen -- però hi ha una cosa que és a veure, que no és fàcil ... i se n'ha d'aprendre, eh? Però és evident que no és el mateix escriure un text tu que corregir el d'un altre.

A (127) la professora està intentant fer entendre a l'estudiant que el treball que han de fer és important perquè els ajudarà en l'examen, i l'estudiant se centra a deixar-li clar que ella no té problemes amb el català i que no fa faltes. Després d'intentar fer-se entendre, sense èxit perquè l'estudiant no la deixa acabar, la seqüència finalitza amb un torn de la professora en què deixa clar a l'estudiant que per molt bé que escrigui i poques faltes que faci això no vol dir que se li doni bé corregir, que és el que s'haurà de fer a l'examen. Per expressar aquesta idea, PT2 comença eximint de responsabilitat l'estudiant abans de dir-li de què es tracta («no és fàcil ... i se n'ha d'aprendre, eh?») i fa una afirmació general sense personalitzar que, tot i així, va clarament dirigida a la noia. És a dir, que «guanya» la discussió, però expressant-se amb molta atenuació, per protegir la imatge de l'estudiant, en lloc de dir-li que s'equivoca directament.

L'estratègia del fragment anterior és totalment oposada a la següent, en què PT4 expressa desacord amb el que ha escrit l'estudiant al portafolis immediatament després de llegir-ho:

(128) T19 [4]

PT4: «En canvi no estic gens d'acord amb les avaluacions grupals» .. bueno, això ja ho vam parlar .. us pot agradar més o menys però com que són les normes de funcionament -- (1,5) és lo que hi ha.

Davant de la crítica directa que fa l'estudiant d'un dels aspectes del funcionament de l'assignatura, PT4 deixa molt clar, des de la seva posició de professora que ha dissenyat el curs i les normes que el

regeixen, que l'estudiant (i tots els seus companys) s'ha d'aguantar perquè les coses són així. El poder que li confereix el seu rol i la situació en què es troben li permeten expressar-se sense tenir gaire en compte la imatge de l'estudiant (no hi ha atenuació, només potser el fet que en lloc de referir-se només a ell, hi afegeixi tota la classe), que rep la imposició sense poder fer-hi res. Aquesta professora en general aprofita el poder que té per expressar-se de manera directa i deixar molt clar als estudiants el que pensa¹⁶⁵ i el que han fet bé i el que han fet malament,¹⁶⁶ cosa que a vegades posa els estudiants en situacions compromeses en què la seva imatge està en risc:

(129) T10 [3]

PT4: Vull dir que és que jo crec que ho pots fer millor, no sé per què no ho fas millor .. a part del cas puntual amb la ... de la [tasca dos ... sobta] –

ET1: [Ja, ja, ja, ja, ja, ja .. realment sí que] amb la *tache écrite* és veritat que no sé per què @@@ no sé per què sempre vaig amb notes justetes o .. bueno aquella nota catastròfica però és cert, o sigui, però no sé, potser no em motiven gaire, però en canvi la gramàtica a mi fer exercicis de gramàtica i tot això no em desagrada, saps què vull dir?

---

¹⁶⁵ De fet, com que normalment els comentaris que fa són negatius, els pocs casos en què fa una valoració positiva o no discuteix el que li diuen resulten sorprenents per als estudiants:

T12 [5]

PT4: I tu proposes un vuit sobre deu.

ET1: .. Sí .. sí.

PT4: ... Vale.

ET1: ... Sí?

PT4: .. Sí, per què no? (1,2) Tu ho has dit sincerament perquè creus que t'ho mereixes.

ET1: Jo sí.

PT4: Doncs .. estic d'acord.

ET1: Ah, molt bé.

¹⁶⁶ A vegades està en desacord amb els estudiants quan no valoren prou les seves qualitats, com passa en la T10 després de llegir una frase del portafolis de l'estudiant: «“La meva gramàtica no és gaire catastròfica” no, home, no .. la tens força bona, la gramàtica». Curiosament, aquests casos d'autocrítica (*self-deprecation*) és una de les excepcions en què Pomerantz (1984) considera que el desacord és la segona part no preferida, tot i que ella es refereix als que tenen lloc en converses col·loquials.

En aquesta seqüència, PT4 està intentant animar l'estudiant apreciand el seu potencial, però ho fa a través d'una crítica, en què remarca que l'estudiant no ho està fent bé. Aquesta afirmació posa l'estudiant en una situació incòmoda, com es nota pel riure unilateral que apareix després de reconèixer que la professora té raó i que ja hem vist a les reunions que expressa vergonya, però tot i així, d'una manera molt atenuada («però no sé», «potser») i amb un discurs discontinu, intenta justificar que, a part de les redaccions, la resta dels aspectes de la llengua li agraden.

Aquesta professora també intenta que els estudiants reflexionin sobre les seves accions mitjançant actes més indirectes, com passa a (130):

(130) T20 [12]

PT4: Tu creus que has treballat aquest trimestre en aquesta assign[natura]?

ET1: [Ahà:], si tampoc -- sí::! ... Sí.

PT4: Lo que podries haver treballat?

ET1: Home, podria haver fet molt, però és que ara he fet -- vale, he estat -- ja, ja ho sé, ja ho sé .. però he fet però tampoc no he fet res, no és qüestió –

PT4: Jo no et dic que no hakis fet res,

ET1: Ja, que sí.

PT4: però tu creus que has treballat el que calia treballar per al volum de l'assignatura? Perquè tu has de pensar que una assignatura com aquesta val cent hores de feina.

ET1: .. No les he fet, evidentment, no ... ja ... però crec que és el que necessitava també, no?

PT4: (1,2) Bueno, ja -- m::: m'ho has de demostrar! «Jo no he treballat més perquè jo això ja ho sé fer» -- demostra-m'ho, però és que jo no ho veig aquí.

ET1: (2) Ja.

La seqüència comença amb una pregunta neutra però sobre un tema delicat, el rendiment de l'estudiant, que aquest valora positivament. En lloc de negar-ho, PT4 fa una altra pregunta (una construcció interrogativa que qüestiona la resposta de l'estudiant) que està clarament motivada pel desacord.¹⁶⁷ L'estudiant comença el torn següent intentant defensar-se, però interromp el seu propi discurs i acaba admetent que la professora té raó («vale, he estat -- ja, ja ho

---

¹⁶⁷ A la tutoria T20 també utilitza una construcció interrogativa per respondre a un estudiant que creu que es mereix un 7 al treball («l'el fet de que l'hakis lliurat fora de termini?»), transmetent indirectament que la nota és massa alta.

sé, ja ho sé»), cosa que afecta la seva cortesia negativa. Per tal que la seva imatge no sigui amenaçada del tot, l'estudiant intenta deixar clar que una mica sí que ha treballat, i tot i que la professora ho accepta amb una concessió («Jo no et dic que no hagin fet res»), no es desvia del missatge inicial, i torna a preguntar-li si creu que ha fet prou. Aquesta vegada, l'estudiant reconeix directament que no, però intenta justificar la seva falta de dedicació amb els seus coneixements previs del tema i demana l'acord de la professora («no?»), la qual sembla que quedi una mica astorada (hi ha una pausa llarga i un marcador), però que quan es recupera recordant a l'estudiant que si és així ho hauria d'haver demostrat. Després d'una pausa, l'estudiant accepta aquest argument i sembla que també el resultat de tota la seqüència, de la qual la seva imatge ha sortit perjudicada com a resultat de les seves pròpies accions.

6.3.2. Discrepàncies per part de l'estudiant

De la mateixa manera que els rols i diferents tipus de tutories marquen el grau en què les professores que formen part del CAIDAC imposen la seva voluntat, també estableixen fins a quin punt els estudiants s'atreveixen a portar la contrària i expressar desacord amb alguna cosa que se'ls ha dit, com a (131):

(131) T1 [3]

PT1: Perquè tu el que t'interessa és bàsicament conversa oral.

ET1: ... No, vull dir, tampoc -- això se'm va acudir després d'haver treballat allà, no? I d'adonar-te que és el que passa, no? Però tampoc --

PT1: (1) Pots canviar.

ET1: Sí, vull dir tampoc era fix allò haig de fer això i només això.

Aquesta seqüència forma part de la primera tutoria d'una estudiant amb la professora que li durà el treball de final de grau. En aquest punt només estan comentant idees, de manera que l'estudiant se sent bastant insegura i la professora és comprensiva. En el segon torn, pronunciat per l'estudiant després que la professora s'equivoqui establint els seus interessos, l'estudiant comença a corregir-la («No, vull dir, tampoc --»), però interromp el discurs per oferir una explicació que justifica per què la professora pot haver arribat a aquesta conclusió i, després reprèn el desacord, que deixa inacabat. La professora accepta la correcció sense cap comentari i resumeix la

intervenció de l'estudiant («Pots canviar»), i finalment la noia dona una explicació final. Així doncs, sembla que en aquest fragment, tot i la distensió general, hi hauria marques que demostrin que l'estudiant vol assegurar-se que res del que diu en contra de la professora resulti negatiu. A (132) n'hi trobem un altre cas:

(132) T3 [4]

- PT2: Disset (1,1) divuit, dinou.
ET3: ... Clar, però si estan amagats.
PT2: .. Ja, però bueno, perquè vegis –
ET3: [Sí, sí, sí]!
PT2: [dinou], hi ha dinou exemplars!
ET2: ... Sí, sí.

Les dues estudiants estan tenint problemes per trobar un llibre que necessiten per fer un treball de l'assignatura a la biblioteca i ho han comentat a la professora, que decideix entrar al web de la biblioteca i comprovar quants exemplars hi ha disponibles. Quan en troba dinou, una de les estudiants es queixa que si estan amagats és impossible trobar-los per defensar-se, ja que és estrany que si n'hi ha tants no n'hagin trobat cap. La professora pronuncia un acord parcial però reitera que n'hi ha molts, i aquesta vegada l'estudiant no perd temps i s'afanya a acceptar-ho, i després ho fa la seva companya. És a dir, que tot i que al principi l'estudiant es manté ferma i defensa la seva posició, quan la professora ho repeteix de seguida expressa acord augmentat («Sí, sí, sí!»), per evitar que l'enfrontament s'agreugi, i la seva companya també, tot i que precedit de pausa.

A diferència dels dos fragments anteriors, en les tutories de PT4 per decidir la nota final d'un portafolis hi ha pocs casos en què els estudiants expressin desacord. Segons Walkinshaw (2007: 290) aquesta reticència, que ell observa en estudiants d'anglès japonesos, es pot explicar per la deferència que s'espera del rol de l'estudiant a la classe, i també pel fet que els alumnes són conscients que el desacord pot afectar negativament la seva nota o la relació amb la professora. Així doncs, en aquestes situacions opten per expressar oposició de manera simplificada, sobretot en els casos que no tenen explicacions reals que suportin la seva posició. L'exemple (133) és una mostra d'aquesta orientació:

(133) T7 [4]

- PT4: És que clar jo veig aquí, en el en el::s apunts que vaig prendre en el trimestre passat «tria de documents injustificada i arbitrària» ... mhm? eh:: .. errors sense classificar .. en les graelles --
- ET1: Però aquesta vegada sí que els he classificat.
- PT4: Psh::.
- ET1: Les graelles sí que he intentat fer-les millor.
- PT4: Però clar si el trimestre passat tenies un cinc sobre deu peladet, jo: aquest trimestre és que no -- no:: -- un sis sobre deu que tu demanes, que creus que et mereixes tot i que creus que no has progressat, jo això ho veig una mica incoherent, no trobes?
- ET1: És que jo he intentat esforçar-me més aquest trimestre.
- PT4: Sí, però una cosa és que tu t'esforçis, jo crec -- m'ho crec, eh? que t'has esforçat i que has fet el possible, però he de mirar també els resultats que has assolit, i en aquest portafoli no: es veuen resultats de:: de progrés .. es veu que sí que has fet feina, eh? perquè l'has aportada (4) però clar tampoc no: -- i segons quines feines que s'havien de fer perquè es treballaven en grup gran, eh? que si no -- si no has assistit a classe, que tampoc no passa res, no estan fetes .. ni a classe ni sense classe, entens el que et vull dir?

En aquesta tutoria per comentar el portafolis, la professora comença la seqüència comparant la feina feta per l'estudiant en aquest trimestre amb la del trimestre anterior per demostrar que no hi ha hagut gaire millora. L'estudiant no està d'acord amb dues de les crítiques, però la professora descarta aquest arguments i arriba a la conclusió raonada que volia, que és que no pot tenir una nota gaire millor que el trimestre anterior si els portafolis són tan semblants. L'estudiant fa un últim intent de defensa al·ludint a l'esforç que ha fet, però la professora es manté ferma. Tot i que la posició de la professora està clarament basada en l'actuació de l'estudiant durant el trimestre, la manera en què s'expressa és directa però no impositiva, i consisteix bàsicament a justificar tot el que està dient de manera que l'estudiant ho entengui; en aquest sentit, en l'última intervenció fa servir valoracions positives dues vegades («m'ho crec, eh? Que t'has esforçat i que has fet el possible», «es veu que has fet feina, eh? Perquè l'has aportada») i fins i tot eximeix l'estudiant de no haver assistit a alguna classe («segons quines feines [...] que si no -- si no has assistit a classe, que tampoc no passa res, no estan fetes»). Així

doncs, sembla que la professora prefereix que l'estudiant entengui bé el perquè de la nota que li ha posat que no pas posar-li una nota baixa i que l'estudiant senti que la hi ha imposat: tot i que compta amb el poder i l'estatus que li permetrien fer-ho, intenta no malmetre la imatge de l'estudiant obligant-lo a creure, encara que, de fet, l'exposició explícita de les faltes que l'han portat a obtenir aquesta qualificació poden haver afectat la seva imatge.

En contraposició amb els estudiants que expressen les divergències amb torns curts, n'hi ha que justifiquen tant com poden el seu torn de desacord, com a (134):

(134) T19 [6]

PT4: «Penso que perjudica les relacions entre els companys i desmotiva qui vol treballar» (1) Maria, hauràs de reconèixer amb mi, si som sincers, que no t'has agobiat .. [de treballar].

ET1: .. [Ja, no, això és veritat].

PT4: Doncs allavors potser .. potser um aquesta frase com si fossis tu la que vols treballar i que estàs desmotivada perquè els altres no segueixen (1) no és [2massa] –

ET1: [2No, a vera] reconec -- si precisament em sembla que ho poso aquí -- que no he tingut un ... una actitud excel·lent precisament .. però també m:: és -- francament desmotiva el fet que no sé, per exemple, quan estàvem a classe ... del grup que se suposa que érem cinc, a vegades érem tres, quan no érem dos .. i:: clar aleshores passa que si tens al meu treball o alguna cosa i comences a contactar amb la gent, no et responen els correus, doncs això és al que em refereixo que desmotiva una mica, dius bueno i --

PT4: ... Sí, però independentment d'això, que jo puc estar d'acord amb tu, hi ha altres activitats de classe .. que hem anat fent .. que tu podries haver fet individualment, perquè hi han parts de feina que són individuals, i que tu pots fer si tu vols fer independentment del teu grup .. i jo crec que no les has fet.

ET1: .. Ja.

La professora comença llegint una frase del portafolis de l'estudiant i expressant que no hi està gens d'acord, un parer que l'estudiant comparteix. Tanmateix, en el moment en què la professora expressa que no hauria d'haver escrit una cosa així, l'estudiant procedeix a explicar millor a què es referia perquè ho entengui, després d'haver

començat reiterant que és conscient que l'acusació de la professora és certa i que la seva actitud no ha estat òptima. La professora ho entén, la qual cosa es reflecteix en la petita pausa inicial i l'expressió d'acord, però li recorda que això no justifica el fet que no hagi fet la feina individual, fet que l'estudiant accepta. Les dues han tingut present en tot moment la imatge de l'altra: mentre que les intervencions de l'estudiant poden venir per la situació de desavantatge d'estatus en què es troba, les de la professora podrien respondre a una voluntat de mostrar-se receptiva i comprensiva amb el que li diuen els estudiants, però sense que això afecti les seves decisions acadèmiques. Un últim exemple de les tutories amb aquesta professora acaba de fer evident que aquesta és l'actitud que pren amb la majoria dels estudiants:

(135) T11 [5]

PT4: Les comprensions orals (3,8) són fluixetes, no? ... Els resultats?

ET1: Jo crec que estan bastant bé.

PT4: ... Home, en aquest d'aquí si jo he entès la teva manera de corregir, de set preguntes [en tens quatre bé i tres malament].

ET1: [Sí, sí, les] del principi són una mica més fluixes.

PT4: Ja, però és que si tu em vols demostrar que les del principi eren fluixes però que has progressat me n'hauràs de posar més! (1,6) Tu veus -- entens el meu punt de vista per al qual et dic

ET1: [Sí, sí].

PT4: [que jo crec] que el nou és [2excessiu]?

ET1: [2Ja ho estic ente]nent, sí, [3clar].

PT4: [3Ho estàs] entenent?

ET1: Sí, clar.

PT5: @@@

PT4: .. El comparteixes, @a més a més d'entendre'l?

ET1: Quin remei, però sí.

PT4: Sí? [Creus que] –

ET1: [XBuenoX] .. Sí, potser sí, però és que .. jo pel que vaig entendre de llegir el d'allò és que ens havíem de puntuar el progrés, i no el portafoli.

PT4: .. «L'assoliment dels objectius» -- mira assoliments amb negreta, eh? -- «en el qual haureu de reflexionar sobre els assoliments -- en negreta -- dels objectius de l'assignatura» ... hum? «i que haurà d'incloure una valoració final justificada del propi rendiment i dels

resultats».. no només la quantitat d'hores que li has dedicat sinó els resultats que aquest temps t'ha permet obtenir, eh? De la feina feta al llarg de tot el trimestre.

ET1: Mhm.

PT4: .. Vale? Jo crec que això sí que estava (1,5) explicitat.

En aquest cas, la tutoria se centra en els intents de la professora per fer veure a un estudiant que no li pot posar un excel·lent al portafolis, la nota que ell creu que es mereix. Per fer-ho, fa servir diversos arguments i resultats com els que surten al fragment, i respon al desacord de l'estudiant amb actes més directes («però és que si tu em vols demostrar que les del principi eren fluixes però que has progressat me n'hauràs de posar més!») o menys («en aquest d'aquí si jo he entès la teva manera de corregir, de set preguntes en tens quatre bé i tres malament»). No només vol que l'estudiant vegi per què no li pot posar el 9, sinó que necessita que n'estigui convençut, d'acord amb l'entorn d'aprenentatge en què es troben; per això desconfia de la primera resposta que li dóna l'estudiant («Sí? Creus que —») i li dóna una altra oportunitat perquè s'expressi, tot i que de seguida invalida les creences que tenia l'estudiant sobre el que havia de ser el portafolis llegint la part del pla docent que descriu aquest treball. L'estudiant orienta en tot moment les seves intervencions cap a ell mateix i s'expressa amb cautela («jo crec que...», «potser sí»), mentre que la professora, tot i ser directa i clara, basa tot el que diu en la feina de l'estudiant i les normes que regulen el funcionament de l'assignatura. Pel que fa a la interacció, excepte alguns casos en què l'acord o algun marcador apareixen solapats al torn anterior, la resta respecta els llocs apropiats per a la transició.

6.4. Discussió dels resultats

L'anàlisi de fragments dels corpus amb detall, proporcionant el context en què apareixen, els parlants que hi participen i, en molts casos, la motivació que s'amaga al darrere, ens permet obtenir una visió de l'acord i el desacord situada i contextualitzada, les reflexions derivades de la qual, tot i ser interpretacions (com és sovint el cas en la investigació pragmàtica), en aquest cas es basen en gran part en un coneixement explícit dels elements que componen la interacció. A partir de l'anàlisi quantitativa i qualitativa hem vist que, efectivament, hi ha diferències entre els

gèneres pel que fa a l'expressió dels actes de parla de l'acord i el desacord i tot el que els envolta (iniciació, finalització, actes de suport, etc.). Tanmateix, atribuir les diferències al gènere de manera global és massa imprecís, ja que poden admetre molta variabilitat en les circumstàncies en què es produeixen. Per exemple, hem vist que en les reunions l'expressió del desacord canvia molt segons si l'expressa algú amb un estatus superior o si aquest és qui el rep, així com també canvien les tutories segons l'objectiu que tinguin, resoldre una qüestió o decidir la nota d'una assignatura.

Així doncs, necessitem tenir en compte factors situacionals més concrets que ens permetin explicar perquè l'expressió d'aquests actes de parla i la gestió de la imatge que els parlants fan quan els realitzen canvia tant d'un cas a un altre. Recuperem aquí els factors situacionals definits pel grup Val.Es.Co presentats anteriorment a § 2.3.2, mitjançant la presència o absència dels quals podem caracteritzar els casos que hem trobat al CAIDAC. Per descomptat, podem atribuir aquests factors a un gènere discursiu concret de manera abstracta, però el fet que els factors estiguin desglossats permet justificar les petites variacions que s'hi poden donar.

Els factors situacionals, presentats de manera simplificada, són els següents:

- [$\pm$ relació d'igualtat] (estatus i poder),
- [$\pm$ relació vivencial de proximitat] (en contraposició a la relació de distància),
- [$\pm$ fi interpersonal] (en contraposició a una orientació més transaccional),
- [$\pm$ quotidianitat temàtica],
- [$\pm$ marc d'interacció quotidià].

Cal puntualitzar que acceptem, d'entrada, dos trets situacionals addicionals que es presenten per primera vegada a Briz (2004). D'una banda, la pertinença dels ideomes [+ pertinença d'ideomes], ja que tots els parlants pertanyen a la mateixa cultura i tenen un coneixement compartit pel que fa als seus components, de manera que avaluen i interpreten de la mateixa manera les situacions comunicatives i la cortesia i la gestió de la imatge que requereixen. Hem vist, al llarg de les anàlisis, que l'autoafirmació i la confiança (Bravo 1996) que detecten els estudis pragmàtics sobre l'espanyol també són factors dominants per al català, en què la preferència per l'acord directe demostra que els parlants valoren l'autonomia, però

ahora, juntament amb els actes de suport, també pot reflectir confiança entre ells, característica de l'altra cara de la moneda, l'afiliació. D'altra banda, tot i que el desacord té una presència molt marcada al corpus, no hi ha cap cas en què es manifesti que no és adequat o que no s'ha pronunciat de manera acceptable lingüísticament o socialment [+ acceptació], és a dir, que els parlants en cap cas manifesten que se senten amenaçats (Albelda 2008: 768). Pel que fa als altres quatre factors, la seva prevalença en cada gènere i situació concreta estableix el que és acceptable; en el nostre cas, marca com es pot expressar el desacord i la necessitat que hi ha per part dels parlants de fer gestió interrelacional.

6.4.1. La proximitat i el fi interpersonal en les converses

Els resultats de l'anàlisi quantitativa del capítol 5 revelen que en les converses col·loquials el desacord directe, atenuat només en un 30 % dels casos, és la manera d'expressar-se preferida pels parlants. L'anàlisi de fragments concrets entre amics i familiars amb diferents relacions han posat de manifest que aquest és el cas, però sense que això tingui cap conseqüència negativa per als que el reben. Així doncs, hem confirmat que la manca de distància, que denota confiança entre els parlants, i la funció interpersonal de les converses col·loquials fan que pràcticament qualsevol manera d'expressar el desacord sigui admissible: des de negar el que diuen els altres, a objectar, corregir-los o fer broma amb el mateix fet de no estar d'acord. Per a l'espanyol Hernández Flores (2001: 84) assenyala «la importància en aseverar con firmeza y de forma persuasiva las opiniones propias, mostrando su lógica y expresándolas con carga emocional», i que la divergència d'opinions no resulta amenaçadora en les converses perquè formen part d'un joc interaccional que el que revela és una molt bona relació entre els amics o familiars. Kakavá (2002: 1563) ho expressa de la manera següent per a les converses col·loquials gregues:

This agonistic type of discourse represents an interactional practice in which participants engage to match their wits, compete for ideas, yet do not necessarily resolve their differences. While agreement can enhance solidarity and present speakers as supportive and like-minded, in intimate contexts, Greek participants were cooperating by agreeing to disagree.

Els resultats obtinguts en l'anàlisi qualitativa i l'observació de fragments complets de l'anàlisi qualitativa demostren que per als parlants de català el desacord en converses col·loquials té un valor semblant. En aquesta línia, la presència moderada (però no generalitzada) d'atenuació i la importància de la relació personal entre parlants confirmen també que la cultura catalana tal com s'expressa als gèneres discursius estudiats és d'acostament. Els resultats de Curell (2011) en el seu estudi sobre cortesia en català segueixen la mateixa línia: a partir de la distinció d'Arundale (2006), estableix que el català està orientat cap a la connectivitat.

Així doncs, els factors situacionals que dominen en les converses col·loquials entre amics i familiars són la [+ proximitat] (o [- distància]), que segons Briz (2004: 80) implica també [+ vivències comunes], [+ saber compartit], [+ contacte] i [+ grau de compromís afectiu], la [+ quotidianitat temàtica] i el [+ fi interpersonal] com a objectiu últim de la interacció. A més, a la prevalença d'aquests trets o filtres (Briz 2004) s'hi ha de sumar el fet que no hi ha diferències d'estatus ni poder [- relació funcional jeràrquica] i que els temes que centren el discurs en general no impliquen cap risc per als parlants [- problemàticitat temàtica], de manera que la seva interacció se centra exclusivament a enfortir les relacions personals entre ells. Aquesta configuració afecta la manera en què s'expressa el desacord, que en general no cal que estigui atenuat i que no presenta les característiques de les segones parts no preferides, perquè en aquest cas no ho és.

Pel que fa a la descortesia, no hi ha pràcticament cap cas de descortesia fingida (Culpeper 1996) o *banter* (entès per Oxford Dictionaries com 'the playful and friendly exchange of teasing remarks') o d'*anticortesia* (Zimmerman 2003), ja que en cap cas hem trobat interaccions amb bromes o comentaris que en un altre context resultarien ofensius o descortesos (insults, ofenses); de fet, el comentari més directe que hi ha al CAIDAC és «senyors exagerats» (C1), que no considerem que sigui un insult, sinó una crítica. Creiem que les seqüències de desacord que hem recollit es poden caracteritzar més aviat com el que Kerbrat-Orecchioni (2004) anomena *acortesia* (l'absència «normal» de cortesia) o el que Locher i Watts (2005, 2006) marquen com a comportament diplomàtic, no marcat.

6.4.2. El fi transaccional en les reunions

A diferència de les converses col·loquials, en les reunions la relació entre parlants no gaudeix, en la majoria dels casos, de confiança, ja que sí que existeix distància entre ells; com a màxim hi ha una relació cordial entre els diferents parlants, nascuda de la regularitat de la interacció involuntària que comparteixen pel fet de treballar junts o pertànyer a un mateix grup de treball. Tot i així, el desacord també s'expressa de manera directa i sense gaire acció redreçadora, una tendència que, per tant, s'ha de justificar a partir de la intervenció o prevalença d'uns factors diferents als de les converses, ja que en aquest cas no serveix per transmetre proximitat i confiança entre els parlants.

A partir de l'anàlisi quantitativa i, sobretot, qualitativa, hem vist que els participants de les reunions estan clarament situats en el context institucional en què tenen lloc, en què les interaccions tenen un fi transaccional [– fi interpersonal] destinat a assolir algun objectiu, resoldre un problema o prendre una decisió, i que permet l'aparició de diferents opinions, que es presenten de manera més o menys raonada entre membres amb un estatus semblant. Els parlants saben que la divergència d'opinions forma part del desenvolupament de les reunions (Ehlich i Wagner 1995), i que el fet que un company manifesti una manera de veure les coses diferent de la pròpia no és personal, sinó que respon a un propòsit o meta. Angouri (2012: 1565) considera que en aquest context el desacord és no marcat perquè està lligat a la tasca i, per tant, no suposa cap risc per a la gestió de les identitats i relacions dels participants a les reunions. La separació clara i implícita entre expressar una opinió, fins i tot amb una justificació que la intensifica, i atacar la posició d'un company redueix la necessitat de fer servir mecanismes de cortesia i permet expressar-se de manera directa. També hi influeix la valoració positiva que fa el grup de l'autoafirmació: per a les negociacions espanyoles, Bravo (1996, 2002) observa que fer-se valdre i ser competitiu contribueix a l'harmonia social, ja que l'autonomia que els membres demostren amb aquesta actitud els fa dignes de confiança.

Un altre factor que hem de considerar és la [– quotidianitat temàtica], que és més aviat problemàtica. Atès que les desavinences han de quedar resoltes en tots els casos, creiem que aquest factor és present a les reunions i estableix la necessitat que tots es pronunciïn

i que la solució sigui aprovada per la majoria dels participants. Tot i així, creiem que la problemàtica no té, en aquest gènere, un paper tan rellevant com en les tutories, com veurem a continuació.

D'altra banda, hem vist també que la presència i participació de caps o directores [- relació d'igualtat] en les reunions repercuteix en la realització dels actes, el desenvolupament de les seqüències i la interacció en general, de manera que el resultat és diferent de les situacions en què tots els parlants tenen el mateix estatus [+ relació d'igualtat], com a R2, R3, R5 i R7, i a R1, R4 i R6 en les seqüències en què no intervé el cap o director. Com han mostrat les anàlisis quantitatives i qualitatives, en la majoria dels casos, la manera en què els parlants amb estatus superior expressen desacord i resolen conflictes és molt més directa i determinant, ja que els altres membres són conscients del poder que tenen i accepten les decisions que prenen; en el moment que es posicionen, el conflicte es resol, a vegades sense ni tan sols haver de justificar els motius que l'han portat a prendre aquesta decisió. Ara bé, si són els caps els qui reben el desacord, els parlants intenten dur a terme accions redreçadores que rebaixin l'amenaça que això suposa per a un parlant d'estatus superior.

6.4.3. La relació funcional en les tutories

En les tutories, la diferència de rols i les característiques que té cadascun d'ells (estatus superior per al professor i inferior per a l'estudiant, és a dir, jerarquitzada [- relació d'igualtat]) és present i evident de principi a fi de la interacció. La interacció es regeix d'acord amb les característiques d'aquest context institucional i acadèmic [- marc d'interacció quotidià] en què se situa, en el qual torna a dominar un fi transaccional [- fi interpersonal], ja que els estudiants es troben amb les professores amb un objectiu concret. A més, en aquest cas la distància [- proximitat] entre parlants és encara més acusada, ja que el contacte que mantenen és totalment involuntari però, a diferència de les reunions, en què els companys de feina i els membres d'un comitè o grup de recerca es troben amb regularitat, les tutories són intermitents, ja que la relació de professora i estudiant és efímera i es produeix en el transcurs d'una assignatura.

Precisament perquè el context és acadèmic, amb les mostres de l'anàlisi qualitativa hem vist que el poder del professor no es

manifesta d'una manera tan directa com fan els caps o directors en les reunions, sinó que és latent en tot moment i resulta evident a partir de les intervencions dels estudiants, que ho tenen en compte en tot moment. Això no treu, però, que els professors no facin patent la superioritat de l'estatus en situacions concretes, sobretot en casos en què els estudiants es resisteixen a veure la situació en què es troben o no accepten la realitat, com ara a l'hora d'acceptar una qualificació baixa, o en què no volen acceptar el que la professora considera que és la millor solució.

Les tutories són el gènere en què hi ha més diferència entre seqüències d'acord i seqüències de desacord,¹⁶⁸ i també el gènere en què hi ha més necessitat de tenir algun tipus de finalització, sobretot la demanda d'acceptació per part del professor, que com a part del seu rol com a ensenyant ha d'assegurar-se que l'estudiant entén i accepta el resultat del que es diu. Això és especialment rellevant en el 70 % de les tutories (T7-T20) que estan destinades a discutir la nota d'un treball molt important, en les quals pren una rellevància especial un altre factor situacional: la [+ problemàtica temàtica]. El fet de combinar una desigualtat funcional amb una temàtica problemàtica que afecta especialment el parlant d'estatus inferior fa que l'ús de la cortesia en forma d'atenuadors sigui més present en les tutories, ja que és important fer una bona gestió de la imatge, tant per part de l'estudiant, que parla amb algú d'estatus superior que té el poder de posar-li la nota de l'assignatura, com per part de la professora, que ha de tenir present en tot moment el que implica el seu rol de docent i el context institucional, acadèmic i d'aprenentatge en què es troben.

6.4.4. La incidència del gènere discursiu i els factors situacionals en l'expressió de l'acord i el desacord

En general, l'acord i el desacord en català s'expressen de manera directa i clara, i sense gaire atenuació en els tres gèneres discursius objecte d'estudi. Pel que hem pogut comprovar, aquesta realització és no marcada, és a dir, que els parlants la perceben com a normal perquè no hi reaccionen negativament. La tònica general sembla respondre al que Bravo (1996) estableix per a l'espanyol: entre els

---

¹⁶⁸ Un resultat causat per la naturalesa i propòsit de la majoria de tutories incloses al CAIDAC, com hem explicat a § 5.1.

parlants preval la voluntat d'autoafirmació, és a dir, de deixar clar el punt de vista personal davant dels altres i defensar-lo per reafirmar-se com a persona original i amb qualitats socials positives (Hernández Flores 1999), més que no pas l'orientació cap a l'evitació de conflictes. Ara bé, a partir de l'estudi de les dades des d'un punt de vista quantitatiu i de l'anàlisi qualitativa de mostres concretes, hem detectat diferències en la manera en què s'expressa i en la necessitat d'atenuar-lo segons el gènere i la situació comunicativa en què s'esdevé, definida pels cinc factors situacionals següents:

Converses col·loquials	Reunions	Tutories
[+ relació d'igualtat]	[± relació d'igualtat]	[- relació d'igualtat]
[+ proximitat]	[- proximitat]	[- proximitat]
[+ fi interpersonal]	[- fi interpersonal]	[- fi interpersonal]
[+ quotidianitat temàtica]	[- quotidianitat temàtica]	[- quotidianitat temàtica]
[+ marc d'inter. quotidià]	[- marc d'inter. quotidià]	[- marc d'inter. quotidià]

Taula 49. Factors situacionals en els tres gèneres

Com hem comentat més extensament als apartats anteriors, a les converses s'activen tots els trets d'immediatesa comunicativa i això permet una realització directa sense necessitat de cap acció redreçadora, ja que «a mayor coloquialidad, en principio, menor actividad atenuadora» (Briz i Albelda 2013): els parlants diuen el que pensen tal com pensen, i això no té cap repercussió negativa en la interacció o en la relació personal que mantenen. A les reunions, en canvi, el que permet que els parlants expressin les seves opinions sense reserves és la funció transaccional que tenen: tots els membres treballen amb un mateix objectiu i totes les seves intervencions estan destinades a aconseguir-lo, complint el que Stalpers (1995: 289) denomina «the common sense notion of business talk», que aquí veiem que s'aplica també a reunions més generals i no exclusivament de negocis. Finalment, les tutories són el gènere en què els parlants utilitzen més mecanismes de cortesia, una necessitat que ve donada per la problemàtica temàtica de la majoria de mostres i per la desigualtat jeràrquica i de poder entre les professores i els estudiants. Així doncs, i tal com apunta Briz (2007: 35) «los contextos situacionales determinan el número y el tipo de actos amenazadores de la imagen y los actos corteses, y así también la presencia mayor o menor de atenuantes».

Evidentment, aquests cinc factors situacionals (juntament amb els dos que estan activats en tots els casos, que són la pertinença d'ideomes i l'acceptació lingüística i social) són bastant generals i s'han de complementar amb altres aspectes intrínsecs del gènere, com ara el rol que prenen els interlocutors, l'estructura de la interacció, el sistema de presa de paraula, la planificació, el to, el control de la producció lingüística, etc.¹⁶⁹ Finalment, en última instància, també tenen incidència els trets sociològics dels interlocutors, tot i que les limitacions temporals no ens han permès aprofundir-hi gaire.

La influència de les característiques de cada gènere es fa evident no només en el predomini de tipus d'actes diferents i la presència d'atenuació, sinó en elements més perifèrics, com ara el riure i l'humor. L'anàlisi dels diferents fragments demostra que en les converses col·loquials el riure és genuí, i apareix quan els parlants es troben algun comentari o situació que els fa gràcia, mentre que l'humor té com a objectiu causar diversió. En canvi, a les reunions la funció de l'humor i el riure és més aviat estratègica (per l'orientació transaccional), i els parlants se'n serveixen per fer minvar la tensió, tant els que tenen poder, per rebaixar-lo, com els que no en tenen però estan oposant-se al que diu o pensa algú d'estatus superior. Finalment, en les tutories, el gènere en què l'estatus i el poder juguen un paper més important, l'humor i el riure pràcticament no apareixen, i quan ho fan són pronunciats per estudiants de manera unilateral i avergonyida que admet que accepten el que els ha dit el professor.

Així doncs, l'anàlisi de l'acord i el desacord del CAIDAC demostra, una vegada més, que els factors situacionals i el gènere condicionen l'ús de la cortesia, tal com hem establert a § 2.3. Des d'aquest punt de vista, doncs, la cortesia no és necessària en les converses i en les reunions, és a dir, l'absència de cortesia és normal i no afecta negativament la imatge de cap interlocutor: és un cas d'acortesia (Kerbrat-Orecchioni 2004) o de *comportament diplomàtic* (Locher i Watts 2005, 2008). En les tutories, en canvi, tot i que segueix

---

¹⁶⁹ Rees-Miller (2000) arriba a una conclusió semblant pel que fa als paràmetres, més simples, proposats per Brown i Levinson (1987): tot i que el poder i la imposició (en el nostre cas relacionada sobretot amb la problemàtica temàtica) afecten com es materialitza el desacord, ho fan de maneres complexes motivades per les particularitats de la situació comunicativa.

predominant l'autoafirmació i el fet que es tracta d'un patró cultural d'acostament, la diferència d'estatus i la problemàtica temàtica fan necessari l'ús de més estratègies de cortesia per minimitzar el risc per la imatge dels parlants o reparar els danys que s'hi hagin pogut causar.

6.5. El desacord com a acte amenaçador de la imatge

Després d'haver estudiat la manifestació lingüística del desacord en català tant quantitativament com qualitativament, així com la manera en què el gènere discursiu i els factors situacionals afecten les formes utilitzades, l'aparició d'atenuació i necessitat més o menys acusada de gestió interrelacional, considerem que el desacord en català encaixa amb els criteris de caracterització establerts per Angouri i Locher (2012: 1549), que recuperem i comentem a continuació:

- a) És comú i habitual expressar opinions contràries i el desacord no és un acte negatiu a priori; les comunitats han desenvolupat normes diferents al llarg del temps que influeixen la manera en què es percep i es manifesta. Expressar un punt de vista diferent del de la persona amb qui s'està interactuant és perfectament normal en qualsevol dels tres gèneres, com demostra l'absència de qualsevol tipus de reacció negativa davant del desacord i l'alta freqüència amb què apareix als tres subcorpus, de manera directa i poc atenuada. Això s'aplica no solament en gèneres en què l'acord i el desacord formen part del desenvolupament, com en les reunions, sinó també, i sobretot, en les converses col·loquials. Tot i així, atesa la presència d'atenuació, més o menys formulaica, acompanyant els actes centrals, sembla que el desacord manté, en tot cas, un potencial de risc per a la imatge que s'ha trobat en altres actes com el consell (Limberg i Locher 2012).
- b) Certes pràctiques són més propenses a contenir desacord, de manera que l'acte de parla és esperat, però n'hi ha d'altres en què no és així i el toleren menys. Al CAIDAC les converses i les reunions es correspondrien al primer grup, mentre que les tutories se situarien al segon. En primer lloc, les converses són un gènere en què els parlants tenen molta llibertat per

expressar-se, de manera que el domini de l'autoafirmació que caracteritza aquesta cultura fa que l'aparició de discrepàncies sigui molt freqüent i a vegades, en certa manera, poc justificable, ja que responen a les ganes de discutir per discutir, com hem vist en discussions familiars. Les reunions, en canvi, accepten el desacord com a part del seu modus operandi centrat en la resolució de problemes en un context professional. Finalment, les tutories són el gènere en què hem detectat més atenuació i treball d'imatge, uns aspectes motivats per la diferència d'estatus dels participants i per l'orientació acadèmica de les interaccions.

- c) La manera en què s'expressa el desacord —i no solament la seva aparició— tindrà un impacte en la gestió interrelacional (pot amenaçar la imatge, mantenir-la o realçar-la); al mateix temps, les expectatives pel que fa a la manera en què es valora en una pràctica concreta influenciaran la forma que trien els participants per fer-ho. Els parlants del CAIDAC comparteixen uns ideomes culturals, és a dir, tenen, en general, les mateixes expectatives a l'hora de participar en una situació. Hem vist que els factors situacionals canvien molt en els tres gèneres, però que tot i així tots s'hi adapten amb facilitat i sense cometre cap pas en fals.¹⁷⁰ Hem vist que l'impacte del desacord en les converses col·loquials realça la imatge tant de l'emissor de l'acte, que posa en pràctica l'autoafirmació, com del receptor i la resta de participants, ja que la possibilitat d'expressar-lo de manera tan clara i directa evidencia que comparteixen una relació de proximitat i confiança. Tanmateix, els estudiants rarament han expressat el desacord d'aquesta manera, ja que si ho fessin posarien en perill la imatge del professor i alhora la seva pròpia, ja que tenen un estatus inferior. En canvi, els parlants són conscients de les normes que regeixen la pràctica comunicativa en què estan participant i saben com han d'actuar per evitar les amenaces o, almenys, reparar-les una vegada comeses. Així, l'estudiant ha de fer servir l'atenuació per expressar desacord amb la professora, mentre que aquesta, tot i el seu estatus

---

¹⁷⁰ Això no treu que existeixi certa variació a l'hora d'expressar-se, com demostra el fet que no tots els caps o directors exerceixen el poder de la mateixa manera a l'hora de resoldre seqüències de desacord, o que hi ha amics que prefereixen utilitzar actes indirectes en lloc de directes com la majoria dels parlants.

superior, ha de tenir en compte el context acadèmic en què es troba, l'objectiu del qual és formar els estudiants. D'aquesta manera, els trets de cada gènere discursiu i els factors situacionals amb què es desenvolupa estableixen en cada cultura la manera en què els participants manifesten el desacord, unes expectatives que els parlants coneixen i amb les quals valoren com es manifestaran per tal d'aconseguir l'impacte en la gestió interrelacional que desitgen.

Així doncs, a més d'haver descartat que es tracti d'una segona part no preferida, com hem raonat a § 5.4.3, a partir de l'estudi dels tres gèneres del CAIDAC hem vist que el desacord en català tampoc no és un acte amenaçador de manera intrínseca, com demostren la naturalitat amb què s'expressa i l'acceptació lingüística amb què el reben parlants analitzats. Això no treu, tanmateix, que en certes situacions o gèneres concrets els interlocutors necessiten expressar-lo tenint en compte l'impacte que la forma en què ho facin pot tenir en la gestió interrelacional, i també que els parlants tenen unes expectatives pel que fa a l'actuació que s'han de complir per evitar situacions de risc per a la imatge, sobretot en contextos institucionalitzats (Rees-Miller 2000:1107). De tota manera, en aquests casos la condició d'oposició del desacord es veu incrementada per les característiques que defineixen el gènere o per altres factors situacionals. Per exemple, en les tutories o en les reunions en què participa el cap o director, el que marca de manera evident l'actuació dels parlants és la diferència de poder, que canvia el valor positiu assignat a l'autoafirmació que trobem en altres contextos. Si un parlant d'estatus inferior està en desacord amb un d'estatus superior, posa en un risc la imatge del destinatari, ja que el priva de la llibertat d'acció assignada a la seva posició i al poder que posseeix (Locher 2004). Un altre exemple són les disputes televisives, ja siguin tertúlies sobre programes de telerealitat o notícies de premsa rosa, en què es busca la confrontació de manera evident per atreure audiència,¹⁷¹ o els debats polítics, en què alguns polítics s'expressen de manera agressiva per transmetre seguretat i guanyar vots. En aquests casos, doncs, es pot dir que el desacord serveix una funció molt concreta, però que en general, com diuen

---

¹⁷¹ Brenes Peña (2011a) estudia els actes dissentius i desqualificatius en converses col·loquials i tertúlies televisives.

Angouri i Locher (2012: 1549), «disagreement is an everyday phenomenon».

6.6. Recapitulació

Després de presentar les categories pragmàtiques i elements de la interacció que hem trobat i anotat al corpus i de presentar els resultats quantitatius, en aquest capítol hem dut a terme una anàlisi qualitativa per estudiar amb més profunditat les tendències que havíem detectat al capítol anterior, amb la qual tanquem la part de la tesi dedicada a l'anàlisi. A través dels fragments que hem estudiat, tots casos reals de la llengua, hem observat la gestió interrelacional que duen a terme els parlants en els tres gèneres objecte d'estudi i, dins d'aquests, en contextos i situacions comunicatives diferents. Aquesta anàlisi més minuciosa complementa i dóna consistència als resultats quantitatius obtinguts en el capítol anterior, ja que ofereixen exemples dels fenòmens que hi destaquen.

Per a les converses col·loquials ens hem centrat en la manera en què els parlants es porten la contrària de manera directa, fins i tot bel·ligerant, ja sigui en interaccions entre germans, parelles o amics, i en com s'adapten constantment al fil interromput del discurs. Quant a les reunions, ens hem fixat en la manera més elaborada en què els parlants expressen una opinió adversa en comparació amb les converses i, sobretot, en la incidència del poder: d'una banda, per veure com els parlants amb un estatus superior l'exerceixen per posar fi a algun tema conflictiu, i, de l'altra, per observar com els parlants realitzen el desacord amb algun d'estatus superior. Finalment, en les tutories també hem estudiat el poder en les seqüències de desacord en les dues direccions, el professor vers l'estudiant i l'estudiant vers el professor. Hem relacionat les diferències entre gèneres amb la incidència de factors situacionals concrets i hem observat com fan canviar la necessitat de l'aparició d'estratègies de cortesia o de gestió interrelacional. Finalment, hem contrastat tota la informació que hem obtingut a través de les dades per valorar i descartar que el desacord sigui un acte amenaçador de la imatge en català en les situacions comunicatives analitzades.

7. Conclusions

*GRM: Jo crec que hi ha temps perquè
acabis de fer un pensament ...
[no]?*

TRM: [Sí].

GRM: (1,2) D'acord?

TRM: .. Molt bé, molt bé, sí, sí, sí.

[Reunió 6]

Al principi del treball ens hem proposat dur a terme un estudi pragmàtic i discursiu sobre el català en la línia dels treballs existents en un context internacional, per a llengües com l'anglès o l'espanyol. Amb aquest objectiu, hem situat la recerca dins dels últims enfocament teòrics que s'han desenvolupat i hem dissenyat una metodologia basada en els avenços i propostes més recents. Hem triat un objecte d'estudi que té una presència habitual en el nostre dia a dia, el tàndem de l'acord i el desacord, i l'hem estudiat des d'una perspectiva basada sobretot en l'aspecte sociocultural, més que no pas exclusivament en el lingüístic, la qual cosa ens ha facilitat la possibilitat d'estudiar-lo globalment, des de la intervenció que en provoca l'aparició fins a la finalització que els parlants li poden donar. Tot i que hem analitzat tant l'acord com el desacord (les seqüències en què s'emmarquen, els actes centrals mitjançant els quals es materialitzen i els actes de suport que els acompanyen) la nostra atenció s'ha centrat sobretot en l'expressió del desacord, ja que des del punt de vista interpersonal, discursiu i interactiu té una complexitat superior que ja és evident des d'una visió dialògica que no hi associa cap connotació conflictiva.

L'estructura que hem seguit es correspon amb el procés lògic que caracteritza qualsevol investigació, en què la conclusió d'un estadi permet avançar al següent i en què combinem una visió quantitativa més allunyada del context situacional amb una observació qualitativa de casos concrets, les quals es complementen i

enriqueixen aquesta anàlisi de llengua oral. Al llarg dels capítols d'anàlisi (el capítol 4, de presentació de la taxonomia d'estudi de l'acord i el desacord; el capítol 5, que recull els resultats quantitatius; i el capítol 6, que explora qualitativament diferents fragments del corpus) hem respost, de manera més explícita en alguns casos que en d'altres, els objectius que ens hem marcat al principi i les preguntes d'investigació a través de les quals es formalitzaven. A tall de conclusió, els recuperem i comentem a continuació dividits en tres apartats: en primer lloc, el que està directament relacionat amb l'estudi de l'acord i el desacord (objectiu 1); en segon lloc, el que tracta la gestió de la imatge en situacions de desacord (objectiu 2); i, finalment, fem una reflexió sobre la validesa dels mètodes utilitzats per a la investigació i l'aportació metodològica d'aquest treball (objectiu 3). Paral·lelament a la validació dels objectius, apuntem també les limitacions que associem a la nostra recerca. Finalment, tanquem aquest capítol i posem fi al treball amb el plantejament de línies futures de recerca que s'obren a partir d'ara.

7.1. Aportacions a l'estudi de l'acord i el desacord

L'anàlisi d'aquest treball està estructurada en tres parts que s'han desenvolupat cronològicament: la consecució de cadascuna de les quals ha constituït el punt de partida de la següent. Com a primer objectiu principal ens hem plantejat estudiar l'acord i el desacord en català, la qual cosa hem fet en dos passos. En primer lloc, al capítol 4 fem una presentació minuciosa de la taxonomia que hem aplicat al CAIDAC: les categories que hem establert i tots els tipus de realitzacions en què es desglossen, tant en l'àmbit pragmàtic com interaccional. Per fer-ho, hem fet una revisió bibliogràfica exhaustiva i hem estudiat els casos del corpus amb detall, amb l'objectiu de construir una classificació que respongui al que conté, en contraposició a fer-n'hi encaixar una que no reculli tota la casuística que hi és present. Aquest capítol estableix els recursos amb què compta el català per expressar l'acord i el desacord, de manera que resulta imprescindible com a primer pas de la part d'anàlisi d'aquesta tesi.

En segon lloc, al capítol 5 presentem els resultats quantitatius derivats de l'aplicació de la taxonomia a les dades, i amb el suport

de l'aplicació d'un model estadístic que permet validar la rellevància (en terminologia especialitzada, la significació) de les diferències que hem anat trobant en l'ús d'un tipus de desacord o un altre, d'una estratègia d'atenuació o una altra, o d'un mateix element entre els tres gèneres. Els resultats generals són prou clars: el català mostra una preferència clara per l'expressió directa d'actes de parla, tant pel que fa a l'acord (64-87 % del total) com al desacord (73-74 % del total). Els torns d'acord del CAIDAC tenen una estructura curta i simple, tal com estableix Pomerantz (1984): estan formats per poques paraules (*sí, no, clar, vale*), a vegades repetides per emfatitzar la comunió entre parlants (*sí, sí, sí*). Pel que fa al desacord, l'acte directe per excel·lència és l'objecció encapçalada per *però* (acumula un 50 % del total), que centra la intervenció d'oposició en un aspecte concret de la iniciació a la qual dóna resposta. Encara que el fet que no en negui la totalitat pugui resultar menys directe que altres tipus d'acte que sí que ho fan, com la contraposició, estructuralment resulta molt més clar, ja que està encapçalat per una conjunció adversativa que posa en evidència l'orientació de la intervenció de bon principi (López-Sako 2008). Cal apuntar que és, alhora, l'acte directe que apareix atenuat amb més freqüència (en gairebé un 50 % en converses i reunions, i més d'un 60 % en tutories), principalment per un marcador com *bueno* o per alguna de les realitzacions de l'acord parcial. En la realització indirecta, els parlants mostren una preferència clara per les construccions interrogatives que posen en dubte algun aspecte necessari per justificar la veracitat de la iniciació, i també, en menor mesura, per queixes o comentaris negatius que critiquen algun aspecte.

L'acord i el desacord necessiten una iniciació i, en alguns casos, contenen una finalització, que es manifesten lingüísticament de maneres diferents. El tipus d'iniciació que genera més seqüències és la declaració, que acumula la meitat dels casos, un resultat lògic, ja que l'expressió d'opinions (sigui valorativa o no) normalment espera una resposta, sigui positiva o negativa, és a dir, que es podria considerar la primera part d'un parell adjacent. Pel que fa al tancament de les seqüències de desacord, que són les que necessiten una resolució, domina clarament l'acceptació per part d'algun dels parlants que ha protagonitzat el desacord. Tanmateix, en converses i reunions només es finalitzen un 30 % de les seqüències, de manera que en molts casos la conclusió no és

explícita o bé és inexistent. Això es deu al fet, en part, que a vegades un acte de parla de desacord que resulta molt contundent o que està intensificat tanca la seqüència pel seu propi pes i elimina qualsevol oportunitat de rèplica.

En el repartiment d'actes de suport, hi ha un domini clar dels atenuadors, que es concentren, d'una banda, en l'encapçalament de desacord directe amb l'objecció *però* (dins del mateix torn), i, de l'altra, en explicacions que intenten demostrar que el desacord que expressen té una raó de ser i no és gratuït, és a dir, que no està orientat a l'interlocutor, sinó que respon als fets o a l'estat de les coses (en torns posteriors). Pel que fa als intensificadors, destaquen les justificacions amb valor argumentatiu, les reiteracions, en què els parlants repeteixen o reformulen el que ja han dit per transmetre que mantenen la seva posició al llarg de la seqüència, i la interjecció expressiva *eh?*, que reforça el missatge de l'acte de desacord atorgant-li una gravetat que l'emissor considera suficient per validar la seva posició.

Finalment, pel que fa als elements de la interacció, els resultats aporten molta informació sobre la manera en què es comuniquen els parlants. Dels elements amb una presència més discreta, hem vist que el riure compleix funcions totalment diferents segons el tipus de gènere i l'estatus en què apareix (una línia d'investigació que requereix més estudi), i que les interrupcions estan motivades per l'acord en seqüències d'acord i pel desacord en les seqüències de desacord, és a dir, que responen a l'orientació que prengui la interacció. Els solapaments, un dels elements més freqüents al CAIDAC, també segueixen parcialment aquesta direcció, però en un 50 % dels casos es dona un solapament quan el segon parlant vol expressar acord. Així doncs, la voluntat de posicionar-se d'acord amb l'interlocutor que té la paraula afegeix permissivitat a l'hora de solapar els torns de paraula, ja que, al cap i a la fi, és per manifestar unió i enfortir les relacions. Cal recordar, a més, que l'acord neutre té en molts casos una funció fàtica que no motiva un canvi de torn, sinó que simplement assenyala que el parlant que té la paraula està sent escoltat, i també que en molts casos els solapaments apareixen en llocs que poden ser considerats apropiats per la transició, ja que el parlant que tenia el torn ha acabat la intervenció i solament havia d'acabar de pronunciar una interjecció.

Quant a les pauses, són un dels elements determinants a l'hora d'establir si el desacord és una segona part no preferida, juntament amb els atenuadors o l'endarreriment al llarg dels torns. Pel que fa a aquesta última característica, hem observat que el desacord apareix sempre a continuació de la iniciació, és a dir, que el parlant que el pronuncia ho fa sempre la primera vegada que intervé, encara que abans que ho faci hi hagi hagut dos participants que hagin expressat acord. Si ajuntem els resultats de l'aparició dels altres elements en torns de desacord (§ 5.4.3), trobem que en un 50-60 % dels casos aquests torns no presenten cap marcador de no-preferència o reticència, és a dir, que tenen un format de segona part no preferida. Considerem que la immediatesa amb què es pronuncia en el desenvolupament de la seqüència i el percentatge baix de presència marcadors ens permet afirmar que en català el desacord no és una segona part no preferida; tanmateix, el fet que la seva absència no sigui més general tampoc no fa lícit declarar que en general és una segona part preferida. En tot cas, sembla que els parlants del nostre estudi consideren que tant l'acord com el desacord són opcions possibles com a resposta a una iniciació com la declaració, i, per tant, construeixen els torns que els contenen de manera molt semblant (pregunta d'investigació b). Cal estudiar amb més detall els casos en què el desacord és una segona part no preferida per intentar detectar si tenen algun element en comú, així com complementar el corpus amb altres gèneres que validin o refutin la tendència que hem detectat als tres gèneres del CAIDAC.

Després de presentar els resultats de cada categoria i tipus per separat, al final del capítol 5 els hem combinat per començar a comprovar la percepció del desacord com a acte amenaçador a partir de l'ús d'atenuació (pregunta d'investigació a), una reflexió que hem completat amb l'anàlisi qualitativa del capítol 6 i hem conclòs a § 6.5. En els tres gèneres discursius que hem estudiat, l'acte central de desacord apareix atenuat (amb actes de suport o mitjançant una formulació indirecta) entre un 50 % (en converses i reunions) i un 60 % (en tutories). Tal com hem establert per a la concepció del desacord com a segona part (no) preferida, creiem que si el desacord fos un acte amenaçador de la imatge, apareixeria atenuat en un percentatge molt més alt que no deixés marge per al dubte i, a més, no seria intensificat a posteriori amb tanta freqüència, ja que els intensificadors representen més d'un 30 % del total d'actes de suport. Tal com queden els resultats del CAIDAC,

l'únic gènere en què es decanta la balança d'una manera més clara tornen a ser les tutories, en què, com veurem a continuació, els rols i la diferència d'estatus juguen un paper molt important. Pel que fa a les converses, al llarg del treball hem anat discutint la validesa de considerar que els actes indirectes tenen una funció atenuant, i cal observar que, si no els comptem, els parlants que hi participen només atenuen un 26,5 % del desacord que expressen, un percentatge molt baix. Aquests resultats numèrics, juntament amb l'observació detallada de diferents seqüències dels tres gèneres, ens porta a establir que en les converses col·loquials i les reunions en català el desacord no és un acte amenaçador de la imatge, i que en les tutories tampoc no ho és d'una manera menys evident.

De fet, els resultats de les diferents anàlisis mostren que la presència o absència d'atenuació i d'intensificació que acompanya el desacord respon a la incidència dels gèneres i dels factors situacionals (pregunta d'investigació c), que són diferents en cadascun dels tres. A § 6.4 hem raonat amb detall els factors situacionals (basats en la classificació de Briz i Albelda 2013 i altres publicacions del grup Val.Es.Co) que predominen en cada gènere i que marquen la manera en què s'expressen l'acord i el desacord i la necessitat d'atenuar. Les converses tenen tots els factors de les situacions d'immediatesa comunicativa (relació d'igualtat, de proximitat, fi interpersonal i marc i temàtica quotidians), la qual cosa es tradueix en una necessitat baixa per a l'atenuació (Briz 2004). En canvi, en les reunions domina clarament el fi transaccional: el més important és dur a terme els objectius marcats, sobre els quals cal discutir, raonar i opinar de manera clara i directa fins arribar a una conclusió o solució mantenint sempre el focus en la part professional, no en la personal, que no hi té cabuda. Finalment, les tutories estan determinades, en primer lloc, per la situació de desigualtat d'estatus entre professors i estudiants, que és fonamental a l'hora de determinar la manera en què s'expressen, i la distància entre ells. A més, en la majoria dels casos el tema és problemàtic (nota d'un treball molt important), de manera que la implicació amb la situació dels parlants és molt alta, sobretot per als estudiats. Tots aquests factors dificulten l'expressió del desacord en un gènere en què és menys esperat; per tant, està menys tolerat (Angouri i Locher 2012) i requereix més treball d'imatge.

En general, els resultats dels tres gèneres han reflectit les mateixes tendències, que són les que hem descrit fins ara i que ens han

permès caracteritzar l'expressió de l'acord i el desacord en català. Tanmateix, també han revelat diferències, en la major part dels casos estadísticament significatives, en aspectes concrets que creiem que reflecteixen molt bé la seva naturalesa (capítol 5). Destaca, per exemple, el fet que en les converses es fa servir més acord indirecte, un fet que atribuïm a l'experiència i coneixement compartit dels parlants, que els permet ser menys clars en la manera d'expressar-se (Escandell-Vidal 1995). En canvi, els tres gèneres concorden en la distribució dels tipus de desacord, amb un domini clar del desacord directe; només és destacable la preferència de les converses per la contraposició, el desacord en la seva expressió més simple i evident (Blum Kulka, Blondheim i Hachohen 2002) amb l'estructura «A: X; B: No, Y / No X», que hem detectat en l'anàlisi quantitativa i hem analitzat amb més detall a la qualitativa.

Quant als actes de suport, el reforç expressiu amb la interjecció *eh?* és més probable que aparegui en converses, mentre que l'atenuació més formulaica amb acord parcial destaca especialment en les tutories. A més, els gèneres fan palès el valor pragmàtic de certes estratègies com l'explicació/justificació, que comparteixen estructures però tenen funcions diferents segons els context. Les reunions afavoreixen la iniciació mitjançant una proposta, mentre que les tutories exigeixen una finalització (present en un 66 % dels casos) i revelen un ús notable de la demanda d'acceptació (per part de les professores); aquestes dues característiques responen a la necessitat per part del professorat d'assegurar-se que s'arriba a una entesa o que els estudiants accepten el que els estan dient. La tensió latent de les reunions, motivada pels factors situacionals que hem comentat anteriorment, es reflecteix fins i tot en la presència baixa de solapaments, i en la profusió de pauses, que els converteixen en el gènere en què és menys clar si l'expressió del desacord pren la forma d'una part preferida o no preferida.

7.2. Aportacions sobre la imatge social dels parlants catalans del CAIDAC

La imatge i el treball que implica gestionar-la són un objecte d'estudi per si mateix des de principis del segle XXI (Arundale 2006, Locher i Watts 2005, Spencer-Oatey 2008, Watts 2003). Els treballs que els estudien han deixat enrere la distinció de Brown i Levison (1987)

entre cultures orientades cap a la cortesia positiva i cap a la cortesia negativa, i han fet propostes noves basades en la relació interpersonal entre parlants i la imatge que hem presentat a § 2.2.3 i 2.2.4. A partir dels resultats quantitatius i, sobretot, de l'anàlisi qualitativa, hem pogut observar el treball relacional (Locher i Watts 2005, 2008) o gestió interrelacional (Spencer-Oatey 2008) que fan els parlants dels tres gèneres discursius del CAIDAC en seqüències d'acord i desacord, i a continuació recuperem les propostes que ens semblen més indicades per determinar on hem de situar la cultura catalana segons els resultats que hem obtingut (pregunta d'investigació d).

La caracterització del català amb què comptem prové de Curell (2011: 274) i prové de l'anàlisi de disculpes, peticions i queixes:

The Catalan interactional style seems to be based on appealing for common ground and on establishing commonality, that is, it reflects a positive-based politeness system (Brown and Levinson 1987), or, in Arundale's terms (2006, 2010), a culture where connectedness is more valued than separateness. Catalan speakers rely on mutual trust, openness, sharing, solidarity, explicitness and sincerity.

Hem detectat les qualitats que Curell (2011) atribueix al català de manera molt clara en les converses, i pel que fa a la explicitud i a la sinceritat, en els tres gèneres, ja que expressen l'acord i el desacord de manera directa. Segons els resultats, doncs, en català es valora més la connectivitat (*connectedness*) que la separació (*separateness*), que Arundale (2006) associa a valors com la independència, la dissociació i la divergència, entre d'altres. A més, la necessitat moderada d'atenuar el desacord i la col·laboració interaccional d'uns parlants amb els altres (Albelda i Barros 2013) ens indica que es tracta d'una cultura d'acostament (Briz 2004, Haverkate 2004). Tal com apunta Briz (2007: 22), en aquestes cultures, i especialment en les interaccions col·loquials, l'atenuació és menys freqüent perquè «nada ni nadie está o se siente en principio amenazado».

Per acabar, és molt pertinent recuperar també les categories de Bravo (1996) per a l'estudi de la imatge, l'afiliació i l'autonomia: tal com s'ha observat en espanyol, les dues poden coexistir. Dins de l'afiliació trobem la confiança, la qual «alude a un tipo de contrato social entre personas que supuestamente se conocen bien, lo que permite actuar abiertamente y sin miedo a ofender» (Hernández-Flores 2003: 123) i que s'orienta cap a la consecució de proximitat

entre parlants. D'altra banda, dins de l'autonomia hi ha, en converses col·loquials (Bravo 1999) i en contextos de negoci (Bravo 1996), l'autoafirmació, «el deseo de verse frente al grupo como un individuo original y consciente de sus cualidades sociales positivas» (Bravo 1996: 63), l'autoconfiança i l'assertivitat. Com hem observat a l'anàlisi qualitativa, la confiança és present en les converses col·loquials i es converteix en un factor situacional (molt semblant a la proximitat) que rebaixa la necessitat d'atenuar, tot i que també es reafirma gràcies a l'autoafirmació que els parlants se senten proudes per exercir en la interacció. En canvi, en les reunions i les tutories domina l'autoafirmació, és a dir, la voluntat dels parlants de fer valer les opinions pròpies i manera de fer i pensar. Aquest enfocament reafirma la creença que el desacord no és amenaçador, ja que tant la confiança com l'autoafirmació formen part de la imatge d'una cultura i es valoren positivament (Hernández-Flores 1999: 47). Tanmateix, si actes com el desacord o els consells, objecte d'estudi d'Hernández-Flores (1999), no són amenaçadors de la imatge, no haurien d'aparèixer acompanyats d'estratègies de cortesia. Per explicar-ho, Hernández-Flores (1999: 42) recorda que la cortesia no s'activa únicament per resoldre conflictes, sinó que es pot utilitzar «as a way of reaching a friendly and pleasant interaction, which brings the relationship up in accordance with the cultural rules for social contact in the particular group». Aquest plantejament permet explicar el 50 % d'actes centrals de desacord atenuats del CAIDAC i també per què, en situacions en què entren en joc factors situacionals com la desigualtat d'estatus que sí que poden afectar la imatge, com en les tutories, es fa necessari utilitzar més cortesia atenuant.

7.3. Aportacions metodològiques

Una de les primeres decisions importants que han definit aquest treball és la metodologia, ja que determina de manera directa quin tipus de dades s'obtenen i el mètode de recollida de dades més adient per aconseguir-les. La tria del discurs autèntic sorgeix de l'experiència d'haver treballat amb dades elicitades anteriorment, amb els seus punts a favor i en contra, de la magnitud del treball, que ens permetia fer-ho, i de les necessitats establertes per les disciplines en què se situa i de què se serveix: la pragmàtica, l'anàlisi de la conversa i la lingüística de corpus. La decisió de

compilar un corpus propi presenta, per descomptat, molts avantatges, però també té una primera conseqüència clara i evident: reclama una gran inversió de temps. No solament s'han de recollir les mostres, sinó que s'han de transcriure tots els àudios i anotar-los amb la taxonomia que s'hagi dissenyat. Tanmateix, arribats al final del recorregut, donem suport a aquella primera decisió amb més força encara, i considerem que haver pogut crear el nostre corpus de treball és un valor afegit determinant.

D'una banda, hem pogut treballar amb un corpus creat específicament per a l'anàlisi de l'acord i el desacord, i que, com a tal, està format per tres subcorpus amb mostres de gèneres discursius en què aquests fenòmens són especialment recurrents i que presenten unes característiques prou diverses entre ells com per poder dur a terme reflexions significatives sobre les diferències que s'hi troben. De l'altra, la implicació personal en la compilació del corpus comporta un coneixement sobre els parlants que el formen que va més enllà de dades sociològiques com el sexe i l'edat, i que resulta imprescindible per dur a terme una anàlisi tan centrada en les relacions interpersonals. Tanmateix, encara que el disseny del corpus es va planejar amb cura, el resultat final és millorable, com ho és en la majoria de casos. Com hem pogut veure, l'equilibri entre els tres subcorpus no és ideal (el nombre de paraules n'és un indicador clar), com tampoc no ho és el fet que en les tutories les professores siguin totes dones.

Pel que fa als resultats obtinguts amb la combinació de la lingüística de corpus, la pragmàtica i l'anàlisi de la conversa, creiem que demostren que és una unió que resulta molt efectiva. La lingüística de corpus és l'eina o esquelet en què s'estructuren els diferents aspectes amb què treballem, que en el nostre cas no són paraules o elements de categories gramaticals diferents, sinó tipus d'actes, atenuadors i intensificadors, iniciacions i finalitzacions, i també interrupcions, solapaments, pauses i riure. Així, hem pogut estudiar la presència d'elements més limitats (com els actes de parla centrals o els solapaments) dins de nivells més amplis (com el tipus de seqüència, la mostra o els parlants). En el nostre corpus oral, hem considerat imprescindible anotar els diferents parlants pel que fa a la informació sociolingüística bàsica (edat, sexe, nivell educatiu), però també hi hem inclòs informació pròpia de la situació comunicativa, com ara el rol que hi prenen, la relació amb els interlocutors, el tipus d'interacció o l'estatus. A partir de la

interfície proporcionada pel programa UAM Corpus Tool, amb el qual hem aplicat l'anotació dels cinc nivells, hem recuperat les dades de maneres diferents i hem obtingut recomptes bàsics per a l'anàlisi quantitativa.

Creiem, doncs, que els resultats obtinguts a la tesi pel que fa a la profunditat i amplitud de l'anàlisi fan palesa la idoneïtat de combinar els marcs metodològics d'aquestes tres disciplines. Tot i que comporten una inversió de temps i esforços important, el resultat obtingut els compensa amb escreix quan ens permet comparar les dades des de punts de vista tan diferents i tenint en compte tants aspectes. Així doncs, la unió dels tres marcs metodològics i la dedicació a la preparació del corpus per a l'anàlisi ens han permès assolir tots els objectius del treball i donar resposta a les preguntes d'investigació plantejades a l'inici, de manera que considerem que la interdisciplinarietat metodològica pot ser molt valuosa en recerca pragmàtica. De fet, una d'aquestes combinacions s'ha convertit molt recentment en una disciplina: la pragmàtica de corpus.

Per acabar amb les conclusions i aportacions metodològiques, volem destacar el valor de la taxonomia que hem creat per a l'anàlisi de l'acord i, sobretot, del desacord, que representa un intent de fer convergir la manca d'uniformitat que caracteritza l'estudi d'aquests fenòmens. A part de les diferències derivades de la disciplina des de la qual s'enfoca l'anàlisi (per exemple, Pomerantz 1984 se serveix de l'anàlisi de la conversa, mentre que Rees-Miller 2000 se situa en la teoria de la cortesia i la imatge), els treballs sobre desacord se centren en una categorització escalar de la presència d'actes de suport ($\pm$ atenuació, $\pm$ intensificació) o en la funció que realitzen (Muntigl i Turnbull 1998).¹⁷² La nostra proposta combina els dos enfocaments: considerem que les diferents formalitzacions del desacord tenen un valor associat concret i que això és el que determina que s'utilitzi una o altra forma, però una vegada s'han establert es poden combinar per explorar l'atenuació i la intensificació del desacord.

Així doncs, hem començat establint els diferents tipus de desacord que hem trobat al CAIDAC i els actes de suport que en poden modificar la força il·locutiva, la qual cosa ens permet incorporar al

---

¹⁷² Vegeu Netz (2014) per a una presentació més detallada dels diferents punts de vista des dels quals s'ha estudiat.

treball tota la recerca que s'ha fet en atenuació i intensificació com a categories pragmàtiques o estratègies de cortesia. Aquesta separació ajuda a assegurar la replicabilitat de l'anàlisi, ja que podem recuperar els resultats de manera independent. Posteriorment, hem combinat els actes de parla centrals i les seqüències amb els diferents actes de suport per veure com s'entrellacen (quins tipus de desacord són els més atenuats, quins atenuadors s'associen principalment amb un tipus concret d'acte central, etc.). El resultat final obtingut seguint aquest procediment en dos passos és més complet que el que presenten estudis anteriors, en què la combinació és inherent des d'un principi (com ara Netz 2014, que s'inspira en Rees-Miller 2000), potser perquè tampoc no són tan extensos.

7.4. Línies futures de recerca

Un corpus de llengua oral dóna per a molt, sobretot un que es divideix en tres subcorpus de gèneres discursius diferents que contenen mostres molt variades pel que fa al sexe, l'edat, el rol dels participants, etc. Aquest és el cas del CAIDAC, que creiem que constitueix un recurs que tot just hem començat a explorar i explotar, i que pot aportar molta informació sobre l'actuació dels parlants de català. L'aprofitament del material amb què comptem pot desenvolupar-se en direccions diferents:

- **Anàlisi de l'acord i el desacord.** En aquest treball ens hem centrat en la realització pragmàtica de l'acord i el desacord en tres gèneres discursius generals. Tot i que la taxonomia i l'anàlisi quantitativa que se n'ha derivat contenen alguns elements lingüístics, el nostre focus d'interès ha estat l'acte de parla (i la seqüència en què s'insereix). No només n'hem descrit l'estructura, els components i les funcions que adopta, sinó que hem dut a terme també una comparació entre tres gèneres discursius i entre parlants amb diferents característiques, ja que el nostre treball té un focus d'atenció sociopragmàtic, és a dir, basat en les relacions socials. Conseqüentment, encara queda per explorar la dimensió lingüística més específica, objecte d'estudi de la pragmlingüística, per descobrir, per exemple, quina diferència hi ha entre un acte directe pronunciat en una

conversa col·loquial i en una tutoria (temps verbals, diminutius, quantificadors, etc.), entre les diferents interjeccions que tenen una funció atenuant, o entre l'estructura de l'explicació i la justificació, un nivell d'anàlisi que no hem pogut explorar. Ens falta, per tant, incorporar altres elements del *modus* més concrets i arribar fins a la modificació interna de l'acte de parla i a l'atenuació o intensificació de la proposició o *dictum*. Això ens aportarà informació molt útil sobre la taxonomia que hem dissenyat i ens permetrà revisar-la i millorar-la. A més, durant el curs de la investigació hem comprovat que la prosòdia juga un paper clau en la interpretació que fan els parlants de les intervencions dels seus interlocutors com a (des)cortesos o amenaçadores, ja que el to de veu o l'entonació poden tenir un valor atenuant, de manera que seria molt interessant poder complementar el present estudi amb aquesta dimensió nova. Igualment, per a un futur tindrem en compte la possibilitat de fer un estudi multimodal, ja que creiem que hi ha un nombre important d'aspectes i matisos que no es poden capturar amb una gravació de veu.

- **Fenòmens lingüístics i discursius amb una presència destacada.** Al llarg de l'estudi de l'acord i el desacord que hem dut a terme, hem detectat un seguit de fenòmens de naturalesa molt variada que destaquen en el registre col·loquial i que seria interessant analitzar. Destaquen, entre d'altres, la funció que tenen els canvis (o barreges) de codi del català a l'espanyol en moments molt concrets, com a «Ara podria dir coses com {L2 “adiós mundo cruel”} o algo» (C1), o l'ús del verb *dir* amb valor impersonal per introduir estil directe o sense introduir-lo (un mecanisme atenuant segons Albelda i Cestero 2011), com a «Però després té l'altra cosa bona, i és que dius “això no ho vol robar ningú”» (C8).
- **Ampliació dels actes de parla analitzats.** Per tal que aquest treball fos factible, hem hagut de dur a terme una transcripció selectiva, que només inclou seqüències d'acord i desacord, el nostre objecte d'estudi. Si la transcripció passa a ser total, comptarem amb mostres de converses col·loquials, reunions i tutories senceres en què amb tota probabilitat es donen altres actes de parla, com ara peticions o agraïment.

Aquestes propostes demostren, per tant, que el corpus que hem compilat pot aportar dades significatives que facin avançar el coneixement pragmàtic i discursiu que tenim del català oral en els tres gèneres discursius que el formen: converses col·loquials, reunions i tutories. Som conscients, tanmateix, que hi ha molts altres gèneres discursius que també seria interessant analitzar (entrevistes de feina, classes, defenses de tesi, etc.), i no descartem incorporar-los també al corpus per aprofundir en el coneixement d'unes activitats comunicatives que formen part del dia a dia d'una manera tan intrínseca com l'acord i el desacord.

En aquest sentit, creiem que el nostre estudi pot resultar molt útil per a l'ensenyament i la millora de les relacions interculturals. La incorporació de l'ensenyament de la pragmàtica a l'aula és un tema molt complex i fins ara no s'hi ha pogut avançar gaire, però creiem que es podrien crear materials molt interessants a partir de mostres reals que il·lustren la manera en què ho fan els parlants nadius: el ventall de formes que l'acord i el desacord poden prendre, la necessitat i les maneres d'intensificar i atenuar la força que tenen segons la situació comunicativa en què tinguin lloc etc. Si anem un pas més endavant, en el món globalitzat actual, en què el contacte intercultural i interlingüístic és el més habitual, la necessitat de formació en un context professional cada vegada és més evident. A l'hora d'establir contacte en l'àmbit dels negocis és imprescindible ser conscient de la manera en què es desenvolupen les diferents activitats que s'hauran de dur a terme, i una de les més bàsiques és la negociació. A partir de les dades que hem obtingut en l'anàlisi de les reunions, i tenint en compte que la majoria tenen lloc en un context acadèmic i que el corpus s'hauria d'ampliar, podem extreure les pràctiques més freqüents en català, tant pel que fa a les fórmules concretes que s'utilitzen per expressar acord i desacord com en la necessitat d'atenuar o intensificar les intervencions.

En definitiva, creiem que aquest treball fa una contribució significativa a l'estudi del català des d'una visió de la llengua poc tractada fins al moment i obtinguda a partir d'un enfocament, metodologia i anàlisi que es correspon amb els avenços més actuals d'aquestes disciplines en un context internacional. Esperem que es converteixi en un primer pas cap a una caracterització de l'ús del català oral en diferents gèneres i situacions comunicatives que ens permeti aprofundir el coneixement que tenim de la llengua des d'un enfocament pragmàtic i discursiu.

8. Conclusions (English Version)

*GRM: Jo crec que hi ha temps perquè
acabis de fer un pensament ...
[no]?*
TRM: [Sí].
GRM: (1,2) D'acord?
TRM: .. Molt bé, molt bé, sí, sí, sí.

[Reunió 6]

This dissertation aimed to carry out a pragmatic and discursive study of Catalan in line with the existing work in the international context for languages like English or Spanish. To this end, the latest theoretical approaches and methodological developments have been taken into account. The objects of study of this dissertation, agreement and disagreement, which very common in everyday life, have been approached from a sociocultural, rather than an exclusively linguistic, perspective. This view allowed for a global analysis, which encompasses the intervention that triggers the appearance of these phenomena and the ways speakers can choose to close the sequence. Although the analysis included both agreement and disagreement (the sequences in which these phenomena are situated, the head acts through which they are carried out and the support moves that accompany them), the focus has been on disagreement: from an interpersonal, discursive and interactional point of view, disagreement presents greater complexity even when it is considered from a dialogical perspective that avoids any conflictive connotation.

The structure of the dissertation follows the logical reasoning process of research: the results obtained in one stage facilitate moving forward to the next, and the quantitative vision is combined with a qualitative observation of specific cases in a complementary way that enriches the analysis of spoken language. Through the different chapters of analysis, a response has been provided, with

varying degrees of explicitness, to the objectives that were established at the beginning and to the research questions that were derived from them. By means of conclusion, these objectives and questions are revised separately: firstly, the objective that concerns the study of agreement and disagreement directly (1); secondly, the one that addresses face management in disagreement (2); and, thirdly, the one that reflects on the validity of the research methods used in this dissertation and the methodological contribution they make (3). Moreover, some limitations will be discussed together with the validation of the objectives. Finally, this chapter and dissertation close with the presentation of the future lines of research that could follow.

8.1. Contribution to the study of agreement and disagreement

The analysis of this dissertation is divided into three consecutive parts. The first objective was to study agreement and disagreement in Catalan in two stages: in the first stage, a taxonomy that included pragmatic and interactional categories was established. It was designed combining a thorough literature review and a detailed study of the corpus data, since the aim was for the taxonomy to reflect what was found in it, as opposed to applying and adapting one that was not conceived for this kind of study. Chapter 4 established the resources available in Catalan to express agreement and disagreement; therefore it is an integral first step of the analysis.

The second stage, presented in chapter 5, involves the presentation of the quantitative results derived from applying the taxonomy to the corpus data. It is complemented by a statistical model that validates the significance of the differences found among the three genres concerning the use of one disagreement type or another, or one mitigation strategy or another. The general results are fairly final: Catalan shows an apparent preference for direct head acts, in both agreement (64-87 % of the total) and disagreement (73-74 % of the total). Agreement turns in CAIDAC have a short and simple structure, as established by Pomerantz (1984): they consist of few words (*sí, no, clar, vale*), which are sometimes repeated to emphasise a sense of community among speakers (*sí, sí, sí*). As regards disagreement, the most widely-used direct head act is

objection (50 % of the total), which focuses the opposing turn on a specific aspect of the initiation that motivated its appearance. Despite the fact that it does not negate the first turn as a whole, as other categories do, its opposition value is obvious, since it is headed by an adversative conjunction which establishes the orientation of the turn from the very beginning (López-Sako 2008). Objections are the most frequent direct head act and also the one that contains more mitigation (almost a 50 % in conversations and meetings and more than a 60 % in office hours), which consists mainly of a discourse marker such as *bueno* or some type of partial agreement. As regards indirect acts, speakers clearly favour opposing questions (Gruber 2001), which they use to challenge the veracity of the initiation, and, less often, complaints and negative comments that criticise a specific point.

Agreement and disagreement are reactive acts that demand an initiation and that can sometimes include a closing, two categories that manifest linguistically in different ways. The initiation type that gave rise to more sequences is the statement, which concentrates half the cases. This is understandable, since the act of giving opinions (whether evaluative or not) usually requires an answer, which can be positive or negative, and can therefore be considered the first part of an adjacency pair. Regarding the closing of disagreement sequences, acceptance by one of the speakers is undoubtedly the more frequent option. Nevertheless, only 30 % of the disagreement sequences in conversations and meetings end in some kind of closing, which means that most of the time the sequence closes implicitly or is left open. This circumstance is partly due to the fact that a disagreement head act might be so powerful that it closes the sequence on its own, eliminating any chance for a reply.

Concerning the distribution of supportive moves, mitigation is indisputably more prominent, and its appearance centres, on the one hand, on preceding instances of direct disagreement headed by *però* (within the same turn), and, on the other, on explanations that try to prove that the disagreement expressed by the speakers arises from facts or the state of things and is therefore not gratuitous nor oriented personally to the interlocutor (in the following turns). As for the aggravators, justifications with argumentative value stand out, as do reiterations, which speakers use these to repeat or reformulate what they have already stated to show that they

maintain their stance through the sequence. The interjection *eh?*, used to reinforce the disagreeing message by granting it a seriousness that the speakers deem sufficient to justify their position, is also frequent.

Finally, the results concerning interactional features provide useful information about the way the speakers communicate. Laughter is one of the less-featured elements, and its appearances have been shown to serve different purposes according to the discourse genre and the status of the person who pronounces it (a line of research that needs to be developed). Interruptions are also scarce, and they are closely linked to the orientation of the interaction: they are motivated by the need to agree in agreement sequences and the need to disagree in disagreement sequences. On the other hand, overlaps, which are quite frequent in CAIDAC, seem to follow the same pattern, although in 50 % of the cases they are meant to show agreement. Consequently, a speaker's will to position themselves grants permissiveness when it comes to overlapping somebody else's turn, since it is meant to show unity and strengthen relationships. It should also be noted, on the one hand, that neutral agreement frequently functions as a backchannel that is not meant to take the floor, but simply to show that the interlocutor is listening, and, on the other, that overlaps generally appear in transition relevant places that the current speaker fills with interjections, tag questions, etc.

As regards gaps, they have a crucial role in determining whether disagreement is a dispreferred second pair part, together with mitigation or delay within the sequence. This last feature did not apply in CAIDAC, because disagreement always follows an initiation: the speakers who pronounce it always do so in their first turn in the sequence, although there can be other speakers who have already expressed their agreement before. If we consider the appearance of gaps and mitigation in disagreement turns (§ 5.4.3), in 50-60 % of the cases there are not any dispreference or reluctance markers, i.e., they do not present a dispreferred second part format. The immediacy with which disagreement is expressed in the sequence and the low frequency of markers evidences that in Catalan it is not a dispreferred second pair part. However, the results are not conclusive enough to justify the affirmation that they are preferred second pair parts. In any case, the speakers of CAIDAC seem to consider that both agreement and disagreement

are valid reactions to an initiation such as a statement, and they build the turns that contain them in a similar way accordingly (research question b). A more detailed study of the cases where disagreement presents a dispreferred format is needed in order to discover whether they share any traits, and the CAIDAC should also be complemented with other discourse genres that can help to validate or reject the trend detected in conversations, meetings and office hours.

Once the results for each category and type have been presented, they were combined at the end of chapter 5 in order to start attesting the perception of disagreement as a face-threatening act through the presence or absence of mitigation (research question a). This evaluation was later resumed in chapter 6 with the qualitative analysis and finally closed in § 6.5. In the three genres under study, disagreement head acts are mitigated (through supportive acts or an indirect formulation) in 50 % of the cases for conversations and meetings and in 60 % of the cases for office hours. Following the reasoning for the results concerning (dis)preferred second parts, it can be argued that disagreement is not a face-threatening act, since, if it were, the resulting percentages would be more conclusive and irrefutable, and intensifiers would not make up more than 30 % of the supportive moves. The results show that the only genre where the tables are minimally turned is office hours, just as it was in the previous case, probably due to the important difference roles and status play in the case. Regarding conversations, throughout the dissertation the perception of indirect acts as a form of mitigation has been challenged, and it should be noted that if they are left out of this analysis, the result is that speakers mitigated only a 26.5 % of their disagreement acts, a very low percentage. These numerical results, together with the detailed observation and analysis carried out in chapter 6, lead to the conclusion that in conversations and meetings disagreement does not appear to be face-threatening, and the same applies to office hours, although not in such a clear-cut way.

In fact, the results from the different analyses show that the presence or absence of mitigation in disagreement originates from the genre and the communicative situation (research question c). The situational factors (based on Briz and Albelda 2013 and other publications by the Val.Es.Co. group) that prevail in each genre and that influence how agreement and disagreement are expressed and

the need for mitigation are presented in § 6.4. Conversations gather all the factors associated with communicative immediacy (functional equality, proximity, interpersonal aim and familiar topic and frame of interaction), which translates to a low presence of mitigation (Briz 2004, 2007). On the other hand, meetings are clearly oriented towards a transactional aim: the objectives and goals established must be achieved, through a process that entails discussing different options and giving opinions until a conclusion or a solution is reached. This process focuses on the professional side of its participants, and it never touches the personal, which bears no weight in this context. Finally, the interaction in office hours is affected, firstly, by the status inequality between students and professors, which plays a critical role in the way they express themselves, and by the distance that separates them. Moreover, in most cases the subject is problematic (the grade of an important assignment), and the personal implication with the situation is high, particularly for the students. The combination of these factors complicate the expression of disagreement in a genre where it is already less expected; therefore, it is less tolerated (Angouri and Locher 2012) and requires more facework.

In general, the results for the three genres follow the same trends, which have already been described and which have shown how agreement and disagreement are expressed in Catalan. However, some differences, in most cases statistically significant, have also been detected concerning specific features that answer to the nature of each genre (chapter 5). It is worth mentioning, for example, that conversations reveal a higher use of indirect speech acts, a fact that can be attributed to the shared experience and knowledge of the speakers, which allows them to be vaguer in their interventions (Escandell-Vidal 1995). Similarly, although the three genres favour the same type of disagreement, mainly direct through objections, conversations stand out for their use of the contrast type, which is disagreement in its simplest and most obvious way (Blum Kulka, Blondheim i Hachohen 2002). The “A: X; B: No, Y / No X” has been detected in the quantitative analysis and in more detail in the qualitative chapter. Regarding the supportive moves, the reinforcement with interjections is more likely to be found in conversations, whereas the more formulaic mitigation forms of partial agreement stand out in office hours. In meetings the sequences are usually initiated with proposals, whereas office hours

require a closing more often than the other two genres (66 % of the disagreement sequences) and professors show a preference for demanding the students' acceptance. These two features are linked to the need the professor has to ensure that an agreement has been reached and that the students accept what they are being told. The underlying tension in office hour consultations, motivated by the situational factors already presented, is manifested even the interaction, through the low presence of overlaps and the abundance of gaps, both external and internal. All these features make it difficult to establish whether disagreement in office hours is a (dis)preferred second pair part or a face-threatening act.

8.2. Contribution to Catalan speakers' conception and management of face

Face and facework became a research interest at the beginning of the twenty-first century (Arundale 2006, Locher and Watts 2005, Spencer-Oatey 2008, Watts 2003). The works devoted to their study move away from Brown and Levinson's distinction between positive politeness and negative politeness cultures, and develop new theories based on the interpersonal relationship between speakers and face (§ 2.2.3 i 2.2.4). The quantitative analysis and, especially, the qualitative analysis have provided the chance to study the relational work (Locher and Watts 2005, 2008) or rapport management (Spencer-Oatey 2008) carried out by Catalan speakers of the CAIDAC corpus in agreement and disagreement sequences. In this section, the Catalan culture will be characterised based on relevant theories and proposals.

The only existing categorisation of Catalan was provided by Curell (2011: 274) and is based on the study of apologies, requests and complaints:

The Catalan interactional style seems to be based on appealing for common ground and on establishing commonality, that is, it reflects a positive-based politeness system (Brown and Levinson 1987), or, in Arundale's terms (2006, 2010), a culture where connectedness is more valued than separateness. Catalan speakers rely on mutual trust, openness, sharing, solidarity, explicitness and sincerity.

The features identified by Curell (2011) have also been detected in the samples from CAIDAC, particularly in conversations, although

explicitness and sincerity are a constant in the three discourse genres, where agreement and disagreement are mostly expressed in a direct way. Therefore, according to the results Catalan bends towards connectedness more than towards separateness, to which Arundale (2006, 2010) associates values such as independence, disassociation and divergence. Moreover, speakers' need to mitigate their disagreement acts and the way they collaborate with others in interaction (Albelda and Barros 2013) indicates that Catalan is a culture (Briz 2004, Haverkate 2004). As Briz (2007: 22) suggests, in this cultures, and especially in colloquial interaction, mitigation is less frequent because “allegedly no one is or feels threatened”¹⁷³.

Lastly, Bravo's (1996) categories for the study of face are also relevant here: as has been observed in Spanish, affiliation and autonomy can coexist. The affiliation category is defined by *confianza* (understood as trust or intimacy), which “refers to a type of social contract among people that supposedly know each other well, which allows them to act freely without fear of offense” (Hernández-Flores 2003: 123) and focuses on achieving closeness with others. On the other hand, autonomy is fulfilled, particularly in conversations (Bravo 1999) and business contexts (Bravo 1996), with self-affirmation, “the wish to be seen as original individuals, aware of their own positive social qualities” (Bravo 1996: 63), self-confidence and assertiveness. The qualitative analysis has shown that *confianza* is a constant in colloquial conversations, and it becomes a situational factor (very similar to proximity) that reduces the need for mitigation, although it is enhanced through the self-affirmation that the speakers show in their interactions. On the other hand, self-affirmation prevails in meetings and office hours, that is, the speakers' will to express and be accepted for their own opinions, way of thinking and acting.

This approach confirms the belief that disagreement is not a face-threatening act, since both *confianza* and self-affirmation are part of the culture and are valued (Hernández-Flores 1999: 47). However, if that is the case, there should be no need for mitigation. Hernández-Flores (1999) obtains similar results in her study about advice, and concludes that politeness appears in other contexts besides conflicts, and can therefore be used “as a way of reaching a

---

¹⁷³ My translation.

friendly and pleasant interaction, which brings the relationship up in accordance with the cultural rules for social contact in the particular group”. This reasoning offers a viable explanation for the 50 % of mitigated disagreement head acts in CAIDAC, and would also explain why there are situational factors such as status inequality that can put the image at risk and where the need for mitigating politeness is more prominent.

8.3. Methodological contributions

One of the main decisions that defines the direction of a research project is the methodology, since it influences the research method to be used and the kind of data that will be obtained. Having previously worked with elicited data, with its pros and cons, the choice of natural discourse was a conscious one. The scope of the dissertation and the disciplines (pragmatics, conversation analysis and corpus linguistics) from which it stems make the examination of natural discourse a practicable option. Compiling a corpus for a specific use undoubtedly presents many advantages, but first there is a major drawback: it demands an important time investment. Not only must the samples be collected, but they must also be transcribed and annotated with a taxonomy designed for a specific purpose. However, now that the project is completed, the certainty that all the time and effort bore such interesting results reasserts the worth of compiling a bespoke corpus and contributes added value to this work.

On the one hand, it has made it possible to work with a corpus specifically designed for the study of agreement and disagreement, which is divided into three subcorpus that represent three discourse genres where these phenomena are specially common and which are defined by elements different enough to motivate significant discussions about the differences observed in them. On the other hand, the personal implication in the corpus compilation process grants the researchers knowledge about the speakers that goes beyond sociological information such as sex and age, and which proves crucial in an analysis that revolves around interpersonal relationships. However, although the corpus design was drawn up carefully, the final result could be improved, as it can be in most cases. The balance among the subcorpus is not ideal (as is obvious

by the word count), nor is it the fact that in the office hours all the professors are women.

Regarding the results obtained through the combination of corpus linguistics, pragmatics and conversation analysis, the union has proved to be very fruitful. Corpus linguistics is the tool or frame in which the other aspects are supported. In this case these aspects are not words or grammatical structures but speech acts, mitigators and aggravators, initiations and closings, as well as interruptions, overlaps, gaps and laughter. Using the program UAM Corpus Tool, where these five layers of annotation were introduced, it was possible to cross specific elements (speech acts or overlaps) with macroaspects such as sequences, samples or speakers, in order to approach the data from different perspectives as well as obtaining raw counts for the quantitative analysis. The annotation scheme for the CAIDAC includes not only basic sociological information (age, sex, education), but also aspects about the communicative situation, such as the role they play or the status they hold in the interaction, or its interpersonal or transactional orientation.

Therefore, the depth and width obtained in the analysis highlight the suitability of the methodological combination of these three disciplines, and although one must keep in mind that it is an investment on the researcher's part, it is one worth making considering the kind of results one can obtain. The use of this methodology was key in achieving the objectives established at the beginning of this dissertation and answering the research questions that were posed, thus proving that interdisciplinary methodological approaches can bear interesting results in pragmatics. In fact, one of these combinations became a new discipline on its own during the realization of this dissertation: corpus pragmatics.

Lastly, there is one final methodological contribution that must be mentioned: the taxonomy that was designed specifically for the study of agreement and, particularly, disagreement, which tries to take a step further in the search for uniformity in this kind of pragmatic studies. Besides the differences derived from the discipline in which the studies are situated (for example, Pomerantz 1984 approaches disagreement from the perspective of conversational analysis, whereas Rees-Miller 2000 does it from face and politeness theory), studies on disagreement focus on a scalar categorization of disagreement ($\pm$ mitigation, $\pm$ aggravation, $\pm$

presence of supportive moves in general) or on their function (Muntigl and Turnbull 1998).¹⁷⁴ This dissertation combines these two approaches: the way in which disagreement is enacted has an associated value that must be taken into account, since it influences speakers' choice, and once the functions and elements are established separately, they can be combined to explore mitigation and aggravation in disagreement.

Consequently, this dissertation started by describing the different types of disagreement found in CAIDAC as well as the supportive moves that can modify their illocutionary force, which allows for the addition of all the theories and approaches to mitigation and aggravation as pragmatic categories or politeness strategies. This separation also contributes to the replicability of the analysis, since all the elements are presents individually. Subsequently, head acts and sequences were combined with mitigators, aggravators and even interactional elements in order to see how they are linked (which type of disagreement contains more mitigation, what kind of mitigation is frequent in a specific type of head act, etc.). Thus, the final result is more comprehensive than those presented in previous studies that combine them from the start (such as Netz 2014, inspired by Rees-Miller 2000), maybe due to the fact that they are not as extensive.

8.4. Future lines of research

A spoken corpus is a valuable resource, even more so if it is divided into three subcorpora of discourse genres with samples containing speakers with a varied range of sex, age, role, etc. In this sense, the exploitation of CAIDAC has just begun, and it could provide much more information about the performance of Catalan speakers. In this sense, the exploitation can follow different directions:

- **Analysis of agreement and disagreement.** This dissertation focussed on the pragmatic realization of agreement and disagreement in three discourse genres. Although the taxonomy and quantitative analysis derived from it contain some linguistic elements, the focus has been the speech act

---

¹⁷⁴ V. Netz (2014) for a detailed account of the different approaches that have been used to study this act.

and the sequence in which it appears. Agreement and disagreement's components and structure were not only described, but also compared across genres and speakers with different characteristics, following a sociopragmatic perspective, i.e., based on social relations. For this reason, there is much to be explored in the linguistic dimension, that is, in the pragmalinguistic dimension, in order to study the difference in how a direct speech act is composed in conversations and in office hours (verb tense, diminutives, quantifiers, etc.), among the different interjections that function as mitigators, or among the structure of explanations and justifications; these are aspects that we could not explore in detail. Thus, the analysis should be extended to include internal modification of the head act and also the mitigation or intensification of the proposition or *dictum*. This additional level of analysis will bring new information about the taxonomy that was designed and can be used to revise and improve it. Moreover, this dissertation shed some light on the importance of prosody in the way speakers interpret somebody else's interventions as (im)polite or face-threatening, since the tone and the intonation can function as mitigators; it would be very interesting to complement the current study with prosodic data. The same could be said for multimodality, which would introduce gestures and facial expressions to the analysis and interpretation of the results that are currently based on voice recordings.

- **Discourse phenomena with a significant presence.** During the analysis of agreement and disagreement, some phenomena that are common in colloquial contexts stood out and could open new lines of research. For example, it would be interesting to study the function of code-switching from Catalan to Spanish in specific moments, such as “Ara podria dir coses com {L2 “adiós mundo cruel”} o algo” [“Now I could say something like ‘goodbye, cruel world’ or something”] (C1), or the use of the verb *dir* ‘say’ as an impersonal marker to introduce direct speech (which Albelda and Cestero 2011 consider a mitigator), as in “Però després té l'altra cosa bona, i és que dius “això no ho vol robar ningú”» [“But there's a good thing about it, and it's that you say “no one will want to steal this”] (C8).

- **Extension of the range of speech acts.** In order to ensure the feasibility of this dissertation, it was decided to do a selective transcription that focused exclusively on agreement and disagreement sequences, which were the object of study. If the whole samples were to be transcribed, the corpus would then include complete conversations, meetings and office hours where a wider range of speech acts will be available for study, such as requests or thanking.

These suggestions for future research show that the corpus that was compiled for this dissertation can make significant contributions to the pragmatic and discursive study of spoken Catalan in the three discourse genres it contains: colloquial conversations, meetings and office hours. However, there are many other genres that could be analysed as well (job interviews, classes, thesis defences, etc.), thus widening the scope of the results and deepening the knowledge on communicative activities in which speakers engage during their everyday life.

Two of these acts are agreement and disagreement, and thus their study can prove very useful in the teaching and improvement of intercultural relations. The need to incorporate pragmatics in language teaching has been acknowledged repeatedly, but it has proven to be a complex endeavour. To this end, it could be very beneficial to base teaching materials on samples of real language spoken by native speakers which would cover the range of forms these acts can take, the need and ways of mitigating and aggravating the illocutionary force according to the communicative situation, etc. A step further would be to use the findings of this dissertation for professional training, which is increasingly needed in a globalised world where intercultural and interlinguistic exchanges have become a common occurrence. In the business world it is essential to be aware of the rules that govern different encounters, and some of the most basic interactions are negotiations. The results extracted from the meetings this dissertation reproduce the most frequent practices in Catalan concerning linguistic and pragmatic structures to express agreement and disagreement and the need and the way to mitigate the latter, although it should be noted that most samples take place in an academic context and the corpus should therefore be expanded.

In conclusion, this dissertation aims to make a significant contribution to the study of Catalan from a linguistic point of view that has received little attention so far and that follows the approach, methodology and analysis of the current international trends. It is meant to constitute a first step towards a categorisation of spoken Catalan in different genres and communicative situations that will deepen the knowledge on this language from a pragmatic and discursive perspective.

Referències bibliogràfiques

- Achiba, M. (2003). *Learning to Request in a Second Language: A Study of Child Interlanguage Pragmatics*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Adolphs, S.; Knight, D. (2010). «Building a spoken corpus: what are the basics?». Dins O'Keeffe, A.; McCarthy, M. (ed.). *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*. Oxford: Routledge. 38-52.
- Aijmer, K. (1996). *Conversational Routines in English: Convention and Creativity*. Londres: Longman.
- Aijmer, K.; Rühlemann, C. (ed.) (2015). *Corpus Pragmatics: a Handbook*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Albelda, M. (2004). «Cortesía en diferentes situaciones comunicativas». Dins Bravo, D.; Briz, A. (ed.). *Pragmática sociocultural. Estudios del discurso de cortesía en español*. Barcelona: Ariel. 109-136.
- Albelda, M. (2005). La intensificación en el español coloquial. Tesis doctoral. València: Universitat de València.
- Albelda, M. (2008). «Influence of situational factors on the codification and interpretation of impoliteness». *Pragmatics* 18 (4). 751-773.
- Albelda, M.; Barros, M. J. (2013). *La cortesía en la comunicación*. Madrid: Arco Libros.
- Albelda, M.; Cestero, A. M. (2011). «De nuevo, sobre los procedimientos de atenuación lingüística». *Español actual* 96. 9-40.
- Alturo, N. (2003). «La pragmàtica en la tradició (socio)lingüística catalana». *Noves SL. Revista de Sociolingüística* 4.
- Alturo, N. (2009). «La Pragmàtica: una disciplina». Universitat de Barcelona: Dipòsit Digital de la UB.
- Alturo, N. (2011). «Pragmàtica i anàlisi del discurs». *Treballs de Sociolingüística Catalana* 21. 29-41.
- Alturo, N.; Bladas, Ò.; Payà, M.; Payrató, L. (2004). *Corpus oral de registres. Materials de treball*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

- Angouri, J. (2012). «Managing disagreement in problem solving meeting talk». *Journal of Pragmatics* 44 (12). 1565-1579.
- Angouri, J.; Locher, M. A. (2012). «Theorising disagreement». *Journal of Pragmatics* 44 (12). 1549-1553.
- Antaki, C. (1994). *Explaining and Arguing: The Social Organization of Accounts*. Londres: Sage.
- Antaki, C. (1996). «Explanation slots as resources in interaction». *British Journal of Social Psychology* 35 (3). 415-432.
- Anthony, L. (2014). «AntConc (Version 3.4.3)». Tòquio: Waseda University. Disponible a <<http://www.laurenceanthony.net/>>.
- Archer, D. (2005). *Historical Sociopragmatics: Questions and Answers in the English Courtroom (1640-1760)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Archer, D. (2012). «Corpus annotation: a welcome addition or an interpretation too far?». Dins Tyrkkö, J.; Kilpiö, M.; Nevalainen, T.; Rissanen, M. (ed.). *Outposts of Historical Corpus Linguistics: From the Helsinki Corpus to a Proliferation of Resources*. Hèlsinki: University of Helsinki.
- Archer, D.; Aijmer, K.; Wichmann, A. (2012). *Pragmatics: An Advanced Resource Book for Students*. Abingdon: Routledge.
- Archer, D.; Culpeper, J.; Davies, M. (2008). «Pragmatic annotation». Dins Lüdeling, A.; Kytö, M. (ed.). *Corpus Linguistics: an International Handbook*. Vol. 2. Berlín: de Gruyter. 613-642.
- Arechederra, I. E. (2013). Análisis comparativo de la interrupción en tertulias televisivas españolas y francesas: una aproximación interaccional y semi-discursiva. Tesis doctoral. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- Arundale, R. B. (1999). «An alternative model and ideology of communication for an alternative to politeness theory». *Pragmatics* 9. 199-153.
- Arundale, R. B. (2006). «Face as relational and interactional: A communication framework for research on face, facework, and politeness». *Journal of Politeness Research* 2. 193-216.
- Arundale, R. B. (2010). «Constituting face in conversation: face, facework and interactional achievement». *Journal of Pragmatics* 42 (8). 2078-2105.
- Aschenberg, H.; Loureda Lamas, O. (ed.) (2011). *Marcadores del discurso: de la descripción a la definición*. Madrid / Frankfurt: Iberoamericana / Vervuert.

- Asmuss, B.; Svennevig, J. (2009). «Meeting talk». *Journal of Business Communication* 46 (1). 3-22.
- Atelsek, J. (1981). «An anatomy of opinions». *Language in Society* 10 (2). 217-25.
- Atkins, S.; Clear, J.; Ostler, N. (1992). «Corpus design criteria». *Literary and Linguistic Computing* 7 (1). 1-16.
- Atkinson, J. M.; Heritage, J. (ed.) (1994). *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Austin, J. L. (1962). *How to Do Things with Words: the William James Lectures Delivered at Harvard University in 1955*. Oxford: Oxford University Press.
- Bach, K.; Harnish, R. M. (1979). *Linguistic Communication and Speech Acts*. Cambridge: MIT Press.
- Bañón, A. M. (1997). *La interrupción conversacional. Propuestas para su análisis pragmalingüístico*. Màlaga: Analecta Malacitana.
- Bargiela-Chiappini, F. (2003). «Face and politeness: new (insights) for old (concepts)». *Journal of Pragmatics* 35 (10-11). 1453-1469.
- Barros, M. J. (2011). *La cortesía valorizadora en la conversación coloquial española: estudio pragmalingüístico*. Tesi doctoral. Granada: Universidad de Granada.
- Bassols, M. (2001). *Les claus de la pragmàtica*. Vic: Eumo.
- Bassols, M. (2011). «Here, many stories begin on a paper napkin. Argumentation in Catalan discourse». Dins Payrató, L.; Cots, J. M. (ed.). *The Pragmatics of Catalan*. Berlín: de Gruyter. 247-272.
- Baym, N. K. (1996). «Agreements and disagreements in a computer-mediated discussion». *Research on Language and Social Interaction* 29. 315-326.
- Beebe, L. M.; Cummings, M. C. (1996). «Natural speech act data versus written questionnaire data: How data collection method affects speech act performance». Dins Gass, S. M.; Neu, J. (ed.). *Speech Acts Across Cultures*. 65-86. Berlín: de Gruyter.
- Bernal, M. (2003). «“Yo realmente no lo tengo tan claro...”: estrategias de disensión en la conversación». *Moderna Språk* 97 (2). 209-220.
- Bernal, M. (2007). *Categorización sociopragmática de la cortesía y de la descortesía. Un estudio de la conversación coloquial española*. Tesi doctoral. Estocolm: Stockholm University.

- Bilmes, J. (1988). «The concept of preference in conversation analysis». *Language in Society* 17 (2). 161-181.
- Bilmes, J. (1993). «Ethnomethodology, culture, and implicature: toward an empirical pragmatics». *Pragmatics* 3 (4). 387-409.
- Bilmes, J. (1997). «Being interrupted». *Language in Society* 26 (4). 507-531.
- Bilmes, J. (2014). «Preference and the conversation analytic endeavor». *Journal of Pragmatics* 64. 52-71.
- Blum-Kulka, S. (1989). «Playing it safe: the role of conventionality in indirectness». Dins Blum-Kulka, S.; House, J.; Kasper, G. (ed.). *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*. Norwood: Ablex. 37-70.
- Blum-Kulka, S. (1997). *Dinner talk : cultural patterns of sociability and socialization in family discourse*. Nova Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Blum-Kulka, S.; Blondheim, M.; Hachon, G. (2002). «Traditions of dispute: from negotiations of talmudic texts to the arena of political discourse in the media». *Journal of Pragmatics* 34 (10-11). 1569-1594.
- Blum-kulka, S.; House, J.; Kasper, G. (ed.) (1989). *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*. Norwood: Ablex.
- Blum-Kulka, S.; Olshtain, E. (1984). «Requests and apologies: a cross-cultural study of speech act realization patterns (CCSARP)». *Applied Linguistics* 5 (3). 196-213.
- Boix, E.; Payrató, L. (1995). «An overview of Catalan sociolinguistics and pragmatics». *Catalan Review* 9 (2). 317-403.
- Bolander, B. (2012). «Disagreements and agreements in personal/diary blogs: A closer look at responsiveness». *Journal of Pragmatics* 44 (12). 1607-1622.
- Bond, M. H.; Zegarac, V.; Spencer-Oatey, H. (2000). «Culture as an explanatory variable: Problems and possibilities». Dins Spencer-Oatey, H. (ed.). *Culturally Speaking. Managing Rapport Through Talk Across Cultures*. Londres: Continuum. 47-72.
- Bousfield, D. (2008). *Impoliteness in Interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- Bravo, D. (1996). *La risa en el regateo: Estudio sobre el estilo comunicativo de negociadores españoles y suecos*. Tesi doctoral. Estocolm: Stockholm University.

- Bravo, D. (1999). «¿ Imagen “positiva” vs. imagen “negativa”? Pragmática socio-cultural y componentes de face». *Oralia* 2. 155-84.
- Bravo, D. (2002). «Actos asertivos y cortesía: imagen del rol en el discurso de académicos argentinos». Dins Placencia, M. E.; Bravo, D. (ed.). *Actos de habla y cortesía en español*. Munic: LINCOM Europa.
- Bravo, D. (2003). «Actividades de cortesía, imagen social y contextos socioculturales: una introducción». Dins Bravo, D. (ed.). *Actas del Primer Coloquio del Programa EDICE "La perspectiva no etnocentrista de la cortesía: identidad sociocultural de las comunidades hispanohablantes*. Estocolm: Stockholm University. 96-103.
- Bravo, D. (2004). «Tensión entre universalidad y relatividad en las teorías de la cortesía». Dins Bravo, D.; Briz, A. (ed.). *Pragmática sociocultural: estudios sobre el discurso de cortesía en español*. Barcelona: Ariel. 15-38.
- Bravo, D. (2005). «Categorías, tipologías y aplicaciones. Hacia una redefinición de la cortesía comunicativa». Dins Bravo, D. (ed.). *Estudios de la (des)cortesía en español. Categorías conceptuales y aplicaciones a corpora orales y escritos*. Buenos Aires: Dunken. 21-52.
- Brenes Peña, E. (2011a). *Actos de habla disentivos: identificación y análisis*. Sevilla: Alfar.
- Brenes Peña, E. (2011b). *Descortesía verbal y tertulia televisiva : Análisis pragmalingüístico*. Berna: Peter Lang.
- Brenes Peña, E. (2011c). «Recursos lingüísticos al servicio de la (des)cortesía Verbal: los apéndices apelativos». Dins Fuentes Rodríguez, C.; Alcaide Lara, E.; Brenes Peña, E. (ed.). *Aproximaciones a la (Des)Cortesía Verbal en Español*. Berna: Peter Lang. 119-138.
- Briz, A. (1996). *El español coloquial: Situación y uso*. Madrid: Arco/Libros.
- Briz, A. (1998). *El español coloquial en la conversación: esbozo de pragmagramática*. Barcelona: Ariel.
- Briz, A. (2000). «Las unidades de la conversación». Dins Briz, A; Grupo Val.Es.Co. (ed.). *¿Cómo de comenta un texto coloquial?*. Barcelona: Ariel. 51-80.

- Briz, A. (2004). «Cortesía codificada y cortesía verbal interpretada en al conversación». Dins Bravo, D.; Briz, A. (ed.). *Pragmática sociocultural. estudios del discurso de cortesía en español*. Barcelona: Ariel. 67-93.
- Briz, A. (2006). «La segmentación de una conversación en diálogos». *Oralia* 9. 45-71.
- Briz, A. (2007). «Para un análisis semántico, pragmático y sociopragmático de la cortesía atenuadora en España y América». *Lingüística Española Actual* 29 (1). 5-40.
- Briz, A. (2011). «Cortesía, atenuación y partículas discursivas». Dins Fuentes Rodríguez, C.; Alcaide Lara, E.; Brenes Peña, E. (ed.). *Aproximaciones a la (des)cortesía verbal en español*. Berna: Peter Lang. 13-26.
- Briz, A. (2012). «La (no) atenuación y la (des)cortesía, lo lingüístico y lo social: ¿son pareja?». Dins Escamilla Morales, J.; Henry Vega, G. (ed.). *Miradas multidisciplinares a los fenómenos de cortesía y descortesía en el mundo hispánico*. Barranquilla/Estocolm: Universidad del Atlántico. 33-75.
- Briz, A.; Grupo Val.Es.Co. (2002). «Corpus de conversaciones coloquiales». *Oralia* 6 (annex). 7-41.
- Briz, A.; Grupo Va.Es.Co. (2003). «Un sistema de unidades para el estudio del lenguaje coloquial». *Oralia* 6. 7-41.
- Briz, A.; Albelda, M. (2013). «Una propuesta teórica y metodológica para el análisis de la atenuación lingüística en español y portugués». *Onomazéin* 28. 288-319.
- Briz, A.; Pons, S.; Portolés, J. (ed.) (2008) [en línia]. *Diccionario de partículas discursivas del español*. Disponible a <www.dpde.es>.
- Brown, P.; Levinson, S. C. (1987). *Politeness. Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bublitz, W. (1988). *Supportive Fellow-Speakers and Cooperative Conversations*. Amsterdam: John Benjamins.
- Burnard, L. (2007) [en línia]. «Reference guide for the British National Corpus (XML Edition)». Disponible a <<http://www.natcorp.ox.ac.uk/docs/URG/>>.
- Caffi, C. (2013). «Mitigation». Dins Sbisà, M.; Turner, K. (ed.). *Pragmatics of Speech Action*. Berlín: de Gruyter. 235-286.
- Cameron, L.; Deignan, A. (2003). «Using large and small corpora to investigate tuning devices around metaphor in spoken discourse». *Metaphor and Symbol* 18. 149-160.

- Carrasco, A. (1999). «Revisión y evaluación del modelo de cortesía de Brown y Levinson». *Pragmalingüística* 7. 1-44.
- Carter, R.; McCarthy, M. (1995). «Grammar and the spoken language». *Applied Linguistics* 16 (2). 141-158.
- [DIEC2]. Institut d'Estudis Catalans (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana.
- Cestero, A. M. (1996). «Funciones de la risa en la conversación en lengua española». *Lingüística Española Actual* 18 (2). 279-298.
- Chang, Y. F. (2011). «Interlanguage pragmatic development: the relation between pragmalinguistic competence and sociopragmatic competence». *Language Sciences* 33 (5). 786-798.
- Clancy, B.; McCarthy, M. (2015). «Co-constructed turn-taking». Dins Aijmer, K.; Rühlemann, C. (ed.). *Corpus Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press. 430-453.
- Cohen, A. (1996). «Investigating the production of speech act sets». Dins Gass, S. M.; Neu, J. (ed.). *Speech Acts Across Cultures*. Berlín: de Gruyter. 21-44.
- Cots, J. M. (1993). «Sociological variables and interactional strategies: conversations between instructors and students at a Catalan university». *Sintagma* 5. 25-35.
- Coulmas, F. (1981). «“Poison to your soul”: thanks and apologies contrastively viewed». Dins Coulmas, F. (ed.). *Conversational Routine. Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech*. La Haia: Mouton. 69-91.
- Coulter, J. (1990). «Elementary properties of argument sequences». Dins Psathas, G. (ed.). *Interaction Competence*. Londres/Washington: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis / University Press of America. 181-204.
- Crowdy, S. (1993). «Spoken corpus design». *Literary and Linguistic Computing* 8 (4). 259-265.
- Cuenca, M. J. (2002). «Els connectors i les interjeccions». Dins Solà, J. et al. (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 3. Barcelona: Empúries. 3173-3237.
- Culpeper, J. (1996). «Towards an anatomy of impoliteness». *Journal of Pragmatics* 25 (3). 349-367.

- Culpeper, J. (2008). «Reflections on impoliteness, relational work and power». Dins Bousfield, D.; Locher, M. A. (ed.). *Impoliteness in Language: Studies in its Interplay with Power in Theory and Practice*. Berlín: de Gruyter. 17-44.
- Culpeper, J. (2011a). *Impoliteness: Using Language to Cause Offence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Culpeper, J. (2011b). «Politeness and impoliteness». Dins Andersen, G.; Aijmer, K. (ed.). *Pragmatics of Society*. Berlín: de Gruyter. 393-438.
- Culpeper, J. (2016). «Impoliteness strategies». Dins Capone, A.; Mey, J. L. (ed.). *Interdisciplinary Studies in Pragmatics, Culture and Society*. Berlín: Springer. 421-445.
- Culpeper, J.; Bousfield, D.; Wichmann, A. (2003). «Impoliteness revisited: with special reference to dynamic and prosodic aspects». *Journal of Pragmatics* 35 (10-11). 1545-1579.
- Culpeper, J.; Haugh, M. (2014). *Pragmatics and the English Language*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Culpeper, J.; Haugh, M. (2015). «Politeness theory and integrative pragmatics». Comunicació presentada al *14th International Pragmatics Conference: Language and adaptability*, Anvers, 26-31 de juliol de 2015.
- Curell, H. (2011). «Politeness and cultural styles of speaking in Catalan». Dins Payrató, L.; Cots, J. M. (ed.). *The Pragmatics of Catalan*. Berlín: de Gruyter. 273-308.
- Curell, H.; Sabaté, M. (2005). «“I’m really really sorry” vs “Et faria res?”: apologies in British English and in Catalan». Comunicació presentada al *9th International Pragmatics Conference*, Riva del Garda, 10-15 de juliol de 2005.
- Curell, H.; Sabaté, M. (2007). «The production of apologies by proficient Catalan learners of English: sociopragmatic failures and cultural interference». Dins Garcés Conejos, P.; Gómez Morón, R.; Padilla Cruz, M.; Fernández Amaya, L. (ed.). *Studies in Intercultural, Cognitive and Social Pragmatics*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 76-92.
- Curell, H.; Sabaté, M. (2008). «Native judgements of L2 learners’ pragmatic transfers: the case of apologies». Dins Boers, F.; Darquennes, J.; Kerremans, K.; Temmerman, R. (ed.). *Multilingualism and Applied Comparative Linguistics*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 64-82.
- Davies, B. L.; Haugh, M.; Merrison, A. (2013). *Situated Politeness*. Londres: Bloomsbury.

- Diamond, J. (1996). *Status and Power in Verbal Interaction: a Study of Discourse in a Close-Knit Social Network*. Amsterdam: John Benjamins.
- Drew, P.; Heritage, J. (ed.) (1992). *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Du Bois, J. (1991). «Transcription design principles for spoken discourse research». *Pragmatics* 1. 71-106.
- Dwyer, J. (1993). *Business Communication Handbook*. Sydney: Pearson Australia.
- Edmondson, W. (1981). *Spoken Discourse. A Model for Analysis*. Londres: Longman.
- Edstrom, A. (2004). «Expressions of disagreement by Venezuelans in conversation: reconsidering the influence of culture». *Journal of Pragmatics* 36 (8). 1499-1518.
- Eelen, G. (2001). *A Critique of Politeness Theories*. Manchester: St. Jerome.
- Eggins, S.; Slade, D. (1997). *Analysing Casual Conversation*. Londres: Cassell.
- Ehlich, K.; Wagner, J. (ed.) (1995). *The Discourse of Business Negotiation*. Berlín: de Gruyter.
- Eisenstein, M.; Bodman, J. (1993). «Expressing gratitude in American English». Dins Kasper, G.; Blum-Kulka, S. (ed.). *Interlanguage Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press. 64-81.
- Escandell-Vidal, M. V. (1995). «Cortesía, fórmulas convencionales y estrategias indirectas». *Revista Española de Lingüística*. Sociedad Española de Lingüística. 25 (1). 31-66.
- Escandell-Vidal, M. V. (1996). *Introducción a la pragmática*. Barcelona: Ariel.
- Escandell-Vidal, M. V. (2004). «Norms and principles. putting social and cognitive pragmatics together». Dins Márquez-Reiter, R.; Placencia, M. E. (ed.). *Current Trends in the Pragmatics of Spanish*. Amsterdam: John Benjamins. 347-371.
- Fant, L. (1995). «Negotiation discourse and interaction in a cross-cultural perspective: the case of Sweden and Spain». Dins Ehlich, K.; Wagner, J. (ed.). *The Discourse of Business Negotiation*. Berlín / Nova York: de Gruyter. 177-201.
- Félix-Brasdefer, J. C. (2008). *Politeness in Mexico and the United States: A Contrastive Study of the Realization and Perception of Refusals*. Amsterdam: John Benjamins.

- Félix-Brasdefer, J. C. (2010). «Data collection methods in speech act performance: DCTs, role plays, and verbal reports». Dins Usó-Juan, E.; Martínez-Flor, A. (ed.). *Speech Act Performance: Theoretical, Empirical, and Methodological Issues*. Amsterdam: John Benjamins. 41-56.
- Félix-Brasdefer, J. C. (2014). «Speech act sequences». Dins Schneider, K. P.; Barron, A. (ed.). *Pragmatics of Discourse*. Berlín: de Gruyter. 323-352.
- Félix-Brasdefer, J. C.; Koike, D. A. (ed.) (2012). *Pragmatic Variation in First and Second Language Contexts. Methodological Issues*. Amsterdam: John Benjamins.
- Flowerdew, L. (2004). «The argument for using English specialized corpora to understand academic and professional language». Dins Connor, U.; Upton, T. A. (ed.). *Discourse in the Professions. Perspectives from Corpus Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 11-34.
- Flowerdew, L. (2008). *Corpus-based Analyses of the Problem-Solution Pattern: a Phraseological Approach*. Amsterdam: John Benjamins.
- Fraser, B. (1990). «Perspectives on politeness». *Journal of Pragmatics* 14 (2). 219-236.
- Fraser, B.; Nolen, W. (1981). «The association of deference with linguistic form». *International Journal of Sociology of Language* 27. 93-109.
- Gallardo Paúls, B. (1996). *Análisis conversacional y pragmática del receptor*. València: Episteme.
- Garcés-Conejos Blitvitch, P. (2010). «A genre approach to the study of im-politeness». *International Review of Pragmatics* 2. 46-94.
- García Vizcaíno, M. J. (2005). «El uso de apéndices modalizadores ¿no? y ¿eh? en español peninsular». Dins Sayahi, L.; Westmoreland, M. (ed.). *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Somerville: Cascadilla Proceedings Project. 89-101.
- Geluykens, R.; Kraft, B. (2008). «The use(fulness) of corpus research in cross-cultural pragmatics: Complaining in intercultural service encounters». Dins Romero-Trillo, J. (ed.). *Pragmatics and Corpus Linguistics. A Mutualistic Entente*. Berlín: de Gruyter. 93-117.
- Georgakopoulou, A. (2001). «Arguing about the future: on indirect disagreements in conversations». *Journal of Pragmatics* 33 (12). 1881-1900.

- Georgakopoulou, A. (2012). «“A simple disagreement? A row? Or a massive fall out?”: on the challenges of an analytical task». *Journal of Pragmatics* 44 (12). 1623-1625.
- Glenn, P. J. (2003). *Laughter in Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. Nova York: Anchor.
- González-Lloret, M. (2010). «Conversation analysis and speech act performance». Dins Martínez-Flor, A.; Usó-Juan, E. (ed.). *Speech Act Performance. Theoretical, empirical and methodological issues*. Amsterdam: John Benjamins. 57-73.
- Goodwin, M. H. (1983). «Aggravated correction and disagreement in children's conversations». *Journal of Pragmatics* 7 (6). 657-677.
- Gries, S. T. (2015). «The most under-used statistical method in corpus linguistics: multi-level (and mixed-effects) models». *Corpora* 10 (1). 95-125.
- Grimshaw, A. D. (ed.) (1990). *Conflict Talk: Sociolinguistic Investigations of Arguments in Conversations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gruber, H. (1998). «Disagreeing: sequential placement and infernal structure of disagreements in conflict episodes». *Text* 18 (4). 467-503.
- Gruber, H. (2001). «Questions and strategic orientation in verbal conflict sequences». *Journal of Pragmatics* 33 (12). 1815-1857.
- Gu, Y. (1990). «Politeness phenomena in modern Chinese». *Journal of Pragmatics* 14 (2). 237-257.
- Guzman, J. R. (2002). «Cortesia i traducció al català de marques d'atenuació en les peticions». *Zeitschrift für Katalanistik* 15. 9-25.
- Haakana, M. (1999). *Laughing Matters. A Conversation Analytical Study of Laughter in Doctor-Patient Interaction*. Tesi doctoral. Hèlsinki: University of Helsinki.
- Haakana, M. (2002). «Laughter in medical interaction: from quantification to analysis, and back». *Journal of Sociolinguistics* 6 (2). 207-235.
- Harlow, L. (1990). «Do they mean what they say? Sociopragmatic competence and second language learners». *Modern Language Journal* 74. 328-351.

- Haugh, M. (2007). «The discursive challenge to politeness research: an international alternative». *Journal of Politeness Research* 3 (2). 295-317.
- Haugh, M. (2013). «Im/politeness, social practice and the participation order». *Journal of Pragmatics* 58. 52-72.
- Haugh, M. (2015). *Im/politeness Implicatures*. Berlín: de Gruyter.
- Haugh, M.; Chang, W. L. M. (2015). «Understanding im/politeness across cultures: an international approach to raising sociopragmatic awareness». *IRAL* 53 (4). 389-414.
- Haugh, M.; Kádár, D. Z.; Mills, S. (2013). «Interpersonal pragmatics: Issues and debates». *Journal of Pragmatics* 58. 1-11.
- Haverkate, H. (1994). *La cortesía verbal: estudio pragmalingüístico*. Madrid: Gredos.
- Haverkate, H. (2003). «El análisis de la cortesía comunicativa: categorización pragmalingüística de la cultura española». Dins Bravo, D. (ed.). *Actas del Primer Coloquio del Programa EDICE "La perspectiva no etnocentrista de la cortesía: identidad sociocultural de las comunidades hispanohablantes"*. Estocolm: Stockholm University. 60-70.
- Haverkate, H. (2004). «El análisis de la cortesía comunicativa: categorización pragmalingüística de la cultura española». Dins Bravo, D.; Briz, A. (ed.). *Pragmática sociocultural: estudios sobre el discurso de cortesía en español*. Barcelona: Ariel. 55-66.
- Hayashi, T. (1996). «Politeness in conflict management: a conversation analysis of dispreferred message from a cognitive perspective». *Journal of Pragmatics* 25 (2). 227-255.
- Henning, S. (2012). «Un análisis contrastivo de la realización del acuerdo y el desacuerdo en conversaciones entre españoles y conversaciones entre suecos». Dins Escamilla Morales, J.; Henry Vega, G. (ed.). *Miradas multidisciplinares a los fenómenos de cortesía y descortesía en el mundo hispánico*. Barranquilla: Universidad del Atlántico / Programa EDICE. 290-324.
- Hernández-Flores, N. (1999). «Politeness ideology in Spanish colloquial conversation: the case of advice». *Pragmatics* 9 (1). 37-49.
- Hernández-Flores, N. (2002). *La cortesía en la conversación española de familiares y amigos: la búsqueda de equilibrio entre la imagen del hablante y la imagen del destinatario*. Tesis doctoral. Aalborg: Aalborg Universitet.

- Hernández-Flores, N. (2003). «Cortesía y contextos socioculturales en la conversación de familiares y amigos». Dins Bravo, D. (ed.). *Actas del Primer Coloquio del Programa EDICE "La perspectiva no etnocentrista de la cortesía: identidad sociocultural de las comunidades hispanohablantes*. Estocolm: Stockholm University. 121-27.
- Hernández-Flores, N. (2004). «La cortesía como la búsqueda del equilibrio de la imagen social». En *Pragmática sociocultural: estudios sobre el discurso de cortesía en español*, editat per D Bravo i A Briz, 95-108. Barcelona: Ariel.
- Hernández-Flores, N. (2013). «Actividad de imagen: caracterización y tipología en la interacción comunicativa». *Pragmática Sociocultural* 1 (2). 175-198.
- Herrero Moreno, G. (2001). «El discurso polémico: el desacuerdo y los actos disentivos». Dins Bustos Tosar, J. J. (ed.). *Lengua, discurso, texto: I simposio internacional de análisis del discurso*. Vol. 2. Madrid: Visor. 1583-1594.
- Herrero Moreno, G. (2002a). «Formas y estructuras de desacuerdo en el español coloquial». *Español Actual* 77-78. 109-128.
- Herrero Moreno, G. (2002b). «Los actos disentivos». *Verba* 29. 221-242.
- Herrero Moreno, G. (2004). «Actos disentivos que afectan al dictum». *Oralia* 7. 85-117.
- Hickey, L. 2004. «Politeness in Spain: thanks but no “thanks”». Dins Hickey, L.; Stewart, M. (ed.). *Politeness in Europe*. Clevedon: Multilingual Matters. 317-330.
- Hidalgo, A. (2001). «Entonación y conversación: sucesión de turnos y superposiciones de habla». Dins de Bustos Tovar, J. J. (ed.). *Lengua, discurso, texto: I simposio internacional de análisis del discurso*. Vol. 2. Madrid: Visor. 1595-1610.
- Holdaway, S. (1988). «Blue joke: humour in police work». Dins Powell, C.; Paton, G. (ed.). *Humour in Society: Resistance and Control*. Nova York: St. Martin's Press. 106-122.
- Holmes, J. (2000). «Politeness, power and provocation: how humour functions in the workplace». *Discourse Studies* 2 (2). 159-185.
- Holmes, J. (2006). «Sharing a laugh: pragmatic aspects of humor and gender in the workplace». *Journal of Pragmatics* 38 (1). 26-50.

- Holmes, J.; Marra, M. (2002). «Having a laugh at work: How humour contributes to workplace culture». *Journal of Pragmatics* 34 (12). 1683-1710.
- Holmes, J.; Marra, M. (2004). «Leadership and managing conflict in meetings». *Pragmatics* 14 (4). 439-462.
- Holmes, J.; Marra, M.; Vine, B. (2011). *Leadership, Discourse, and Ethnicity*. Oxford: Oxford University Press.
- Holmes, J.; Marra, M.; Vine, B. (2012). «Politeness and impoliteness in ethnic varieties of New Zealand English». *Journal of Pragmatics* 44 (9). 1063-1076.
- Holmes, J.; Stubbe, M. (2003). *Power and Politeness in the Workplace: A Sociolinguistic Analysis of Talk at Work*. Harlow: Pearson.
- Holmlander, D. (2011). Estrategias de atenuación en español L1 y L2. Estudio contrastivo en hablantes suecos y españoles. Tesis doctoral. Lund: Lund University.
- Holtgraves, T. M. (1997). «Yes, but...: positive politeness in conversation arguments». *Journal of Language and Social Psychology* 16. 222-239.
- House, J. (2013). «Developing pragmatic competence in English as a lingua franca: using discourse markers to express (inter)subjectivity and connectivity». *Journal of Pragmatics* 59. 57-67.
- Hunston, S. (2002). *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hutchby, I. (1996). «Power in discourse: the case of arguments on a British talk radio show». *Discourse & Society* 7 (4). 481-497.
- Hutchby, I.; Wooffitt, R. (2008). *Conversation Analysis*. Vol. 2. Cambridge: Polity Press.
- Ide, S. (1989). «Formal forms and discernment: two neglected aspects of universals of politeness». *Multilingua* 8. 223-248.
- Jacobs, S.; Jackson, S. (1981). «Argument as a natural category: the routine grounds for arguing in conversation». *The Western Journal of Speech Communication* 45. 118-132.
- Jaeger, T. F. (2008). «Categorical data analysis: away from ANOVAs (transformation or not) and towards logit mixed models». *Journal of Memory and Language* 59 (4). 434-446.
- Jucker, A. H.; Schreier, D.; Hundt, M. (2009). «Corpus linguistics, pragmatics and discourse». Dins Jucker, A. H.; Schreier, D.; Hundt, M. (ed.). *Corpora: Pragmatics and Discourse. Papers from the 29th International Conference on English Language*

- Research on Computerized Corpora (ICAME 29)*. Amsterdam: Rodopi. 3-12.
- Kakava, C. (1993). *Negotiation of Disagreement by Greeks in Conversations and Classroom Discourse*. Tesi doctoral. Georgetown: Georgetown University.
- Kakava, C. (2002). «Opposition in Modern Greek discourse: cultural and contextual constraints». *Journal of Pragmatics* 34 (10-11). 1537-1568.
- Kalton, G. (1983). *Introduction to Survey Sampling*. Beverly Hills: Sage.
- Kangasharju, H. (1996). «Aligning as a team in multiparty conversation». *Journal of Pragmatics* 26 (3). 291-319.
- Kangasharju, H. (2002). «Alignment in disagreement: forming oppositional alliances in committee meetings». *Journal of Pragmatics* 34 (10). 1447-1471.
- Kangasharju, H.; Nikko, T. (2009). «Emotions in organizations: joint laughter in workplace meetings». *Journal of Business Communication* 46. 100-119.
- Kasper, G. (1995). «Wessen Pragmatik? Für eine Neubestimmung fremdsprachlicher Handlungskompetenz». *Zeitschrift für Fremdsprachenforschung* 6 (1). 69-94.
- Kasper, G. (2004). «Speech acts in (inter)action: repeated questions». *The Modern Language Journal* 88. 551-567.
- Kasper, G. (2006). «Speech acts in interaction: towards discursive pragmatics». Dins Bardovi-Harlig, K.; Félix-Brasdefer, C.; Omar, A. (ed.). *Pragmatics and Language Learning*. Honolulu: University of Hawaii, National Foreign Language Resource Center. 281-314.
- Kasper, G. (2009a). «Locating politeness in interaction». *Studies in Pragmatics* 11. 21-41.
- Kasper, G. (2009b). «Politeness». Dins D'Hondt, S.; Östman, J. O.; Verschueren, J. (ed.). *The Pragmatics of Interaction*. Amsterdam: John Benjamins. 157-173.
- Kasper, G.; Dahl, M. (1991). «Research methods in interlanguage pragmatics». *Studies of Second Language Acquisition* 13. 149-169.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (1990). *Les interactions verbales*. Vol. 1. París: Armand Colin.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (1996). *La conversation*. París: Seuil.

- Kerbrat-Orecchioni, C. (2004). «¿Es universal la cortesía?». Dins Bravo, D.; Briz, A. (ed.). *Pragmática sociocultural: estudios sobre el discurso de cortesía en español*. Barcelona: Ariel. 39-54.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (2005). *Le discours en interaction*. París: Armand Colin.
- Koester, A. (2006). *Investigating Workplace Discourse*. Londres: Routledge.
- Koester, A. (2010). *Workplace Discourse*. Londres: Continuum.
- Kotthoff, H. (1993). «Disagreement and concession in disputes: on the context sensitivity of preference structures». *Language in Society* 22. 193-216.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Pennsilvània: University of Pennsylvania Press.
- Lakoff, R. (1973). «The logic of politeness; or, minding your P's and Q's». Dins Corum, C.; Cedric Smith-Stark, T.; Weiser, A. (ed.). *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistics Society*. Chicago: University of Chicago. 292-305.
- Lee, J.; Pinker, S. (2010). «Rationales for indirect speech: the theory of the strategic speaker». *Psychological Review* 117 (3). 785-807.
- Leech, G.; McEnery, A.; Wynne, M. (1997). «Further levels of annotation». Dins Garside, R.; Leech, G.; McEnery, A. (ed.). *Corpus Annotation: Linguistic Information from Computer Text Corpora*. Londres: Longman. 85-101.
- Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. Londres: Longman.
- Leech, G. (2014). *The Pragmatics of Politeness*. Oxford: Oxford University Press.
- Lerner, G. H. (1991). «On the syntax of sentences in progress». *Language in Society* 20 (3). 441-458.
- Levinson, S. C. (1979). «Activity types and language». *Linguistics* 17. 365-399.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lim, T. S.; Bowers, J. W. (1991). «Facework solidarity, approbation, and tact». *Human Communication Research* 17 (3). 415-450.
- Limberg, H. (2010). *The Interactional Organization of Academic Talk*. Amsterdam: John Benjamins.
- Limberg, H.; Locher, M. A. (ed.) (2011). *Advice in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.

- Llisterri, J. (1996). «Els corpus lingüístics orals». Dins Payrató, L.; Boix, E.; Lloret, M. R.; Lorente, M. (ed.). *Corpus, Corpora. Actes del 1er i 2on Col·loqui Lingüístics de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: PPU. 27-70.
- Locher, M. A. (2004). *Power and Politeness in Action. Disagreements in Oral Communication*. Berlín / Nova York: de Gruyter.
- Locher, M. A. (2012). «Politeness research from past to future, with a special focus on the discursive approach». Dins Fernández-Amaya, L.; Padilla Cruz, M.; Mejías Corroero, M.; Relinque Barranca, M. (ed.). *New Perspectives in (Im)Politeness and Interpersonal Communication*. Newcastle: Cambridge Scholars. 36-60.
- Locher, M. A. (2014). «The relational aspect of language: avenues of research». En *Anglistentag 2013 Konstanz: Proceedings*.
- Locher, M. A.; Graham, S. L. (ed.) (2010a). *Interpersonal Pragmatics*. Berlín: de Gruyter.
- Locher, M. A.; Graham, S. L. (2010b). «Introduction to interpersonal pragmatics». Dins Locher, M. A.; Graham, S. L. (ed.). *Interpersonal Pragmatics*. Berlín: de Gruyter. 1-13.
- Locher, M. A.; Watts, R. J. (2005). «Politeness theory and relational work». *Journal of Politeness Research* 1 (9). 9-33.
- Locher, M. A.; Watts, R. J. (2008). «Relational work and impoliteness». Dins Bousfield, D.; Locher, M. A. (ed.). *Impoliteness in Language: Studies in its Interplay with Power in Theory and Practice*. Berlín: de Gruyter. 77-99.
- López-Sako, N. I. (2008). *Politeness in American English, Spanish and Japanese: the Case of (Dis)Agreements in Conversation*. Tesi doctoral. Granada: Universidad de Granada.
- Lynch, O. H. (2002). «Humorous communication: finding a place for humor in communication research». *Communication Theory* 12 (4). 423-445.
- Martín Zorraquino, M. A. (2001). *Marcadores del discurso y estrategias de cortesía verbal en español*. Dins Montoya, M. I. (ed.). *La lengua española y su enseñanza*. Granada: Universidad de Granada. 55-74.
- Martín Zorraquino, M. A.; Portolés, J. (1999). «Los marcadores del discurso». Dins Bosque, I.; Demonte, V. (dir.). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa. 4051-4214.

- Matsumoto, Y. (1988). «Reexamination of the universality of face: politeness phenomena in Japanese». *Journal of Pragmatics* 12 (4). 403-426.
- Maynard, D. (1985). «How children start arguments». *Language in Society* 14 (1). 1-29.
- McCarthy, M. (1998). *Spoken language and Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McCarthy, M.; Carter, R. (2001). «Size isn't everything: spoken English, corpus and the classroom». *TESOL Quarterly* 35 (2). 337-340.
- McCarthy, M.; O'Keefe, A. (2003). «“What's in a name?” - vocatives in casual conversations and radio phone-in calls». *Language & Computers* 46 (1). 153-185.
- McCarthy, M.; O'Keefe, A. (2008). «Corpora and the study of spoken language». Dins Ludeling, A.; Merja, K.; McEney, T. (ed.). *Handbook of Corpus Linguistics*. Berlín: de Gruyter. 1-16.
- McEney, T.; Hardie, A. (2012). *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McEney, T.; Xiao, R.; Tono, Y. (2006). *Corpus-based Language Studies: An Advanced Resource Book*. Nova York: Routledge.
- Merrison, A. J.; Wilson, J. J.; Davies, B. L.; Haugh, M. (2012). «Getting stuff done: comparing e-mail requests from students in higher education in Britain and Australia». *Journal of Pragmatics* 44 (9). 1077-1098.
- Mey, J. (2001). *Pragmatics: an Introduction*. 2a ed. Oxford. Blackwell.
- Meyer, C. F. (2002). *English Corpus Linguistics: an Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mills, S. (2003). *Gender and Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Montolío Duran, E.; Unamuno, V. (2001). «The discourse marker *a ver* (Catalan, *a veure*) in teacher-student interaction». *Journal of Pragmatics* 33 (2). 193-208.
- Muntigl, P.; Turnbull, W. (1998). «Conversational structure and facework in arguing». *Journal of Pragmatics* 29 (3). 225-56.
- Netz, H. (2014). «Disagreement patterns in gifted classes». *Journal of Pragmatics* 61. 142-160.
- Norrick, N. R. (1993). *Conversational Joking: Humor in Everyday Talk*. Bloomington: Indiana University Press.

- Norrick, N. R.; Spitz, A. (2008). «Humour as a resource for mitigating conflict in interaction». *Journal of Pragmatics* 40 (10). 1661-1686.
- O'Donnell, M. (2009). «The UAM Corpus Tool: software for corpus annotation and exploration». Dins Bretones Callejas, C. M.; Fernández Sánchez, J. F.; Ibáñez Ibáñez, J. R.; García Sánchez, M. E.; Cortés de los Ríos, M. E.; Salaberri Ramiro, M. S.; Cruz Martínez, M. S.; Perdu Honeyman, N. A.; Cantizano Márquez, B. (ed.). *Applied Linguistics Now: Understanding Language and Mind / La lingüística aplicada hoy: comprendiendo el lenguaje y la mente*. Almería: Universidad de Almería. 1433-1447.
- O'Driscoll, J. (2007). «Brown & Levinson's face: hot it can - and can't - help us to understand interaction across cultures». *Intercultural Pragmatics* 4 (4). 463-492.
- O'Driscoll, J. (2011). «Face, communication and social interaction, by Francesca Bargiela-Chiappini and Michael Haugh (eds.)». *Journal of Politeness Research* 7 (1). 153-157.
- O'Keefe, A.; Adolphs, S. (2008). «Using a corpus to look at variational pragmatics: response tokens in British and Irish discourse». Dins Schneider, K. P.; Barron, A. (ed.). *Variational Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins. 69-98.
- O'Keefe, A.; Walsh, S. (2012). «Applying corpus linguistics and conversation analysis in the investigation of small group teaching in higher education». *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 8. 159-181.
- Osvaldsson, K. (2004). «On laughter and disagreement in multiparty assessment talk». *Text* 24 (4). 517-545.
- Partington, A. (2006). *The Linguistics of Laughter: A Corpus-Assisted Study of Laughter-Talk*. Londres: Routledge.
- Payrató, L. (1996). *Català col·loquial: aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. 3a ed. València: Universitat de València.
- Payrató, L. (ed.) (1998). *Oralment: estudis de variació funcional*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Payrató, L. (2010). *Pragmàtica, discurs i llengua oral. Introducció a l'anàlisi funcional de textos*. Vol. 2. Barcelona: UOC.
- Payrató, L. (2016). «Estudis de pragmàtica i anàlisi del discurs sobre la llengua catalana: un repàs de l'etapa 1997-2012». *Estudis romànics* 38. 55-88.

- Payrató, L.; Alturo, N. (2002). *Corpus oral de conversa col·loquial. Materials de treball*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- Pérez, M. (1999). The Production of Requests by Catalan Learners of English. Tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Pérez, M. (2000). «The language of requesting in Catalan service encounters: politeness considerations». Comunicació presentada al *7th International Pragmatics Conference*, Budapest, 9-14 de juliol de 2000.
- Pérez, M. (2002). «The production of requests by Catalan learners of English: situational and proficiency level effects». *Atlantis* 24 (2). 147-168.
- Politi, P. 2009. «One-sided laughter in academic presentations: a small-scale investigation». *Discourse Studies* 11 (5). 561-584.
- Pomerantz, A. (1984). «Agreeing and disagreeing with assessments: Some features of preferred/dispreferred turn shapes». Dins Atkinson, J. M.; Heritage, J. (ed.). *Structures of Social Action*. Nueva York: Cambridge University Press. 57-101.
- Pomerantz, A.; Fehr, B. J. (1997). «Conversation Analysis: An Approach to the Study of Social Action as Sense Making Practices». Dins van Dijk, T. A. (ed.). *Discourse as Social Interaction*. Londres: Sage. 64-91.
- Pomerantz, A.; Heritage, J. (2013). «Preference». Dins Sidnell, J.; Stivers, T. (ed.). *The Handbook of Conversation Analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. 210-228.
- Pons, S. (2003). «From agreement to stressing and hedging: Spanish *bueno* and *claro*». Dins Held, G. (ed.). *Partikeln und Höflichkeit*. Berna: Peter Lang. 219-236.
- Raney, S. (1995). «Politeness to mask control: power and TA discourse». Comunicació presentada a l'*Annual AAAL Conference*.
- Rees-Miller, J. (2000). «Power, severity, and context in disagreement». *Journal of Pragmatics* 32 (8). 1087-1111.
- Romero-Trillo, J. (ed.) (2008). *Pragmatics and Corpus Linguistics. A Mutualistic Entente*. Berlín: de Gruyter.
- Romero-Trillo, J. (ed.) (2013). *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2013: New Domains and Methodologies*. Dordrecht: Springer.

- Romero-Trillo, J. (ed.) (2014). *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2014: New Empirical and Theoretical Paradigms*. Dordrecht: Springer.
- Romero-Trillo, J. (ed.) (2015). *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2015: Current Approaches to Discourse and Translation Studies*. Dordrecht: Springer.
- Rühlemann, C. (2007). *Conversation in Context*. Londres: Continuum.
- Rühlemann, C. (2015). «Corpus linguistics and pragmatics: a case study on *well* in TIME magazine». Comunicació presentada al *14th International Pragmatics Conference: Language and Adaptability*, Anvers, 26-31 de juliol de 2015.
- Sabaté, M. (2009). «The interlanguage of complaints by Catalan learners of English». Dins Gómez Morón, R.; Padilla Cruz, M.; Hernández López, M. (ed.). *Pragmatics Applied to Language Teaching*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 141-164.
- Sabaté, M.; Curell, H. (2007). «From “Sorry very much” to “I’m ever so sorry”: acquisitional patterns in L2 apologies by Catalan learners of English». Dins Gómez Morón, R.; Padilla Cruz, M.; Hernández López, M. (ed.). *Intercultural Pragmatics and Language Teaching*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing: 287-315.
- Sacks, H. (1987). «On the preferences for agreement and contiguity in sequences in conversation». Dins Button, G.; Lee, J. R. (ed.). *Talk and Social Organisation*. Clevedon: Multilingual Matters. 54-69.
- Sacks, H.; Schegloff, E. A.; Jefferson, G. (1974). «A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation». *Language* 50. 696-735.
- Safont Jordà, M. P. (2005). «Pragmatic production of third language learners of English: a focus on request acts modifiers». *International Journal of Multilingualism* 2 (2). 84-104.
- Santamaría, C. (2003). La negociación de acuerdo en la conversación coloquial. Estudio contrastivo español-inglés. Tesis doctoral. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.
- Santamaría, C. (2011). «Bricolage assembling. CL, CA and DA to explore agreement». *International Journal of Corpus Linguistics* 16 (3). 345-370.
- Sbisà, M. (2001). «Illocutionary force and degrees of strength in language use». *Journal of Pragmatics* 33 (12). 1791-1814.

- Schauer, G. A. (2009). *Interlanguage Pragmatic Development. The Study Abroad Context*. Londres: Continuum.
- Schegloff, E. A. (2007). *Sequence Organization in Interaction: a Primer in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schegloff, E. A.; Sacks, H. (1973). «Opening up closings». *Semiotica* 8. 289-327.
- Schiffrin, D. (1984). «Everyday argument: the organization of diversity in talk». Dins van Dijk, T. A. (ed.). *Handbook of Discourse Analysis*. Londres: Academic Press. 35-46.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, R. (2006). «Interaction in work meetings». *Revue française de linguistique* 11 (2). 69-84.
- Schneider, K. P. (1988). *Small Talk: Analysing Phatic Discourse*. Marburg: Hitzeroth.
- Schneider, K. P.; Barron, A. (ed.) (2008). *Variational pragmatics: a focus on regional varieties in pluricentric languages*. Amsterdam: John Benjamins.
- Schnurr, S. (2010). «Humour». Dins Locher, M. A.; Graham, S. L. (ed.). *Interpersonal Pragmatics*. Berlín: de Gruyter. 307-25.
- Scollon, R.; Scollon, S. W. (1995). *Intercultural Communication: a Discourse Approach*. Oxford: Blackwell.
- Scollon, R.; Scollon, S. W.; Jones, R. H. (2012). *Intercultural Communication. a Discourse Approach*. 3a ed. Malden: Wiley-Blackwell.
- Scott, S. (2002). «Linguistic feature variation within disagreements: an empirical investigation». *Text* 22 (2). 301-328.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: an essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. (1975). «A classification of illocutionary acts». *Language in Society* 5. Cambridge: Cambridge University Press. 1-23.
- Sidnell, J. (2010). *Conversation Analysis: an Introduction*. Londres: Wiley-Blackwell.
- Sifianou, M. (2010). «Linguistic politeness: laying the foundations». Dins Locher, M. A.; Graham, S. L. (ed.). *Interpersonal Pragmatics*. Berlín: de Gruyter. 17-41.
- Sifianou, M. 2012. «Disagreements, politeness and face». *Journal of Pragmatics* 44 (12). 1554-1564.

- Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Sinclair, J. (2005). «Corpus and text - basic principles». Dins Wynne, M. (ed.). *Developing Linguistic Corpora: a Guide to Good Practice*. Oxford: Oxbow Books. 1-16.
- Sinclair, J.; Coulthard, M. (1975). *Towards an Analysis of Discourse. Developing Linguistic Corpora: a Guide to Good Practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Sornig, K. (1977). «Disagreement and contradiction as communicative acts». *Journal of Pragmatics* 1 (4). 347-374.
- Spencer-Oatey, H. (2008). *Face (Im)Politeness and Rapport. Culturally speaking. Culture, Communication and Politeness Theory*. 2a ed. Nova York: Continuum.
- Sprott, R. A. (1992). «On giving reasons in verbal disputes: the development of justifying». *Argumentation and Advocacy* 29 (2). 61-76.
- Tannen, D.; Kakava, C. (1992). «Power and solidarity, in modern Greek conversation: disagreeing to agree.» *Journal of Modern Greek Studies* 10. 11-34.
- ten Have, P. (2004). *Understanding Qualitative Research and Ethnomethodology*. Londres: Sage.
- ten Have, P. (2007). *Doing conversation analysis*. Vol. 2. Londres: Sage.
- Terkourafi, M. (2005). «Beyond the micro-level in politeness research». *Journal of Politeness Research* 1 (2). 237-262.
- Terkourafi, M. (2011). «The puzzle of indirect speech». *Journal of Pragmatics* 43 (11). 2861-2865.
- Thomas, J. (1983). «Cross-cultural pragmatic failure». *Applied Linguistics* 4. 91-112.
- Thomas, J. (1995). *Meaning in Interaction: an Introduction to Pragmatics*. Londres: Longman.
- Tognini-Bonelli, E. (2001). *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam: John Benjamins.
- Torruella, J.; Llisterri, J. (1999). «Diseño de corpus textuales y orales». Dins Blecua, J. M.; Clavería, G.; Sánchez, C.; Torruella, J. (ed.). *Filología e informática. Nuevas tecnologías en los estudios filológicos*. Barcelona: Universitat de Barcelona / Editorial Milenio. 45-77.
- Trenchs, M. (1994). «Complaining in Catalan, Complaining in English: a comparative study of native and EFL speakers». *Revista Española de Lingüística Aplicada* 10. 271-288.

- Trenchs, M. (1995). «Pragmatic strategies in Catalan and English complaints: a comparative study of native and EFL speakers». *Language Quarterly* 33. 160-182.
- Trenchs, M. (1998). «Pragmatic strategies in English and Catalan complaints». *RESLA* 12. 271-288.
- Trosborg, A. (1995). *Interlanguage Pragmatics: Requests, Complaints and Apologies*. Berlín: de Gruyter.
- Tsui, A. B. M. (1991). «The pragmatic functions of *I don't know*». *Text* 11 (4). 607-622.
- Tsui, A. B. M. (1994). *English Conversation*. Oxford: Oxford University Press.
- Turnbull, W. (2001). «An appraisal of pragmatic elicitation techniques for the social psychological study of talk: the case of request refusals». *Pragmatics* 11 (1). 31-61.
- Tusón, A. (1997). *Análisis de la conversación*. Barcelona: Ariel.
- Vaughan, E.; Clancy, B. (2013). «Small corpora and pragmatics». Dins Romero-Trillo, J. (ed.). *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2013: New Domains and Methodologies*. Dordrecht: Springer. 53-74.
- Verschueren, J. (2009). «Introduction: the pragmatic perspective». Dins Verschueren, J.; Östman, J. O. (ed.). *Key Notions for Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins. 1-27.
- Verschueren, J.; Östman, J. O. (ed.) (2009). *Key Notions for Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Vuchinich, S. (1990). «The sequential organization of closing in verbal family conflict». Grimshaw, A. D. (ed.). *Conflict talk. Sociolinguistic Investigations of Arguments in Conversations*. Cambridge: Cambridge University Press. 118-138.
- Walkinshaw, I. (2007). «Power and disagreement: insights into Japanese learners of English». *RELC Journal* 38 (3). 278-301.
- Walkinshaw, I. (2009). *Learning Politeness. Disagreement in a Second Language*. Berna: Peter Lang.
- Walsh, S. (2013). «Corpus linguistics and conversation analysis at the interface: theoretical perspectives, Practical Outcomes». Dins Romero-Trillo, J. (ed.). *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2013*. Dordrecht: Springer. 37-51.
- Walsh, S.; Morton, T.; O'Keeffe, A. (2011). «Analysing university spoken interaction. A CL/CA approach». *International Journal of Corpus Linguistics* 16. 325-344.
- Watts, R. J. (1991). *Power in Family Discourse*. Berlín: de Gruyter.

- Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Watts, R. J. (2005). «Linguistic politeness research: quo vadis?». Dins Watts, R. J.; Ide, S.; Ehlich, K. (ed.). *Politeness in Language: Studies in Its History, Theory and Practice*. 2a ed. Berlín: de Gruyter. xi-xxvii.
- Watts, R. J. (2010). «Linguistic politeness theory and its aftermath: recent research trails». Dins Locher, M. A.; Graham, S. L. (ed.). *Interpersonal Pragmatics*. Berlín: de Gruyter. 43-70.
- Watts, R. J.; Ide, S.; Ehlich, K. (1992). *Politeness in Language: Studies in its History, Theory and Practice*. Berlín: de Gruyter.
- Weisser, M. (2015). «Speech act annotation». Dins Aijmer, K.; Rühlemann, C. (ed.). *Corpus Pragmatics: a Handbook*. Cambridge: Cambridge University Press. 84-114.
- Weizman, E. (1989). «Requestive hints». Dins Blum-Kulka, S.; House, J.; Kasper, G. (ed.). *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*. Norwood: Ablex. 71-95.
- Wierzbicka, A. (1985). «Different cultures, different languages, different speech acts: Polish vs. English». *Journal of Pragmatics* 9 (2/3). 145-178.
- Williams, G. (2002). «In search of representativity in specialised corpora». *International Journal of Corpus Linguistics* 7 (1). 43-64.
- Wolfson, N. (1986). «Research methodology and the question of validity». *TESOL Quarterly* 20. 689-99.
- Yang, S. (2014). «Interaction and codability: a multi-layered analytical approach to discourse markers in teacher's spoken discourse». Dins Romero-Trillo, J. (ed.). *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2014*. Dordrecht: Springer. 291-314.
- Yates, L. (2010). «Speech act performance in workplace settings». Dins Martínez-Flor, A.; Usó-Juan, E. (ed.). *Speech Act Performance. Theoretical, Empirical and Methodological Issues*. Amsterdam: John Benjamins. 109-126.
- Yngve, V. (1970). «On getting a word in edgewise». Dins Campbell, M. A. (ed.). *Papers from the Sixth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*. Chicago: Chicago Linguistic Society. 567-578.

- Zimmermann, K. (2003). «Constitución de la identidad y anticortesía verbal entre jóvenes masculinos hablantes de español». Dins Bravo, D. (ed.). *Actas del Primer Coloquio del Programa EDICE “La perspectiva no etnocentrista de la cortesía: identidad sociocultural de las comunidades hispanohablantes”*. Estocolm: Stockholm University. 47-59.
- Zimmermann, K. (2005). «Construcción de la identidad y anticortesía verbal. Estudio de conversaciones entre jóvenes masculinos». Dins Bravo, D. (ed.). *Estudios de la (des)cortesía en español. Categorías conceptuales y aplicaciones a corpora orales y escritos*. Estocolm / Buenos Aires: Dunken. 245-272.

Annex: fitxes tècniques

Fitxa tècnica: C1

Dades de la gravació

Data de la gravació	9 de març de 2013
Hora de la gravació	migdia
Lloc de la gravació	terrat particular
Tècnica de gravació	observador participant

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variati
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	amistat
Nombre de parlants	13

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ACF	dona	25-34	superiors	amiga, parella de CCM
ACM	home	25-34	superiors	amic, parella d'APF
CCM	home	25-34	superiors	amic, parella d'ACF
ECF	dona	25-34	superiors	amiga, parella de JCM
GCF	dona	25-34	superiors	amiga
ICF	dona	25-34	superiors	amiga, parella d'SCF

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
JCM	home	25-34	superiors	amic, parella d'ECF
LCM	home	25-34	superiors	amic, parella d'OCM
MCF	dona	25-34	superiors	amiga
OCM	home	25-34	superiors	amic, parella d'LCM
PCF	dona	25-34	superiors	amiga, parella d'ACM
SCF	dona	25-34	superiors	amiga, parella d'ICF
TCF	dona	25-34	superiors	amiga

Fitxa tècnica: C2

Dades de la gravació

Data de la gravació	1 de març de 2013
Hora de la gravació	vespre
Lloc de la gravació	casa particular
Tècnica de gravació	observador participant

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variati
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	amistat
Nombre de parlants	4

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
APM	home	25-34	superiors	amic, parella d'APF
CPM	home	25-34	superiors	amic, parella de BPF
APF	dona	25-34	superiors	amiga, parella d'APM
BPF	dona	25-34	superiors	amiga, parella de CPM

Fitxa tècnica: C3

Dades de la gravació

Data de la gravació	27 de març de 2013
Hora de la gravació	migdia
Lloc de la gravació	casa particular
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variati
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	amistat (i família)
Nombre de parlants	4

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
BVF	home	18-24	secundaris	amiga
CVM	dona	18-24	superiors	amic, fill
MVF	dona	18-24	superiors	amiga
GVF	dona	50-64	superiors	mare de CVM (participació puntual)

Fitxa tècnica: C4

Dades de la gravació

Data de la gravació	7 de març de 2013
Hora de la gravació	vespre
Lloc de la gravació	bar
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variat
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	amistat
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
CBM	home	18-24	superiors	amic, parella d'MBF
XBM	home	18-24	superiors	amic
MBF	dona	18-24	superiors	amiga, parella de CBM

Fitxa tècnica: C5

Dades de la gravació

Data de la gravació	18 de juliol de 2013
Hora de la gravació	Vespre
Lloc de la gravació	Restaurant
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variat
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	amistat
Nombre de parlants	4

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
EAF	dona	18-24	superiors	amiga
DAF	dona	18-24	secundaris	amiga
MAF	dona	18-24	superiors	amiga
NAF	dona	18-24	superiors	amiga

Fitxa tècnica: C6

Dades de la gravació

Data de la gravació	11 de maig de 2013
Hora de la gravació	Matí
Lloc de la gravació	Cafeteria
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variati
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	amistat
Nombre de parlants	5

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
RIF	dona	+65	secundaris	amiga
IIF	dona	+65	secundaris	amiga
JIF	dona	+65	secundaris	amiga
CIF	dona	+65	secundaris	amiga
AIF	dona	+65	secundaris	amiga

Fitxa tècnica: C7

Dades de la gravació

Data de la gravació	22 d'abril de 2013
Hora de la gravació	vespre
Lloc de la gravació	casa particular
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variati
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	família
Nombre de parlants	4

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
AFF	dona	18-24	superiors	filla, germana
JFF	dona	18-24	secundaris	filla, germana
TFF	dona	35-49	secundaris	mare, parella d'RFM
RFM	home	35-49	secundaris	pare, parella de TFF

Fitxa tècnica: C8

Dades de la gravació

Data de la gravació	28 de març de 2014
Hora de la gravació	matí
Lloc de la gravació	plaça
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variati
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	amistat
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
SPM	home	35-49	superiors	amic
CPF	dona	35-49	superiors	amiga
EPF	dona	35-49	superiors	amiga

Fitxa tècnica: C9

Dades de la gravació

Data de la gravació	3 de març de 2013
Hora de la gravació	migdia
Lloc de la gravació	casa particular
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variat
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	família
Nombre de parlants	9

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ADF	dona	25-34	superiors	parella d'EFG
EDF	dona	25-34	superiors	filla, parella d'ACF
GDF	dona	35-49	superiors	tieta, germana d'MDF
IDF	dona	+ 65	secundaris	àvia, parella d'IDM
IDM	home	+ 65	secundaris	avi, parella d'IDF
MDF	dona	50-64	superiors	mare, parella d'SDM
RDF	dona	+ 65	secundaris	tieta àvia, germana d'IDF
RDM	home	18-24	superiors	pare, parella d'MDF
SDM	home	50-64	superiors	fill, germà d'EDF

Fitxa tècnica: C10

Dades de la gravació

Data de la gravació	1 de gener de 2014
Hora de la gravació	migdia
Lloc de la gravació	casa particular
Tècnica de gravació	observador participant

Situació comunicativa

Gènere discursiu	conversa col·loquial
Tema	variati
Fi	interpersonal
To	informal
Tipus d'interacció	socialitzadora
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	voluntari
Implicació afectiva	alta
Tipus de relació	família
Nombre de parlants	5

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
PNM	home	50-64	secundaris	pare
CNM	home	25-34	superiors	parella d'ANF
HNM	home	18-24	superiors	fill, germà d'ANF
GNF	dona	50-64	superiors	mare
ANF	dona	25-34	superiors	filla, germana d'HNM

Fitxa tècnica: R1

Dades de la gravació

Data de la gravació	4 de desembre de 2012
Hora de la gravació	vespre
Lloc de la gravació	local de la secció excursionista
Tècnica de gravació	observador no participant

Situació comunicativa

Gènere discursiu	reunió
Tema	organització d'una exposició de fotografies
Fi	transaccional
To	± formal
Tipus d'interacció	professional
Relació d'estatus	desigualtat (LEM → estatus superior)
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	± involuntari
Implicació afectiva	mitjana
Nombre de parlants	6

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
AEM	home	50-64	superiors	membre del comitè
FEM	home	+65	secundaris	membre del comitè
JEM	home	+65	secundaris	membre del comitè
LEM	home	50-64	superiors	cap del comitè
MEF	dona	50-64	superiors	membre del comitè
PEM	home	+65	secundaris	membre del comitè

Fitxa tècnica: R2

Dades de la gravació

Data de la gravació	15 d'abril de 2013
Hora de la gravació	vespre
Lloc de la gravació	local de la secció excursionista
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	reunió
Tema	organització d'una caminada popular
Fi	transaccional
To	± formal
Tipus d'interacció	professional
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	± involuntari
Implicació afectiva	mitjana
Nombre de parlants	9

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
DCM	home	50-64	secundaris	membre del comitè
FCM	home	+65	superiors	membre del comitè
GCM	home	50-64	superiors	membre del comitè
ICM	home	50-64	secundaris	membre del comitè
JCM	home	50-64	secundaris	membre del comitè
LCM	home	+65	superiors	membre del comitè
NCF	dona	35-49	superiors	membre del comitè
PCM	home	50-64	secundaris	membre del comitè
RCM	home	50-64	superiors	membre del comitè

Fitxa tècnica: R3

Dades de la gravació

Data de la gravació	9 d'abril de 2013
Hora de la gravació	migdia
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	reunió
Tema	aspectes diversos del funcionament del cicle
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	professional
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	8

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ALF	dona	25-34	superiors	mestra de cicle infantil
DLM	home	25-34	superiors	mestre de cicle infantil
ILF	dona	25-34	superiors	mestra de cicle infantil
JLF	dona	35-49	superiors	mestra de cicle infantil
LLF	dona	25-34	superiors	mestra de cicle infantil
MLF	dona	25-34	superiors	mestra de cicle infantil
SLF	dona	35-49	superiors	mestra de cicle infantil
YLF	dona	25-34	superiors	mestra de cicle infantil

Fitxa tècnica: R4

Dades de la gravació

Data de la gravació	16 d'abril de 2013
Hora de la gravació	migdia
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	reunió
Tema	material pedagògic i avaluació
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	professional
Relació d'estatus	desigualtat (VSF i OSF → estatus superior)
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	11

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
BSF	dona	25-34	superiors	mestra
DSM	home	25-34	superiors	mestra
ISF	dona	50-64	superiors	mestra
JSF	dona	35-49	superiors	mestra
LSF	dona	25-34	superiors	mestra
MSF	dona	50-64	superiors	mestra
OSF	dona	50-64	superiors	cap d'estudis de l'escola
SDF	dona	25-34	superiors	mestra
SSF	dona	35-49	superiors	mestra
VSF	dona	35-49	superiors	directora de l'escola
YSF	dona	25-34	superiors	mestra

Fitxa tècnica: R5

Dades de la gravació

Data de la gravació	23 de febrer de 2013
Hora de la gravació	matí
Lloc de la gravació	cafeteria
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	reunió
Tema	discussió de barems d'avaluació
Fi	transaccional
To	± formal
Tipus d'interacció	professional
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	regular
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	mitjana
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
BEF	home	35-49	superiors	avaluadora de proves lingüístiques
GEF	dona	35-49	superiors	avaluadora de proves lingüístiques
SEM	dona	35-49	superiors	avaluador de proves lingüístiques

Fitxa tècnica: R6

Dades de la gravació

Data de la gravació	8 d'abril de 2013
Hora de la gravació	migdia
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	reunió
Tema	reunió periòdica del grup de recerca
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	professional
Relació d'estatus	desigualtat (GRM → estatus superior)
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	5

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
BRF	dona	25-34	superiors	membre del grup de recerca
GRM	home	35-49	superiors	cap del grup de recerca
LRF	dona	35-49	superiors	membre del grup de recerca
PRF	dona	35-49	superiors	membre del grup de recerca
TRM	home	25-34	superiors	membre del grup de recerca

Fitxa tècnica: R7

Dades de la gravació

Data de la gravació	11 de desembre de 2013
Hora de la gravació	matí
Lloc de la gravació	despatx d'un grup de recerca
Tècnica de gravació	observador participant

Situació comunicativa

Gènere discursiu	reunió
Tema	organització d'un concurs lingüístic
Fi	transaccional
To	± formal
Tipus d'interacció	professional
Relació d'estatus	igualtat
Freqüència de contacte	mitjana
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa/mitjana
Nombre de parlants	4

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
CCF	dona	25-34	superiors	membre d'un grup de recerca
LCF	dona	25-34	superiors	membre d'un grup de recerca
MCF	dona	25-34	superiors	membre d'un grup de recerca
PCM	home	18-25	superiors	membre d'un grup de recerca

Fitxa tècnica: T1

Dades de la gravació

Data de la gravació	5 de març de 2014
Hora de la gravació	matí
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	tria de tema per al treball de fi de grau
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT1	dona	35-49	superiors	professora

Fitxa tècnica: T2

Dades de la gravació

Data de la gravació	12 de febrer de 2013
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	resolució de dubtes sobre un treball
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT2	dona	35-49	superiors	professora

Fitxa tècnica: T3

Dades de la gravació

Data de la gravació	14 de febrer de 2013
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	resolució de dubtes sobre un treball
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
ET2	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT2	dona	35-49	superiors	professora

Fitxa tècnica: T4

Dades de la gravació

Data de la gravació	27 de febrer de 2014
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	resolució de dubtes sobre un treball
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	4

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
ET2	dona	18-24	secundaris	estudiant
ET3	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT2	dona	35-49	superiors	professora

Fitxa tècnica: T5

Dades de la gravació

Data de la gravació	20 de febrer de 2013
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	resolució de dubtes sobre una pràctica
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT3	dona	35-49	superiors	professora

Fitxa tècnica: T6

Dades de la gravació

Data de la gravació	6 de març de 2013
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	discussió sobre el funcionament dels crèdits
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT3	dona	35-49	superiors	professora

Fitxa tècnica: T7

Dades de la gravació

Data de la gravació	març de 2006 ¹⁷⁵
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora
PT5	dona	50-64	superiors	professora (castellanoparlant)

---

¹⁷⁵ No hem pogut determinar amb exactitud les dates en què es van dur a terme les tutories 7-11, tot i que sabem que formen part de l'avaluació final d'una assignatura del 2n trimestre que acabava a finals de març.

Fitxa tècnica: T8

Dades de la gravació

Data de la gravació	març de 2006
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T9

Dades de la gravació

Data de la gravació	març de 2006
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	home	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora
PT5	dona	50-64	superiors	professora (castellanoparlant)

Fitxa tècnica: T10

Dades de la gravació

Data de la gravació	març de 2006
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	home	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora
PT5	dona	50-64	superiors	professora (castellanoparlant)

Fitxa tècnica: T11

Dades de la gravació

Data de la gravació	març de 2006
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	sala de reunions
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	3

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	home	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora
PT5	dona	50-64	superiors	professora (castellanoparlant)

Fitxa tècnica: T12

Dades de la gravació

Data de la gravació	24 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T13

Dades de la gravació

Data de la gravació	24 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T14

Dades de la gravació

Data de la gravació	24 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T15

Dades de la gravació

Data de la gravació	24 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	home	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T16

Dades de la gravació

Data de la gravació	24 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T17

Dades de la gravació

Data de la gravació	19 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T18

Dades de la gravació

Data de la gravació	19 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T19

Dades de la gravació

Data de la gravació	19 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora

Fitxa tècnica: T20

Dades de la gravació

Data de la gravació	19 de març de 2009
Hora de la gravació	tarda
Lloc de la gravació	despatx de la professora
Tècnica de gravació	gravació ordinària

Situació comunicativa

Gènere discursiu	tutoria
Tema	negociació de la nota del portafolis
Fi	transaccional
To	formal
Tipus d'interacció	pedagògica
Relació d'estatus	desigualtat
Freqüència de contacte	intermitent
Motiu del contacte	involuntari
Implicació afectiva	baixa
Nombre de parlants	2

Descripció dels parlants

Codi	Sexe	Edat	Estudis	Rol
ET1	dona	18-24	secundaris	estudiant
PT4	dona	50-64	superiors	professora